

อาสาพัฒนา (อสพ.)

กรมการพัฒนาชุมชน
กระทรวงมหาดไทย

รุ่นที่
๗๔

คู่มือ

อาสาพัฒนา

(อสพ.)

กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

คำนำ

กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ได้ดำเนินงานโครงการอาสาพัฒนาชนบท ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๘ โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างเยาวชนวัยหนุ่มสาวที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีให้มีอุดมการณ์และมีจิตอาสาเข้ามาเป็นผู้นำชุมชน เพื่อสานต่อภารกิจของชุมชน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนงานพัฒนาชุมชนในพื้นที่ที่มีความยั่งยืน โดยอาสาพัฒนาต้องผ่านคุณสมบัติ กระบวนการคัดเลือก การสัมภาษณ์ ผ่านการฝึกอบรมตามที่กรมการพัฒนาชุมชนกำหนด อาสาพัฒนาที่ผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรการฝึกอบรมก่อนปฏิบัติงานแล้ว กรมการพัฒนาชุมชนจะมีคำสั่งแต่งตั้งให้ปฏิบัติงานในฐานะอาสาสมัครของกรมการพัฒนาชุมชน โดยเรียกว่า อาสาพัฒนา (อสพ.) ซึ่งอาสาพัฒนาเหล่านี้จะเป็นกลไกของกรมการพัฒนาชุมชน ในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ ตามนโยบาย ยุทธศาสตร์ ภารกิจของกรมการพัฒนาชุมชน และให้ปฏิบัติหน้าที่ทดแทนพัฒนากรที่ขาดแคลนในพื้นที่ ๗๖ จังหวัด

หนังสือเล่มนี้ จัดทำขึ้นเพื่อให้อาสาพัฒนา (อสพ.) รุ่นที่ ๗๔ ได้ใช้ประโยชน์ในการเตรียมความพร้อมในการขับเคลื่อนงานอาสาพัฒนาในระดับพื้นที่ โดยเฉพาะการจัดทำแผนและประสานแผนพัฒนาตำบล โดยมีเนื้อหาประกอบด้วย หมวดที่ ๑ ค่านิยมและอุดมการณ์อาสาพัฒนา หมวดที่ ๒ การเป็นอาสาพัฒนาที่ดี หมวดที่ ๓ อาสาพัฒนากับการจัดทำแผนพัฒนาตำบล หมวดที่ ๔ อาสาพัฒนากับการขับเคลื่อนงานพัฒนาชุมชน และหมวดที่ ๕ เครื่องมือสำหรับกระบวนการเรียนรู้ชุมชน

กรมการพัฒนาชุมชน หวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือเล่มนี้ จะเป็นประโยชน์แก่อาสาพัฒนา (อสพ.) และ ผู้ที่เกี่ยวข้องในการเติมเต็ม เพิ่มพูนองค์ความรู้ที่จำเป็นในการขับเคลื่อนงานอาสาพัฒนาในระดับพื้นที่ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

กรมการพัฒนาชุมชน

กันยายน ๒๕๖๕

สารบัญ

บทนำ	๑
หมวด ๑ ค่านิยมและอุดมการณ์อาสาพัฒนา	
ประวัติ ความเป็นมา กรมการพัฒนาชุมชน	๑๐
อำนาจหน้าที่ กรมการพัฒนาชุมชน	๑๑
ทิศทางของกรมการพัฒนาชุมชน	๑๑
ความเป็นมาของ อสพ.	๑๔
หลักทฤษฎี วิธีการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชน	๑๙
หมวด ๒ การเป็นอาสาพัฒนาที่ดี	
แนวทางการปฏิบัติงานอาสาพัฒนา (อสพ.) รุ่นที่ ๗๔	๓๐
แนวทางการปฏิบัติกรลาออกจากการปฏิบัติหน้าที่อาสาพัฒนา (อสพ.) รุ่นที่ ๗๔	๓๔
และสิทธิการลาของอาสาพัฒนา (อสพ.)	
หมวด ๓ อาสาพัฒนากับการจัดทำแผนพัฒนาตำบล	
อาสาพัฒนา (อสพ.) กับการจัดทำแผนและประสานแผนพัฒนาระดับพื้นที่	๔๐
อาสาพัฒนา (อสพ.) กับกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาตำบล	๔๙
ตัวอย่างแผนพัฒนาตำบล	๖๖
เปรียบเทียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนและประสานแผน	๗๗
พัฒนาพื้นที่ในระดับอำเภอและตำบล พ.ศ. ๒๕๖๒	
หมวด ๔ อาสาพัฒนากับการขับเคลื่อนงานพัฒนาชุมชน	
โครงการแก้ไขปัญหาคความยากจน	๘๖
กองทุนแม่ของแผ่นดิน	๘๗
กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต	๘๙
กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี	๙๐
ศูนย์จัดการกองทุนชุมชน	๙๒
โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์	๙๓
การพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง	๙๗
ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน	๑๐๐
ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน/ชุมชน	๑๐๒
อาสาพัฒนาชุมชนและผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน	๑๐๓
ศูนย์ประสานงานองค์การชุมชน	๑๐๖
องค์กรสตรี	๑๐๗
การขับเคลื่อนการดำเนินงานขจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืน	๑๐๘
ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	

สารบัญ (ต่อ)

หมวด ๕ เครื่องมือสำหรับกระบวนการเรียนรู้ชุมชน

เทคนิควิทยากรกระบวนการ	๑๑๔
เทคนิคแผนที่ความคิด (Mind Map)	๑๑๗
เทคนิคกระบวนการ (A-I-C)	๑๑๙
เทคนิคการวิเคราะห์องค์กร (SWOT Analysis)	๑๒๑
เทคนิคการเขียนโครงการ	๑๒๓

ภาคผนวก

แบบรายงานอาสาพัฒนา (อสพ.) รุ่นที่ ๗๔	๑๒๖
สัญญาจ้างอาสาพัฒนา (อสพ.) รุ่นที่ ๗๔	๑๓๔
สัญญาค่าประกันการทำงานของอาสาพัฒนา (อสพ.) รุ่นที่ ๗๔	๑๓๗
ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยอาสาพัฒนา พ.ศ. ๒๕๔๐	๑๔๑

SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

(Sustainable Development Goals: SDGs)

ใน 15 ปีข้างหน้า จะใช้เป็นทิศทางการพัฒนาของประชาคมโลก ตั้งแต่เดือน กันยายน 2558 ถึงเดือน สิงหาคม 2573 ครอบคลุมระยะเวลา 15 ปี ประกอบไปด้วย 17 เป้าหมาย (Goals) 169 เป้าประสงค์ (Targets)

- เป้าหมายที่ 1 ขจัดความยากจนทุกรูปแบบ ในทุกที่
- เป้าหมายที่ 2 ขจัดความหิวโหย บรรลุเป้าหมายความมั่นคงทางอาหารส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืน
- เป้าหมายที่ 3 รับรองการมีสุขภาพ และความเป็นอยู่ที่ดีของทุกคนในทุกช่วงอายุ
- เป้าหมายที่ 4 รับรองการศึกษาที่เท่าเทียมและทั่วถึง ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ทุกคน
- เป้าหมายที่ 5 บรรลุความเท่าเทียมทางเพศ พัฒนาบทบาทสตรี และเด็กผู้หญิง
- เป้าหมายที่ 6 รับรองการมีน้ำใช้ การจัดการน้ำ และสุขาภิบาลที่ยั่งยืน
- เป้าหมายที่ 7 รับรองการมีพลังงานที่ทุกคนเข้าถึงได้ เชื่อถือได้ ยั่งยืนทันสมัย
- เป้าหมายที่ 8 ส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่องครอบคลุม และยั่งยืน การจ้างงานที่มีคุณค่า
- เป้าหมายที่ 9 พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ส่งเสริมการปรับตัวให้เป็นอุตสาหกรรมอย่างยั่งยืน และทั่วถึง และสนับสนุนนวัตกรรม
- เป้าหมายที่ 10 ลดความเหลื่อมล้ำทั้งภายใน และระหว่างประเทศ
- เป้าหมายที่ 11 ทำให้เมือง และการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มีความปลอดภัยทั่วถึง พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาอย่างยั่งยืน
- เป้าหมายที่ 12 รับรองแผนการบริโภค และการผลิตที่ยั่งยืน
- เป้าหมายที่ 13 ดำเนินมาตรการเร่งด่วนเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และผลกระทบ
- เป้าหมายที่ 14 อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากมหาสมุทร และทรัพยากรทางทะเลเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน
- เป้าหมายที่ 15 ปกป้อง ฟื้นฟู และส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศทางบกอย่างยั่งยืน
- เป้าหมายที่ 16 ส่งเสริมสังคมสงบสุข ยุติธรรม ไม่แบ่งแยก เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน
- เป้าหมายที่ 17 สร้างพลังแห่งการเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือระดับสากลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ปี นธมรพัฒนาชุมชน สร้างสรรค์ชุมชน สร้างคน สร้างชาติ

Change for Good

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580)

วิสัยทัศน์ประเทศไทย
“ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน
เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลัก
ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”

โดยมีเป้าหมายการพัฒนาประเทศคือ “ประเทศชาติ
มั่นคง ประชาชนมีความสุข เศรษฐกิจพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
สังคมเป็นธรรม ฐานทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน”
โดยยกระดับศักยภาพของประเทศในหลากหลายมิติ
พัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง
และมีคุณภาพ สร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม
สร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
และมีภาครัฐของประชาชนเพื่อประชาชนและ
ประโยชน์ส่วนรวม

6 ยุทธศาสตร์ การพัฒนา

ด้านความมั่นคง
Security
ประเทศไทยมีความมั่นคงประชาชนมีสุข

**ด้านการสร้างโอกาสและ
ความเสมอภาคทางสังคม**
Social Cohesion and Just Society
สร้างความเป็นธรรม
ลดความเหลื่อมล้ำในทุกมิติ

**ด้านการสร้างความสามารถ
ในการแข่งขัน**
Competitiveness
ยกระดับศักยภาพในหลากหลายมิติ

**ด้านการสร้างการเติบโต
บนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตร
ต่อสิ่งแวดล้อม**
Sustainable Development and Growth
เติบโต สมดุล ยั่งยืน ทั้งเศรษฐกิจ
สิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิต

**ด้านการพัฒนาและเสริมสร้าง
ศักยภาพทรัพยากรมนุษย์**
Enhancement Human Capital
Development and Strengthening
พัฒนาคนในทุกมิติและทุกช่วงวัย
ให้เป็นคนดี เก่งและมีคุณภาพ

**ด้านการปรับสมดุลและพัฒนา
ระบบการบริหารจัดการภาครัฐ**
Good Governance
ภาครัฐของประชาชนเพื่อประชาชน
และประโยชน์ส่วนรวม

ปี กรมการพัฒนาชุมชน
สร้างสรรค์ชุมชน สร้างคน สร้างชาติ

Change for Good

แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ

“ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ เป็นแผนแม่บท เพื่อบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ มีทั้งสิ้น 23 แผนแม่บท ซึ่งจะมีผลผูกพันต่อหน่วยงานของรัฐ ที่เกี่ยวข้อง ในด้านการปฏิบัติและจัดทำงบประมาณรายจ่าย ประจำปีงบประมาณ เพื่อสอดคล้องกับแผนแม่บท นำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้ประเทศไทยบรรลุวิสัยทัศน์ ”

13 หมายเหตุ พลิกโฉมประเทศสู่ “สังคมก้าวหน้า เศรษฐกิจสร้างมูลค่าอย่างยั่งยืน”

จาก..เศรษฐกิจฐานทรัพยากร
สู่..เศรษฐกิจฐานนวัตกรรม และองค์ความรู้

สังคมก้าวหน้า เศรษฐกิจสร้างมูลค่าอย่างยั่งยืน

จาก..โอกาสที่กระจุกตัว
สู่โอกาสสำหรับทุกกลุ่มคนและทุกพื้นที่

จาก..การผลิตและบริการที่ทำลายสิ่งแวดล้อม
สู่..วิถีชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและปลอดภัย

จาก..กำลังคนทักษะต่ำและภาครัฐล้าสมัย
สู่..กำลังคนและภาครัฐสมรรถนะสูง

มิติภาคการผลิตและบริการเป้าหมาย

- หมายเหตุที่ 1 ไทยเป็นประเทศชั้นนำด้านสินค้าเกษตรและเกษตรแปรรูปมูลค่าสูง
- หมายเหตุที่ 2 ไทยเป็นจุดหมายของการท่องเที่ยวที่เน้นคุณภาพและความยั่งยืน
- หมายเหตุที่ 3 ไทยเป็นฐานการผลิตยานยนต์ไฟฟ้าที่สำคัญของโลก
- หมายเหตุที่ 4 ไทยเป็นศูนย์กลางทางการแพทย์และสุขภาพมูลค่าสูง
- หมายเหตุที่ 5 ไทยเป็นประตูการค้าการลงทุนและยุทธศาสตร์ทางโลจิสติกส์ที่สำคัญของภูมิภาค
- หมายเหตุที่ 6 ไทยเป็นศูนย์กลางด้านดิจิทัลและอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะของอาเซียน

มิติโอกาสและความเสมอภาคทางเศรษฐกิจและสังคม

- หมายเหตุที่ 7 ไทยมีวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่เข้มแข็ง มีศักยภาพสูง และสามารถแข่งขันได้
- หมายเหตุที่ 8 ไทยมีพื้นที่และเมืองอัจฉริยะที่น่าอยู่ ปลอดภัย เติบโตได้อย่างยั่งยืน
- หมายเหตุที่ 9 ไทยมีความยากจนข้ามรุ่นลดลง และคนไทยทุกคนมีความคุ้มครองทางสังคมที่เพียงพอเหมาะสม

มิติความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- หมายเหตุที่ 10 ไทยมีเศรษฐกิจหมุนเวียนและสังคมคาร์บอนต่ำ
- หมายเหตุที่ 11 ไทยสามารถลดความเสี่ยงและผลกระทบจากภัยธรรมชาติและ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

มิติปัจจัยผลักดันการพลิกโฉมประเทศ

- หมายเหตุที่ 12 ไทยมีกำลังคนสมรรถนะสูง มุ่งเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตอบโจทย์การพัฒนาแห่งอนาคต
- หมายเหตุที่ 13 ไทยมีภาครัฐที่ทันสมัย มีประสิทธิภาพ และตอบโจทย์ประชาชน

เป้าหมายหลัก

1. ปรับโครงสร้างการผลิตสู่เศรษฐกิจฐานนวัตกรรม
2. พัฒนาคนสำหรับโลกยุคใหม่
3. มุ่งสู่สังคมแห่งโอกาสและความเป็นธรรม
4. เปลี่ยนผ่านไปสู่ความยั่งยืน
5. เสริมสร้างความสามารถของประเทศในการรับมือกับความเสี่ยงและการเปลี่ยนแปลงภายใต้บริบทโลกใหม่

ปี กรมการพัฒนาชุมชน
สร้างสังคมชุมชน สร้างคน สร้างชาติ

Change for Good

การจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ส่วนกลาง

คณะกรรมการจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (คจพ.)
นายกรัฐมนตรีหรือรองนายกรัฐมนตรีได้รับมอบหมายเป็นประธาน อศพ. / รองเลขาธิการ กคช.เป็น เลขาธิการ

- (1) คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนการจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (อชจพ.)
- (2) คณะอนุกรรมการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงานแก้ไขปัญหาความยากจน และพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (อตจพ.)

จังหวัด

คณะกรรมการบริหารศูนย์อำนวยการจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัด (คจพ.จ.)
ผู้ว่าราชการจังหวัด เป็น ประธาน พัฒนาการจังหวัด, ค.น.ส.,
นักจิตวิทยา และท้องถิ่น จว. เป็นเลขาธิการ

คณะกรรมการบริหารศูนย์อำนวยการจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกรุงเทพมหานคร (คจพ.กทม.)

อำเภอ

คณะกรรมการบริหารศูนย์อำนวยการปฏิบัติการจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอำเภอ (คจพ.อ.)
นายอำเภอ เป็นประธาน พช. เป็นเลขาธิการ

คณะกรรมการบริหารศูนย์อำนวยการปฏิบัติการจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในเขตเทศบาลนคร/เทศบาลเมือง/เมืองพัทยา (คจพ.ท.น.ค.น./เมืองพัทยา)

คณะกรรมการบริหารศูนย์อำนวยการปฏิบัติการจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเขต (คจพ.ข.)

ตำบล

ทีมปฏิบัติการจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับพื้นที่ปกติอำเภอหรือชนส่วนราชการ (เป็น หัวหน้าทีม พช.เป็นเลขาธิการ

อาจแต่งตั้งทีมปฏิบัติการในระดับพื้นที่ เพิ่มเติม

อาจแต่งตั้งทีมปฏิบัติการในระดับพื้นที่ เพิ่มเติม

พื้นที่

ทีมพี่เลี้ยง (1 ทีม (3 - 5 คน) ดูแล 10 - 15 ครีวเรือน) ประกอบด้วย • ข้าราชการ • นักศึกษา • อื่น ๆ
ตรวจสอบข้อมูลครัวเรือนเป้าหมาย, จัดทำแผนชีวิต, สนับสนุน เยี่ยมเยือน ให้กำลังใจครัวเรือน

นิยามวิสัยทัศน์

“เศรษฐกิจฐานรากมั่นคง”

การผลิต การจำหน่าย และการบริโภค ที่ใช้ทุนชุมชนในการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองภายใต้แนวคิด BCG Model เพื่อให้คนในชุมชน มีงาน มีอาชีพ มีรายได้ และมีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืน

“ชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน”

ชุมชนที่มีผู้นำที่มีความสามารถในการบริหารจัดการชุมชน มีข้อมูลเพื่อการตัดสินใจที่มีคุณภาพ มีกลุ่ม/องค์กร/เครือข่ายที่เข้มแข็ง มีทุนชุมชนที่มีศักยภาพ และคนในชุมชนมีสำนึกในความเป็นชุมชน สำนึกรักชุมชนและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง รวมทั้งสามารถรับมือกับผลกระทบและสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

“ด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”

การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาขับเคลื่อนการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากให้มั่นคง และเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งอย่างยั่งยืน เพื่อให้ชุมชนมีวิถีชีวิต ค่านิยม วัฒนธรรม และวิถีการคิดที่เข้าใจและเข้าถึงหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างแท้จริง

จุดยืนและตำแหน่งการพัฒนา (Positioning)

การเตรียมความพร้อมและพัฒนาชุมชนรองรับการเปลี่ยนแปลง เพื่อหนุนเสริมการพลิกโฉมประเทศไทย ด้านความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมสู่การเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว

การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากสร้างคุณค่าในชุมชนให้เข้มแข็ง เพื่อการพึ่งตนเอง พึ่งกันเอง และเดินหน้าการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทั่วประเทศ

การบริหารจัดการเครือข่ายการพัฒนาชุมชนของประเทศให้เป็นระบบ เกิดห่วงโซ่คุณค่าทั้งระดับพื้นที่ จังหวัด ภาค และประเทศที่เข้มแข็ง มีพันธสัญญาของการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งเชื่อมโยงการพัฒนาระหว่างชุมชนกับชุมชน ชุมชนกับประเทศ ชุมชนกับภูมิภาคอาเซียน และชุมชนกับนานาชาติ

การเสริมสร้างความเชี่ยวชาญ ความทันสมัย ภาพลักษณ์ บทบาทที่เข้มแข็งของกรมการพัฒนาชุมชนและบุคลากร สู่องค์กรนวัตกรรมแห่งชาติอย่างโดดเด่นที่มีสมรรถนะสูง

Change for Good
เศรษฐกิจฐานรากมั่นคงและชุมชนพึ่งตนเองได้ ภายในปี 2565
กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

ปี กรมการพัฒนาชุมชน
สร้างสรรค์ชุมชน สร้างคน สร้างชาติ

หลักการ ปฏิบัติงาน 4ป.

กรอบสี 4 สี (ขาว น้ำเงิน เทา แดง) รอบตราสัญลักษณ์กรมการพัฒนาชุมชน หมายถึง หลักปฏิบัติ 4 ประการ สำหรับเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนยึดถือและนำไปเป็นหลักปฏิบัติ เรียกว่า หลัก 4 ป. คือ สีขาว=ประชาชน สีน้ำเงิน=ประหยัด สีเทา = ประสานงาน และสีแดง = ประชาธิปไตย

People oriented

ประชาชน

- ทำงานกับประชาชนไม่ได้ทำให้ประชาชน
- พัฒนาทัศนคติของประชาชนทุกเพศ ทุกวัยโดยการเพิ่มพูนทักษะ
- พิจารณาสถาवरณและบิณฑของ ชุมชนและประชาชนเป็นหลักในรื่องงาน

ประชาธิปไตย

- ทำงานในรูปแบบคณะกรรมการ ซึ่งเป็นตัวแทน ของประชาชนในท้องถิ่นในระดับหมู่บ้าน ตำบล
- สนับสนุนให้ประชาชนรวมกลุ่มกันริเริ่ม กิจกรรมเพื่อปรับปรุงท้องถิ่นด้วยตนเอง
- อาศัยหลักการเข้าถึงประชาชนในการทำงาน และร่วมงานกับผู้นำท้องถิ่นและประชาชน ในรูปแบบกลุ่ม

Democracy oriented

ประหยัด

- ให้ประชาชนช่วยเหลือตัวเองเป็นหลัก ภาครัฐจะช่วยเหลือในสิ่งซึ่งเกินความสามารถของประชาชนเท่านั้น
- ในการจัดทำกิจกรรมพัฒนาต่างๆ พยายาม นำทรัพยากรในชุมชนทั้งในด้านกำลังคน และวัสดุมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด
- ทุกฝ่ายร่วมกันคิดและวางแผนการปฏิบัติงาน ตามกิจกรรมไว้ล่วงหน้าซึ่งจะทำให้ประหยัด แรงงาน เวลา วัสดุอุปกรณ์ และค่าใช้จ่าย ในการดำเนินงาน

Economy oriented

กรมการพัฒนาชุมชน

ประสานงาน

- ร่วมมือประสานงานกับหน่วยงาน องค์กร ทั้งของรัฐและเอกชน
- ชักนำบริการของนักวิชาการไปสู่ประชาชน และกระตุ้นให้ประชาชนไปหานักวิชาการ เพื่อรับบริการตามความต้องการโดย เหมาะสม
- พัฒนาระบบเป็นพี่เชื่อมประสานงานระหว่าง นักวิชาการกับประชาชน

Co-ordination oriented

Change for Good
เศรษฐกิจฐานรากมั่นคงและชุมชนพึ่งตนเองได้ ภายในปี 2565
กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

ปี กรมการพัฒนาชุมชน
สร้างสรรค์ชุมชน สร้างคน สร้างชาติ

ค่านิยมองค์การ ของกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

ทำให้เข้าใจง่าย
Simplify

S

P

ปฏิบัติได้จริง
Practical

ปี กรมการพัฒนาชุมชน
สร้างสรรค์ชุมชน สร้างคน สร้างชาติ

Change for Good

หมวด ๑

ค่านิยมและอุดมการณ์อาสาพัฒนา

กรมการพัฒนาชุมชน

ความเป็นมา

แนวคิดการพัฒนาชุมชนที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๘๓ ได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาในกลุ่มประเทศเครือจักรภพจากเดิมมาเป็นการพัฒนาที่เห็นว่าประชาชนเป็นแกนกลางของพลังขับเคลื่อนทางสังคม เมื่อแนวคิดการพัฒนาชุมชนนี้เผยแพร่ออกไปจนก่อให้เกิดเป็นปรัชญาเกี่ยวกับการทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดระหว่างประชาชนกับรัฐบาลในการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ซึ่งเรียกว่าขบวนการพัฒนาชุมชน ขบวนการดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาในประเทศไทยด้วยเช่นกัน

ในปี พ.ศ. ๒๔๘๓ กระทรวงมหาดไทยได้ประกาศใช้แผนการบูรณะชนบทพัฒนา โดยมีวัตถุประสงค์ ๒ ประการ คือ สร้างสรรค์ชีวิตจิตใจของประชาชนในชนบทให้เหมาะสมที่จะเป็นพลเมืองดี และส่งเสริมให้ประชาชนมีการครองชีพที่ดีขึ้น และได้จัดตั้งสำนักงานพัฒนาการท้องถิ่นขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๙๙ เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น และมีการริเริ่มโครงการพัฒนาท้องถิ่นในปีถัดมา โดยมีปลัดพัฒนาการเป็นผู้ปฏิบัติงานซึ่งเรียกกันในภายหลังว่า พัฒนากร

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๕ รัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม ฉบับที่ ๑๐ และจัดตั้งกรมการพัฒนาชุมชนขึ้นเป็นหน่วยงานในสังกัดกระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๕ ภารกิจในระยะแรกของกรมการพัฒนาชุมชนคือ ปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชนในชนบทโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนและการพัฒนาตนเอง ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า พัฒนากรต้องทำงานกับประชาชน มิใช่ทำให้ประชาชน

ลักษณะเครื่องหมายและความหมาย

วงกลมภายในเป็นรูปโครงสร้างของบ้านชนบท มีลายกระหนกอยู่ที่ด้านซ้ายและด้านขวาของรูปบ้าน และมีตัวอักษร พช อยู่ใต้รูปบ้าน ขอบวงกลมล้อมรอบวงกลมภายในประกอบด้วย ๔ ช่วงสี หมายถึง หลักการ ทำงาน ๔ ป.

สีขาว หมายถึง ประชาชน

สีแดง หมายถึง ประชาธิปไตย

สีเทา หมายถึง ประสานงาน

สีน้ำเงิน หมายถึง ประหยัด

● อำนาจหน้าที่ของกรมการพัฒนาชุมชน

อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. ๒๕๕๒ กำหนดให้ให้กรมการพัฒนาชุมชนมีภารกิจเกี่ยวกับการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนฐานรากให้มีความมั่นคงและมีเสถียรภาพ โดยสนับสนุนให้มีการจัดทำและใช้ประโยชน์จากข้อมูลสารสนเทศ ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย จัดทำยุทธศาสตร์ชุมชน ตลอดจนการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาชุมชนเพื่อให้เป็นชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน โดยมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(๑) กำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ มาตรการ และแนวทางในการพัฒนาชุมชนระดับชาติ เพื่อให้หน่วยงานของรัฐ เอกชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการพัฒนาชุมชน ได้ใช้เป็นกรอบแนวทางในการดำเนินงาน เพื่อเสริมสร้างความสามารถและความเข้มแข็งของชุมชน

(๒) จัดทำและพัฒนาระบบมาตรฐานการพัฒนาชุมชน เพื่อใช้เป็นเครื่องมือสำหรับประเมินความก้าวหน้าและมาตรฐานการพัฒนาของชุมชน

(๓) พัฒนาระบบและกลไกในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ การจัดการความรู้ การอาชีพ การออม และการบริหารจัดการเงินทุนของชุมชน เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถของประชาชน ชุมชน ผู้นำชุมชน องค์กรชุมชน และเครือข่ายองค์กรชุมชน

(๔) สนับสนุนและพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศชุมชน ส่งเสริมการใช้ประโยชน์และการให้บริการข้อมูลสารสนเทศชุมชน เพื่อใช้ในการวางแผนบริหารการพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(๕) ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย พัฒนา และสร้างองค์ความรู้เพื่อใช้ในงานพัฒนาชุมชน และการจัดทำยุทธศาสตร์ชุมชน

(๖) ฝึกอบรมและพัฒนาข้าราชการ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ผู้นำชุมชน องค์กรชุมชน และเครือข่ายองค์กรชุมชนให้มีความรู้ ทักษะ ทศนคติ และสมรรถนะในการทำงาน รวมทั้งให้ความร่วมมือทางวิชาการด้านการพัฒนาชุมชนแก่หน่วยงานทั้งในประเทศและต่างประเทศ

(๗) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรม หรือตามที่กระทรวง หรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

● ทิศทางของกรมการพัฒนาชุมชน

จุดยืนและตำแหน่งการพัฒนา (Positioning) ของกรมการพัฒนาชุมชน

การกำหนดจุดยืนและตำแหน่งการพัฒนา (Positioning) ของกรมการพัฒนาชุมชน เกิดจากการนำผลการวิเคราะห์ศักยภาพองค์กร (SWOT) และการวิเคราะห์เหตุการณ์ในอนาคต (Scenario Analysis) มาพิจารณาร่วมกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID - ๑๙) เพื่อให้เห็นถึงจุดยืน และตำแหน่งในการพัฒนาในระยะเร่งด่วน (Quick win) พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๖๗ และระยะพัฒนา (Midterm) พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๗๐ จำนวน ๔ ด้าน ได้แก่

๑. การเตรียมความพร้อมและพัฒนาชุมชนรองรับการเปลี่ยนแปลง เพื่อหนุนเสริมการพลิกโฉมประเทศไทยด้านความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสู่การเป็นประเทศพัฒนาแล้ว

๒. การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากสร้างคุณค่าในชุมชนให้เข้มแข็ง เพื่อการพึ่งตนเอง พึ่งกันเอง และเดินหน้าการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทั่วทั้งประเทศ

๓. การบริหารจัดการเครือข่ายการพัฒนาชุมชนของประเทศให้เป็นระบบ เกิดห่วงโซ่คุณค่าทั้งระดับพื้นที่ จังหวัด ภาค และประเทศที่เข้มแข็ง มีพันธสัญญาของการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งเชื่อมโยงการพัฒนาระหว่างชุมชนกับชุมชน ชุมชนกับประเทศ ชุมชนกับภูมิภาคอาเซียน และชุมชนกับนานาชาติ

๔. การเสริมสร้างความเชี่ยวชาญ ความทันสมัย ภาพลักษณ์ บทบาทใหม่ของกรมการพัฒนาชุมชนและบุคลากรสู่องค์กรนวัตกรรมแห่งอนาคตที่มีสมรรถนะสูง

วิสัยทัศน์ (Vision)

“เศรษฐกิจฐานรากมั่นคง ชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน ด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”

โดยกำหนดคำนิยามของวิสัยทัศน์ไว้ ดังนี้

เศรษฐกิจฐานรากมั่นคง หมายถึง การผลิต การจำหน่าย และการบริโภคที่ใช้ทุนชุมชนในการเสริมสร้างเศรษฐกิจพึ่งตนเองภายใต้แนวคิด BCG Model เพื่อให้คนในชุมชนมีงาน มีอาชีพ มีรายได้ และมีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๑. ชุมชนสามารถบริหารจัดการทุนชุมชนให้เกิดคุณค่า และมูลค่าทางเศรษฐกิจจากฐานทรัพยากรวิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของชุมชน ในการสร้างงาน สร้างอาชีพและรายได้แก่ชุมชน เพื่อให้เศรษฐกิจชุมชนมีความเข้มแข็งและเติบโตอย่างยั่งยืน

๒. ผลผลิต ผลิตภัณฑ์ และบริการของชุมชนมีคุณค่า มีมูลค่า และสามารถแข่งขันได้ และมีห่วงโซ่คุณค่าที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ

๓. ระบบเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนมีรากฐานการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เข้มแข็ง และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

๔. ระบบนิเวศเศรษฐกิจของชุมชนเอื้อต่อการพัฒนาและพึ่งพาตนเองบนฐานความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรม เพื่อให้เศรษฐกิจชุมชนเติบโตอย่างยั่งยืนบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

๕. ชุมชนได้รับการพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างเสมอภาคและเป็นธรรมอย่างต่อเนื่อง

ชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน หมายถึง ชุมชนที่มีผู้นำที่มีความสามารถในการบริหารจัดการชุมชน มีข้อมูลเพื่อการตัดสินใจที่มีคุณภาพ มีกลุ่ม/องค์กร/เครือข่ายที่เข้มแข็ง มีทุนชุมชนที่มีศักยภาพ และคนในชุมชนมีสำนึกในความเป็นชุมชน สำนักรักชุมชนและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง รวมทั้งสามารถรับมือกับผลกระทบ และสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๑. ชุมชนมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาตนเองได้ ปรับตัวทันการเปลี่ยนแปลง เข้าใจและเข้าถึงหลักการพัฒนาของศาสตร์พระราชา ยึดมั่นการพัฒนาในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีวิถีชุมชน ค่านิยม วัฒนธรรมของชุมชนที่ตั้งอยู่บนฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถบริหารจัดการตนเอง และพึ่งตนเองในด้านเศรษฐกิจ สังคม ความมั่นคง สิ่งแวดล้อม และรักษาสิ่งที่ดีงามและตัวตนของชุมชนได้

๒. ชุมชนมีศักยภาพในการทำงานเชิงบูรณาการทั้งภายในชุมชนและกับภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนจากภายนอก คนของชุมชนมีทัศนคติที่ดีเป็นประชาชนคุณภาพ และมีมุมมองการพัฒนาชุมชนที่เข้าใจ เข้าถึงการพัฒนาชุมชนในทิศทางเดียวกัน และมีพันธสัญญาต่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

๓. ชุมชนมีความสามารถในการจัดการความรู้ เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ สร้างคุณค่าจากบทเรียนการพัฒนาของชุมชน และมีการจัดการข้อมูลสารสนเทศของชุมชนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้สมาชิกของชุมชนได้เรียนรู้ตลอดชีวิต และสร้างสรรค์การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

๔. ชุมชนได้รับประโยชน์จากการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง สมาชิกของชุมชนที่ความมั่นคงในชีวิตและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีส่วนร่วมอย่างจริงจังในการพัฒนาชุมชนให้สามารถพึ่งตนเองลดการพึ่งพาจากทรัพยากรภายนอกที่ไม่จำเป็น และให้ความสำคัญกับการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

๕. ชุมชนมีเป้าหมายมุ่งอนาคตร่วมกัน และประสานการพัฒนาเป็นหนึ่งเดียวไปสู่เป้าหมายการพัฒนาได้ด้วยตนเองอย่างมีคุณธรรมภายใต้บริบทของชุมชนเดียวกัน

๖. ประชาชนของชุมชนมีสำนึกรักชุมชน รักบ้านเกิด รักท้องถิ่นของตนเอง มีความผูกพัน มีความภาคภูมิใจในการเป็นสมาชิกของชุมชน มีความเข้าใจถึงรากเหง้า และความเป็นชุมชนของตนเองอย่างถ่องแท้ กล้าคิด กล้าพูด กล้าตัดสินใจ กล้าเปลี่ยนแปลงในสิ่งที่ถูกต้อง และยืนหยัดอย่างมุ่งมั่นที่จะพัฒนาชุมชนให้ดียิ่งขึ้นอย่างต่อเนื่อง

๗. ผู้นำของชุมชนมีศักยภาพ คุณธรรม ยึดหลักประชาธิปไตย มีแบบแผนปฏิบัติ เป้าหมาย และวิสัยทัศน์การพัฒนาชุมชนร่วมกันอย่างมีธรรมาภิบาล มีบุคคลากรในชุมชนที่พัฒนาขึ้นมาเป็นผู้นำและทีมพัฒนาชุมชนที่มีศักยภาพในการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการพัฒนาชุมชน

๘. ประชาชนของชุมชนมีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน อยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน คนในชุมชนมีความเอื้ออาทร มีความเกื้อกูล แบ่งปันซึ่งกันและกัน และดูแลสมาชิกของชุมชนไม่ให้ถูกทอดทิ้ง

ด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาขับเคลื่อนการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากให้มั่นคง และเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งอย่างยั่งยืน เพื่อให้ชุมชนมีวิถีชีวิต ค่านิยม วัฒนธรรม และวิธีการคิดที่เข้าใจและเข้าถึงหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างแท้จริง

พันธกิจ (Mission)

๑. เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้มีความสามารถในการบริหารจัดการและพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน
๒. ส่งเสริมและยกระดับเศรษฐกิจฐานรากเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงในชีวิตแก่ประชาชนและชุมชน
๓. สร้างความร่วมมือและส่งเสริมบทบาทเครือข่ายการพัฒนาชุมชนเพื่อยกระดับงานพัฒนาชุมชน ให้ได้รับการยอมรับทั้งในและต่างประเทศ

๔. พัฒนาองค์กรให้ทันสมัย มีสมรรถนะสูง และมีธรรมาภิบาล บุคคลากรมีอุดมการณ์และเชี่ยวชาญในงานพัฒนาชุมชน

แผนปฏิบัติราชการ

แผนปฏิบัติราชการเรื่องที่ ๑ การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้สามารถบริหารจัดการและพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

แผนปฏิบัติราชการเรื่องที่ ๒ การส่งเสริมและยกระดับเศรษฐกิจฐานรากให้มั่นคง

แผนปฏิบัติราชการเรื่องที่ ๓ การสร้างความร่วมมือและส่งเสริมบทบาทเครือข่ายการพัฒนาชุมชนทั้งในและต่างประเทศ

แผนปฏิบัติราชการเรื่องที่ ๔ การพัฒนาองค์กรให้ทันสมัย มีสมรรถนะสูง และมีธรรมาภิบาล บุคคลากรมีอุดมการณ์และเชี่ยวชาญในงานพัฒนาชุมชน

อาสาพัฒนา (อสพ.)

อาสาพัฒนา (อสพ.)

หมายถึง อาสาสมัครเพื่อการพัฒนาชนบท ที่กรมการพัฒนาชุมชนคัดเลือกจากผู้ที่สำเร็จการศึกษา ระดับปริญญาตรี มีความใฝ่ฝันมุ่งมั่นที่จะเข้าเรียนรู้วิถีชีวิตของประชาชนในชนบท ต้องการพัฒนาตนเอง และทำงานพัฒนาชุมชนร่วมกับประชาชนตามปรัชญา หลักการ วิธีการ และกระบวนการพัฒนาชุมชน ในระยะเวลา ๑ ปี

ความเป็นมาของ อสพ.

การก่อเกิด “อาสาสมัครเพื่อการพัฒนาชนบท” ในประเทศไทย เริ่มต้นขึ้น ในปี พ.ศ. ๒๕๐๖ จากการประชุมแรงงานระดับกลาง ณ เมืองเปอร์โตริโก ประเทศ สหรัฐอเมริกา กำหนดให้แต่ละประเทศมีอาสาสมัคร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนา กำลังคนของชาติ กระจายผู้มีความรู้ความสามารถออกสู่ชนบท ให้ได้มีโอกาส ช่วยเหลือประชาชน ร่วมมือกันพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ โดยสำนักเลขาธิการหน่วย สันติภาพระหว่างประเทศได้จัดส่งผู้แทนเดินทางเข้ามาสำรวจความสนใจเกี่ยวกับการจัดตั้งหน่วยอาสาสมัครขึ้นในประเทศไทย เมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๐๖

ขณะนั้นกระทรวงมหาดไทย โดยกรมการพัฒนาชุมชนได้จัดทำข้อเสนอ “โครงการอาสาพัฒนาชนบท” ให้คณะรัฐมนตรีพิจารณา สาระสำคัญคือ คัดเลือกผู้ปรารถนาจะรับใช้ประเทศชาติที่สำเร็จการศึกษา ชั้นปริญญาตรี หรือประโยควิชาชีพชั้นสูงเข้าฝึกอบรมเป็น “อาสาพัฒนาชนบท” แล้วส่งออกไปทำงานร่วมกับประชาชน อาสาสมัครจะไม่ได้รับเงินเดือน แต่ทางราชการจะจ่ายค่าเบี้ยเลี้ยงเหมาะสมจ่ายให้อัตราพอสมควร ระยะเวลาที่ปฏิบัติงานคนละ ๒ ปี เมื่อครบกำหนดแล้วอาสาสมัครจะได้รับเงินตอบแทนอีกจำนวนหนึ่ง

วันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๘ คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้กรมการพัฒนาชุมชนภายใต้คณะกรรมการ อำนวยการอาสาพัฒนาชนบทดำเนินโครงการอาสาพัฒนาชนบท โดยรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย เป็นประธานคณะอนุกรรมการฯ กำหนดเริ่มคัดเลือกอาสาพัฒนาชนบทครั้งแรกในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๐๙ และจัดตั้งสำนักงานอาสาพัฒนาชนบทขึ้นให้อยู่ในรับผิดชอบของกองปฏิบัติการ พร้อมทั้งจัดทำข้อตกลงกับ กรมการปกครอง กรมประชาสัมพันธ์ และกรมวิเทศสหการ จัดเจ้าหน้าที่มาประจำสำนักงานอาสาพัฒนาชนบท กรมละ ๑ คน

การคัดเลือกอาสาพัฒนาชนบท รุ่นที่ ๑ ดำเนินการในเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๘ กรมการพัฒนาชุมชน กำหนดภารกิจอาสาพัฒนาชนบทที่ได้รับการแต่งตั้งหลังฝึกอบรม เดินทางไปประจำการในพื้นที่เขตภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ และชายแดนภาคใต้ ซึ่งมีการแทรกซึมและคุกคามจากผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ โดยใช้ วิธีการคัดเลือกแบบเข้มข้น ๔ ขั้นตอน ประกอบด้วย พิจารณาใบสมัครและใบรับรองจากอาจารย์ การทดสอบ ทางจิตวิทยา การสัมภาษณ์เบื้องต้น และการสัมภาษณ์ระหว่างการฝึกอบรม ขณะเดียวกันเพื่อให้อาสาพัฒนา ชนบทมีความผูกพันกับกรมการพัฒนาชุมชนสานต่ออุดมการณ์ “คนชนบท” ให้กับคนวัยหนุ่มสาว จึงได้ กำหนดให้ผู้ได้รับคัดเลือกเข้ารับการฝึกอบรม จะต้องทำความตกลงกับกรมการพัฒนาชุมชนเมื่อปฏิบัติงาน ครบ ๒ ปี จะได้รับค่าตอบแทนอีก จำนวน ๕,๐๐๐ บาท ทั้งนี้ในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๐๙ กรมการพัฒนาชุมชน ได้แต่งตั้งอาสาพัฒนาชนบท รุ่นที่ ๑ ให้ไปปฏิบัติงานในพื้นที่ จำนวน ๔๖ คน สำหรับการดำเนินงาน อาสาพัฒนา (อสพ.) ที่ผ่านมาแบ่งออกเป็น ๙ ระยะ

๑. อสพ.ระยะเริ่มต้น (พ.ศ. ๒๕๐๙ - ๒๕๑๑)

ภารกิจของอาสาพัฒนาชนบท รุ่นที่ ๑ - ๒ เป็นผู้ชักนำประชาชนให้เห็นความสำคัญของการพัฒนา ท้องถิ่นของตนเองเพื่อประโยชน์สุขส่วนรวม กรมการพัฒนาชุมชนพยายามที่จะลดช่องว่างระหว่างระบบ ข้าราชการ ซึ่งขณะนั้นถือว่าเป็นเจ้านายกับประชาชน อาสาพัฒนาชนบทไม่ใช่ข้าราชการ แต่เป็นประชาชน คนหนึ่งเท่านั้น ไม่ใช่คนที่เอาข้าวของมาแจก แต่เป็นคนที่เอาความคิดอ่านมาแจก และเหนือสิ่งอื่นใด ไม่ใช่คน ที่มาสั่งให้ประชาชนทำอย่างนั้นอย่างนั้น แต่จะเป็นผู้ที่ช่วยให้คำปรึกษาหารือแนะแนวทางต่าง ๆ ให้ ส่วนการ ตัดสินใจเป็นเรื่องของประชาชนเอง ดังนั้นอาสาพัฒนาชนบทต้องพยายามคิดค้นวิธีที่จะเข้าถึงประชาชนอย่าง ชะมัดกเขม้น เพื่อที่จะขยายความคิดเกี่ยวกับทัศนคติของการพัฒนาให้แก่บุคคลสำคัญของหมู่บ้านได้เข้าใจ เป็นอันดับแรก

ฉะนั้น จุดหมายหลักที่อาสาพัฒนาชนบทต้องเข้าไปปฏิบัติภารกิจ คือการเข้าไปส่งเสริมด้านอาชีพ ด้วยการช่วยชี้แนะประชาชนให้ได้ผลผลิตมากขึ้นและมีรายได้เพิ่มขึ้น รัฐบาลมุ่งหวังว่าเมื่อประชาชนอยู่ดีกินดี แล้วจะไม่เข้าไปฝึกฝักใฝ่กับผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ อาสาพัฒนาชนบทจึงทำหน้าที่เป็นครูสอนอาชีพตามความ ถนัดในวิชาชีพที่ได้ศึกษามา เช่น ช่างตัดเสื้อผ้า ช่างยนต์ การเกษตร ช่างโลหะ เป็นต้น สอนให้ประชาชนรู้จัก การใช้อุปกรณ์ทำงาน อาทิ พิมพ์ดีด วิทยุสื่อสาร เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องผลิตเอกสาร เป็นการเปิดโลกทัศน์ ให้เห็นถึงวิทยาการสมัยใหม่จากเมืองหลวงสู่ชนบท การส่งเสริมด้านนี้ต้องใช้เวลา ความรู้ และความอดทน อย่างจริงจัง เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นเรื่องใหม่สำหรับชาวชนบท เป็นการยากที่จะเปลี่ยนแปลงให้ประชาชน หันมายอมรับกับสิ่งใหม่

หลังจากกรมการพัฒนาชุมชนส่งอาสาพัฒนาชนบทไปปฏิบัติงานในพื้นที่แล้วจำนวน ๒ รุ่น ประชาชนได้รู้จักบทบาทหน้าที่ด้านพัฒนาอาชีพของอาสาพัฒนาชนบทอย่างกว้างขวาง อาสาพัฒนาชนบท สามารถสร้างศรัทธาและความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชน ด้วยการร่วมทำงานชิ้นเล็ก ๆ ที่ไม่ต้องลงทุน การเข้าไป คลุกคลีทำสันทนการกับเด็ก ๆ หรือการเข้าไปช่วยครูสอนหนังสือ ช่วยประดิษฐ์อุปกรณ์การสอน ทำให้เกิด ความคุ้นเคยกับเด็กและผู้ปกครอง ประชาชนจึงให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ เป็นอย่างดี ทำให้ อาสาพัฒนาชนบทถูกเรียกสั้น ๆ ให้จำง่าย ๆ ว่า “อาสาพัฒนา” หรือเรียกย่อ ๆ ว่า “อสพ.” สำหรับในส่วน ของรัฐบาลเองก็ได้ให้ความสนใจการทำงานของ อสพ. เป็นอย่างมาก และเล็งเห็นว่าการปฏิบัติงานในพื้นที่ ๒ ปี อสพ. อาจประสบกับความยากลำบากเกินควร และมีปัญหานานับประการ ที่อาจจะบั่นทอนกำลังใจและ อุดมการณ์ให้สูญสลายไปได้ คณะรัฐมนตรีจึงมีมติเมื่อวันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๐ ให้ลดลงระยะเวลาในการ ปฏิบัติงานของ อสพ. เหลือเพียง ๑ ปีเท่านั้น โดยไม่นับรวมระยะเวลาในการฝึกอบรม

๒. ระยะทดแทนพัฒนากร (พ.ศ. ๒๕๑๒ - ๒๕๒๓)

ปี พ.ศ. ๒๕๑๑ รัฐบาลต้องการให้กรมการพัฒนาชุมชนส่ง อสพ. ไปปฏิบัติงานให้ครบทุกจังหวัดทั่วประเทศ เนื่องจากเป็นที่ยอมรับในสังคมชนบทแล้ว รัฐบาลได้สนับสนุนโดยจัดสรรงบประมาณเพิ่มเติมสำหรับการคัดเลือก อสพ. รุ่นที่ ๓ ให้ได้จำนวน ๑๐๐ คน พร้อมทั้งประชาสัมพันธ์การรับสมัครทางวิทยุกระจายเสียงทุกวัน ผ่านทางหนังสือพิมพ์ และสถาบันการศึกษา ๑๔ แห่ง รวมทั้งจัดช่วงเวลาให้เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนไปบรรยายความรู้ทางวิทยุกระจายเสียง ความยาว ๑๕ นาที แต่การดำเนินงานในครั้งนี มีผู้ได้รับการคัดเลือกและผ่านการฝึกอบรมเพียง ๓๓ คน กรมการพัฒนาชุมชนได้พบข้อจำกัดว่า สถาบันการศึกษายังขาดการบ่มเพาะทัศนคติของนักศึกษาที่ก่อให้เกิดความรู้สึกอยากออกไปผจญภัย ช่วยเหลือพี่น้องประชาชนชาวไทยในถิ่นทุรกันดาร ขณะที่มาตรฐานการคัดเลือก อสพ. ค่อนข้างสูง ผู้สมัครต้องผ่านการคัดเลือกหลายขั้นตอน อีกทั้งต้องมีความรู้ทางวิชาการที่หลากหลาย

การตอบรับเพื่อแก้ปัญหา คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ขอรับการสนับสนุนจากสำนักนายกรัฐมนตรี จัดตั้งโครงการการศึกษาชั้นปริญญาบัตรชั้นสูงบัณฑิตอาสาสมัคร (ป.บ.อ.) ขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๑๒ โดยความร่วมมือของกรมการพัฒนาชุมชน หน่วยงานราชการ และภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับงานพัฒนาชุมชน รับสมัครผู้มีวุฒิปริญญาตรีเข้ารับการฝึกอบรมภาคทฤษฎี วิชาสังคมวิทยา ระเบียบการวิจัย และการสอนหนังสือ เป็นเวลา ๓ เดือน แล้วส่งออกไปทำงานเป็นอาสาสมัครในชนบท เพื่อให้มีความเข้าใจและคุ้นเคยกับสภาพสังคมชนบท บังเกิดความสนใจที่จะปฏิบัติงานในชนบท เมื่อปฏิบัติงานครบ ๙ เดือน จะได้รับประกาศนียบัตรชั้นสูงบัณฑิตอาสาสมัคร สำหรับในส่วนของกรมการพัฒนาชุมชนได้จัดเจ้าหน้าที่หมุนเวียนกันออกไปบรรยายประกอบการแสดงนิทรรศการ ในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ สนับสนุนให้ อสพ. ที่กำลังอยู่ระหว่างปฏิบัติงานไปจัดอภิปรายชักชวนให้นักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ ๔ เสียสละชีวิตที่สบายแบบหนุ่มสาวไปใช้ประสบการณ์ชีวิต ๑ ปี ในชนบท มีการจัดทำภาพนิ่ง แผ่นป้ายโฆษณา แผ่นปลิว เป็นเครื่องมือให้เกิดความสนใจในกิจกรรมการพัฒนาชนบท นอกจากนั้นแล้วกรมการพัฒนาชุมชนยังเชิญชวนให้มหาวิทยาลัยส่งตัวแทนนักศึกษาออกไปสังเกตการณ์และร่วมฝึกอบรม อสพ. รวมทั้งจัดกลุ่มนักศึกษาผู้สนใจเดินทางไปดูการปฏิบัติงานในพื้นที่เป็นที่มาของการจัดตั้ง “ชมรมอาสาพัฒนา” และการจัด “ค่ายอาสาพัฒนา” ในสถาบันอุดมศึกษา

ต่อมาเมื่อกรมการพัฒนาชุมชนได้จัดตั้งศูนย์พัฒนาอาชีพทดลองแห่งแรกขึ้นที่ตำบลชำผักแพว อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ในปี พ.ศ. ๒๕๑๒ โดยได้รับการสนับสนุนจากองค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) เพื่อสร้างสถาบันฝึกอบรมอาชีพในระดับหมู่บ้านอย่างถาวร กรมการพัฒนาชุมชนมองเห็นว่า อสพ. ที่เสร็จสิ้นภารกิจแล้ว เป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถด้านการพัฒนาอาชีพ และเพื่อแก้ปัญหาการขาดอัตรากำลังพัฒนากร กรมการพัฒนาชุมชนจึงได้แต่งตั้งให้ อสพ. ไปปฏิบัติงานประจำในตำบลที่ไม่มีพัฒนากร มอบหมายให้เป็นเจ้าหน้าที่วิชาการเฉพาะด้านในการฝึกอบรมกลุ่มเยาวชน กลุ่มสตรีและกลุ่มอาชีพต่าง ๆ

๓. ระยะบุกเบิกชายแดน (พ.ศ. ๒๕๒๔ - ๒๕๓๑)

โครงการอาสาพัฒนาชนบทได้พัฒนาอย่างต่อเนื่อง จนถึงปี พ.ศ. ๒๕๒๔ กรมการพัฒนาชุมชนได้ร่วมกับศูนย์อำนวยการร่วมกองบัญชาการทหารสูงสุด (ศอ.ร.บ.ทหารสูงสุด) ดำเนินโครงการอาสาพัฒนาปฏิบัติงานในหมู่บ้านป้องกันตนเองชายแดน (ปชต.) ไทย-กัมพูชา โดยให้ อสพ. มีบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาและหาข่าว เพื่อความมั่นคงร่วมกับทางทหาร ตำรวจและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานชายแดน ปฏิบัติงานประจำและพักค้างในหมู่บ้าน ต่อมาได้ขยายเขตการทำงานไปทางชายแดน ไทย-ลาว ในปี พ.ศ. ๒๕๒๗ ชายแดนไทย-พม่า และชายแดนไทย-มาเลเซีย ในปี พ.ศ. ๒๕๓๑

๔. ระยะอาสาสมัคร (พ.ศ. ๒๕๓๒ - ๒๕๓๔)

ช่วงการทำงานที่ต่อเนื่องมาจากนโยบายการพัฒนาภูมิภาค เพื่อสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของสังคมชนบทให้เกิดขึ้นอย่างมั่นคง ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ.๒๕๒๕-๒๕๒๙) เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน รวมทั้ง อสพ. ต้องเดินทางเข้าหมู่บ้านบ่อยมากขึ้นกรมการพัฒนาชุมชนได้พบว่าแม้ อสพ. จะไม่มีสิทธิเบิกค่าเบี้ยเลี้ยง ค่าพาหนะในการปฏิบัติงานเหมือน เช่น พัฒนาการ และไม่มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบโครงการพัฒนาในระบบ กชช. แต่ก้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความแข็งขันเป็นผู้ประสานและทำงานร่วมกับผู้นำท้องถิ่นอาสาพัฒนาชุมชน (อช.) ผู้นำ อช.และองค์กรประชาชนในหมู่บ้าน ตำบลอย่างเต็มกำลัง นับว่าเป็น อสพ.จิตอาสา ทำให้งานของกรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

๕. ระยะเตรียมเป็นนักพัฒนาชุมชน (พ.ศ. ๒๕๓๕ - ๒๕๓๘)

เมื่อกรมการพัฒนาชุมชนได้ตระหนักว่า อสพ. เป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญยิ่ง เหมาะสมกับการเป็นข้าราชการนักพัฒนาในอนาคต จึงได้สนับสนุนให้ผู้ที่รักการทำงานในชนบทได้มีโอกาสเข้ารับราชการในอาชีพที่มุ่งหวัง โดยกำหนดนโยบายให้รับสมัครผู้ที่ผ่านการทดสอบภาคความรู้ความสามารถทั่วไป (ภาค ก.) ของสำนักงาน ก.พ. ซึ่งได้คะแนนไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๖๐ มาฝึกอบรมเป็น อสพ. แล้วส่งไปปฏิบัติงานในพื้นที่ เป็นเวลา ๑ ปี กรณีมีอัตราพัฒนากรว่าง หาก อสพ. รายใดประสงค์จะเข้ารับราชการ สามารถเข้าสู่กระบวนการสอบคัดเลือกภาคความเหมาะสมกับตำแหน่ง (ภาค ค.) โดยต้องได้คะแนนประเมินผลการปฏิบัติงานไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๖๐ ผู้ผ่านการคัดเลือกจะได้รับการบรรจุแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งนักพัฒนาชุมชน ๓

๖. ระยะนักพัฒนาอาสาสมัคร (พ.ศ. ๒๕๓๙ - ๒๕๔๓)

ครั้นถึงปี พ.ศ. ๒๕๓๙ กรมการพัฒนาชุมชนได้ดำเนินการตามมาตรการกำหนดขนาดกำลังคนภาครัฐ ทำให้อัตราว่างในตำแหน่งนักพัฒนาชุมชน ๓ ลดลง ประกอบกับสภาพตำบลยกฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) รัฐบาลได้จัดตั้งคณะกรรมการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคท้องถิ่น (กนภ.) เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของประชาชนในชนบท ทั้งด้านพัฒนาคุณภาพชีวิต เพิ่มพูนความรู้ทั้งในและนอกระบบโรงเรียน เสริมสร้างโอกาสในการพัฒนาอาชีพและการมีงานทำโดยให้พัฒนากรและข้าราชการอื่น ๆ เป็นเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจรับผิดชอบงานในหมู่บ้าน ตำบล ส่งผลให้กรมการพัฒนาชุมชนต้องปรับภารกิจ อสพ. ไปปฏิบัติงานเฉพาะกิจ เช่น การรณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โรคเอดส์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โครงการแก้ไขปัญหาคความยากจน เป็นต้น

๗. ระยะบัณฑิตอาสาพัฒนา (พ.ศ. ๒๕๔๔ - ๒๕๔๕)

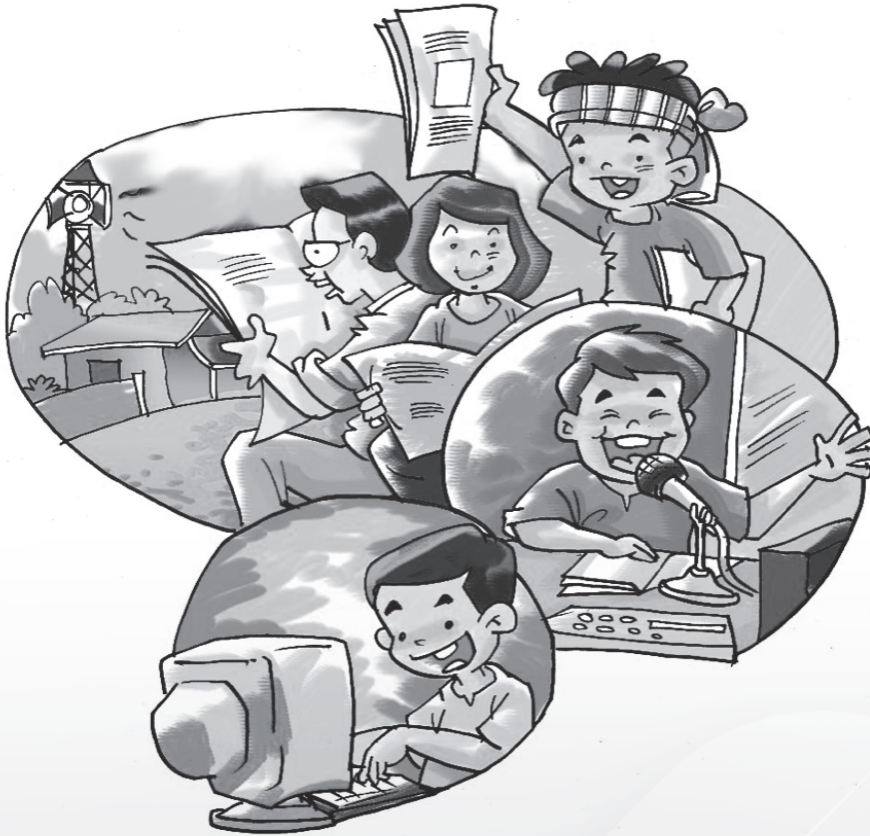
งานเฉพาะกิจที่ อสพ. ได้รับมอบหมายนั้น ถือว่ามีส่วนสำคัญในการแก้ไขปัญหาสังคมระดับฐานราก อสพ. ต้องผสมผสานความรู้ในสิ่งที่ปฏิบัติงานจริงตามกระบวนการพัฒนาชุมชน ไปวิเคราะห์วิจัยร่วมกับทฤษฎีวิชาการ เพื่อค้นหาแนวทางการทำงาน กรมการพัฒนาชุมชนจึงได้ร่วมมือกับสถาบันราชภัฏโดยมีสถาบันราชภัฏเชียงใหม่เป็นหลักในการดำเนินงานจัดทำหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาพัฒนาชุมชน ผ่านการพิจารณาเห็นชอบของคณะกรรมการสภาสถาบันราชภัฏ ให้ใช้ในทุกรัฐบาลราชภัฏได้ เป็นการศึกษาตามหลักสูตรควบคู่ไปกับการปฏิบัติงาน เมื่อสิ้นสุดการปฏิบัติงาน อสพ. จะได้รับวุฒิการศึกษาประกาศนียบัตรบัณฑิต จากสถาบันราชภัฏที่ อสพ. ลงทะเบียนเพิ่มขึ้นจากวุฒิบัตรการผ่านงาน อสพ. ตามปกติ และอสพ. รุ่นแรกที่เข้าศึกษาคือ อสพ. รุ่นที่ ๔๔

๘. ระยะทดแทนพัฒนาการครั้งที่สอง (พ.ศ. ๒๕๔๖ - ๒๕๔๙)

หลังการปฏิรูประบบราชการในปี พ.ศ. ๒๕๔๕ มีการปรับขนาดอัตรากำลังคนภาครัฐทำให้จำนวนพัฒนาการต่อพื้นที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๔๖ - ๒๕๔๙ กรมการพัฒนาชุมชนจึงได้แต่งตั้ง อสพ. ไปปฏิบัติหน้าที่พัฒนาการในอำเภอที่มีจำนวนพัฒนาการต่ำกว่าอัตราที่กำหนดเป็นครั้งที่ ๒

๙. ระยะสร้างนักพัฒนาภาคประชาชน (พ.ศ. ๒๕๕๐ เป็นต้นมา)

ปัจจุบันแม้ว่ากรมการพัฒนาชุมชนมุ่งหวังที่จะสร้าง อสพ. ให้เป็นนักพัฒนาภาคประชาชนรุ่นใหม่ที่มีจิตอาสาสมัคร ปรารถนาที่จะกลับไปพัฒนาชุมชนบ้านเกิดของตนเองให้เข้มแข็งยั่งยืนด้วยการกำหนดให้ อสพ. รุ่น ๔๙ เป็นต้นมา เป็น “อสพ.รักบ้านเกิด” ปฏิบัติงานในภูมิภาคของตน แต่ก็ยังคงเปิดโอกาสให้ อสพ. ได้ปฏิบัติหน้าที่พัฒนาการ เพื่อเรียนรู้การทำงานในพื้นที่ตลอดระยะเวลา ๑ ปี ไปพร้อมกัน

หลักทฤษฎี วิธีการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชนเป็นการพัฒนาประเภทหนึ่งที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง โดยมีปรัชญาแนวความคิด หลักการและวิธีการปฏิบัติที่เป็นลักษณะเฉพาะของตนเอง ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานดั้งเดิมคือเป็นกระบวนการ ให้การศึกษาแก่ประชาชนเพื่อพัฒนาความรู้ ความคิดให้มีศักยภาพและสามารถพึ่งตนเองได้หรือช่วยตนเองได้ ในทุกด้าน ดังนั้นการพัฒนาชุมชนจึงเป็นการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ให้ครบถ้วนถึงความพร้อมในทุกด้าน เพื่อที่จะสามารถจัดการกับปัญหาและความต้องการต่าง ๆ ของตนเองได้ การดำเนินงานด้านการพัฒนาชุมชน เป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนและต้องการผู้ปฏิบัติงานที่มีสมรรถภาพ เป็นผู้ประกอบไปด้วยองค์ความรู้ทั้งในด้าน ศาสตร์และศิลป์ เพื่อทำงานร่วมกับกับประชาชนและชุมชนในการที่นำพาไปสู่เป้าหมายสูงสุดของการพัฒนา ชุมชน นั่นคือการที่คนในชุมชนมีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน

● ปรัชญาพัฒนาชุมชน

ปรัชญาของการพัฒนาชุมชนมาจากหลักการแห่งธรรมชาติและภาวะทางกายภาพของมนุษย์ที่มนุษย์ แต่ละคนมีความแตกต่างระหว่างบุคคลทั้งรูปร่าง สมอง สติปัญญาและจิตใจ ภาวะธรรมชาติและภาวะ กายภาพนี้ ทำให้มนุษย์ไม่สามารถที่จะประสบความสำเร็จของชีวิตได้เท่าเทียมกัน ถึงแม้ว่ามนุษย์ทุกคนมีสิทธิ และความเสมอภาคในโอกาสที่จะกระทำสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างเท่าเทียมกันก็ตาม การพัฒนาชุมชนนั้นถือว่า คนเป็นทรัพยากรมนุษย์ ที่มีความสามารถและมีพลังงานซ่อนเร้นแฝงอยู่ ได้แก่ กำลังความคิด แรงงาน ฝีมือ ทักษะ ซึ่งพลังต่าง ๆ เหล่านี้ ถ้าได้รับการขุดค้นและนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ชุมชนก็จะสามารถบันดาล ความสำเร็จทั้งปวงให้แก่ชุมชนได้ ดังนั้นการพัฒนาชุมชนจะสำเร็จได้นั้นขึ้นอยู่กับความสำเร็จในการก่อให้เกิด การเปลี่ยนแปลงในทัศนคติ ทักษะ ความรู้และความสามารถของประชาชนเป็นสำคัญ

กรมการพัฒนาชุมชน กล่าวสรุปว่า ปฏิบัติงานด้านการพัฒนาชุมชนมีพื้นฐานความเชื่อ ๓ ประการ คือ

๑. เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีเกียรติและศักดิ์ศรีในความเป็นคน
 ๒. เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีความสามารถหรือศักยภาพ
 ๓. เชื่อว่าความสามารถของมนุษย์สามารถพัฒนาได้ถ้ามีโอกาส
- ฉะนั้นจึงเห็นได้ว่าปรัชญาของการพัฒนาชุมชนนั้น

ประการแรก ตั้งอยู่บนพื้นฐานอันมั่นคงแห่งความศรัทธาในตัวคนว่าเป็นทรัพยากรที่มีความหมายและ มีความสำคัญที่สุด

ประการที่สอง การพัฒนาชุมชน ก็คือความศรัทธาในเรื่องความยุติธรรมของสังคม การมุ่งขจัดความ ขัดแย้งและความเหลื่อมล้ำต่ำสูงที่เห็นได้ในหมู่มวลชนนั้นเป็นเรื่องที่อารยะสังคมพึงยึดมั่น

ประการที่สาม ความไม่รู้ ความต้อติงและการใช้กำลังบีบบังคับเป็นอุปสรรคที่สำคัญอย่างยิ่งต่อ ความสำเร็จของการพัฒนา และความเจริญรุดหน้าจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยวิธีการให้การศึกษาเท่านั้น การให้ การศึกษาและให้โอกาสจะช่วยดึงพลังซ่อนเร้นในตัวคนออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมและการพัฒนา จะมีประสิทธิภาพได้ก็จะต้องยึดหลักการทำงานรวมกลุ่ม เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคมการอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม และทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มจะช่วยให้คนเจริญเติบโตโดยเร็วที่สุด

สรุปได้ว่า ปรัชญาของการพัฒนาชุมชนตั้งอยู่บนพื้นฐานของความศรัทธาในศักยภาพหรือพลัง ความสามารถของมนุษย์ คนแต่ละคนมีความสามารถในการพัฒนาตนเองได้ถ้ามีโอกาส การพัฒนาชุมชนจึง ต้องพัฒนาบุคคลให้มีความคิดและความสามารถเพิ่มขึ้น ให้บุคคลได้รับความยุติธรรมมีอิสรภาพ เสรีภาพและ ความเสมอภาคในการดำรงชีวิต ปรัชญาของการพัฒนาชุมชนนี้มีความสอดคล้องกับปรัชญาทางการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตยเป็นอย่างมาก

● แนวความคิดพื้นฐานในการพัฒนาชุมชน

แนวคิดเกี่ยวกับการช่วยเหลือผู้อื่นได้มีพัฒนาการมาเป็นลำดับ ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากการที่สมาชิกในชุมชนมีเพิ่มมากขึ้น การขยายตัวของกลุ่มหรือชุมชนมีมากขึ้น เกิดมีผู้นำ ผู้ตาม ผู้ปกครองและผู้ถูกปกครองเพิ่มมากขึ้น มีกลุ่มที่เจริญกว่าและกลุ่มผู้ด้อยกว่า ดังนั้นเมื่อเกิดมีกลุ่มในลักษณะที่สัมพันธ์กันมากขึ้น จึงทำให้ต้องมีการจัดระบบการดำเนินชีวิตร่วมกัน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์และผลประโยชน์ร่วมกันของแต่ละฝ่าย จึงทำให้เกิดมีแนวความคิดในการจัดระบบการดำเนินชีวิตร่วมกันในชุมชน โดยมีแนวความคิดมูลฐานอยู่ ๓ ประการ ดังนี้

๑. การช่วยเหลือตนเองและการช่วยเหลือเพื่อให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ประชาชนในท้องถิ่นจะต้องช่วยตนเองในรูปแบบของแรงงาน วัสดุ และทรัพย์สินเพื่อพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง หากเกินความสามารถรัฐบาลจึงจะให้การสนับสนุนตามสมควร เช่น ความช่วยเหลือด้านวิชาการ งบประมาณ เป็นต้น ความช่วยเหลือจากภายนอกจึงมีความจำเป็นที่จะเข้ามาแก้สถานการณ์ โดยมีวัตถุประสงค์ว่า จะช่วยเหลือให้ประชาชนสามารถช่วยเหลือตนเองไปได้ตลอดรอดฝั่ง

๒. การพัฒนาชุมชนเป็นการพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จ ปัญหาของชุมชนหรือประเทศไม่อาจแก้ไขได้โดยวิธีใดวิธีหนึ่งหรือโดยหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง แต่ต้องเป็นการประสานการปฏิบัติของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเป็นการประสานวิธีการหลายวิธีและหลายด้าน หากเราศึกษาปัญหาของชุมชนอย่างละเอียดจะพบว่าปัญหาของชุมชนนั้นมีสาเหตุหลายประการ ฉะนั้นจึงต้องดำเนินการด้วยวิธีการต่าง ๆ พร้อมกันไป เช่น การยกระดับการครองชีพของประชาชน จะต้องพัฒนาทางด้านทักษะการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดย่อม การวางแผนครอบครัว เป็นต้น การกำหนดวิธีการแก้ปัญหาของชุมชนจึงต้องหยิบยกปัญหาของชุมชนนั้นมาพิจารณาอย่างละเอียด และต้องระลึกว่าปัญหาหนึ่งจะเกี่ยวกับหรือกระทบไปยังอีกปัญหาหนึ่งหรือหลายปัญหาเสมอ ดังนั้นโครงการหรือกิจกรรมที่กำหนดขึ้นมาจะต้องเป็นโครงการหรือกิจกรรมที่สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้หลายปัญหา

๓. การพัฒนาชุมชนเป็นการดำเนินงานที่เริ่มจากท้องถิ่นชนบท โดยมีวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาประเทศ (มิได้หมายความว่า นโยบายชาติเป็นตัวกำหนดนโยบายท้องถิ่น แต่หมายถึงกิจกรรมในท้องถิ่นจะได้รับการสนับสนุนให้เป็นการสำคัญในการคำนวณนโยบายชาติ) การสนับสนุนจากรัฐบาลในที่นี้คือด้านวัสดุ กำลังคน ฉะนั้นการดำเนินงานของท้องถิ่นใดเป็นเอกเทศ ปราศจากเป้าหมายที่สอดคล้องกับนโยบายของชาติ ย่อมจะไม่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลเท่าที่ควร

● หลักการพัฒนาชุมชน

กรมการพัฒนาชุมชน ได้กล่าวถึงหลักในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนเอาไว้ว่า จะต้องยึดหลักที่สำคัญดังต่อไปนี้

๑. ยึดหลักความมีศักดิ์ศรีและศักยภาพของประชาชน และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ใช้ศักยภาพที่มีอยู่ให้มากที่สุด นักพัฒนาจะต้องเชื่อมั่นว่าประชาชนนั้นมีศักยภาพที่จะใช้ความรู้ความสามารถที่จะปรับปรุงพัฒนาตนเองได้ จึงต้องให้โอกาสประชาชนในการคิด วางแผนเพื่อแก้ปัญหาชุมชนด้วยตัวของเขาเอง นักพัฒนาควรเป็นผู้กระตุ้น แนะนำ ส่งเสริม

๒. ยึดหลักการพึ่งตนเองของประชาชน นักพัฒนาต้องยึดมั่นเป็นหลักที่สำคัญว่าต้องสนับสนุนให้ประชาชนพึ่งตนเองได้ โดยการสร้างพลังชุมชน เพื่อพัฒนาชุมชน ส่วนรัฐบาลจะช่วยเหลือสนับสนุนอยู่เบื้องหลังและช่วยเหลือในส่วนที่เกินขีดความสามารถของประชาชน

๓. **ยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน** เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมคิด ตัดสินใจ วางแผน ปฏิบัติตามแผนและติดตามประเมินผลในกิจกรรมหรือโครงการใด ๆ ที่จะทำในชุมชนเพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการดำเนินงาน อันเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกในเรื่องของความเป็นเจ้าของโครงการหรือกิจกรรม

๔. **ยึดหลักประชาธิปไตย** ในการทำงานพัฒนาชุมชนซึ่งจะต้องเริ่มด้วยการพูดคุย ประชุมปรึกษาหารือร่วมกัน คิดร่วมกัน ตัดสินใจและทำร่วมกัน รวมถึงรับผิดชอบร่วมกันภายใต้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามวิถีทางแห่งประชาธิปไตย

● **หลักการพัฒนาชุมชนของกรมการพัฒนาชุมชน คือ หลักประชาชน** กล่าวคือ

๑. **เริ่มต้นที่ประชาชน** ยึดจุดเดียวกับประชาชน มองโลก มองชีวิต มองปัญหา จากทัศนะของประชาชนเพื่อให้เข้าใจปัญหา ความต้องการของประชาชน เพื่อให้เข้าถึงชีวิต จิตใจ ของประชาชน

๒. **ทำงานร่วมกับประชาชน** (ไม่ใช่ทำงานให้แก่ประชาชน เพราะจะทำให้เกิดความคิดมาทางบุญทางคุณจากประชาชนในภายหลัง) การที่จะทำให้ประชาชนเข้าใจปัญหาของตนเอง และมีกำลังใจลุกขึ้นต่อสู้กับปัญหา ช่วยกันคิด ช่วยกันแก้ไขปัญหานั้น ย่อมมีหนทางที่จะกระทำได้โดยไม่ยากหากเข้าใจปัญหาและเข้าถึงจิตใจประชาชน

๓. **ยึดประชาชนเป็นพระเอก** ประชาชนต้องเป็นผู้กระทำการพัฒนาด้วยตนเอง ไม่ใช่เป็นผู้ถูกกระทำหรือฝ่ายรองรับข้างเดียว เพราะผลของการกระทำการพัฒนานั้น ตกอยู่ที่ประชาชนโดยตรง ประชาชนเป็นผู้รับโชคหรือเคราะห์จากการพัฒนานั้น

● **หลักการปฏิบัติงาน ๔ ป.**

กรมการพัฒนาชุมชนได้ประยุกต์หลักการดำเนินงานพัฒนาโดยให้เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนยึดถือและนำไปเป็นหลักปฏิบัติ ๔ ประการ เรียกว่า หลัก ๔ ป. คือ ประชาชน ประชาธิปไตย ประสานงาน และประหยัด

๑. **ประชาชน (People oriented)** ในการปฏิบัติงาน เจ้าหน้าที่ทุกคนต้องทำงานกับประชาชน ไม่ได้ทำให้ประชาชน พัฒนาทัศนคติของประชาชนทุกเพศ ทุกวัยโดยการเพิ่มพูนทักษะ พิจารณาสภาวการณ์ และปัญหาของชุมชนและประชาชนเป็นหลักในเรื่องงาน

๒. **ประชาธิปไตย (Democracy oriented)** ในการปฏิบัติงาน เจ้าหน้าที่ทุกคนจะต้องทำงานในรูปคณะกรรมการ ซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชนในท้องถิ่นในระดับหมู่บ้าน ตำบล สนับสนุนให้ประชาชนรวมกลุ่มกันริเริ่มกิจกรรมเพื่อปรับปรุงท้องถิ่นด้วยตนเองอาศัยหลักการเข้าถึงประชาชนในการทำงานและร่วมงานกับผู้นำท้องถิ่นและประชาชนในรูปกลุ่ม

๓. **ประสานงาน (Co-ordination oriented)** ในการปฏิบัติงาน เจ้าหน้าที่ทุกคนจะต้องร่วมมือประสานงานกับหน่วยงาน องค์กรทั้งของรัฐบาลและเอกชน ชักนำบริการของนักวิชาการไปสู่ประชาชนและกระตุ้นให้ประชาชนไปหานักวิชาการเพื่อรับบริการตามความต้องการโดยเหมาะสม นักพัฒนาชุมชนจะเป็นผู้เชื่อมประสานงานระหว่างนักวิชาการกับประชาชน

๔. **ประหยัด (Economy oriented)** ในการปฏิบัติงาน เจ้าหน้าที่ทุกคนจะต้องให้ประชาชนช่วยเหลือตัวเองเป็นหลัก รัฐบาลช่วยเหลือในสิ่งซึ่งเกินความสามารถของประชาชนเท่านั้น ในการจัดทำกิจกรรมพัฒนาต่าง ๆ พยายามนำทรัพยากรในชุมชนทั้งในด้านกำลังคนและวัสดุมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ทุกฝ่ายร่วมกันคิดและวางแผนการปฏิบัติงานตามกิจกรรมไว้ล่วงหน้าจึงจะทำให้ประหยัดแรงงาน เวลา วัสดุอุปกรณ์ และค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน

● เป้าหมายของการพัฒนาชุมชน

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนมีเป้าหมายสำคัญ ๒ ประการ คือการพัฒนาคนให้มีความสุขและการพัฒนาชุมชนเพื่อให้ชุมชนเข้มแข็งพึ่งตนเองได้ ดังนี้

๑. การพัฒนาคนให้มีความสุข

คือให้เป็นคนที่มีคุณภาพ มีคุณธรรม มีความสุข เพราะในการพัฒนาชุมชนนั้นต้องยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา เนื่องจากเป็นผู้มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน ทั้งเป็นผู้ดำเนินงาน เป็นผู้ได้รับผลที่เกิดขึ้นและเป็นผู้สืบทอดงานพัฒนาไม่ให้อุดตัน คนจึงเป็นเป้าหมายสูงสุดหรือเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาชุมชน จึงต้องพัฒนาคนให้มีความรู้ มีคุณธรรมและมีความสุข

๑.๑ การพัฒนาคนให้มีความรู้ คือทำให้คนมีความรู้ ความสามารถ มีทักษะในการประกอบกิจการงานให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความสามารถในการประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัวมีความรู้ทางการเมืองและความรู้ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เฉลียวฉลาด มีวิสัยทัศน์ สุขภาพดี บุคลิกภาพดี สามารถพึ่งตนเองได้ ใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้

๑.๒ การพัฒนาคนให้มีคุณธรรม คือทำให้คนเป็นคนดีทั้งการคิด การพูดและการประพฤติปฏิบัติอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม เช่น การละเว้นอบายมุข ขยันหมั่นเพียร ซื่อสัตย์สุจริต ยุติธรรม เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว เอื้ออาทรต่อผู้อื่น รู้จักความพอเพียงในสิ่งต่าง ๆ มีความอดทนสามารถยับยั้งตนเองไม่ให้ประพฤติน่าตำหนิ

๑.๓ การพัฒนาคนให้มีความสุข คือการทำให้คนมีความสุขสงบ มีจิตใจดีงาม สงบเยือกเย็น มั่นคงผ่องใส ไม่มีความเครียด มีเมตตา กรุณา รู้จักความพอเพียง รู้จักพอประมาณและเข้าถึงสัจธรรมของชีวิต มองโลกในแง่ดี ปรับตัวให้เข้ากับการปฏิรูปสิ่งต่าง ๆ ได้ เป็นต้น

๒. การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง

การพัฒนาชุมชนเพื่อให้ชุมชนเข้มแข็งพึ่งตนเองได้และมีความสุข คือการทำให้คนในชุมชนมีจิตสำนึกร่วมกัน มารวมตัวกันในลักษณะที่เป็นหุ้นส่วนกันในการกระทำบางอย่างด้วยความรักและความเอื้ออาทรต่อกันภายในระบบการจัดการให้เกิดความรู้สึกมีส่วนร่วมกัน เพื่อประโยชน์สาธารณะ การรวมตัวกันอาจจะเป็นกลุ่มเล็ก ๆ กระจุกกระจายกันได้แต่สามารถติดต่อสื่อสารกันได้ จนกลายเป็นองค์กรชุมชน และมีความเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายย่อย ๆ ขึ้น ทำให้เกิดโครงสร้างสังคมแนวใหม่ที่มีความสัมพันธ์กันในแนวราบที่เท่าเทียมกัน ซึ่งเมื่อประสานกับโครงสร้างที่มีความสัมพันธ์กันในแนวตั้งด้วยความสัมพันธ์แล้วก็จะทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งขึ้น โดยชุมชนที่เข้มแข็งมีลักษณะ ดังนี้

๒.๑ มีจิตสำนึกชุมชน คือสมาชิกสำนึกว่าตนเองเป็นเจ้าของชุมชน มีความตั้งใจที่จะรับผิดชอบปัญหาต่าง ๆ ร่วมกับบุคคลอื่น ๆ อย่างเท่าเทียมกันและสมานฉันท์ ยอมรับในศักยภาพของกันและกัน ยอมรับในความหลากหลายของสมาชิก เป็นต้น

๒.๒ มีจิตวิญญาณชุมชน คือสมาชิกมีความจงรักภักดีต่อชุมชน อุทิศตนเพื่อชุมชน ห่วงแทนชุมชน มีสิ่งยึดเหนี่ยวร่วมกัน เช่น ศาสนา เครือญาติหรือความสัมพันธ์ทางสังคมแบบต่าง ๆ ความมีจิตวิญญาณชุมชนทำให้เกิดความยินดีมีความสุขมุ่งมั่นและเกิดพลังอย่างมหาศาลเป็นพลังที่ทำให้คนและชุมชนมีความสุขร่วมกัน จิตวิญญาณชุมชนเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นต่อเนื่องจากการมีจิตสำนึกของชุมชน ทำให้สมาชิกของชุมชนมีจิตใจเข้มแข็งมีความพร้อมที่จะรวมพลังกันเพื่อการพัฒนาชุมชนของตนต่อไป

๒.๓ เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ คือการที่สมาชิกร่วมกันเรียนรู้หรือเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม มีความตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา รู้ข่าวคราวในด้านต่าง ๆ ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม มีองค์ความรู้เกี่ยวกับชุมชนของตนที่เป็นผลจากการปฏิบัติหรือประสบการณ์ที่ได้รับร่วมกัน นับเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่นำไปสู่การตัดสินใจร่วมกัน ผ่านการแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดร่วมกันและสามารถนำไปใช้ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของการพัฒนาชุมชนร่วมกัน ไม่ใช่การดำเนินงานโดยบุคคลใดบุคคลหนึ่ง

๒.๔ มีองค์กรชุมชนเข้มแข็ง คือสมาชิกรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่นด้วยจิตสำนึกชุมชนและจิตวิญญาณชุมชน ผนึกกำลังกันเป็นกลุ่มและองค์กร เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน อันเป็นผลของการเรียนรู้ร่วมกัน ไม่ใช่แบบต่างคนต่างทำ

๒.๕ มีการจัดการชุมชนที่ดี คือสมาชิกของชุมชนมีความสามารถในการจัดการตนเอง กลุ่มและชุมชนดำเนินการวางแผน จัดกระบวนการดำเนินงานและประเมินผลการพัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๖ มีเครือข่ายชุมชน คือมีกระบวนการเชื่อมโยงสมาชิกในกลุ่มและองค์กรชุมชนต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ด้วยระบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ด้วยความสมานฉันท์ทำให้เกิดการรวมจิตสำนึกและ จิตวิญญาณของสมาชิกและองค์กรชุมชนต่าง ๆ ให้มีพลังเข้มแข็งร่วมกันเรียนรู้และพัฒนาชุมชนจนประสบความสำเร็จ

๒.๗ มีภาวะผู้นำชุมชน ผู้นำในการพัฒนาชุมชนเป็นผู้ประสานความคิดของสมาชิก ไม่ผูกขาดความคิดหรือเป็นเจ้าของชุมชนเพียงผู้เดียว พร้อมทั้งจะเรียนรู้แลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นกับผู้อื่น ผนึกตัวเองเข้ากับชุมชนได้อย่างแนบแน่น ร่วมทำประโยชน์เพื่อชุมชน สามารถเชื่อมประสานสมาชิก กลุ่มและองค์กรชุมชนได้เป็นอย่างดี

๒.๘ เป็นชุมชนพึ่งตนเองได้ คือสมาชิกของชุมชนมีความเข้มแข็งพอที่จะช่วยเหลือหรือพึ่งตนเองได้ทั้งในทางเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง สังคมและวัฒนธรรม ทั้งในยามปกติและเมื่อประสบกับภาวะวิกฤติต่าง ๆ ทำให้สามารถดำรงรักษาชุมชนเอาไว้ได้

๒.๙ เป็นชุมชนสงบสุข ชุมชนเข้มแข็งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ มีคุณธรรม และมีความสุข เมื่อคนมารวมกันเป็นชุมชนและสร้างชุมชนให้สงบสุขแล้ว ชุมชนก็มีความเข้มแข็งไม่เปื่อยเปื้อนผู้อื่น บรรลุเป้าหมายของการพัฒนาชุมชน

๒.๑๐ เป็นชุมชนที่ยั่งยืน ชุมชนเข้มแข็งเป็นชุมชนที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรต่าง ๆ ให้หมดสิ้นไป แต่จะธำรงรักษาสิ่งแวดล้อมทั้งสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมและทรัพยากรต่าง ๆ ของชุมชนไว้ได้ แล้วสืบทอดต่อไปให้ลูกหลานไม่ล่มสลายโดยง่าย

• วิธีการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชนมีวิธีการสำคัญ 3 วิธี คือ การให้การศึกษาแก่ชุมชน การจัดระเบียบชุมชน และการดำเนินงานในลักษณะของกระบวนการ ซึ่งอธิบายได้ ดังนี้

๑. การให้การศึกษาแก่ชุมชน (Community Education)

คือการให้คนในชุมชนได้เรียนรู้ในสิ่งที่ควรรู้เพื่อความรู้ความเข้าใจร่วมกัน เป็นกระบวนการที่ผู้เข้ารับการศึกษามีส่วนร่วมที่สุด เพราะเป็นการเรียนรู้ด้วยตนเอง จึงต้องมีแรงจูงใจที่ต้องการจะศึกษาและบางเรื่องต้องมีการฝึกฝนปฏิบัติให้มีทักษะ โดยผู้เข้ารับการศึกษาอาจเป็นเด็ก เยาวชนหรือผู้ใหญ่ในชุมชน รวมถึงผู้นำกลุ่มที่มีความสนใจ มีเวลาเพียงพอและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ ส่วนผู้ให้การศึกษา เช่น นักพัฒนาชุมชน นักส่งเสริมการเกษตร นักสาธารณสุข ฯลฯ จะต้องเป็นผู้มีความรู้และทักษะในการถ่ายทอดเนื้อหาข้อมูลความรู้ มีบุคลิกและมนุษยสัมพันธ์ที่ รู้จักใช้จิตวิทยาตลอดจนเทคนิควิธีสอนและถ่ายทอดความรู้ได้ดี

๑.๑ รูปแบบของการให้การศึกษาแก่ชุมชน การให้การศึกษาแก่ชุมชน ถ้าแบ่งตามจำนวนของคนที่ให้การศึกษา อาจแบ่งได้ ๓ รูปแบบ ดังนี้

๑.๑.๑ การให้การศึกษาเป็นรายบุคคล เป็นการให้การศึกษาแก่บุคคลที่ไม่สามารถให้การศึกษาาร่วมกับผู้อื่นได้ คือเป็นบุคคลที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากผู้อื่น เช่น คนพิการและผิปกติทางกายหรือจิตใจ ผู้นำชุมชนที่ต้องสร้างบุคลิกภาพให้เหมาะสม เด็กหรือเยาวชนที่เตรียมตัวไปทำกิจกรรมประเภทประกวดและแข่งขัน เป็นต้น ส่วนใหญ่เป็นการฝึกทักษะให้แก่บุคคลในด้านใดด้านหนึ่งหรือหลาย ๆ ด้านก็ได้

๑.๑.๒ การให้การศึกษาเป็นกลุ่ม เป็นการให้การศึกษาแก่บุคคลในชุมชนเป็นกลุ่มที่มีจำนวนไม่มากนัก มีความสนใจร่วมกัน มีลักษณะคล้ายคลึงกัน มีการทำกิจกรรมร่วมกันหรือใช้ชีวิตร่วมกันตามวัตถุประสงค์ของการให้การศึกษา ซึ่งอาจใช้วิธีการให้การศึกษาได้หลายวิธี เช่น การประชุมปฏิบัติการ การอภิปราย การจัดนิทรรศการ การศึกษาดูงาน การแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์โดยจัดเวทีประชาคม เป็นต้น

๑.๑.๓ การให้การศึกษาแก่คนจำนวนมาก เป็นการให้การศึกษาแก่ผู้คนในชุมชนที่มีจำนวนมาก เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องไปพร้อม ๆ กัน โดยส่วนใหญ่จะดำเนินการผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น หอกระจายข่าวของชุมชน วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ รวมถึงอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

การให้การศึกษาแก่ชุมชนจึงต้องเลือกรูปแบบที่เหมาะสมกับบุคคล กลุ่มเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการให้การศึกษาด้วยจึงจะประสบความสำเร็จ

๑.๒ วิธีการให้การศึกษาแก่ชุมชน

การให้การศึกษาแก่ชุมชนสามารถดำเนินการได้หลายวิธี ดังนี้

๑.๒.๑ การพบปะเยี่ยมเยียนโดยตรง เป็นการให้การศึกษาโดยการไปพบปะเยี่ยมเยียนผู้เรียนเป็นรายบุคคลหรือครอบครัว อาจจะเป็นที่บ้านหรือสถานที่ประกอบอาชีพ เช่น สวน ไร่ นา เป็นต้น แล้วจึงหาโอกาสที่เหมาะสมให้การศึกษาตามเนื้อหาสาระที่ต้องการ การพบปะเยี่ยมเยียนโดยตรงแม้จะมีกระบวนการค่อนข้างยุ่งยาก แต่จะสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้แบบเป็นกันเองทำให้ผู้ถ่ายทอดความรู้และผู้เรียนมีความสนิทสนมกัน ได้เห็นสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของผู้เรียน ซึ่งสามารถปรับเปลี่ยนวิธีการถ่ายทอดความรู้ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ทำให้สามารถให้การศึกษาได้ง่าย เรียนรู้และบรรลุเป้าหมายได้เร็วขึ้น

๑.๒.๒ การอภิปรายกลุ่ม เป็นการให้การศึกษาแก่ชุมชนเป็นกลุ่ม โดยการนำผู้ที่มีปัญหา มีความต้องการ และความสนใจร่วมกันจำนวนไม่มากนักมาร่วมปรึกษาหารือ แลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นกัน เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจร่วมกัน ฝึกการเรียนรู้ร่วมกันและทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม พัฒนาความเป็นผู้นำ เรียนรู้วิธีการทำงานแบบประชาธิปไตย สร้างจิตสำนึกในการเป็นเจ้าของและรับผิดชอบการพัฒนาชุมชนร่วมกัน เป็นต้น

๑.๒.๓ การสาธิต เป็นการให้การศึกษาด้วยการแสดงหรือทำให้ดูโดยให้ผู้เข้ารับการศึกษาได้เรียนรู้จากการเฝ้าดูและการทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง ซึ่งอาจจะเป็นการสาธิตผลงานการพัฒนาที่ประสบความสำเร็จหรือสาธิตการดำเนินงานพัฒนาชุมชนก็ได้ การสาธิตช่วยให้ผู้เรียนมองเห็นสิ่งที่เรียน สามารถเชื่อมโยงเปรียบเทียบกับสิ่งที่จะเรียนกับสิ่งอื่น ๆ ได้ ทำให้บรรยากาศของการเรียนไม่ซ้ำซากจำเจ

๑.๒.๔ การจัดนิทรรศการ เป็นการจัดแสดงสิ่งที่จะเรียนรู้ให้ดู เช่น การแสดงตัวอย่าง หุ่นจำลอง แผนภูมิ รูปภาพ หรือโสตทัศนูปกรณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นหมวดหมู่ มีระเบียบแบบแผน กระตุ้นให้ตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น ช่วยในการเปลี่ยนแปลงเจตคติ ความเชื่อ ค่านิยมบางประการของผู้เรียน เป็นการสร้างความร่วมมือระหว่างคนในชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน

๑.๒.๕ การศึกษาดูงาน เป็นการนำกลุ่มเป้าหมายไปศึกษาหาความรู้ในสถานที่ต่าง ๆ ที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาชุมชน ไปชมเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับการพัฒนาชุมชนของตนหรือไปหาคนที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนา เพื่อกระตุ้นให้เกิดการตื่นตัวในการพัฒนาชุมชน การศึกษาและดูงานยังช่วยในการฝึกทักษะของการทำงานร่วมกัน ทำให้เกิดการรวมกลุ่มและองค์กรขึ้นในชุมชน สร้างความรัก ความสามัคคี ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน นำความรู้และประสบการณ์ที่ได้พบเห็นมาปรับใช้ในการพัฒนาชุมชนของตน นอกจากนี้แล้วการศึกษาดูงานยังทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเจตคติ ความเชื่อ ค่านิยมที่ไม่พึงประสงค์ของบุคคลให้เหมาะสมได้อีกด้วย

๑.๒.๖ การฝึกอบรม เป็นการให้การศึกษาแก่ชุมชนโดยการเพิ่มพูนความรู้ความชำนาญ ความสามารถหรือทักษะของบุคคล การเปลี่ยนแปลงเจตคติและความรู้สึกของผู้เข้ารับการฝึกอบรมให้เหมาะสม เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่และแก้ไขข้อบกพร่องในการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งในปัจจุบันและอนาคต

๑.๒.๗ การรณรงค์ เป็นการให้การศึกษาแก่ชุมชนเพื่อการพัฒนาชุมชนด้วยการแสดงว่า เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับเรื่องที่รณรงค์นั้น ทางสื่อและการแสดงออกในรูปแบบต่าง ๆ ถ้าเป็นเรื่องที่เห็นด้วย ก็ให้การสนับสนุนให้ดำเนินการ ถ้าหากไม่เห็นด้วยก็ไม่ให้การสนับสนุน ยับยั้งพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ไม่ให้เกิดขึ้นในชุมชน การรณรงค์ส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่ม รวมพลังคนในชุมชน เป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาชุมชนให้ประสบความสำเร็จ

อาสาพัฒนา (อสพ.) ต้องรู้จักเลือกวิธีการให้การศึกษาแก่ชุมชน ให้มีความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย วัตถุประสงค์และเป้าหมายที่จะให้การศึกษา ซึ่งอาจจะใช้เพียงวิธีการเดียวหรือรวมกันหลาย ๆ วิธีก็ได้

๒. การจัดระเบียบชุมชน (Community Organization)

เป็นวิธีการที่จะสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้คนในชุมชน เช่น บุคคลกับบุคคล บุคคลกับกลุ่ม กลุ่มกับกลุ่ม เพื่อพัฒนาความสามารถของบุคคลและกลุ่ม รวมพลังหรือศักยภาพของชุมชนและนำมาใช้ในการพัฒนาชุมชน โดยการจัดระเบียบชุมชนมีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การศึกษาและวิเคราะห์ชุมชน เป็นการศึกษาและสำรวจชุมชน เพื่อรับทราบถึงข้อมูล รายละเอียดต่าง ๆ ของชุมชน และนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชน เช่น ศึกษาประวัติความเป็นมาของชุมชน ภูมิประเทศ ทรัพยากร ประชากร จำแนกตามลักษณะต่าง ๆ เช่น จำนวนคน จำนวนครัวเรือน เพศ อายุ ระดับการศึกษา ศาสนา อาชีพ การมีงานทำ การเกิด การตาย การย้ายถิ่น การเพิ่มของประชากร ผู้นำ และผู้มีอิทธิพล วิวัฒนาการของการพัฒนาชุมชน ลักษณะทางด้านวัฒนธรรม เป็นต้น

ขั้นตอนที่ ๒ การรวมพลังชุมชน เป็นการใช้แรงจูงใจด้วยการกระตุ้น ยั่วให้ให้ประชาชนมองเห็น และตระหนักในปัญหาของชุมชน เกิดความต้องการที่จะแก้ไขปัญหาและร่วมมือกันแก้ไขปัญหาด้วยวิธีการพัฒนาชุมชน

ขั้นตอนที่ ๓ การศึกษาและการวิเคราะห์ปัญหาชุมชน เป็นการทำความเข้าใจร่วมกันระหว่างประชาชนในชุมชน ในเรื่องปัญหาและความต้องการ ความร้ายแรงเร่งด่วนของแต่ละปัญหาด้วยการประชุมอภิปราย การปรึกษาหารือ แล้วจัดลำดับปัญหาและความต้องการ โดยต้องทำการแก้ไขปัญหที่ร้ายแรงเร่งด่วนต่อชุมชนก่อนปัญหาอื่น ๆ

ขั้นตอนที่ ๔ การเตรียมโครงการ เป็นการเตรียมการแก้ไขปัญหาของชุมชน ซึ่งเกิดจากความต้องการของประชาชนและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ในโครงการให้มากที่สุด

ขั้นตอนที่ ๕ การค้นหาและพัฒนาผู้นำ ผู้นำชุมชนเป็นผู้ที่ประชาชนให้การยอมรับนับถือและให้ความร่วมมือ ผู้นำที่ดีจึงสามารถสนับสนุนและให้การพัฒนาชุมชนประสบความสำเร็จได้ ในการค้นหาผู้นำนั้น อาจพิจารณาได้จากการศึกษาแนวความคิด ลักษณะนิสัย พฤติกรรมต่าง ๆ และการยอมรับของประชาชนในชุมชน เมื่อได้บุคคลที่มีลักษณะเป็นผู้นำแล้ว อาจจะนำมาให้การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาให้มีความรู้ความสามารถในการเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนมากยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ ๖ การจัดตั้งกลุ่มและองค์กร กลุ่มและองค์กรของประชาชนในชุมชนนั้นเป็นฐานสำคัญในการรองรับการพัฒนา เพราะการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มและองค์กรจะก่อให้เกิดพลังในการพัฒนานำไปสู่ความสำเร็จได้ดีกว่าการทำงานเพียงคนเดียว การจัดตั้งกลุ่มและองค์กร ต้องคำนึงถึงลักษณะพื้นฐานของชุมชน เป้าหมายของสมาชิก ภาวะผู้นำในชุมชน และแสวงหาจุดร่วมของผลประโยชน์ที่ไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นในชุมชน แล้วร่วมกันบริหารจัดการกลุ่มให้สามารถดำเนินกิจกรรมด้านการพัฒนา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

ขั้นตอนที่ ๗ การดำเนินการจัดระเบียบชุมชนด้วยกลยุทธ์ต่างๆ ซึ่งอาจดำเนินการได้หลายวิธี ดังนี้

๑. **กลยุทธ์โต้แย้ง** เป็นการแสดงออกในรูปของความไม่พึงพอใจ เช่น การใช้วาจา การเดินขบวน การใช้มาตรการที่เฉียบขาด เพื่อจะให้ได้มาในสิ่งที่ชุมชนต้องการและเพื่อรักษาผลประโยชน์ของชุมชน

๒. **กลยุทธ์เผชิญหน้า** เป็นการแก้ไขปัญหาหรือความขัดแย้ง ด้วยการให้คู่ขัดแย้งทั้งสองฝ่ายมาเผชิญหน้ากัน เพื่อทำความเข้าใจกันซึ่งจะเป็นการระบายความตึงเครียด ความคับข้องใจที่มีอยู่ให้หมดไปแต่จะต้องควบคุมการเผชิญหน้าให้ดี เพราะไม่เช่นนั้นแล้วอาจจะเพิ่มความขัดแย้งให้มากขึ้นไปอีก

๓. **กลยุทธ์การแข่งขัน** การแข่งขันระหว่างกลุ่มคนต่าง ๆ ในชุมชนเป็นสิ่งที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ เพราะเป็นการกระตุ้นให้เกิดความมุ่งมั่นในการทำงาน แต่กลวิธีการแข่งขันนี้จะต้องเป็นการแข่งขันในการทำความดีตามแนวความคิดและวิธีการที่กลุ่มยึดถือ เพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างแท้จริง

๔. **กลยุทธ์ประหวัด** เป็นวิธีการที่กระตุ้นให้ประชาชนเกิดความต้องการที่จะเข้าร่วมในกระบวนการพัฒนาที่กำหนดขึ้น เพราะการประหวัดเป็นแรงจูงใจให้บุคคลและกลุ่มเข้าร่วมในเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี เช่น การประหวัดหน้าบ้านนำมอง การประหวัดครอบครัวพัฒนา การประหวัดชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น

๕. **กลยุทธ์ต่อรอง** เป็นวิธีการที่ใช้เมื่อประชาชนยังไม่พร้อมที่จะปฏิบัติตามข้อบังคับหรือระเบียบที่วางไว้ เช่น การต่อรองให้ลดการประชุมลงจากสัปดาห์ละครั้งเป็นเดือนละครั้ง เป็นต้น

๖. **กลยุทธ์ต่อรองแลกเปลี่ยน** เป็นวิธีการที่ทั้งสองฝ่ายหรือทุก ๆ ฝ่ายจะต้องต่อรองแลกเปลี่ยนกัน เพื่อให้เกิดผลดีต่อชุมชนส่วนรวม ดังนั้นการต่อรองแลกเปลี่ยนจะทำให้บางฝ่ายได้รับผลประโยชน์ แต่บางฝ่ายต้องเสียผลประโยชน์ของตนไปบ้าง เช่น ยอมให้ลดการประชุมแต่สมาชิกต้องร่วมกันพัฒนาหมู่บ้านเดือนละ ๑ ครั้ง

๗. **กลยุทธ์ประนีประนอม** เป็นการใช้วิธีที่นุ่มนวลแบบสมานฉันท์แก้ไขปัญหาหรือข้อขัดแย้งระหว่างฝ่ายต่าง ๆ ในชุมชนโดยสันติวิธี เป็นต้น

๘. **กลยุทธ์รณรงค์** เป็นวิธีการที่ทุกคนทุกฝ่ายในชุมชนกระทำหรือแสดงออกอย่างพร้อมเพรียงกัน เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในชุมชนอย่างทันทีทันใด เช่น รณรงค์ต่อต้านยาเสพติด การรณรงค์ลด ละ เลิก บุหรี่ การรณรงค์เพื่อต่อต้านเมาแล้วขับ เป็นต้น

๙. **กลยุทธ์ช่วยเหลือร่วมมือ** เป็นวิธีการที่ใช้สำหรับการขอความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นหรือกลุ่มต่าง ๆ ทั้งเป็นครั้งคราวหรืออย่างถาวร เพื่อการพัฒนาชุมชนตามขีดความสามารถของแต่ละคนแต่ละกลุ่ม

๑๐. **กลยุทธ์ร่วมมือร่วมใจ** เป็นวิธีการที่ทุกคน ทุกฝ่ายมีความเข้าใจกันเป็นอย่างดี มีความเห็นพ้องร่วมกัน สามารถร่วมกันรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนด้วยความยินดี

ขั้นตอนที่ ๘ การติดตามและประเมินผล เป็นการติดตามและประเมินผลกิจกรรมการจัดระเบียบชุมชนว่ามีข้อบกพร่องและประสบความสำเร็จหรือไม่ อย่างไร ทั้งในระหว่างการเตรียมการ การดำเนินการและหลังการจัดระเบียบชุมชนแล้ว โดยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลมากที่สุด ซึ่งมีหลายวิธีการ เช่น การสังเกต การแจกจ่ายจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรม การสัมภาษณ์ การใช้แบบสอบถาม การติดตามผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชน เป็นต้น

๓. กระบวนการทำงานพัฒนาชุมชน การปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนเป็นงานที่ต้องทำอย่างต่อเนื่องเป็นกระบวนการดังนี้

๓.๑ การศึกษาชุมชน เป็นการเสาะแสวงหาข้อมูลต่าง ๆ ในชุมชน เช่น ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง และสภาพความเป็นอยู่ของคนในชุมชนเพื่อทราบปัญหาและความต้องการของชุมชนที่แท้จริง วิธีการในการศึกษาชุมชนอาจต้องใช้หลายวิธีประกอบกัน ทั้งการสัมภาษณ์ การสังเกต การสำรวจและการศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนด้วยเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด กลวิธีที่สำคัญที่นักพัฒนาต้องใช้ในขั้นตอนนี้คือการสร้างความสัมพันธ์กับคนในชุมชน เพราะถ้าหากปราศจากสัมพันธภาพที่ดีระหว่างนักพัฒนากับชาวบ้านแล้ว เป็นการยากที่จะได้รู้และเข้าใจปัญหาความต้องการจริง ๆ ของชาวบ้าน ความสัมพันธ์อันดีจนถึงขั้นความสนิทสนมรักใคร่ศรัทธาจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะต้องปลูกฝังให้เกิดขึ้นกับคนในชุมชน

๓.๒ การให้การศึกษแก่ชุมชน เป็นการสนทนาวิเคราะห์ปัญหาร่วมกับประชาชน เป็นการนำข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากขั้นตอนการศึกษาชุมชนมาวิเคราะห์ถึงปัญหาความต้องการและสภาพที่เป็นจริง ผลกระทบความรุนแรงและความเสียหายต่อชุมชน กลวิธีที่สำคัญในขั้นตอนนี้คือการกระตุ้นให้ประชาชนได้รู้เข้าใจและตระหนักในปัญหาของชุมชน ซึ่งในปัจจุบันก็คือการจัดเวทีประชาคมเพื่อค้นหาปัญหาร่วมกันของชุมชน

๓.๓ การวางแผน/โครงการ เป็นขั้นตอนให้ประชาชนร่วมตัดสินใจและกำหนดโครงการ เป็นการนำเอาปัญหาที่ประชาชนตระหนักและยอมรับว่าเป็นปัญหาของชุมชนมาร่วมกันหาสาเหตุ แนวทางแก้ไขและจัดลำดับความสำคัญของปัญหา และให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจที่จะแก้ไขภายใต้ขีดความสามารถของประชาชนและการแสวงหาความช่วยเหลือจากภายนอก กลวิธีที่สำคัญในขั้นตอนนี้คือการให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการแก้ไขปัญหา วิธีการวางแผน การเขียนโครงการโดยใช้เทคนิคการวางแผนแบบให้ประชาชนมีส่วนร่วม

๓.๔ การดำเนินงานตามแผนและโครงการ โดยมีผู้รับผิดชอบในการดำเนินการตามแผนและโครงการที่ได้ตกลงกันไว้ กลวิธีที่สำคัญในขั้นตอนนี้คือการเป็นผู้ช่วยเหลือสนับสนุนใน ๒ ลักษณะคือ

๓.๔.๑ เป็นผู้ปฏิบัติงานทางวิชาการ เช่น แนะนำการปฏิบัติงาน ให้คำปรึกษาหารือในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน

๓.๔.๒ เป็นผู้ส่งเสริมให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน

๓.๕ การติดตามประเมินผล เป็นการติดตามความก้าวหน้าของงานที่กำลังดำเนินการตามโครงการเพื่อการปรับปรุงแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่พบได้อย่างทันทั่วถึง กลวิธีที่สำคัญในขั้นตอนนี้คือการติดตามดูแลการทำงานที่ประชาชนทำเพื่อทราบผลความก้าวหน้าและปัญหาอุปสรรคแล้วนำผลการปฏิบัติงานตามโครงการหรือกิจกรรมไปเผยแพร่ เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องได้ทราบ สามารถกระทำได้อย่าง

๓.๕.๑ แนะนำให้ผู้นำท้องถิ่นหรือชาวบ้านติดตามผลและรายงานผลด้วยตนเอง เช่น รายงานด้วยวาจา รายงานเป็นลายลักษณ์อักษร การจัดนิทรรศการ เป็นต้น

๓.๕.๒ นักพัฒนาเป็นผู้รายงานผลการปฏิบัติงานด้วยตนเอง เช่น รายงานด้วยวาจาต่อผู้บังคับบัญชาและผู้เกี่ยวข้อง เสนอผลการปฏิบัติงานต่อที่ประชุม ทำบันทึกรายงานตามแบบฟอร์มต่าง ๆ ของทางราชการ

หมวด ๒
การเป็นอาสาพัฒนาที่ดี

แนวทางการปฏิบัติงานอาสาพัฒนา (อสพ.) รุ่นที่ ๗๔

อาสาพัฒนา (อสพ.) คือคนวัยหนุ่มสาวที่มีพลังแห่งการเป็นผู้นำ มีความเฉลียวฉลาด มีจิตเสียสละ สัมผัสใจที่จะอาสาพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ ในการที่จะเข้าไปพัฒนาชุมชน เพื่อสร้างสรรค์ความเจริญแก่ชุมชน ส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชนและประชาชนต่อรัฐบาล โดยกรมการพัฒนาชุมชนได้มีแนวทางสำหรับการปฏิบัติงาน ดังนี้

๑. เป้าหมาย

ส่งเสริมให้เกิดนักพัฒนาภาคประชาชนรุ่นใหม่ของชุมชน ที่มีจิตอาสาสมัครมีความรู้ มีทักษะและมนุษยสัมพันธ์ในการทำงานพัฒนาร่วมกับชุมชนและหน่วยงานภาคีต่าง ๆ เพื่อมุ่งเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน

๒. พื้นที่ปฏิบัติงาน

ปฏิบัติงานสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ ตามคำสั่งที่สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดแต่งตั้ง

๓. ภารกิจหน้าที่ที่รับผิดชอบ

(๑) สนับสนุนการจัดเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) และข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช.๒ค)

(๒) ขับเคลื่อนนโยบายการจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

(๓) ส่งเสริมการพัฒนาอาชีพศูนย์เรียนรู้ทุนชุมชน

(๔) ส่งเสริมและพัฒนาผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP พัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชน และส่งเสริมช่องทางการตลาด

(๕) สนับสนุนการขับเคลื่อนโครงการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง

(๖) ส่งเสริมการดำเนินงานศูนย์ผู้นำจิตอาสาพัฒนาชุมชน ศูนย์เรียนรู้และขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

(๗) สนับสนุนการขับเคลื่อนโครงการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา โมเดล”

(๘) สนับสนุนการทำแผนและประสานแผนพัฒนาพื้นที่ในระดับอำเภอและตำบล (One Plan)

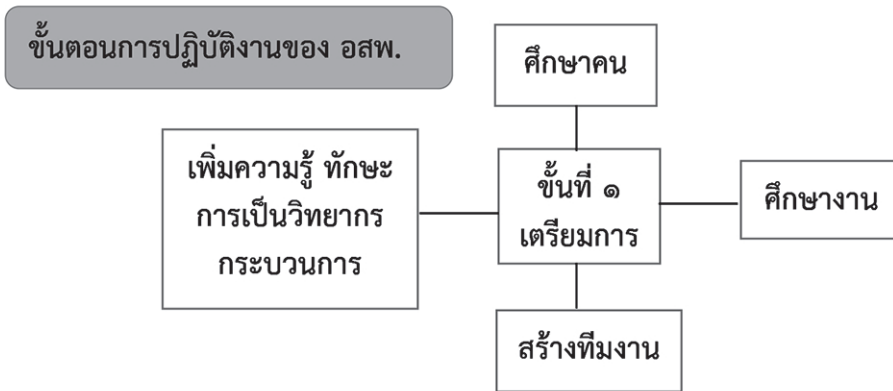
(๙) ส่งเสริมการสร้างอาชีพและรายได้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

(๑๐) พัฒนาศักยภาพผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนและผู้นำองค์กรสตรี เพื่อขับเคลื่อนงานพัฒนาชุมชน

(๑๑) ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพทุนชุมชนตามหลักธรรมาภิบาลและการเข้าถึงแหล่งเงินทุน

วิธีการทำงาน ของ อสพ.

๑. ปฏิบัติงาน ณ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ ที่ได้รับมอบหมาย และลงพื้นที่ตามคำสั่งมอบหมายงานของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ
๒. ถ้อยปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยอาสาพัฒนา พ.ศ. ๒๕๔๐ โดยมีพัฒนาการประจำตำบลเป็นที่เล็ง พัฒนาการอำเภอ นายอำเภอ ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้กำกับดูแลบังคับบัญชาตามลำดับ
๓. ปฏิบัติงานภายใต้ปรัชญา/อุดมการณ์พัฒนาชุมชน โดยใช้หลักการ วิธีการ และกระบวนการพัฒนาชุมชน
๔. จัดเวทีประชาคมโดยใช้เทคนิคกระบวนการมีส่วนร่วมในการสนับสนุนให้ชุมชนจัดทำแผนพัฒนาปรับปรุงแผนพัฒนากลุ่มอาชีพ รวมทั้งแผนชุมชนให้เกิดประสิทธิภาพ
๕. บันทึกผลการปฏิบัติงานประจำวัน และรายงานการปฏิบัติงานประจำวันของ อสพ.
๖. เข้าร่วมการประชุมประจำเดือนของพัฒนาการ เพื่อรายงานผลการปฏิบัติงาน เสนอแผนการปฏิบัติงานเดือนถัดไป
๗. เข้าร่วมการสัมมนาอาสาพัฒนาระหว่างปฏิบัติงานทุกครั้ง รวมทั้งเข้าร่วมรับฟังการประชุม/สัมมนาในประเด็นที่เกี่ยวข้องเหมาะสม ในระดับอำเภอ/จังหวัด

ขั้นเตรียมการ...ศึกษาค้น

- “คนในชุมชน”** อสพ. จะต้องรู้ว่าใครเป็นใครในชุมชน ใครเป็นผู้นำที่เป็นทางการ ใครเป็นผู้นำที่แท้จริง คนในชุมชนอยู่กันอย่างไร มีความสัมพันธ์กันมากน้อยแค่ไหน รู้ระบบเครือญาติในชุมชน และเข้าใจระบบวัฒนธรรม
- “กลุ่ม องค์กรในชุมชน”** มีอะไรบ้าง แต่ละกลุ่มมีกิจกรรมอะไร ใครมีบทบาทอย่างไร ใครเป็นผู้นำที่แท้จริงในกลุ่มองค์กรเหล่านั้น รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มองค์กรในชุมชน มีหรือไม่ อย่างไร
- “เจ้าหน้าที่ในชุมชน”** ใครเป็นใคร เช่น เจ้าหน้าที่ อบต. สาธารณสุข ครู เกษตร พัฒนาการ ฯลฯ ใครคือคนที่คนในชุมชนเชื่อถือ ให้การยอมรับ
- “องค์กรเอกชน”** ที่ทำงานในชุมชนมีหรือไม่ มีบทบาทมาก-น้อยอย่างไร แค่นั้น คนในชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมให้ความเชื่อถือหรือไม่ อย่างไร

ขั้นเตรียมการ...ศึกษางาน

งานในหน้าที่ หมายถึง งานที่กรมการพัฒนาชุมชน มอบหมายให้ อสพ. ดำเนินการในช่วง ๑ ปี

งานพิเศษอื่น ๆ ซึ่งอาจเป็นงานที่เกิดขึ้นตามสถานการณ์เร่งด่วน หรืองานที่ อสพ. ได้รับมอบหมายเป็นกรณีพิเศษ รวมทั้งข้อมูลเพื่อการพัฒนาชนบท (จปฐ./กชช.๒ค.) และข้อมูลอื่น ๆ ที่ชุมชนรับผิดชอบ

งานในพื้นที่ หมายถึง งานที่มีอยู่ในพื้นที่ที่ อสพ. รับผิดชอบทั้งหมด เช่น สัมมาชีพชุมชน/ ประชากรหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง/ ศูนย์เรียนรู้ /ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน /ผู้นำ กลุ่ม องค์กรในการพัฒนาชุมชน กลุ่มอาชีพต่าง ๆ /กลุ่มออมทรัพย์/ งาน OTOP /งาน ศูนย์ประสานงานองค์การชุมชน (ศอช.) /แผนชุมชน และงานบูรณาการที่ทุกหน่วยงานเข้าไปดำเนินการ และงานที่ดำเนินการโดยชุมชน

ขั้นเตรียมการ.....สร้างทีมงาน

ในการทำงานพัฒนาชุมชน อสพ. ไม่สามารถดำเนินการคนเดียวได้ จะต้องมียุทธศาสตร์ และกรมฯ ได้กำหนดให้ อสพ. ทำงานในรูปแบบทีมอยู่แล้ว

ดังนั้น อสพ. จะต้องรู้ว่า เมื่อใดควรทำงานด้วยตนเอง โดยไม่พึ่งทีมงาน เมื่อใดควรจะใช้รวมทีม ซึ่งต้องทำการซักซ้อมทำความเข้าใจ และแบ่งงานกันภายในทีมงาน ตามความถนัดและความสามารถของแต่ละคน เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการทำงานร่วมกัน

ขั้นเตรียมการ.....เพิ่มความรู้ ทักษะ การเป็นวิทยากรกระบวนการ

สิ่งที่มีความจำเป็นที่สุดในการทำหน้าที่ผู้ส่งเสริมกระบวนการ นอกจากจะต้องมีความรู้ในเรื่องเกี่ยวกับชุมชนแล้วยังต้องรู้เกี่ยวกับเทคนิคต่าง ๆ ที่จะส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมทั้งมีทักษะในการใช้เทคนิคต่าง ๆ ด้วย

ความรู้เกี่ยวกับเทคนิคการจัดการกระบวนการมีส่วนร่วมที่ อสพ. ควรจะต้องรู้ มีอยู่หลายเทคนิค เช่น เทคนิคการตั้งคำถาม เทคนิคการสรุปความคิดเห็น เทคนิค A-I-C เทคนิคการค้นหาอนาคต (FSC) เป็นต้น

ขั้นที่ ๒ การปฏิบัติงาน

ขั้นตอน/วิธีการปฏิบัติงานเป็นไปตามแนวทางที่กรมการพัฒนาชุมชนกำหนด และการปฏิบัติงานของอาสาพัฒนา (อสพ.) ให้ยึดตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยอาสาพัฒนา พ.ศ. ๒๕๔๐ โดยเคร่งครัด

ขั้นที่ ๓ สรุปผลการปฏิบัติงาน

สรุปผลและประเมินผลการปฏิบัติงานเป็นไปตามแนวทางที่กรมการพัฒนาชุมชนกำหนด และระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยอาสาพัฒนา พ.ศ. ๒๕๔๐

แนวทางปฏิบัติการลาออกจากการปฏิบัติหน้าที่อาสาพัฒนา (อสพ.) รุ่นที่ ๗๔ และสิทธิการลาของอาสาพัฒนา (อสพ.)

ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยอาสาพัฒนา พ.ศ. ๒๕๔๐

ข้อ ๑๘ อสพ. ผู้ใดประสงค์จะลาออกก่อนครบกำหนดหนึ่งปีให้เสนอหนังสือลาออกตามลำดับชั้นให้อธิบดีเป็นผู้พิจารณา และเมื่อได้ชำระค่าปรับตามสัญญาค่าประกันแก่กรมการพัฒนาชุมชนแล้ว จึงให้อธิบดีมีคำสั่งอนุญาตให้ลาออก

ภายใต้บังคับวรรคหนึ่ง อสพ. ได้ปฏิบัติหน้าที่ไม่น้อยกว่าหกเดือน ประสงค์จะลาออกให้อธิบดีมีคำสั่งอนุญาตให้ลาออกโดยลดค่าปรับตามระยะเวลาที่เหลืออยู่

อสพ. ผู้ใดเจ็บป่วย ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ของตนได้โดยสม่ำเสมอ ถ้าอธิบดีเห็นสมควรให้ออกจากการเป็น อสพ. แล้ว ให้อธิบดีสั่งให้ผู้นั้นออกได้และให้คงค่าปรับตามสัญญาค่าประกัน

▶ แนวทางปฏิบัติการขอลาออกจากการปฏิบัติหน้าที่

๑. การลาออกจากการปฏิบัติหน้าที่

๑.๑ กรณีการขอลาออกปกติ (ขอลาออกไม่น้อยกว่า ๓๐ วัน)

๑.๑.๑ อาสาพัฒนา (อสพ.) ผู้ใดประสงค์จะลาออกจากการปฏิบัติหน้าที่ในระหว่างสัญญาจ้างกรณีปกติ ให้อื่นหนังสือขอลาออกจากการปฏิบัติหน้าที่เสนอต่อผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไปชั้นหนึ่ง โดยยื่นล่วงหน้าก่อนวันขอลาออกไม่น้อยกว่า ๓๐ วัน

๑.๑.๒ เมื่อผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไปชั้นหนึ่งได้รับหนังสือขอลาออกแล้ว ให้บันทึกวันยื่นหนังสือขอลาออกนั้นไว้เป็นหลักฐาน (วันที่ได้รับหนังสือขอลาออก) และให้ตรวจสอบว่าหนังสือขอลาออกดังกล่าวได้ยื่นล่วงหน้าก่อนวันขอลาออกไม่น้อยกว่า ๓๐ วันหรือไม่ พร้อมทั้งพิจารณาเสนอความเห็นต่อผู้บังคับบัญชาชั้นเหนือขึ้นไปโดยเร็ว และให้ผู้บังคับบัญชาชั้นเหนือขึ้นไปแต่ละระดับเสนอความเห็นตามลำดับจนถึงผู้มีอำนาจอนุญาตการลาออกโดยเร็ว

๑.๑.๓ กรณีผู้มีอำนาจอนุญาตการลาออกไม่ยับยั้งการลาออก ให้ผู้มีอำนาจอนุญาตการลาออกมีคำสั่งอนุญาตให้ลาออกเป็นลายลักษณ์อักษรให้เสร็จสิ้นก่อนวันขอลาออก

๑.๒ กรณีการขอลาออกด้วยเหตุจำเป็นเร่งด่วน (ขอลาออกน้อยกว่า ๓๐ วัน)

๑.๒.๑ อาสาพัฒนา (อสพ.) ผู้ใดประสงค์จะลาออกจากการปฏิบัติหน้าที่ในระหว่างสัญญาจ้างกรณีมีเหตุจำเป็นเร่งด่วน ให้อื่นหนังสือขอลาออกจากการปฏิบัติหน้าที่เสนอต่อผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไปชั้นหนึ่ง

๑.๒.๒ เมื่อผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไปชั้นหนึ่งได้รับหนังสือขอลาออกแล้ว ให้บันทึกวันยื่นหนังสือขอลาออกนั้นไว้เป็นหลักฐาน (วันที่ได้รับหนังสือขอลาออก) และตรวจสอบว่าหนังสือขอลาออกดังกล่าวได้ยื่นล่วงหน้าก่อนวันขอลาออกหรือไม่ พร้อมทั้งพิจารณาเสนอความเห็นต่อผู้บังคับบัญชาชั้นเหนือขึ้นไปโดยเร็ว และให้ผู้บังคับบัญชาชั้นเหนือขึ้นไปแต่ละระดับเสนอความเห็นตามลำดับจนถึงผู้มีอำนาจอนุญาตการลาออกโดยเร็ว

๑.๒.๓ กรณีผู้มีอำนาจอนุญาตการลาออกเห็นว่าผู้ขอลาออกจากการปฏิบัติหน้าที่มีเหตุผลและความจำเป็นเร่งด่วน ให้มีคำสั่งเป็นลายลักษณ์อักษรอนุญาตให้ลาออกตามที่ผู้ขอลาออกได้ยื่นไว้ โดยต้องสั่งก่อนวันขอลาออก

๑.๒.๔ กรณีที่หนังสือขอลาออกจากการปฏิบัติงานยื่นล่วงหน้าก่อนวันขอลาออกน้อยกว่า ๓๐ วัน โดยไม่ได้รับอนุญาตให้ลาออกตามวันที่ขอลาออก ให้ถือว่าวันถัดจากวันครบกำหนด ๓๐ วัน นับแต่วันที่ ยื่นหนังสือขอลาออก เป็นวันอนุญาตการลาออก

หมายเหตุ

๑. เมื่ออาสาพัฒนา (อสพ.) ได้รับอนุญาตให้ลาออกจากการปฏิบัติหน้าที่แล้ว ให้สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดรายงานผลการดำเนินการให้กรมการพัฒนาชุมชนทราบโดยด่วน

๒. ให้เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบประจำการจ่ายค่าตอบแทนของอาสาพัฒนา (อสพ.) นับตั้งแต่วันที่ มีผลอนุมัติให้อาสาพัฒนา (อสพ.) ลาออกจากการปฏิบัติหน้าที่ พร้อมทั้งหักเงินค้ำประกันสัญญา (ถ้ามี) นำส่ง เป็นรายได้ของแผ่นดิน หรือเบิกเงินค้ำประกันสัญญาที่เหลือจากการหักค่าปรับ (ถ้ามี) โอนคืนให้แก่อาสาพัฒนา (อสพ.)

➤ สิทธิการลาของอาสาพัฒนา (อสพ.)

๑. การลาป่วย

เป็นการลาหยุดราชการเพื่อรักษาตัวเมื่อมีอาการป่วยหรือเข้ารับการรักษาตัวกับแพทย์

หลักเกณฑ์

๑. การลาป่วยติดต่อกันตั้งแต่ ๓๐ วันขึ้นไป ต้องมีใบรับรองแพทย์ซึ่งเป็นผู้ที่ได้ขึ้นทะเบียนและรับ ใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมแนบกับใบลาด้วย ในกรณีจำเป็นหรือเห็นสมควร ผู้มีอำนาจอนุญาต จะสั่งให้ใช้ใบรับรองของแพทย์อื่นซึ่งผู้มีอำนาจอนุญาตเห็นชอบแทนก็ได้

๒. การลาป่วยไม่ถึง ๓๐ วัน ไม่ว่าจะเป็นการลาครั้งเดียวหรือหลายครั้งติดต่อกัน ถ้าผู้มีอำนาจอนุญาต เห็นสมควร จะสั่งให้มีใบรับรองแพทย์ประกอบใบลาหรือสั่งให้ผู้ลาไปรับการตรวจจากแพทย์ของทางราชการ เพื่อประกอบการพิจารณาอนุญาตก็ได้

การเสนอหรือจัดส่งใบลา

๑. ให้เสนอหรือจัดส่งใบลาต่อผู้บังคับบัญชาตามลำดับ จนถึงผู้มีอำนาจอนุญาต

๒. โดยหลักจะเสนอหรือจัดส่งใบลาก่อนหรือในวันที่ลา แต่ในกรณีจำเป็นจะเสนอหรือจัดส่งใบลา ในวันแรกที่มาปฏิบัติราชการก็ได้ แต่ในทางปฏิบัติก็ควรแจ้งให้ผู้บังคับบัญชาทราบถึงการลาป่วยดังกล่าว เช่น ทางโทรศัพท์ ทางไลน์ เป็นต้น และเมื่อมาปฏิบัติราชการได้แล้วก็ให้ยื่นใบลาตามแบบในวันแรกที่มาปฏิบัติราชการ

๓. กรณีป่วยจนไม่สามารถจะลงชื่อในใบลาได้ จะให้ผู้อื่นลาแทนได้ แต่เมื่อสามารถลงชื่อได้แล้ว ต้องเสนอหรือจัดส่งใบลาโดยเร็ว

๒. การลาคงขาดบุตร

เป็นการลาหยุดราชการของสตรีซึ่งมีครรภ์ในช่วงก่อนคลอด วันคลอด และหลังคลอด

หลักเกณฑ์

๑. มีสิทธิลาคงขาดบุตรครั้งหนึ่งได้ ๙๐ วัน จะลาในวันที่คลอด ก่อนหรือหลังคลอดก็ได้ แต่รวมแล้ว ไม่เกินระยะเวลา ๙๐ วัน (นับต่อเนื่องรวมวันหยุดราชการ) มีสิทธิได้รับค่าจ้างระหว่างลา

๒. ไม่ต้องมีใบรับรองแพทย์แนบท้ายการยื่นใบลา

๓. อาสาพัฒนา (อสพ.) ที่ได้รับอนุญาตให้ลาคงขาดบุตร และได้หยุดราชการไปแล้ว แต่ไม่ได้ลาคงขาดบุตร ตามกำหนด หากประสงค์จะยกเลิกวันลาคงขาดบุตรที่หยุดไป ให้ผู้มีอำนาจอนุญาตพิจารณาอนุญาตให้ยกเลิกได้ โดยให้ถือว่าวันที่ได้หยุดราชการไปแล้วเป็นวันลาบางส่วนด้วย

การเสนอหรือจัดส่งใบลา

1. ให้เสนอหรือจัดส่งใบลาต่อผู้บังคับบัญชาตามลำดับจนถึงผู้มีอำนาจอนุญาต
2. จะเสนอหรือจัดส่งใบลาก่อนหรือในวันทีลากี้ได้
3. ในกรณีที่ไม่สามารถลงชื่อในใบลาได้ จะให้ผู้อื่นลาแทนก็ได้ แต่เมื่อสามารถลงชื่อได้แล้ว ต้องเสนอหรือจัดส่งใบลาโดยเร็ว

๓. ลากิจส่วนตัว

เป็นการลาหยุดเพื่อทำกิจกรรม เช่น ลาหยุดเพื่อดูแลรักษาผู้ป่วย ลาเพื่อกิจกรรมอันจำเป็นของครอบครัว เป็นต้น

หลักเกณฑ์การลากิจ

1. มีสิทธิได้รับเงินเดือนระหว่างลากิจส่วนตัวปีหนึ่งได้ไม่เกิน ๑๕ วันทำการ
2. เมื่อมีราชการจำเป็นเกิดขึ้นระหว่างลากิจส่วนตัว ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจอนุญาตจะเรียกตัวกลับมาปฏิบัติราชการก็ได้
3. ในกรณีพิเศษที่ไม่อาจเสนอหรือจัดส่งใบลาก่อนได้ ให้เสนอหรือจัดส่งใบลาพร้อมทั้งเหตุผลความจำเป็นต่อผู้บังคับบัญชาตามลำดับ จนถึงผู้มีอำนาจอนุญาตทันทีในวันแรกที่มาปฏิบัติราชการ

การเสนอหรือจัดส่งใบลา

1. ให้อาสาพัฒนา (อสพ.) ผู้มีความประสงค์ลากิจเสนอหรือจัดส่งใบลาต่อผู้บังคับบัญชาตามลำดับ จนถึงผู้มีอำนาจอนุญาต
2. จะต้องได้รับอนุญาตจากผู้บังคับบัญชาให้ลากิจก่อน จึงหยุดราชการได้ เว้นแต่กรณีมีเหตุจำเป็นไม่สามารถรอให้ผู้บังคับบัญชาอนุญาตได้ ก็ให้หยุดราชการไปก่อนได้ แต่จะต้องชี้แจงเหตุผลให้ผู้มีอำนาจอนุญาตทราบโดยเร็ว

หมายเหตุ

อาสาพัฒนา (อสพ.) มีสิทธิลากิจส่วนตัว ลาป่วย หรือลาคลอดบุตรได้ โดยเสนอใบลาต่อผู้บังคับบัญชา จนถึงผู้มีอำนาจอนุญาต ทั้งนี้ให้นาระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการลาของข้าราชการ พ.ศ. ๒๕๕๕ มาบังคับใช้โดยอนุโลม

สิทธิการลาของอาสาพัฒนา (อสพ.) ให้ยึดปฏิบัติตามแนวทางหนังสือสั่งการฯ กรมการพัฒนาชุมชน ที่ มท ๐๔๐๙.๓/ว ๕๕๐ ลงวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ เรื่อง ชักซ้อมแนวทางปฏิบัติการขอลาออกจากการปฏิบัติหน้าที่ และสิทธิการลาของอาสาพัฒนา (อสพ.)

► การคิดค่าปรับ กรณีอาสาพัฒนา (อสพ.) ลาออกจากการปฏิบัติหน้าที่

๑. กรณี อสพ.ลาออก ก่อนวันที่ ๑ เมษายน ๒๕๖๖ (ก่อนปฏิบัติงานครบ ๖ เดือน) แยกเป็น ๒ กรณี
อาสาพัฒนา (อสพ.) ใช้บุคคลค่าประกัน เจ้าหน้าที่สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดดำเนินการคิด
ค่าปรับกรณีผิดสัญญา จำนวน ๑๕,๐๐๐ บาท (หนึ่งหมื่นห้าพันบาทถ้วน) นำเงินค่าปรับส่งเป็นรายได้ของ
แผ่นดิน พร้อมแนบสำเนาใบเสร็จการชำระค่าปรับส่งกรมการพัฒนาชุมชน และดำเนินการจัดทำบันทึกเสนอ
ผู้ว่าราชการจังหวัดให้มีคำสั่งอนุญาตให้อาสาพัฒนา (อสพ.) ลาออกจากการปฏิบัติหน้าที่

อาสาพัฒนา (อสพ.) ใช้เงินสดค่าประกัน เจ้าหน้าที่สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดหักเงิน
ค่าประกันสัญญาที่นำฝากไว้ที่คลังจังหวัดนำส่งเป็นรายได้ของแผ่นดิน และดำเนินการจัดทำบันทึกเสนอ
ผู้ว่าราชการจังหวัดให้มีคำสั่งอนุญาตให้อาสาพัฒนา (อสพ.) ลาออกจากการปฏิบัติหน้าที่

๒. กรณี อสพ.ลาออก ตั้งแต่วันที่ ๑ เมษายน ๒๕๖๖ (หลังปฏิบัติงานครบ ๖ เดือน)

อาสาพัฒนา (อสพ.) ใช้บุคคลค่าประกัน ให้เจ้าหน้าที่สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด ดำเนินการคิด
ค่าปรับกรณีผิดสัญญา ดังนี้

- ให้คำนวณจากค่าปรับเดือนละ ๑,๒๕๐ บาท คูณด้วยจำนวนเดือนที่คงเหลือตามสัญญา หรือ
คิดรายวัน ๆ ละ ๔๒ บาท

- นำเงินค่าปรับของส่งเป็นรายได้ของแผ่นดิน และดำเนินการจัดทำบันทึกเสนอผู้ว่าราชการจังหวัด
ให้มีคำสั่งอนุญาตให้อาสาพัฒนา (อสพ.) ลาออกจากการปฏิบัติหน้าที่

อาสาพัฒนา (อสพ.) ใช้เงินสดค่าประกัน

- เจ้าหน้าที่สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด หักเงินค่าประกันสัญญาที่นำฝากไว้ที่คลังจังหวัดนำ
ส่งเป็นรายได้ของแผ่นดินและเบิกเงินที่เหลือจากการหักค่าปรับ (ถ้ามี) คืนให้แก่อาสาพัฒนา (อสพ.) ต่อไป และ
ดำเนินการจัดทำบันทึกเสนอผู้ว่าราชการจังหวัดให้มีคำสั่งอนุญาตให้อาสาพัฒนา (อสพ.) ลาออกจากการ
ปฏิบัติหน้าที่

๓. กรณีลาออกเนื่องจากป่วยไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ ให้ อสพ.แนบใบรับรองแพทย์ออกโดย
โรงพยาบาลของรัฐหรือเอกชนเท่านั้น และแพทย์ระบุว่าโรคร้ายแรงไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่อาสาพัฒนา
(อสพ.) ได้ จึงไม่เสียเงินค่าปรับตามสัญญาค่าประกันอาสาพัฒนา (อสพ.)

หนังสือขอลาออกจากการปฏิบัติหน้าที่อาสาพัฒนา (อสพ.)

เขียนที่.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

เรื่อง ขอลาออกจากการปฏิบัติหน้าที่อาสาพัฒนา (อสพ.)

เรียน

ด้วยข้าพเจ้า.....ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง.....
สังกัดสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ.....จังหวัด.....
มีความประสงค์ขอลาออกจากการปฏิบัติหน้าที่อาสาพัฒนา (อสพ.) เพราะ.....
.....
.....

จึงเรียนมาเพื่อขอลาออกตั้งแต่วันที่ เดือน..... พ.ศ.

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ)

(.....)

ความเห็นผู้บังคับบัญชาตามลำดับ

ได้รับหนังสือขอลาออกเมื่อวันที่.....เวลา.....

เป็นกรณียื่นหนังสือขอลาออกล่วงหน้า

ไม่น้อยกว่า ๓๐ วัน น้อยกว่า ๓๐ วัน

เห็นควร อนุญาต ตั้งแต่วันที่.....

เนื่องจาก.....

ยับยั้งการลาออกไว้จนถึงวันที่.....

เนื่องจากจำเป็นเพื่อประโยชน์แก่ราชการ เพราะ

.....
.....

อื่น ๆ

(ลงชื่อ)

(.....)

(ตำแหน่ง).....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

คำสั่งของผู้มีอำนาจอนุญาตการลาออก

อนุญาต

ยับยั้งการลาออกไว้จนถึง

วันที่.....

อื่น ๆ

.....

.....

(ลงชื่อ)

(.....)

(ตำแหน่ง).....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

หมวด ๓
อาสาพัฒนากับการจัดทำแผนพัฒนาตำบล

อาสาพัฒนา (อสพ.) กับการจัดทำแผนและประสานแผนพัฒนาระดับพื้นที่

กระทรวงมหาดไทยได้ออกระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนและประสานแผนพัฒนาพื้นที่ในระดับอำเภอและตำบล พ.ศ. ๒๕๖๒ กำหนดแนวทางเพื่อบูรณาการในการจัดทำแผนและประสานแผนพัฒนาในระดับพื้นที่หมู่บ้าน ชุมชน ตำบล และอำเภอ ให้เกิดความเชื่อมโยงสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาในระดับจังหวัด กลุ่มจังหวัด ภาค และประเทศ ไปในทิศทางเดียวกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยได้ให้คำนิยามและแนวทางปฏิบัติ ดังนี้

หลักการดำเนินงานของระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจัดทำแผนและประสานแผนพัฒนาพื้นที่ในระดับอำเภอและตำบล พ.ศ. ๒๕๖๒

คำนิยาม

“แผนพัฒนาในระดับพื้นที่” หมายความว่า แผนพัฒนาหมู่บ้าน แผนพัฒนาชุมชน แผนพัฒนาตำบล แผนพัฒนาท้องถิ่น แผนพัฒนาอำเภอ และแผนพัฒนาของส่วนราชการหรือหน่วยงานอื่นที่ดำเนินการในพื้นที่อำเภอ

“การจัดทำแผนและประสานแผนพัฒนาในระดับพื้นที่” หมายความว่า การจัดทำแผนและประสานแผนพัฒนาหมู่บ้านแผนชุมชน แผนพัฒนาตำบล แผนพัฒนาท้องถิ่น แผนพัฒนาอำเภอและแผนพัฒนาของส่วนราชการหรือหน่วยงานอื่น รวมทั้งองค์กรภาคเอกชนและประชาชนที่ดำเนินการในพื้นที่ที่มีความเชื่อมโยงและสอดคล้องในทุกระดับเป็นแผนเดียวกัน เพื่อให้สะท้อนปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ และสอดคล้องกับแนวทางตามแผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนากลุ่มจังหวัด และแผนพัฒนาภาค ที่เป็นการบูรณาการการทำงานของทุกหน่วยงานในพื้นที่

“แผนพัฒนาอำเภอ” หมายความว่า แผนพัฒนาที่รวบรวมรายการโครงการและแผนงานต่าง ๆ ของอำเภอที่สะท้อนถึงปัญหาและความต้องการของประชาชน ตลอดจนความต้องการของทุกภาคส่วนในพื้นที่ อำเภอโดยแผนพัฒนาอำเภอจำเป็นต้องจัดทำเพื่อให้เป็นเครื่องมือในการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์และทิศทางการพัฒนาของอำเภอในอนาคต

“แผนความต้องการระดับอำเภอ” หมายความว่า รายการเกี่ยวกับโครงการและแผนงานต่าง ๆ ที่จำเป็นต้องดำเนินการในพื้นที่อำเภอในแต่ละปีงบประมาณ ที่ระบุถึงปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่อำเภอและเป็นไปตามลำดับความสำคัญ ที่มาจากแผนพัฒนาหมู่บ้าน แผนชุมชน แผนพัฒนาตำบล แผนพัฒนาท้องถิ่น และแผนของส่วนราชการหรือหน่วยงานอื่น ที่ดำเนินการในพื้นที่ โดยจัดกลุ่มของปัญหาและความต้องการออกเป็นหมวดหมู่และส่งไปยังจังหวัดหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดและแผนปฏิบัติราชการประจำปีของจังหวัดหรือแผนปฏิบัติราชการประจำปีของส่วนราชการ

“แผนปฏิบัติงานประจำปีของอำเภอ” หมายความว่า แผนพัฒนาที่รวบรวมโครงการหรือกิจกรรมของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หน่วยงานอื่นของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับการจัดสรรงบประมาณรายจ่ายประจำปีที่ต้องดำเนินการในพื้นที่อำเภอ และรายงานให้คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการทราบ

“แผนพัฒนาท้องถิ่น” หมายความว่า แผนพัฒนาท้องถิ่นตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

“แผนพัฒนาตำบล” หมายความว่า แผนพัฒนาที่รวบรวมรายการแผนงานหรือโครงการหรือกิจกรรมที่จำเป็นต้องทำเพื่อการพัฒนาแก้ไขปัญหาและความต้องการของประชาชน ในพื้นที่ระดับตำบลที่มาจากแผนพัฒนาหมู่บ้าน แผนชุมชน แผนพัฒนาท้องถิ่น และแผนของส่วนราชการหรือหน่วยงานอื่นที่ดำเนินการในพื้นที่

“แผนพัฒนาหมู่บ้าน” หมายความว่า แผนพัฒนาที่กำหนดแผนงานหรือโครงการ หรือกิจกรรมที่มาจากกระบวนการเรียนรู้เพื่อจัดการตนเองที่คณะกรรมการหมู่บ้านและประชาชนในหมู่บ้านร่วมคิด วิเคราะห์ปัญหา ศักยภาพความพร้อมของหมู่บ้าน ภายใต้เวทีประชาคมหมู่บ้าน และข้อมูลที่คนในหมู่บ้านจัดเก็บ รวมถึงข้อมูลจากแผนชนิดต่าง ๆ ที่มีอยู่ในหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นแผนที่ส่วนราชการ หน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ให้การสนับสนุน หรือจัดทำขึ้น เพื่อรวบรวมให้เป็นกรอบแนวทางการป้องกัน แก้ไขปัญหา และพัฒนาหมู่บ้านให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของหมู่บ้าน

“แผนชุมชน” หมายความว่า แผนชุมชนตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

“การจัดทำเวทีประชาคมหมู่บ้านและชุมชน” หมายความว่า การจัดทำเวทีประชาคมร่วมกันระหว่างประชาชน คณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการชุมชน และส่วนราชการหรือหน่วยงานอื่นที่ดำเนินการในพื้นที่ เพื่อรวบรวม วิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ เพื่อใช้ประกอบการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน แผนพัฒนาท้องถิ่น และแผนของส่วนราชการหรือหน่วยงานอื่นที่ดำเนินการในพื้นที่

แนวทางปฏิบัติการจัดทำแผนและประสานแผนพัฒนาระดับพื้นที่

๑. การจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านและแผนชุมชน

๑.๑ กลไกการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านและแผนชุมชน

- **แผนพัฒนาหมู่บ้าน** กรณีหมู่บ้านที่มีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ให้คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นองค์กรหลักที่รับผิดชอบในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน ซึ่งการจัดตั้งคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นไปตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การเป็นกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่และการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. ๒๕๕๑

- **แผนชุมชน** กรณีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ไม่มีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ให้คณะกรรมการชุมชนรับผิดชอบจัดทำแผนชุมชน ให้ที่ทำการปกครองอำเภอเป็นหน่วยงานหลักรับผิดชอบการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านและสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอสนับสนุนภารกิจ ได้แก่ การเป็นวิทยากรฝึกอบรมเพิ่มศักยภาพคณะกรรมการหมู่บ้านด้านวิทยากรแผนชุมชน การสนับสนุนข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล จปฐ. กชช.๒ค และข้อมูลโปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลชุมชนในการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการบูรณาการวางแผนงาน (CIA)

๑.๒ กระบวนการและรูปแบบการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านและแผนชุมชน

(๑) คณะกรรมการหมู่บ้าน พิจารณากำหนดวันที่เหมาะสมในการจัดเวทีประชาคมหมู่บ้าน และให้นายอำเภอรับทราบวันในการจัดทำเวทีประชาคมหมู่บ้านตามที่คณะกรรมการหมู่บ้านเสนอ โดยอำเภอแจ้งให้ส่วนราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานอื่นที่ดำเนินการในพื้นที่เข้าร่วมเวทีประชาคมด้วย โดยขั้นตอนการดำเนินการจัดทำเวทีประชาคมให้ยึดถือแนวทางปฏิบัติของกรมการปกครอง

(๒) คณะกรรมการชุมชน พิจารณากำหนดวันที่เหมาะสมในการจัดเวทีประชาคมชุมชน โดยขอความเห็นชอบจากผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เมื่อผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอนุมัติแล้ว ให้แจ้งคณะกรรมการชุมชน และส่วนราชการหรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เข้าร่วมเวทีประชาคมด้วย โดยขั้นตอนการดำเนินการจัดทำเวทีประชาคมให้ยึดถือแนวทางปฏิบัติของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

(๓) รูปแบบการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านและแผนชุมชน ให้นำข้อมูลจากเวทีประชาคมหมู่บ้านและชุมชน ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) และข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช.๒ค) มาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านและแผนชุมชน พร้อมทั้งจัดลำดับความสำคัญแผนงาน/โครงการ ตามรูปแบบการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านที่กรมการปกครองกำหนด และรูปแบบการจัดทำแผนชุมชนที่กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกำหนด

๒. การจัดทำแผนพัฒนาตำบล

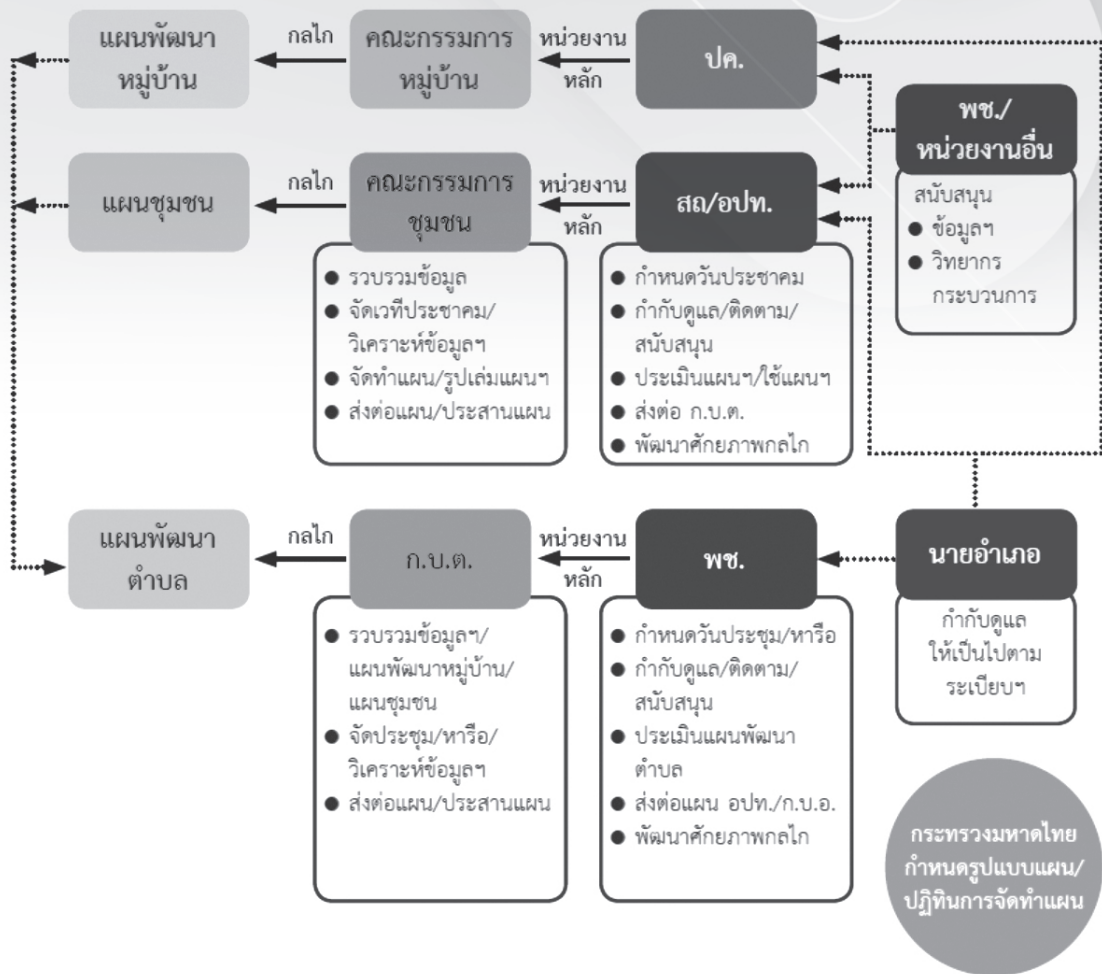
๒.๑ กลไกการจัดทำแผนพัฒนาตำบล ให้คณะกรรมการบริหารงานตำบลแบบบูรณาการ (ก.บ.ต.) เป็นกลไกหลักในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล โดยให้สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอดำเนินการจัดทำคำสั่งแต่งตั้ง ก.บ.ต. และให้นายอำเภอลงนามในคำสั่งแต่งตั้ง ซึ่งการกำหนดคุณสมบัติของกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิใน ก.บ.ต. และตัวอย่างคำสั่ง ก.บ.ต. เป็นไปตามที่กรมการพัฒนาชุมชนกำหนด

๒.๒ กระบวนการและรูปแบบการจัดทำแผนพัฒนาตำบล

(๑) ให้ ก.บ.ต. ดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาตำบล จำนวน ๗,๐๓๖ ตำบล ในส่วนพื้นที่ความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน ๒๑๙ ตำบล (กรณีไม่มีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน) ให้คณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่นดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นให้ถือว่าเป็นการจัดทำแผนเช่นเดียวกับการจัดทำแผนพัฒนาตำบล

(๒) รูปแบบการจัดทำแผนพัฒนาตำบล ให้ ก.บ.ต. จัดทำแผนพัฒนาตำบลตามรูปแบบที่กรมการพัฒนาชุมชนกำหนด

แนวทางการจัดทำแผนระดับหมู่บ้าน/ชุมชน และระดับตำบล

๓. การจัดทำแผนพัฒนาอำเภอ

๓.๑ กลไกการจัดทำแผนพัฒนาอำเภอ ให้คณะกรรมการบริหารงานอำเภอแบบบูรณาการ (ก.บ.อ.) เป็นกลไกหลักในการจัดทำแผนพัฒนาอำเภอ โดยให้อำเภอดำเนินการจัดทำคำสั่งแต่งตั้ง ก.บ.อ. และให้ผู้ว่าราชการจังหวัดลงนามในคำสั่งแต่งตั้ง ซึ่งการกำหนดคุณสมบัติของกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ใน ก.บ.อ. และตัวอย่างคำสั่ง ก.บ.อ. เป็นไปตามที่กรมการปกครองกำหนด

๓.๒ กระบวนการและรูปแบบการจัดทำแผนพัฒนาอำเภอ

(๑) ให้ ก.บ.อ. นำกรอบทิศทางการพัฒนาอำเภอและยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดมาเป็นแนวทางในการจัดทำแผนพัฒนาอำเภอ และแผนความต้องการระดับอำเภอ โดยกำหนดให้แผนพัฒนาอำเภอ มีระยะเวลาสอดคล้องกับห้วงเวลาของแผนพัฒนาจังหวัด ทั้งนี้ กำหนดให้แผนพัฒนาอำเภอและแผนความต้องการระดับอำเภอต้องดำเนินการในช่วงระหว่างเดือนพฤษภาคม - มิถุนายน

(๒) แผนพัฒนาอำเภอให้เสนอผู้ว่าราชการจังหวัดพิจารณาให้ความเห็นชอบก่อนการประกาศใช้ โดยให้ที่ทำการปกครองจังหวัดยกร่างคำสั่งแต่งตั้งคณะทำงานกลั่นกรองแผนพัฒนาอำเภอ เสนอให้รองผู้ว่าราชการจังหวัดที่รับผิดชอบเรื่องแผนพัฒนาจังหวัดพิจารณาก่อนเสนอให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเห็นชอบและลงนามในคำสั่งแต่งตั้ง ซึ่งมีรองผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน จำจังหวัดเป็นคณะทำงานและเลขานุการทำหน้าที่หลักในการปฏิบัติหน้าที่เลขานุการคณะทำงานฯ และผู้อำนวยการกลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัด เป็นคณะทำงานและเลขานุการร่วม โดยให้นายอำเภอเข้าชี้แจงข้อมูล

แผนพัฒนาอำเภอแต่ละอำเภอต่อคณะทำงานกลั่นกรองแผนพัฒนาอำเภอในการประชุมคณะทำงานและเมื่อคณะทำงานฯ ได้พิจารณาถ้อยแถลงแล้ว จะนำเข้าการประชุม ก.บ.จ. เพื่อทราบ ทั้งนี้ คำสั่งคณะทำงานฯ เป็นไปตามที่กรมการปกครองกำหนด และห้วงเวลาของการเสนอแผนพัฒนาอำเภอให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเห็นชอบผ่านคณะทำงานกลั่นกรองแผนพัฒนาอำเภอให้ดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในเดือนมิถุนายน

(๓) รูปแบบการจัดทำแผนพัฒนาอำเภอ ให้ ก.บ.อ. จัดทำแผนพัฒนาอำเภอและแผนความต้องการระดับอำเภอตามรูปแบบที่กรมการปกครองกำหนด

๔. การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น

กลไกการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ให้คณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่นรับผิดชอบจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น โดยในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นให้เป็นไปตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๘ และที่แก้ไขเพิ่มเติม

๕. การจัดทำแผนพัฒนาจังหวัด

ให้สำนักงานจังหวัดให้ความสำคัญกับปัญหาความต้องการของประชาชนในพื้นที่และการประสานแผนพัฒนาในระดับพื้นที่ โดยพิจารณาจัดทำแผนงาน/โครงการ ที่มาจากแผนพัฒนาหมู่บ้าน แผนชุมชน แผนพัฒนาตำบล แผนพัฒนาท้องถิ่น และแผนพัฒนาอำเภอ บรรจุอยู่ในแผนพัฒนาจังหวัดตามความเหมาะสม

๖. การประสานแผนและห้วงระยะเวลาในการจัดทำแผนพัฒนา

๖.๑ แผนพัฒนาหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านส่งให้ประธานคณะกรรมการบริหารงานตำบลแบบบูรณาการ (ประธาน ก.บ.ต.) ณ ที่ทำการปกครองอำเภอ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ความรับผิดชอบ ระหว่างเดือนมกราคม – กุมภาพันธ์

๖.๒ แผนชุมชน คณะกรรมการชุมชนดำเนินการจัดทำแผนชุมชนส่งให้ประธานคณะกรรมการบริหารงานตำบลแบบบูรณาการ (ประธาน ก.บ.ต.) และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ความรับผิดชอบ ระหว่างเดือนมกราคม – กุมภาพันธ์

๖.๓ แผนพัฒนาตำบล คณะกรรมการบริหารงานตำบลแบบบูรณาการ (ก.บ.ต.) ดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาตำบลส่งให้คณะกรรมการบริหารงานอำเภอแบบบูรณาการ (ก.บ.อ.) ผ่านทางสำนักงานอำเภอ และจัดทำบัญชีประสานโครงการพัฒนาส่งให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ความรับผิดชอบ ระหว่างเดือนมีนาคม – เมษายน

๖.๔ แผนพัฒนาอำเภอ

(๑) ให้ ก.บ.อ. จำแนกแผนงานหรือโครงการระดับอำเภอในความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และจัดทำบัญชีประสานโครงการพัฒนา ส่งให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภายในเดือนพฤษภาคม

(๒) ให้ ก.บ.อ. จัดส่งแผนพัฒนาอำเภอที่ผู้ว่าราชการจังหวัดให้ความเห็นชอบแล้วให้หน่วยงานราชการและรัฐวิสาหกิจ รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ เพื่อให้ทุกภาคส่วนนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาพื้นที่ระดับอำเภอในทิศทางการพัฒนาเดียวกัน

(๓) ให้ ก.บ.อ. จัดส่งแผนความต้องการระดับอำเภอให้ ก.บ.จ. (ผ่านทางสำนักงานจังหวัด) หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นข้อมูลในการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดและแผนปฏิบัติราชการประจำปีของจังหวัด หรือแผนปฏิบัติราชการของหน่วยงานนั้น ๆ ภายในเดือนมิถุนายน

๖.๕ แผนพัฒนาท้องถิ่น ให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดพิจารณาโครงการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขอรับการประสานโครงการตามบัญชีประสานโครงการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือโครงการของคณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.บ.จ.) เพื่อบรรจุไว้ในแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนจังหวัด พร้อมทั้งตรวจสอบโครงการดังกล่าวเพื่อไม่ให้โครงการซ้ำซ้อนกับแผนพัฒนาจังหวัด และแผนปฏิบัติงานของส่วนราชการหรือหน่วยงานอื่น และให้จัดทำบัญชีประสานโครงการพัฒนา เพื่อจัดส่งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องพิจารณาดำเนินการ ในช่วงเดือนกรกฎาคม

๖.๖ แผนพัฒนาจังหวัด จังหวัดโดยคณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.บ.จ.) นำความต้องการจากแผนพัฒนาอำเภอและแผนความต้องการระดับอำเภอ รวมทั้งประสานข้อมูลแผนงาน/โครงการที่เกี่ยวข้องกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับคณะกรรมการประสานแผนพัฒนาท้องถิ่นระดับจังหวัด เพื่อประกอบการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัด และแผนปฏิบัติราชการประจำปีของจังหวัด ระหว่างเดือนพฤษภาคม – กันยายน โดยให้พิจารณาและปรับรายละเอียดโครงการ/กำหนดหน่วยงานรับผิดชอบโครงการ โดยนำหลักเกณฑ์ แนวทางและปฏิทินที่คณะกรรมการบูรณาการนโยบายพัฒนาภาค (ก.บ.ภ.) จะกำหนดในแต่ละปีงบประมาณ รวมทั้งหลักเกณฑ์ของสำนักงบประมาณ มาพิจารณาประกอบด้วย โดยให้สำนักงานจังหวัด รายงานผลการเชื่อมโยงและประสานแผนพัฒนาพื้นที่เข้าสู่แผนปฏิบัติราชการประจำปีของจังหวัดหรือแหล่งงบประมาณอื่น ๆ ตามแบบที่สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทยกำหนด และรายงานให้สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทยทราบ

๗. การประเมินแผนพัฒนา

๗.๑ แผนพัฒนาหมู่บ้าน ให้ที่ทำการปกครองอำเภอดำเนินการประเมินผลแผนพัฒนาหมู่บ้าน ตามแบบที่กรมการปกครองกำหนด และรายงานให้ที่ทำการปกครองจังหวัด เพื่อรายงานให้กรมการปกครองทราบ

๗.๒ แผนชุมชน ให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการประเมินผลแผนชุมชนตามแบบที่กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกำหนด และรายงานให้สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดทราบ

๗.๓ แผนพัฒนาตำบล ให้สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอดำเนินการประเมินผลแผนพัฒนาตำบล ตามแบบที่กรมการพัฒนาชุมชนกำหนด และรายงานให้สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดทราบ

๗.๔ แผนพัฒนาอำเภอ ให้ที่ทำการปกครองจังหวัดดำเนินการประเมินผลแผนพัฒนาอำเภอตามแบบที่กรมการปกครองกำหนด และรายงานให้กรมการปกครองทราบ

๘. การสนับสนุนการดำเนินการ

๘.๑ การดำเนินการของคณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการชุมชน ก.บ.ต. และ ก.บ.อ. หรือการดำเนินการอื่นใดที่เป็นไปภายใต้ระเบียบฯ ให้หน่วยงานหลักซึ่งรับผิดชอบในการจัดทำแผน ในแต่ละระดับและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสนับสนุนงบประมาณตามความเหมาะสม

๘.๒ จังหวัด ส่วนราชการในพื้นที่ รัฐวิสาหกิจในพื้นที่ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ ศึกษานำโครงการหรือกิจกรรมที่อยู่ในแผนพัฒนาอำเภอ แผนความต้องการระดับอำเภอ แผนงานโครงการระดับตำบล แผนงานหรือโครงการระดับหมู่บ้านและชุมชน ไปประกอบการจัดตั้งค่าของงบประมาณหรือจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปีตามอำนาจหน้าที่ โดยให้ความสำคัญเป็นลำดับต้น เนื่องจากเป็นแผนงานโครงการที่ผ่านกระบวนการประชาคมของประชาชนในพื้นที่

๙. การกำกับดูแล

๙.๑ ให้นายอำเภอมีหน้าที่กำกับดูแล และให้คำแนะนำในการประสานแผนพัฒนาหมู่บ้าน แผนชุมชน แผนพัฒนาตำบล แผนพัฒนาท้องถิ่น แผนพัฒนาอำเภอ ที่ดำเนินการในพื้นที่อำเภอ เพื่อให้การดำเนินการตามระเบียบนี้เกิดผลสัมฤทธิ์

๙.๒ เพื่อให้การประสานแผนพัฒนาในระดับพื้นที่เกิดผลสัมฤทธิ์ ให้ผู้ว่าราชการจังหวัด มีอำนาจหน้าที่กำกับดูแล และให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ตามหลักเกณฑ์ ดังนี้

(๑) บูรณาการการจัดทำแผนพัฒนาในระดับพื้นที่กับทุกภาคส่วน และสอดคล้องเชื่อมโยงกับแผนพัฒนาจังหวัด

(๒) ประเมินประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และผลกระทบ ที่เกิดขึ้นจากการประสานแผนพัฒนาในระดับพื้นที่

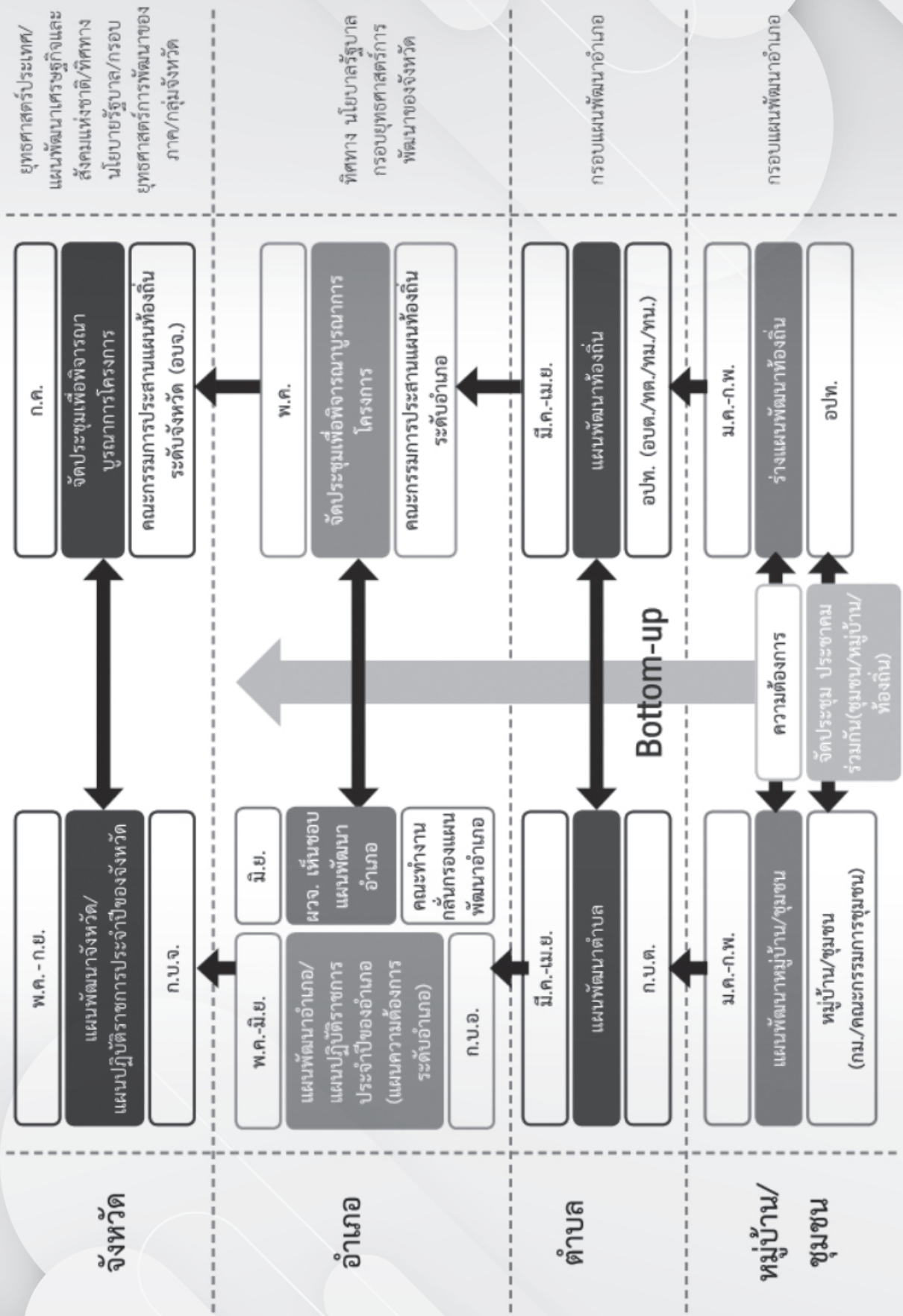
(๓) การมีส่วนร่วมของประชาชน และการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี

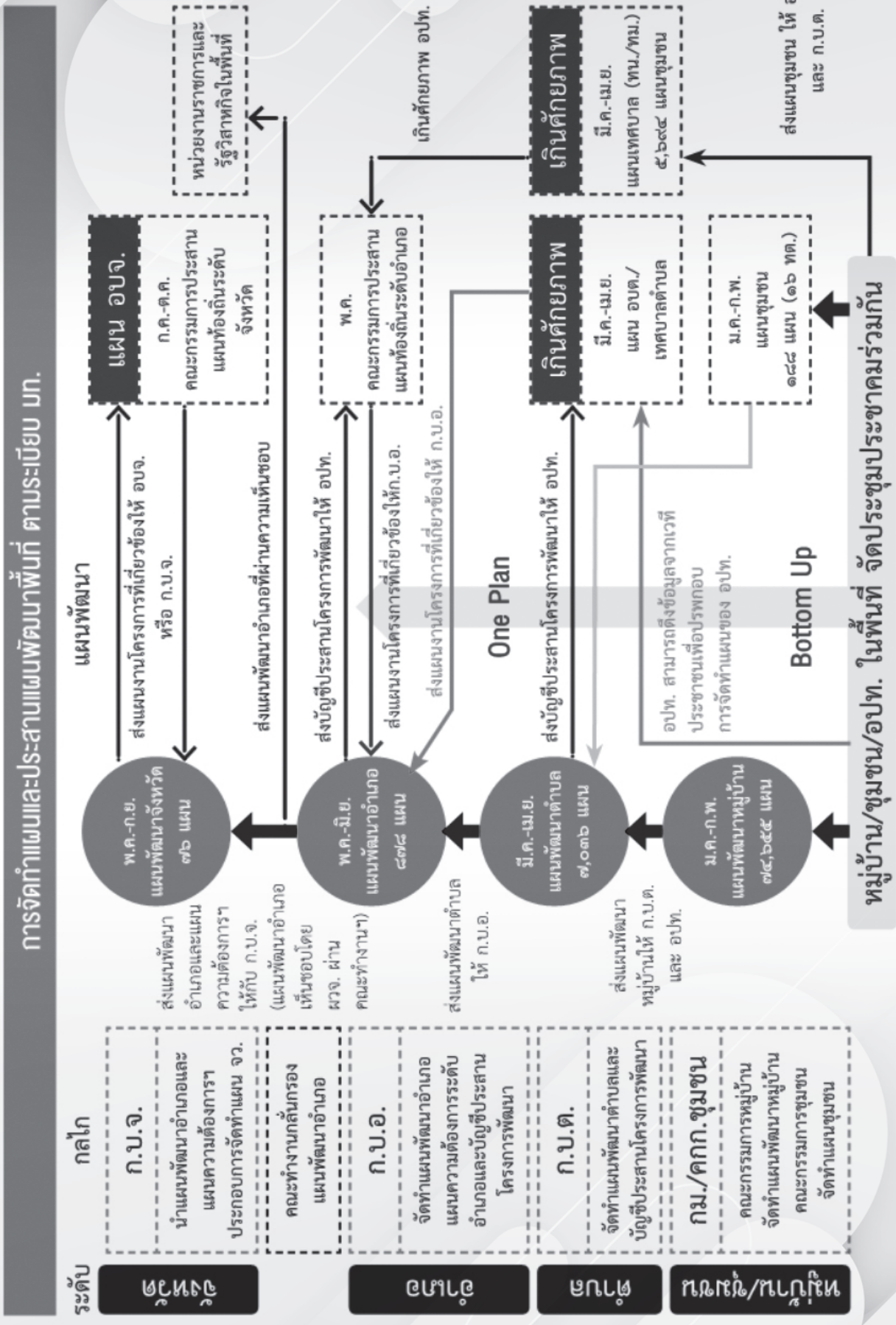
(๔) พิจารณาให้หน่วยงานใดเป็นผู้ดำเนินการ ในกรณีที่มีความซ้ำซ้อนกันในเรื่องงบประมาณ ระยะเวลาดำเนินการ ผู้ดำเนินการ หรือโครงการ

๙.๓ ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอกำกับดูแล และให้คำแนะนำเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นและการประสานแผนพัฒนาท้องถิ่นให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาในระดับจังหวัด เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมาย กฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกฎหมายว่าด้วยการกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การประสานแผนและห้วงระยะเวลาในการจัดทำแผน

ระดับ ๒๕๓๖๕ ๒๕๓๖๕ ๒๕๓๖๕/พ.๒๕๓๖

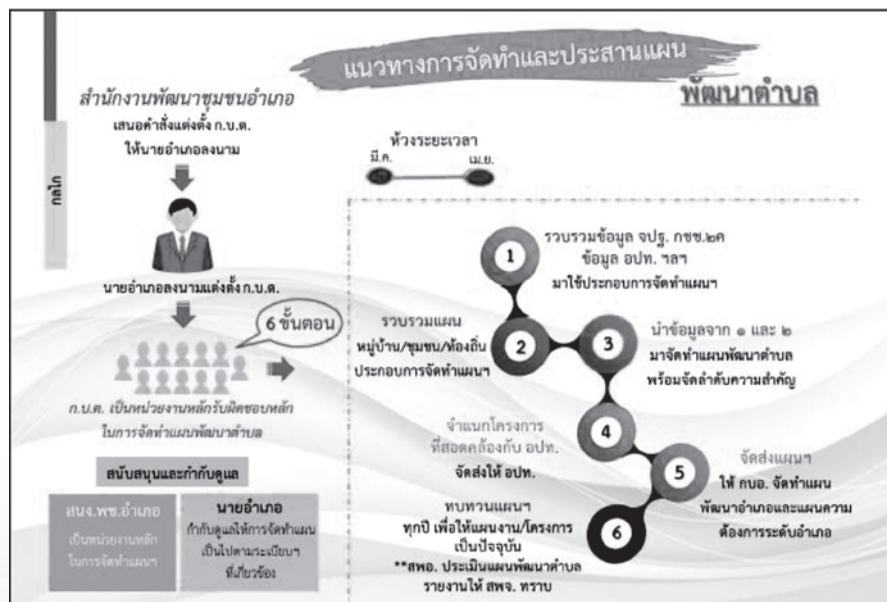
อาสาพัฒนา (อสพ.) กับกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาตำบล

กรมการพัฒนาชุมชนเป็นหน่วยงานในสังกัดกระทรวงมหาดไทย ซึ่งถือเป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการจัดทำแผนและประสานแผนพัฒนาทุกระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดทำแผนและประสานแผนระดับตำบล โดยสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอได้รับมอบหมายให้เป็นหน่วยงานหลักในการขับเคลื่อนการจัดทำแผนพัฒนาตำบล และมีคณะกรรมการศูนย์ประสานงานองค์การชุมชนระดับตำบล (ศอช.ต.) เป็นกลไกสำคัญที่ทำงานเคียงคู่กับเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการขับเคลื่อนการจัดทำแผนพัฒนาตำบล

ซึ่งบทบาทภารกิจของคณะกรรมการศูนย์ประสานงานองค์การชุมชนระดับตำบล (ศอช.ต.) เป็นไปตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการดำเนินงานศูนย์ประสานงานองค์การชุมชน พ.ศ. ๒๕๕๑ โดยมีวัตถุประสงค์

๑. เพื่อส่งเสริมการบูรณาการแผนชุมชนระดับตำบล และการใช้ประโยชน์จากแผนชุมชนในการสร้างสัมมาชีพชุมชน ที่มุ่งเน้นการบูรณาการปัญหา ความต้องการ ชี้เป้าเพื่อสร้างความร่วมมือในการจัดการปัญหา และตอบสนองความต้องการ โดยมุ่งเน้นด้านการสร้างสัมมาชีพชุมชน

๒. เพื่อสนับสนุนให้คณะกรรมการศูนย์ประสานงานองค์การชุมชนระดับตำบล (ศอช.ต.) เป็นกลไกหลักในการบูรณาการแผนชุมชนระดับตำบล ที่เชื่อมโยงสู่แผนพัฒนาท้องถิ่น และแผนพัฒนาอำเภอ และแผนพัฒนาจังหวัด มุ่งเน้นการเพิ่มโอกาสเข้าถึงแหล่งงบประมาณที่สนับสนุนการยกระดับ/ต่อยอดการสร้างสัมมาชีพชุมชนให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

ขั้นตอนการจัดทำแผนพัฒนาตำบล

➤ ขั้นที่ ๑ ขั้นเตรียมการ

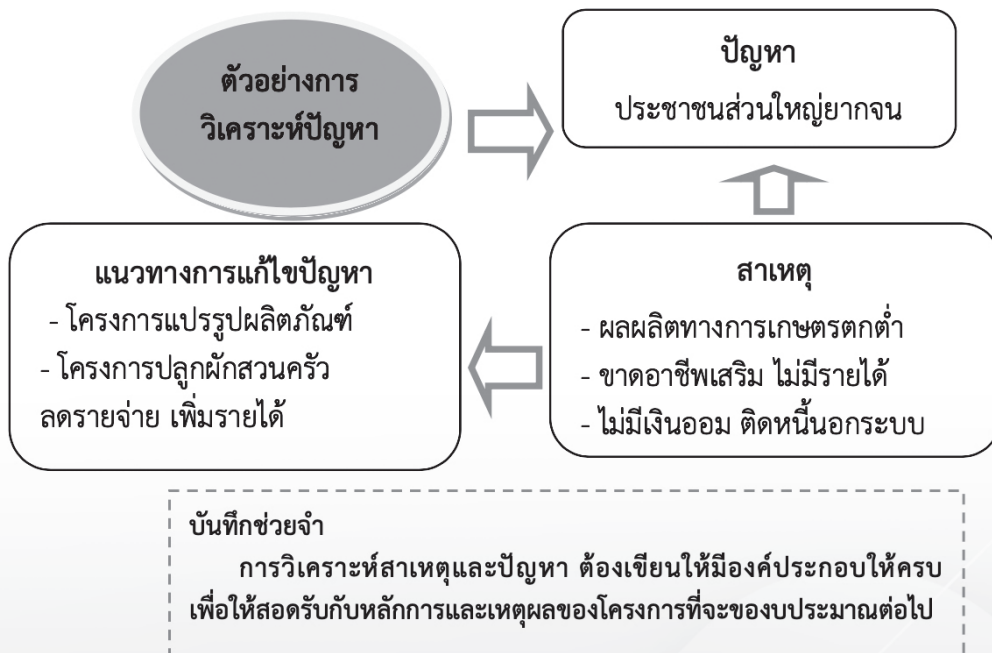
๑.๑ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด/อำเภอ จัดทำ/ปรับปรุงฐานข้อมูล หรือคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการศูนย์ประสานงานองค์การชุมชน (ศอช.) แต่ละระดับให้เป็นปัจจุบัน

๑.๒ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอจัดทำ/ทบทวนคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารงานตำบลแบบบูรณาการ (ก.บ.ต.)

๑.๓ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด/อำเภอดำเนินการประชุมคณะกรรมการศูนย์ประสานงานองค์การชุมชน (ศอช.) คณะกรรมการบริหารงานตำบลแบบบูรณาการ (ก.บ.ต.) เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง และภาคีเครือข่ายต่าง ๆ เพื่อเป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจ กำหนดแผนปฏิบัติการร่วมกัน และพัฒนาศักยภาพคณะกรรมการเกี่ยวกับการการจัดทำแผนและประสานแผนพัฒนาตำบล

➤ **ขั้นที่ ๒ วิเคราะห์ปัญหา**

คณะกรรมการบริหารงานตำบลแบบบูรณาการ (ก.บ.ต.) ร่วมกับคณะกรรมการศูนย์ประสานงานองค์การชุมชนระดับตำบล (ศอช.ต.) และผู้เกี่ยวข้องนำแผนชุมชนหรือแผนพัฒนาหมู่บ้านทุกหมู่บ้าน/ทุกชุมชนในตำบลมาวิเคราะห์ร่วมกัน โดยค้นหาว่าตำบลมีปัญหาอะไรบ้าง มากหรือน้อย จำเป็นเร่งด่วนต้องแก้ไขขนาดไหน อย่างไร เป็นปัญหาที่เกิดจากปัจจัยในชุมชนเองหรือเกิดจากปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อคนส่วนใหญ่ในตำบล โดยนำข้อมูลทั้ง ๒ ประเภท มารวบรวมและประมวลผล ค้นหาศักยภาพของตำบลจากข้อมูลพื้นฐานของชุมชนและวิเคราะห์คุณภาพชีวิต รายรับ รายจ่าย เงินออม และหนี้สิน ในภาพรวมของตำบล จากข้อมูลพื้นฐานของครัวเรือน เช่น ข้อมูล กชช. ๒ค ข้อมูล จปฐ. ข้อมูลบัญชีครัวเรือน เพื่อให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับรู้ปัญหาและหาแนวทางแก้ไขร่วมกันอย่างมีเป้าหมาย เพื่อให้รวดเร็วขึ้น อาจจะแยกกลุ่มย่อยตามประเภทของปัญหาหรือประเด็นปัญหา เช่น ประเด็นแหล่งน้ำ เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ยาเสพติด ฯลฯ ทำการวิเคราะห์ประเด็นปัญหา สาเหตุของปัญหา แนวทางการแก้ไขปัญหาแล้วนำเสนอที่ประชุมย่อยหรือเสนอต่อที่ประชุมใหญ่

เครื่องมือการวิเคราะห์ปัญหา

● การประเมินศักยภาพทางยุทธศาสตร์ของตำบล (SWOT Analysis)

คือ การค้นหาปัจจัยที่ช่วยผลักดันให้ตำบลบรรลุวิสัยทัศน์และตำแหน่งการพัฒนาที่วางไว้ได้ โดยใช้ข้อมูลสภาพทั่วไปของตำบล เป็นต้นทุนในการประเมินศักยภาพทางยุทธศาสตร์ (SWOT Analysis) ซึ่งมีองค์ประกอบในการประเมิน ดังนี้

การวิเคราะห์ปัจจัยภายใน เป็นการวิเคราะห์ปัจจัยภายในที่เป็นจุดแข็งและจุดอ่อนในด้านต่าง ๆ ที่ต้องนำมาพิจารณาในการวิเคราะห์ศักยภาพของตำบล เช่น ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านการความมั่นคงและความสงบเรียบร้อย

➤ **การวิเคราะห์จุดแข็ง (Strength = S)** เป็นการพิจารณาปัจจัยภายในตำบลที่มีส่วนดี ความเข้มแข็ง ความสามารถ ศักยภาพ ส่วนที่ส่งเสริมความสำเร็จ ซึ่งจะพิจารณาในด้านต่าง ๆ ตามบริบทของตำบล

ตัวอย่างเช่น มีพื้นที่อุดมสมบูรณ์ แหล่งน้ำสมบูรณ์ มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ มีผู้นำกลุ่มองค์กรที่เข้มแข็ง เป็นต้น

➤ **การวิเคราะห์จุดอ่อน (Weakness = W)** เป็นการพิจารณาปัจจัยภายในตำบลว่ามีส่วนเสีย ความอ่อนแอ ข้อจำกัด ความไม่พร้อม ซึ่งจะพิจารณาในด้านต่าง ๆ เช่นเดียวกับการวิเคราะห์จุดแข็ง

ตัวอย่างเช่น ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชน การขนส่งไม่ครอบคลุม เป็นต้น

การวิเคราะห์ปัจจัยผลักดันภายนอก เป็นการวิเคราะห์โอกาสและอุปสรรคในการพัฒนาตำบล เช่น ปัจจัยด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม นโยบายรัฐบาล กฎหมาย และเทคโนโลยี เป็นต้น

➤ การวิเคราะห์โอกาส (Opportunity = O)

เป็นการศึกษาสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีสภาพเป็นเช่นไร เหตุการณ์ สถานการณ์ของจังหวัด ประเทศ ที่เกิดขึ้นจะส่งผลต่อตำบล ชุมชนและสังคมอย่างไร มีการเปลี่ยนแปลงใดที่เป็นประโยชน์ หรือเป็นโอกาสอันดีต่อตำบล โดยจะต้องพิจารณา ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง และเทคโนโลยี

ตัวอย่างเช่น นโยบายรัฐบาลมุ่งส่งเสริมการดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดกำหนดการแก้ไขปัญหาคาชาความยากจนเป็นวาระสำคัญของจังหวัด ผู้บริโภคเน้นกระแสร้านอาหารปลอดภัย เป็นต้น

➤ การวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคหรือข้อจำกัด (Threat = T)

เป็นการศึกษาสภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นอุปสรรคหรือภาวะคุกคาม ที่ก่อให้เกิดผลเสียหรือเป็นข้อจำกัดต่อตำบล โดยจะต้องพิจารณาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง และเทคโนโลยี เช่นเดียวกับการวิเคราะห์โอกาสการวิเคราะห์ศักยภาพเพื่อประเมินปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน

ตัวอย่างเช่น ปัญหายาเสพติดในชุมชน การเกิดการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา (โควิด ๑๙) เป็นต้น

● วิเคราะห์ข้อมูลชุมชนด้วยระบบสารสนเทศเพื่อการบูรณาการวางแผนงาน (Community Information Analysis: CIA)

การวิเคราะห์ข้อมูลชุมชนด้วยเครื่องมือ Community Information Radar Analysis หรือ CIA เป็นเครื่องมือที่นำข้อมูลสำคัญของชุมชนมาใช้ในการวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน เช่น ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช. ๒ค) และข้อมูลอื่น ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนหรือเกี่ยวข้องกับชุมชน รวมทั้งความต้องการที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาและการพัฒนาคุณภาพชีวิตต่อไป CIA เป็นเครื่องมือที่ถูกพัฒนาจากโปรแกรม Microsoft Excel โดยมุ่งเน้นให้ผู้ใช้สามารถวิเคราะห์ข้อมูลที่สำคัญต่าง ๆ ของชุมชน ในการจัดทำระบบสารสนเทศชุมชนให้เป็นไปตามเกณฑ์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ทั้ง ๕ ด้าน ได้แก่

- ๑) สารสนเทศเพื่อการพัฒนาด้านอาชีพ
- ๒) สารสนเทศเพื่อการจัดการทุนของชุมชน
- ๓) สารสนเทศเพื่อจัดการความเสี่ยงของชุมชน (ภูมิคุ้มกัน)
- ๔) สารสนเทศเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน
- ๕) สารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการชุมชน

จปฐ. & กชช. 2ค สู่อำนาจพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้วย CIA

โปรแกรม CIA ยังถูกนำมาใช้ในการวางแผนพัฒนาแผนงานโครงการหรือกิจกรรมสอดคล้องกับปัญหาของตำบลสามารถใช้ประโยชน์ในการวางแผนและพัฒนาทั้ง ๔ ระดับ คือ ระดับชุมชน ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และระดับกรมฯ โปรแกรมแบ่งส่วนการใช้งานเป็น ๔ ส่วน ประกอบด้วย

- ๑) Data: ข้อมูล
- ๒) Radar Diagram: วิเคราะห์ข้อมูลแต่ละประเภท
- ๓) Radar Analysis: วิเคราะห์ข้อมูลภาพรวม
- ๔) Logic Model: แผนบูรณาการการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ขั้นตอนการใช้งานเครื่องมือ CIA

๑. คลิกแถบ Data เพื่อป้อนข้อมูลชุมชน

๑.๑ ข้อมูล จปฐ. ป้อนข้อมูลเฉพาะร้อยละที่ไม่ผ่านเกณฑ์ (เฉพาะข้อที่ตกเกณฑ์) ตามข้อคำถาม จปฐ. ทั้ง ๓๑ ตัวชี้วัด

๑.๒ ข้อมูล กชช. ๒ค ป้อนค่าคะแนนระดับปัญหา คือ ๑ หรือ ๒ หรือ ๓ ตามข้อคำถามของ กชช.๒ ค ทั้ง ๓๓ ตัวชี้วัด

๑.๓ หากชุมชนมีข้อมูลอื่นๆ ให้วิเคราะห์ข้อมูลนั้น เป็น ๕ ประเภท ตามประเด็นการพัฒนา หมู่บ้านสารสนเทศชุมชน แล้วเพิ่มข้อมูล ๒ ช่องคือ

๑) ช่องสี่เหลี่ยม คีย์รายละเอียดชื่อข้อมูลนั้น เช่น ๑. ข้อมูลภูมิปัญญา

๒) ช่องสี่เหลี่ยม ให้ป้อนระดับของปัญหาของข้อมูลนั้น โดย

๓ = ปัญหาน้อย

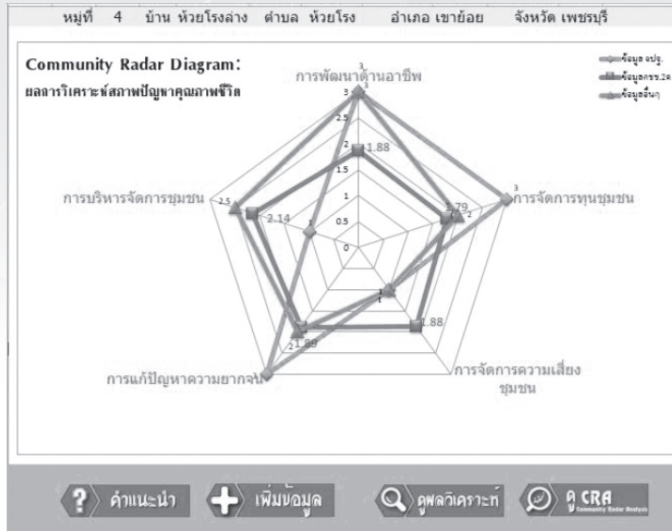
๒ = ปัญหาปานกลาง

๑ = ปัญหามาก

สรุปข้อมูลชุมชน/หมู่บ้าน		ข้อมูลชุมชน 2ค		ระดับปัญหา		ข้อมูลอื่นๆ		ระดับปัญหา	
หมู่ที่	ชื่อบ้าน	ด้านที่ 1	ด้านที่ 2	ด้านที่ 1	ด้านที่ 2	ด้านที่ 1	ด้านที่ 2	ด้านที่ 1	ด้านที่ 2
ข้อมูล จปฐ.		ร้อยละที่ไม่ผ่านเกณฑ์							
หมู่บ้าน 1 สุขภาพ มี 7 ตัวชี้วัด				ด้านที่ 1 ด้านโครงสร้าง		สารสนเทศเพื่อการพัฒนาด้านอาชีพ			
1. เด็กแรกเกิดมีน้ำหนัก 2,500 กรัม ขึ้นไป	11			1. ถนน		การสนับสนุนอาชีพเสริม	1		
2. เด็กแรกเกิด ได้กินนมแม่อย่างเต็มอกอย่างน้อย 6 เดือนแรกติดต่อกัน				2. น้ำดื่ม		ต้นทุนในการผลิตสูง	2		
3. เด็กแรกเกิดถึง 12 ปี ได้รับวัคซีนป้องกันโรคครบตามตารางสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค			2	3. น้ำใช้	2	ส่งเสริมเกษตรอินทรีย์	3		
4. ครีวเรือนมีการทำหมอนลายสักขนะ ปลอกคอก และผ้าไหมธรรมชาติ				4. น้ำเพื่อการเกษตร	2	ความต้องการแรงงาน	2		
5. ครีวเรือนมีการทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก หรือปุ๋ยอินทรีย์ใช้เอง				5. การไฟฟ้า					
6. คนอายุ 35 ปีขึ้นไป ได้รับการตรวจสุขภาพประจำปี	11			6. การมีที่ดินทำกิน					
7. คนอายุ 6 ปีขึ้นไป ออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ 3 วัน/สัปดาห์ 30 นาที				7. การติดต่อสื่อสาร					
หมู่บ้าน 2 สภาพแวดล้อม มี 7 ตัวชี้วัด				ด้านที่ 2 ด้านสภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ		สารสนเทศเพื่อการจัดการชุมชน			
8. ครีวเรือนมีความมั่นคงในที่อยู่อาศัย และมั่นคงสภาพคงทนถาวร				8. การมีงานทำ		การสนับสนุนเงินทุน			
9. ครีวเรือนมีน้ำสะอาดสำหรับดื่มและบริโภคเพียงตลอดปี อย่างน้อยหนึ่ง 5 ลิตร				9. การทำงานในสถานประกอบการ		การฟื้นฟูสภาพดินและปลูกป่า	2		
10. ครีวเรือนมีน้ำใช้เพียงพอตลอดปี สถานะวิกฤตจะมี 45 ลิตรต่อวัน				10. ผลผลิตจากการทำนา		การฝึกฝนผู้สมัครท้องถิ่น	1		
11. ครีวเรือนมีการจัดบ้านเรือนเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด และ	11			11. ผลผลิตจากการทำไร่	1	ผลิตผลราคาต่ำ	1		
12. ครีวเรือนไม่ถูกยกบนจากมลพิษ				12. ผลผลิตจากการทำเกษตรอื่นๆ					
13. ครีวเรือนมีการป้องกันอุบัติเหตุและภัยธรรมชาติอย่างจริงจัง				13. การประกอบอุตสาหกรรมในครัวเรือน					
14. ครีวเรือนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน				14. การได้รับประโยชน์จากการมีสถานที่ท่องเที่ยว					
หมู่บ้าน 3 การศึกษา มี 5 ตัวชี้วัด				ด้านที่ 3 สุขภาพอนามัย		สารสนเทศเพื่อการจัดการความแข็งแรงชุมชน			
15. เด็กอายุ 3-5 ปี ได้รับการเลี้ยงดูด้วยความรักอบอุ่นและเรียน				15. ความปลอดภัยในการทำงาน	1	ส่งเสริมการจัดทำบัญชีครัวเรือน	2		
16. เด็กอายุ 6-14 ปี ได้รับการศึกษามัธยมศึกษา	11			16. การป้องกันโรคติดต่อ	2	การรักษาระดับราคาในครัวเรือน/ชุมชน	2		

๑.๔ การคีย์ค่าคะแนนระดับปัญหาลงในช่องระดับปัญหา ได้แก่ ๑, ๒ และ ๓ หากมีการคีย์ข้อมูลผิดพลาด หรือขาดเคลื่อนไปจากรูปแบบที่กำหนดแล้ว จะแสดงหน้าจอแจ้งเตือนให้ทราบเพื่อแก้ไขข้อมูลให้ถูกต้อง

๒. คลินิกแถบที่ ๒. Radar Diagram เพื่อดูแผนภาพเรดาร์ ที่แสดงให้เห็นถึงผลการวิเคราะห์ข้อมูล ชุมชน บ่งชี้ปัญหาและประเด็นของการพัฒนาสารสนเทศชุมชน ที่ตรงกับปัญหาของชุมชน เพื่อการพัฒนา คุณภาพชีวิตต่อไป

๒.๑ การแปลความ Radar Diagram จากการศึกษาข้อมูล (ตามข้อ ๒) จะเห็นได้ว่าร้อยละไม่ผ่านเกณฑ์ของข้อมูล จปฐ. และระดับปัญหาของข้อมูล กชช. ๒ค มีค่าคะแนนที่ต่างกันระหว่างสองชุดข้อมูล และโปรแกรมได้ทำการแปลงข้อมูลคุณภาพเป็นข้อมูลเชิงปริมาณเรียบร้อยแล้ว เพื่อนำเสนอผลการวิเคราะห์ ด้วยผังเรดาร์หลายเหลี่ยม ซึ่งจะสะท้อนภาพของผลการวิเคราะห์ทั้งหมดออกมาพร้อมกันได้อย่างชัดเจน

ข้อมูล ๖ปฏ.	ข้อมูล ๖ปฏ. ๒๕
หมวดที่ 1 สุขภาพ ๗ ด้วชีวิต	
1. เด็กแรกเกิดมีน้ำหนัก 2,500 กรัม ขึ้นไป	
2. เด็กแรกเกิด ได้กินนมแม่อย่างเพียงพอ 6 เดือนแรกคือครบ	
3. เด็กแรกเกิดถึง 12 ปี ได้รับวัคซีนป้องกันโรคตามตารางสร้างเสริมสุขภาพที่ถูกต้อง	
4. สตรีเริ่มกินอาหารลูกอายุ 6-8 เดือน และให้ตามธรรมชาติ	
5. สตรีเริ่มมีการขับถ่ายเป็นปกติตามธรรมชาติ การขับถ่ายเป็นปกติตามธรรมชาติ	
6. คลอดง่าย 35 ปีขึ้นไป ได้รับการตรวจสุขภาพประจำปี	
7. คลอดง่าย 6 ปีขึ้นไป ออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ ๓ ครั้ง ๓๐ นาที	
หมวดที่ 2 สภาพแวดล้อม ๗ ด้วชีวิต	
8. สตรีเริ่มมีความรู้เกี่ยวกับสุขภาพ และเข้ารับการตรวจสุขภาพ	
9. สตรีเริ่มมีน้ำหนักตัวที่เหมาะสมกับโรคภัยไข้เจ็บ ๕๕ กิโลกรัมขึ้นไป	
10. สตรีเริ่มมีน้ำหนักตัวที่เหมาะสมกับโรคภัยไข้เจ็บ ๕๕ กิโลกรัมขึ้นไป	
11. สตรีเริ่มมีการจัดการน้ำดื่มเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด และถูกสุขลักษณะ	
12. สตรีเริ่มมีการจัดการขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลอย่างถูกต้อง	
13. สตรีเริ่มมีการป้องกันอุบัติเหตุและภัยธรรมชาติอย่างถูกต้อง	
14. สตรีเริ่มมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	

ข้อมูล กชช. ๒ค	ระดับปัญหา
ด้านที่ 1 ด้านโครงสร้าง	
1. ถนน	1
2. น้ำดื่ม	2
3. น้ำใช้	3
4. น้ำเพื่อการเกษตร	3
5. การไฟฟ้า	3
6. การมีที่นันทนาการ	3
7. การติดต่อสื่อสาร	
ด้านที่ 2 ด้านสภาพที่รับทราบเศรษฐกิจ	
8. การจ้างงาน	2
9. การทำงานในสถานประกอบการ	
10. ผลผลิตจากการทำนา	2
11. ผลผลิตจากการทำไร่	2
12. ผลผลิตจากการทำเกษตรอื่น ๆ	3
13. การประกอบอุตสาหกรรมในครัวเรือน	
14. การได้รับประโยชน์จากการมีสถานท่องเที่ยว	

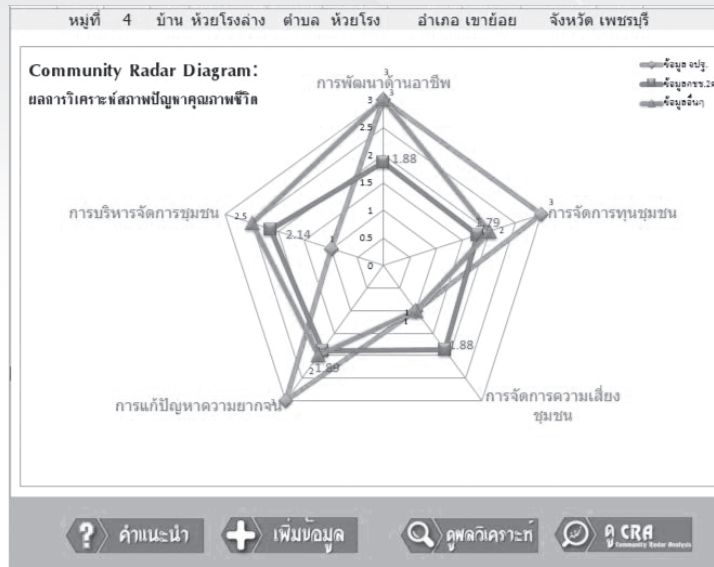
๒.๑.๑ ผังเรดาร์ห้าเหลี่ยม หมายถึงหัวข้อการพัฒนาทั้ง ๕ ด้าน ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เพื่อแสดงถึงผลการวิเคราะห์ปัญหาแต่ละด้าน ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

๒.๑.๒ ค่าคะแนนในสเกล มีตั้งแต่ ๐, ๑, ๒, และ ๓ หมายถึงระดับปัญหาในแต่ละด้านของชุมชน

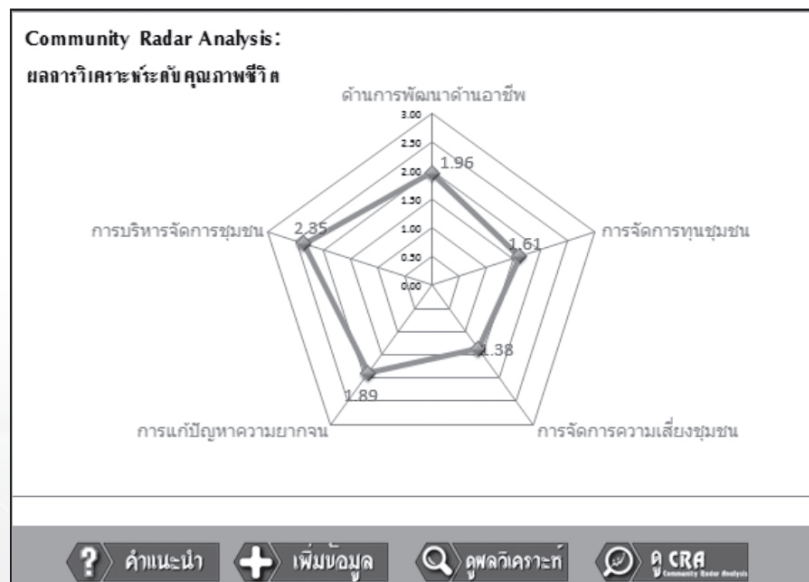
๒.๑.๓ กราฟเส้น แสดงข้อมูลแต่ละกลุ่มที่นำมาวิเคราะห์ให้เห็นภาพชัดเจนยิ่งขึ้น และมีคำอธิบายกำกับตามสีของกราฟเส้นนั้น ๆ เช่น เส้นสีน้ำเงิน=ข้อมูล จปฐ, เส้นสีแดง=ข้อมูล กชช. ๒ค และเส้นสีเขียว=ข้อมูลอื่น ๆ

๒.๑.๔ การแปลค่า เพื่อง่ายในการวิเคราะห์ สามารถจัดกลุ่มค่าคะแนนในสเกล ดังนี้
 กลุ่มที่ ๑ ค่าคะแนนอยู่ในช่วง ๐ - ๑ แสดงถึงสถานะปัญหาว่า มีปัญหามาก
 กลุ่มที่ ๒ ค่าคะแนนอยู่ในช่วง ๑ - ๒ แสดงถึงสถานะปัญหาว่า มีปัญหาปานกลาง
 กลุ่มที่ ๓ ค่าคะแนนอยู่ในช่วง ๒ - ๓ แสดงถึงสถานะปัญหาว่า มีปัญหาน้อย หรือไม่มีปัญหา

๒.๑.๕ ผลการวิเคราะห์ การเลือกประเด็นในการพัฒนาทั้ง ๕ ด้านนั้น ชุมชนควรเลือกด้านที่มีระดับ ปัญหามากที่สุด หรือค่าคะแนนในสเกลอยู่ใกล้ ๐ - ๑ เป็นอันดับแรก หรือประเด็นที่มีค่าคะแนนช่วงที่ ๑ - ๒ เป็นอันดับสอง และค่าคะแนนช่วงที่ ๒ - ๓ เป็นอันดับสาม ตามลำดับจากปัญหาหนักไปจนถึงปัญหาน้อย นอกจากนั้นชุมชนยังสามารถเลือกประเด็นในพัฒนาตามความสำคัญของข้อมูลที่มีผลกระทบโดยตรงกับชุมชน ได้อีกรูปแบบหนึ่ง

๓. คลิกแถบที่ ๓. Radar Analysis เพื่อดูภาพรวมของผลการวิเคราะห์ของชุมชน

๓.๑ แพลตฟอร์ม Radar Analysis

๓.๑.๑ **ผังเรดาร์ห้าเหลี่ยม** หมายถึงหัวข้อการพัฒนาทั้ง ๕ ด้าน ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เพื่อแสดงถึงผลการวิเคราะห์ปัญหาแต่ละด้าน ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

๓.๑.๒ **ค่าคะแนนในสเกล** มีตั้งแต่ ๐, ๑, ๒, และ ๓ หมายถึงระดับปัญหาในแต่ละด้านของชุมชน

๓.๑.๓ **กราฟเส้น** แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลในภาพรวมทั้งหมดของชุมชน โดยการนำค่าคะแนนจากกลุ่มข้อมูล จปฐ, กชช.๒ค และข้อมูลอื่น (ตามข้อ ๒.๑.๓) มารวมกันแล้วหาค่าเฉลี่ย ผลที่ได้จึงแสดงเป็นเส้นกราฟ สีฟ้า เพียงสีเดียว

๓.๑.๔ **การแปลค่า** เพื่อง่ายในการวิเคราะห์ สามารถจัดกลุ่มค่าคะแนนในสเกล ดังนี้

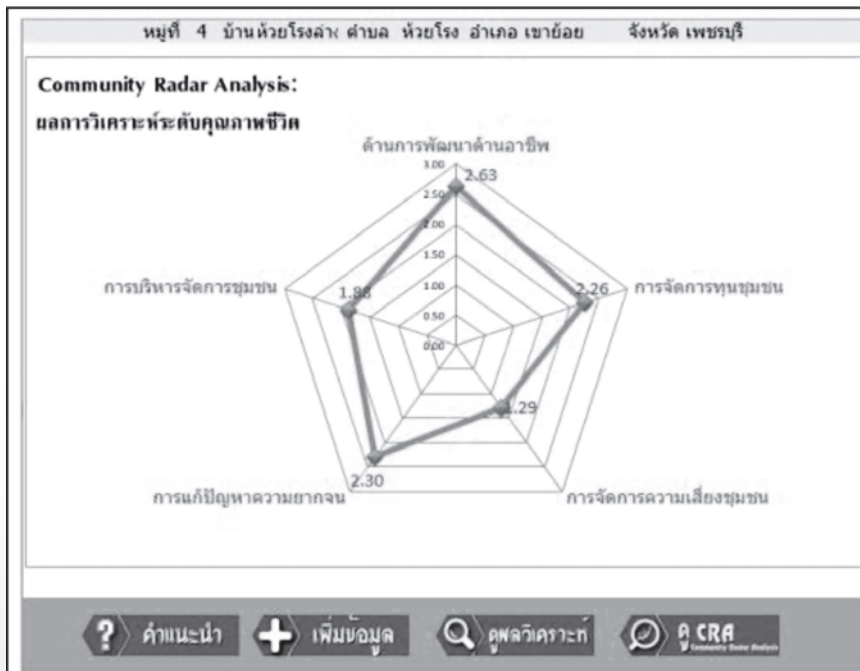
กลุ่มที่ ๑ ค่าคะแนนอยู่ในช่วง ๐ - ๑ แสดงถึงสถานะปัญหาว่า มีปัญหามาก

กลุ่มที่ ๒ ค่าคะแนนอยู่ในช่วง ๑ - ๒ แสดงถึงสถานะปัญหาว่า มีปัญหาปานกลาง

กลุ่มที่ ๓ ค่าคะแนนอยู่ในช่วง ๒ - ๓ แสดงถึงสถานะปัญหาว่า มีปัญหาน้อย หรือ

ไม่มีปัญหา

๓.๑.๕ **ผลการวิเคราะห์** จากภาพรวมของชุมชนที่วิเคราะห์จากข้อมูลจำนวนหลายข้อมูล แล้วสามารถแสดงผลเป็นหนึ่งเส้นในแผนผัง Radar Diagram ในการเลือกประเด็นในการพัฒนา ทั้ง ๕ ด้านนั้น ชุมชนควรเลือกด้านที่มีระดับปัญหามากที่สุด หรือค่าคะแนนในสเกลอยู่ใกล้ ๐ - ๑ เป็นอันดับแรก หรือประเด็นที่มีค่าคะแนนช่วงที่ ๑ - ๒ เป็นอันดับสอง และค่าคะแนนช่วงที่ ๒ - ๓ เป็นอันดับสาม ตามลำดับจากปัญหามากไปน้อย

๔. คลินิกแบบที่ ๔. Logic Model แผนบูรณาการการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยมีเกณฑ์การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการพัฒนา ๕ ด้าน ประกอบด้วย

๔.๑ ด้านการพัฒนาด้านอาชีพ

ตัวชี้วัดจากข้อมูล จปฐ.	ตัวชี้วัดจากข้อมูล กชช ๒ ค
๑๙. คนอายุ ๑๕-๕๙ ปี อ่าน เขียนภาษาไทย และคิดเลขอย่างง่ายได้	๔. น้ำเพื่อการเกษตร
๒๐. คนอายุ ๑๕-๕๙ ปี มีอาชีพและรายได้	๖. การมีที่ดินทำกิน
๒๑. คนอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป มีอาชีพและมีรายได้	๘. การมีงานทำ
๒๓. คริวเรือนมีการเก็บ ออมเงิน	๙. การทำงานในสถานประกอบการ
	๑๔. การได้รับประโยชน์จากการมี สถานที่ท่องเที่ยว
	๒๖. คุณภาพดิน
	๒๗. การใช้ประโยชน์ที่ดิน
	๒๘. คุณภาพน้ำ

๔.๒ สารสนเทศเพื่อการจัดการทุนของชุมชน

ตัวชี้วัดจากข้อมูล จปฐ.	ตัวชี้วัดจากข้อมูล กชช ๒ ค
๒๓. คริวเรือนมีการเก็บออมเงิน	๑. ถนน
๒๖. คนอายุ ๖ ปีขึ้นไป ปฏิบัติกิจกรรมทาง ศาสนาอย่างน้อย สัปดาห์ละ ๑ ครั้ง	๒. น้ำดื่ม
๒๗. ผู้สูงอายุ ได้รับการดูแลจากครอบครัว ชุมชน ภาครัฐหรือเอกชน	๓. น้ำใช้
๒๘. ผู้พิการ ได้รับการดูแลจากครอบครัว ชุมชน ภาครัฐ หรือเอกชน	๔. น้ำเพื่อการเกษตร
	๕. การไฟฟ้า
	๖. การมีที่ดินทำกิน
	๗. การติดต่อสื่อสาร
	๑๐. ผลผลิตจากการทำนา
	๑๑. ผลผลิตจากการทำไร่
	๑๒. ผลผลิตจากการทำการเกษตรอื่น ๆ
	๑๓. การประกอบอุตสาหกรรมในครัวเรือน
	๑๔. การได้รับประโยชน์จากการมีสถานที่ท่องเที่ยว
	๑๘. ระดับการศึกษาของประชาชน
	๒๓. การเข้าถึงแหล่งเงินทุน

๔.๓. สารสนเทศเพื่อจัดการความเสี่ยงของชุมชน (ภูมิคุ้มกัน)

ตัวชี้วัดจากข้อมูล จปฐ.	ตัวชี้วัดจากข้อมูล กชช ๒ ค
๑. เด็กแรกเกิดมีน้ำหนัก ๒,๕๐๐ กรัม ขึ้นไป	๑๕. ความปลอดภัยในการทำงาน
๒. เด็กแรกเกิด ได้กินนมแม่อย่างเดียวน้อย ๖ เดือนแรกติดต่อกัน	๑๖. การป้องกันโรคติดต่อ
๓. เด็กแรกเกิดถึง ๑๒ ปี ได้รับวัคซีนป้องกันโรคครบตามตารางสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค	๑๗. การกีฬา
๔. ครั้วเรือนกินอาหารถูกสุขลักษณะ ปลอดภัย และได้มาตรฐาน	๒๙. การปลูกป่าหรือไม้ยืนต้น
๕. ครั้วเรือนมีการใช้ยาเพื่อบำบัด บรรเทาอาการเจ็บป่วยเบื้องต้นอย่างเหมาะสม	๓๐. การจัดการสภาพสิ่งแวดล้อม
๖. คนอายุ ๓๕ ปีขึ้นไป ได้รับการตรวจสุขภาพประจำปี	๓๑. ความปลอดภัยจากยาเสพติด
๗. คนอายุ ๖ ปีขึ้นไป ออกกำลังกายอย่างน้อยสัปดาห์ละ ๓ วัน ๆ ละ ๓๐ นาที	๓๒. ความปลอดภัยจากภัยพิบัติ
๘. ครั้วเรือนมีความมั่นคงในที่อยู่อาศัย และบ้านมีสภาพคงทนถาวร	๓๓. ความปลอดภัยจากความเสี่ยงในชุมชน
๑๑. ครั้วเรือนมีการจัดบ้านเรือนเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด และถูกสุขลักษณะ	
๑๒. ครั้วเรือนไม่ถูกรบกวนจากมลพิษ	
๑๓. ครั้วเรือนมีการป้องกันอุบัติเหตุและภัยธรรมชาติอย่างถูกวิธี	
๑๔. ครั้วเรือนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	
๑๕. เด็กอายุ ๓ - ๕ ปี ได้รับการเลี้ยงดูเตรียมความพร้อมก่อนวัยเรียน	
๑๖. เด็กอายุ ๖ - ๑๔ ปี ได้รับการศึกษาภาคบังคับ ๙ ปี	
๑๗. เด็กจบชั้น ม.๓ ได้เรียนต่อชั้น ม.๔ หรือเทียบเท่า	
๑๘. คนในครั้วเรือนที่จบการศึกษาภาคบังคับ ๙ ปี ที่ไม่ได้เรียนต่อและยังไม่มีงานทำได้รับการฝึกอบรมด้านอาชีพ	
๑๙. คนอายุ ๑๕-๕๙ ปี อ่าน เขียนภาษาไทยและคิดเลขอย่างง่าย	
๒๔. คนในครั้วเรือนไม่ดื่มสุรา	
๒๕. คนในครั้วเรือนไม่สูบบุหรี่	
๓๑. ครอบครัวมีความอบอุ่น	

๔.๔ สารสนเทศเพื่อแก้ไขปัญหาคความยากจน

ตัวชี้วัดจากข้อมูล จปฐ.	ตัวชี้วัดจากข้อมูล กชช ๒ ค
๑๙. คนอายุ ๑๕-๕๙ ปี อ่าน เขียนภาษาไทย และคิดเลขอย่างง่ายได้	๑. ถนน
๒๐. คนอายุ ๑๕-๕๙ ปี มีอาชีพและรายได้	๗. การติดต่อสื่อสาร
๒๑. คนอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป มีอาชีพและมีรายได้	๑๐. ผลผลิตจากการทำนา
๒๒. รายได้เฉลี่ยของคนในครัวเรือนต่อปี	๑๑. ผลผลิตจากการทำไร่
	๑๒. ผลผลิตจากการทำการเกษตรอื่น ๆ
	๑๘. ระดับการศึกษาของประชาชน
	๑๙. อัตราการเรียนต่อของประชาชน
	๒๐. การได้รับการศึกษา
	๒๓. การเข้าถึงแหล่งเงินทุน

๔.๕ สารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการชุมชน

ตัวชี้วัดจากข้อมูล จปฐ.	ตัวชี้วัดจากข้อมูล กชช ๒ ค
๙. ครัวเรือนมีน้ำสะอาดสำหรับดื่มและบริโภคเพียงพอตลอดปี อย่างน้อยคนละ ๕ ลิตรต่อวัน	๑๔. การได้รับประโยชน์จากการมีสถานที่ท่องเที่ยว
๑๐. ครัวเรือนมีน้ำใช้เพียงพอตลอดปี อย่างน้อยคนละ ๔๕ ลิตรต่อวัน	๒๑. การมีส่วนร่วมของชุมชน
๑๑. ครัวเรือนมีการจัดบ้านเรือนเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด และถูกสุขลักษณะ	๒๒. การรวมกลุ่มของชุมชน
๑๒. ครัวเรือนไม่ถูกรบกวนจากมลพิษ	๒๔. การเรียนรู้โดยชุมชน
๑๔. ครัวเรือนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	๒๕. การได้รับความคุ้มครองทางสังคม
๒๖. คนอายุ ๖ ปีขึ้นไป ปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาอย่างน้อยสัปดาห์ละ ๑ ครั้ง	๒๗. การใช้ประโยชน์ที่ดิน
๒๗. ผู้สูงอายุ ได้รับการดูแลจากครอบครัว ชุมชน ภาครัฐ หรือภาคเอกชน	๒๙. การปลูกป่าหรือไม้ยืนต้น
๒๘. ผู้พิการ ได้รับการดูแลจากครอบครัว ชุมชน ภาครัฐ หรือภาคเอกชน	
๒๙. ผู้ป่วยโรคเรื้อรัง ได้รับการดูแลจากครอบครัว ชุมชน ภาครัฐ หรือภาคเอกชน	
๓๐. ครัวเรือนมีส่วนร่วมทำกิจกรรมสาธารณะเพื่อประโยชน์ของชุมชน หรือท้องถิ่น	

● การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เครื่องมือระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้า (Thai People Map and Analytics Platform: TPMAP)

TPMAP หรือ Thai People Map and Analytics Platform คือระบบ Big Data ของภาครัฐที่สามารถระบุได้ว่าคนจนนั้นอยู่ที่ไหน มีปัญหาในมิติอะไรบ้าง เช่น การศึกษา สุขภาพ ความเป็นอยู่ การเข้าถึงบริการรัฐ การเงิน ซึ่งข้อมูลที่ได้จะเป็นประโยชน์กับผู้กำหนดนโยบายและหน่วยงานแก้ไขปัญหาในพื้นที่ที่สามารถออกนโยบายแก้ปัญหาได้ตรงจุด

เข้าสู่ระบบทาง <http://logbook.tpmmap.in.th>

รายละเอียดดัชนี ๕ มิติ TPMAP

๑๗ ตัวชี้วัด
“ดัชนี ๕ มิติ TPMAP”

<p>ด้านสุขภาพ มี ๔ ตัวชี้วัด</p> <p>๑. เด็กแรกเกิดมีน้ำหนัก ๒,๕๐๐ กรัมขึ้นไป ๔. คริวเรือนกินอาหารถูกสุขลักษณะ ปลอดภัย และได้มาตรฐาน ๕. คริวเรือนมีการใช้ยาเพื่อบำบัด บรรเทาอาการเจ็บป่วยเบื้องต้นอย่างเหมาะสม ๗. คนอายุ ๖ ปีขึ้นไป ออกกำลังกายอย่างน้อยสัปดาห์ละ ๓ วัน วันละ ๓๐ นาที</p>	<p>ด้านรายได้ มี ๓ ตัวชี้วัด</p> <p>๒๐. คนอายุ ๑๕-๕๙ ปี มีอาชีพและรายได้ ๒๑. คนอายุ ๖๐ ปี ขึ้นไป มีอาชีพและรายได้ ๒๒. รายได้เฉลี่ยของคนในครัวเรือนต่อปี</p>
<p>ด้านความเป็นอยู่ มี ๔ ตัวชี้วัด</p> <p>๘. คริวเรือนมีความมั่นคงในที่อยู่อาศัย และบ้านมีสภาพคงทนถาวร ๙. คริวเรือนมีน้ำสะอาดสำหรับดื่มและบริโภคเพียงพอตลอดปีอย่างน้อยคนละ ๕ ลิตรต่อวัน ๑๐. คริวเรือนมีน้ำใช้เพียงพอตลอดปี อย่างน้อยคนละ ๔๕ ลิตรต่อวัน ๑๑. คริวเรือนมีการจัดการบ้านเรือนเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด และถูกสุขลักษณะ</p>	<p>ด้านการเข้าถึงบริการรัฐ มี ๒ ตัวชี้วัด</p> <p>๒๗. ผู้สูงอายุ ได้รับการดูแลจากครอบครัว ชุมชน ภาครัฐ หรือภาคเอกชน ๒๘. ผู้พิการ ได้รับการดูแลจากครอบครัว ชุมชน ภาครัฐ หรือภาคเอกชน</p>
<p>ด้านการศึกษา มี ๔ ตัวชี้วัด</p> <p>๑๕. เด็กอายุ ๓-๕ ปี ได้รับการเลี้ยงดูเตรียมความพร้อมก่อนวัยเรียน ๑๖. เด็กอายุ ๖-๑๕ ปี ได้รับการศึกษาภาคบังคับ ๙ ปี ๑๗. เด็กจบชั้น ม.๓ ได้เรียนต่อชั้น ม.๔ หรือเทียบเท่า ๑๙. คนอายุ ๑๕-๕๙ ปี อ่าน เขียนภาษาไทย และคิดเลขอย่างง่ายได้</p>	

การวิเคราะห์พื้นที่ โดยใช้ TPMAP

TPMAP WORKSHOP: วิเคราะห์จุดอ่อนในพื้นที่

Sakonkakhon
2nd July 2019
วิเคราะห์จุดอ่อนในพื้นที่
TPMAP
714 โครงการ

วัตถุประสงค์/ขั้นตอนของกิจกรรม (ข้อที่ 1-3)
การวิเคราะห์ปัญหาในพื้นที่ > แนวทางการแก้ปัญหา > การออกแบบโครงการ/วิเคราะห์โครงการ > การนำไปปฏิบัติ > การประเมินผล

การออกแบบวิเคราะห์โครงการที่มาจากปัญหาในพื้นที่ (evidence based on policy)

TPMAP

TPMAP WORKSHOP : วิเคราะห์จุดอ่อนในพื้นที่

TPMAP

TPMAP WORKSHOP : วิเคราะห์จุดอ่อนในพื้นที่ (ผลการวิเคราะห์)

อ.อุบลราชธานี	อ.อุทุมพร	อ.เมืองสกลนคร	อ.วานรนิวาส
<p>1. TPMAP: 2,991 คน, 2,751 คน</p> <p>2. การจัดการทรัพยากรสุขภาพของโรงเรียนในพื้นที่ ความเสี่ยงด้านความปลอดภัยไม่ชัดเจน</p> <p>3. โครงการพัฒนาระบบสุขภาพโรงเรียนในพื้นที่, โครงการพัฒนาระบบสุขภาพโรงเรียนในพื้นที่, โครงการพัฒนาระบบสุขภาพโรงเรียนในพื้นที่</p>	<p>1. TPMAP: 557 คน, 381 คน</p> <p>2. จำนวนหน่วยงานสุขภาพไม่ชัดเจน, มีความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในพื้นที่ที่ยังขาดชัดเจน</p> <p>3. โครงการพัฒนาระบบสุขภาพโรงเรียนในพื้นที่, โครงการพัฒนาระบบสุขภาพโรงเรียนในพื้นที่, โครงการพัฒนาระบบสุขภาพโรงเรียนในพื้นที่</p>	<p>1. TPMAP: 496 คน</p> <p>2. พฤติกรรมการบริโภคอาหารยังไม่ดี, ให้ความสำคัญกับสุขภาพไม่เพียงพอ</p> <p>3. โครงการพัฒนาระบบสุขภาพโรงเรียนในพื้นที่, โครงการพัฒนาระบบสุขภาพโรงเรียนในพื้นที่, โครงการพัฒนาระบบสุขภาพโรงเรียนในพื้นที่</p>	<p>1. TPMAP: 1,824 คน</p> <p>2. ครอบคลุมโรงเรียน ขอบ 6 กิโลเมตร, ขาดการเชื่อมโยง, ขาดการเชื่อมโยง</p> <p>3. โครงการพัฒนาระบบสุขภาพโรงเรียนในพื้นที่, โครงการพัฒนาระบบสุขภาพโรงเรียนในพื้นที่, โครงการพัฒนาระบบสุขภาพโรงเรียนในพื้นที่</p>

TPMAP

Key Messages

ความสามารถหลัก:

- อาศัยข้อมูลมากกว่าหนึ่งฐานมา ยืนยันซึ่งกันและกัน
- อาศัยข้อมูลมากกว่าหนึ่งฐานเพื่อ วิเคราะห์มิติต่างๆทั้งทางเศรษฐกิจ และสังคม
- สามารถลงลึกตั้งแต่ประเทศ จังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน

TPMAP

ระบบบริหารจัดการข้อมูล

การพัฒนาคนแบบชี้เป้า

- เริ่มจากความยากจนก่อน คนจน อยู่ที่ไหน มีปัญหาอะไร จะพ้น ความยากจนได้อย่างไร
- เป้าหมาย: เป็นฐานข้อมูลของ ประเทศสำหรับเรื่องการพัฒนาคน ทุกช่วงวัย (สศช.)

ประโยชน์: evidence-based policy

- ช่วยให้ชี้เป้าหมายชัดเจนในการออก นโยบาย โครงการ
- ทราบว่าจะช่วยพื้นที่ที่แห่ง แต่ละพื้นที่ ชาติเรื่องใดบ้าง เป็นต้น

สามารถศึกษาการใช้ระบบ TPMAP Logbook เพิ่มเติม ฉบับเต็มได้ทาง

หรือคลิก

<https://drive.google.com/drive/folders/17azi8lyNICYqLkVXNZ-tpZ6Fuv-X4h1v?usp=sharing>

➤ ขั้นที่ ๓ การจัดทำแผนพัฒนาตำบล

นำข้อมูลทั่วไปและข้อมูลที่เจาะลึกแต่ละด้าน เช่น ทุนชุมชน ทั้งที่เป็นเงินและไม่ใช่เงิน ชุมชน วิถีวัฒนธรรมชุมชน สุขภาพคน ฯลฯ ของแต่ละหมู่บ้าน/ชุมชน มารวบรวมเป็นข้อมูลระดับตำบล เพื่อใช้ในการ วิเคราะห์ จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และข้อจำกัดของชุมชนให้มีความแม่นยำ ชัดเจน สามารถนำมากำหนด ทิศทาง/เป้าหมายการพัฒนาได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของตำบล สำหรับการวางแผนแก้ไขปัญหาเพื่อจัดทำ แผนพัฒนาตำบล มีรายละเอียดการดำเนินงาน ดังนี้

๑. วิเคราะห์หมู่บ้าน/ชุมชน โดยนำข้อมูลพื้นฐานหมู่บ้าน/ชุมชนและข้อมูลพื้นฐานของครัวเรือน มาวิเคราะห์ เพื่อให้รู้ว่าในตำบลมีทรัพยากรอะไรบ้าง ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่ต้องการแก้ไข

ตัวอย่างการวิเคราะห์ปัญหาที่มักเกิดขึ้น

ปัญหา	สาเหตุ	แนวทางแก้ไข
เกษตรกรขายผลผลิตทางการเกษตรไม่ได้ราคา	- ผลผลิตทางการเกษตรไม่ได้คุณภาพ - ขาดช่องทางการตลาด	- ศึกษาดูงานจากแหล่งผลิตผลผลิตทางการเกษตรในที่อื่น ๆ - พัฒนา/แปรรูปผลิตภัณฑ์ - ส่งเสริมการขายผลผลิตผ่านช่องทางออนไลน์

๒. การค้นหา โอกาส และแนวทางแก้ไขปัญหา สามารถใช้ข้อมูลพื้นฐานของครัวเรือน วิเคราะห์คุณภาพชีวิตในมิติด้านต่าง ๆ เช่น เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ด้านการเรียนรู้ด้านสุขภาวะ ฯลฯ มาเชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในตำบล โดยนำมาบูรณาการและจัดทำเป็นโครงการต่าง ๆ ตามประเด็นที่เป็นปัญหาร่วมของตำบล ไม่ใช่รายหมู่บ้าน

๓. การกำหนดทิศทางหรือเป้าหมายการพัฒนา เป็นการกำหนดทิศทางการพัฒนาตำบล ซึ่งมีทิศทางระยะสั้น ระยะกลาง หรือระยะยาว โดยใช้ข้อมูลในการค้นหาปัญหา สาเหตุ ความจำเป็นความต้องการ จัดลำดับและประเมินตนเอง และนำมากำหนดเป้าหมายหรือทิศทางของตำบล

เทคนิคการคัดเลือกและจัดลำดับความสำคัญของปัญหา

การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา ให้นำปัญหาแต่ละประเด็นมาพิจารณาตามลำดับความสำคัญ โดยพิจารณาว่าปัญหาใดบ้างที่มีความเป็นไปได้ในการนำมาแก้ไข ก่อน - หลัง จัดเรียงลำดับความสำคัญตามเกณฑ์เบื้องต้น (Rating Scales) จำนวน ๕ เกณฑ์ ประกอบด้วย

ขนาดของกลุ่มคนและพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ หมายถึง จำนวนคนที่ได้รับผลกระทบจากปัญหานั้น ๆ รวมไปถึงมีตำบลหรือหมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบจากปัญหานั้น ๆ ในจำนวนที่มากขึ้น ปัญหานั้น ๆ ย่อมที่จะได้รับการพิจารณาจัดลำดับให้มีความสำคัญสูงยิ่งขึ้น

ความร้ายแรงและความเร่งด่วนของปัญหา หมายถึง ปัญหาที่มีความร้ายแรง มีความเร่งด่วนที่จะต้องแก้ไข ถ้าปล่อยทิ้งไว้จะเกิดผลเสียหายมากยิ่งขึ้น

ความเสียหายที่จะเกิดขึ้นในอนาคต หมายถึง การขยายตัวของปัญหาที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายอนาคต โดยเฉพาะปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

การยอมรับปัญหาร่วมกันของชุมชน หมายถึง ปัญหาที่ชุมชนส่วนใหญ่ มีความเห็นพ้องต้องกัน และตระหนักถึงปัญหา นั้น ๆ เป็นอย่างดี ในทางกลับกันถ้าหากประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่ ไม่ยอมรับปัญหานั้นเป็นปัญหา การจะแก้ไขปัญหาก็คงทำได้ไม่ถนัดนัก

ความเป็นไปได้ในการแก้ไขปัญหา หมายถึง การแก้ไขปัญหานั้น ๆ จะต้องใช้ทรัพยากร/งบประมาณอย่างน้อยแค่ไหนในการแก้ไขปัญหา หน่วยงานใดสามารถเข้ามาช่วยสนับสนุนการแก้ไขปัญหาของคนในตำบลได้

เกณฑ์เบื้องต้นเหล่านี้ สามารถเลือกใช้ในการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาได้ โดยพิจารณาตามความเหมาะสม หรือตามข้อตกลงของเวทีประชาคม นอกจากนั้น สามารถเพิ่มหรือลดเกณฑ์บางตัวได้ โดยขึ้นอยู่กับบริบทของพื้นที่ บริบทของสังคม บริบทของพื้นที่ตำบล สภาพปัญหาที่กลุ่มเป้าหมายเผชิญอยู่ เหตุการณ์ เวลา และตัวแปรอื่น ๆ ซึ่งแตกต่างกันออกไปในแต่ละพื้นที่ แต่สิ่งที่สำคัญ คือ การจัดลำดับ

ความสำคัญของปัญหาจะต้องมีหลักเกณฑ์เบื้องต้นประกอบการพิจารณา เพื่อหลีกเลี่ยงการใช้ความเคยชิน ความรู้สึก หรือสามัญสำนึกในการพิจารณาจัดลำดับความสำคัญของปัญหา

๔. การกำหนดรายละเอียดการวางแผนเพื่อแก้ไขปัญหา ประกอบด้วย การนำปัญหาที่ชุมชนส่วนใหญ่ได้รับความเดือดร้อนหรือผลกระทบในวงกว้างมาเป็นประเด็นในจัดทำแผนพัฒนาตำบล ฉะนั้นจะเห็นว่า การจัดทำแผนพัฒนาตำบลมิใช่การนำเอาแผนพัฒนาหมู่บ้าน แผนชุมชน มารวมหรือมาเรียงต่อกันเท่านั้น

๕. จัดกลุ่มแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม เพื่อแสวงหาแหล่งงบประมาณให้เหมาะสมกับแผนงาน/โครงการ ดังนั้น โดยคณะกรรมการบริหารงานตำบลแบบบูรณาการ (ก.บ.ต.) ร่วมกับคณะกรรมการศูนย์ประสานงานองค์การชุมชนระดับตำบล (ศอช.ต.) และผู้ที่เกี่ยวข้อง จึงต้องรู้ว่าแต่ละแผนงาน/โครงการจะขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานใด เพื่อจะได้ประสานเชื่อมโยงกับผู้ที่เกี่ยวข้องต่อไป โดยจัดกลุ่มแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม เป็น ๓ กลุ่ม ดังนี้

- **แผนงาน/โครงการ/กิจกรรมที่ทำเองได้** เช่น การลดรายจ่ายในครัวเรือน ด้วยการปลูกผักสวนครัว ลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น หรือลดต้นทุนการผลิต ด้วยการทำปุ๋ยหมัก เป็นต้น

- **แผนงาน/โครงการ/กิจกรรมที่ต้องทำร่วม** เป็นแผนที่ต้องประสานขอความร่วมมือกับหลายภาคส่วน โดยมีการร่วมกันในด้านทรัพยากรคนหรือเงิน เช่น โครงการดูแลสุขภาพชุมชน ร่วมกับสำนักงานสาธารณสุขอำเภอ โครงการปลูกข้าวพันธุ์ดีร่วมกับสำนักงานเกษตรอำเภอ เป็นต้น

- **แผนงาน/โครงการ/กิจกรรมที่ต้องขอรับการสนับสนุน** เป็นแผนที่ต้องมีการประสานเชื่อมโยงกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะปัญหาที่ส่งผลกระทบในวงกว้างและเป็นปัญหาร่วมกันหลายพื้นที่ หากสามารถจัดทำรายละเอียดต่าง ๆ ได้ครบถ้วน และสอดคล้องเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ เป้าหมาย/ตัวชี้วัดของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ชัดเจน แผนงาน/โครงการ/กิจกรรมดังกล่าว ย่อมมีโอกาสได้รับการสนับสนุนสูงกว่าแผนงาน/โครงการที่ไม่ชัดเจน

- **การจัดลำดับแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม** จัดโดยยึดหลักความสำคัญ ความจำเป็น หรือความสามารถในการแก้ไขปัญหาความต้องการของชุมชน ผ่านเวทีประชาคม โดยใช้วิธีการต่าง ๆ เช่น การอภิปรายถึงความสำคัญของโครงการ การใช้เสียงส่วนใหญ่จากการโหวตออกเสียงสนับสนุนในเวทีประชาคม หรือการประเมินข้อมูลด้วยตารางวิเคราะห์คะแนนความสำคัญของแผนงาน/โครงการ การบูรณาการแผนชุมชนระดับตำบลจำเป็นต้องวิเคราะห์ทั้งปัญหา/อุปสรรค และโอกาสที่จะเกิดขึ้นรอบด้าน ทั้งนี้ เพื่อให้ชุมชนสามารถแสวงหาความร่วมมือและโอกาสในการขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อย่างเป็นรูปธรรมและสอดคล้องกับเป้าหมายของหน่วยงานที่ขอรับการสนับสนุนในทุกระดับ ฉะนั้น รูปแบบการนำเสนอแผนงาน/โครงการ/กิจกรรมก็ควรจะทำให้สอดคล้องกับแหล่งงบประมาณ เช่น แยกตามประเด็นยุทธศาสตร์ของจังหวัดนั้น ๆ เป็นต้น

➤ **ขั้นที่ ๔ การเชื่อมโยงและประสานแผน**

คณะกรรมการบริหารงานตำบลแบบบูรณาการ (ก.บ.ต.) ร่วมกับคณะกรรมการศูนย์ประสานงานองค์การชุมชนระดับตำบล (ศอช.ต.) และผู้ที่เกี่ยวข้อง จัดทำบัญชีแผนงาน/โครงการ/กิจกรรมตามลำดับความสำคัญ จัดส่งให้คณะกรรมการบริหารงานอำเภอแบบบูรณาการ (ก.บ.อ.) ตามห้วงระยะเวลาที่กำหนด หรืออาจจัดส่งให้หน่วยงานที่มีงบประมาณสนับสนุนได้

➤ ขั้นที่ ๕ ประเมินผล

การประเมินผลแผนพัฒนาตำบล เพื่อให้แผนพัฒนาตำบลมีประสิทธิภาพ โดยสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอดำเนินการตรวจสอบความสมบูรณ์ของการดำเนินการทบทวนและจัดทำแผนพัฒนาตำบล รวมทั้งความครบถ้วนขององค์ประกอบของแผนพัฒนาตำบลตามแนวทางการจัดทำแผนพัฒนาตำบลที่กรมการพัฒนาชุมชนกำหนดแล้วรายงานให้สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดทราบ

เรื่องน่ารู้เกี่ยวกับแผนพัฒนาตำบล

๑. การจัดทำแผนพัฒนาตำบล มีความสำคัญยิ่งต่อการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และการจัดการตนเองของคนในตำบล

๒. ผ่านกลไกการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนทุกหมู่บ้านในตำบล โดยมีการค้นหารวบรวมข้อมูลความรู้ และสร้างกระบวนการวิเคราะห์ปัญหา เพื่อร่วมกันกำหนดทิศทางการพัฒนาหมู่บ้านเชื่อมโยงสู่ระดับตำบล ที่สอดคล้องปัญหาและความต้องการที่แท้จริง สามารถแก้ไขปัญหาที่หมู่บ้านและตำบลเผชิญร่วมกันอยู่ได้

๓. ร่วมกันค้นหาศักยภาพจากทรัพยากรธรรมชาติ ฝีมือ ทักษะของคนในตำบลเพื่อแก้ไขปัญหาของตำบล ลดการพึ่งพาจากภายนอก เพื่อให้ชุมชนเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้

๔. สำหรับกระบวนการทบทวนและปรับปรุงแผนพัฒนาตำบลของตำบล ก่อเกิดจากกลไกของคณะกรรมการบริหารงานตำบลแบบบูรณาการ (ก.บ.ต.) ศูนย์ประสานงานองค์การชุมชนระดับตำบล (ศอช.ต)

๕. แผนพัฒนาตำบลเป็นการมีส่วนร่วมของผู้นำกลุ่ม/องค์กร ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและจากทุกหมู่บ้าน พร้อมทั้งการส่งเสริมและสนับสนุนจากส่วนราชการ/ภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันบูรณาการปัญหาและความต้องการจากทุกหมู่บ้านเชื่อมโยงสู่ตำบล

๖. แผนพัฒนาตำบล ผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันจากข้อมูลที่ได้จากการจัดเก็บ จากแผนชุมชน/หมู่บ้าน และข้อมูลจากงานพัฒนาชุมชน และข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง มาวิเคราะห์ข้อมูลจนไปสู่การกำหนดแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม ที่ตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของหมู่บ้านเชื่อมโยงสู่ตำบล

๗. แผนพัฒนาตำบลกำหนดออกมา ๓ กลุ่มโครงการ/กิจกรรม คือ โครงการ/กิจกรรมที่ดำเนินการได้เอง โครงการ/กิจกรรมที่ต้องการร่วมกันกับหน่วยงานภายนอก และโครงการ/กิจกรรมที่ต้องขอรับการสนับสนุนจากภายนอก

ตัวอย่างร่างแผนพัฒนาตำบล

แผนพัฒนาตำบล ประจำปี พ.ศ.

ตำบล.....

อำเภอ.....จังหวัด.....

ภาพที่แสดงถึงอัตลักษณ์หรือความเป็นตำบล

คำอธิบายเพิ่มเติม - การลงวันที่ / เดือน นั้นขอให้ลงวันที่
จัดทำแผนพัฒนาตำบลหรือจัดประชาคมเพื่อพิจารณา
แผนพัฒนาตำบล แล้วมีมติเห็นชอบและรับรอง พร้อมประกาศใช้
กำหนดให้อยู่ในระหว่างเดือน ก.พ. - เม.ย. ของทุกปี เสร็จแล้ว
ลงลายมือชื่อของประธาน ก.บ.ต.

คณะกรรมการบริหารงานตำบลแบบบูรณาการ (ก.บ.ต.) ตำบล.....ได้ประชุม
พิจารณาแผนชุมชนระดับตำบล มีมติเห็นชอบและรับรองแล้ว เมื่อวันที่.....เดือน.....พ.ศ.

(ลงชื่อ)

(.....)

ประธานคณะกรรมการบริหารงานตำบลแบบบูรณาการ
ตำบล.....

คำนำ

การจัดแผนพัฒนาตำบลฉบับนี้ มีความสำคัญยิ่งต่อการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ และการจัดการตนเองของคนในตำบล ผ่านกลไกการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนทุกหมู่บ้านในตำบล โดยมีการค้นหา รวบรวมข้อมูลความรู้ และสร้างกระบวนการวิเคราะห์ปัญหา เพื่อร่วมกันกำหนดทิศทางการพัฒนาหมู่บ้านเชื่อมโยงสู่ระดับตำบลที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการที่แท้จริง สามารถแก้ไขปัญหาที่หมู่บ้าน และตำบลเผชิญร่วมกันอยู่ได้ รวมทั้งก่อเกิดการค้นหาคำตอบจากทรัพยากรธรรมชาติ ฝีมือ ทักษะของคนในตำบล เพื่อแก้ไขปัญหาของตำบล ลดการพึ่งพาจากภายนอก เพื่อให้ชุมชนเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้

สำหรับกระบวนการทบทวน และปรับปรุงแผนพัฒนาตำบล ของตำบล..... ได้ก่อกำเนิดจากกลไกของคณะกรรมการบริหารงานตำบลแบบบูรณาการ (ก.บ.ต.) ศูนย์ประสานงานองค์การชุมชนระดับตำบล (ศอช.ต.) ที่เป็นการมีส่วนร่วมของผู้นำกลุ่ม/องค์การ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและจากทุกหมู่บ้าน พร้อมทั้งการส่งเสริมและสนับสนุนจากส่วนราชการ/ภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันบูรณาการปัญหาและความต้องการจากทุกหมู่บ้านเชื่อมโยงสู่ตำบล ผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน จากข้อมูลที่ได้จากการจัดเก็บนำมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลจนไปสู่การกำหนดแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม ที่ตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของหมู่บ้านเชื่อมโยงสู่ตำบล โดยกำหนดออกมา ๓ กลุ่มโครงการ/กิจกรรม คือ โครงการ/กิจกรรมที่ดำเนินการได้เอง โครงการ/กิจกรรมที่ต้องดำเนินการร่วมกับหน่วยงานภายนอก และโครงการ/กิจกรรมที่ต้องขอรับการสนับสนุนจากภายนอก

คณะกรรมการบริหารงานตำบลแบบบูรณาการและศูนย์ประสานงานองค์การชุมชนระดับตำบลหวังเป็นอย่างยิ่งว่าแผนพัฒนาตำบลเล่มนี้จะเป็นประโยชน์แก่หน่วยงานราชการ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ในการประสานเชื่อมโยงสู่แผนพัฒนาองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น แผนพัฒนาอำเภอ และแผนพัฒนาทุกระดับ เพื่อการแก้ไขปัญหา และตอบสนองความต้องการของหมู่บ้านและตำบลได้อย่างทั่วถึง และอันจะเป็นประโยชน์ต่อการพึ่งพาตนเองได้ของหมู่บ้านและตำบลต่อไป

คณะกรรมการบริหารงานตำบลแบบบูรณาการ ตำบล

เดือน..... พ.ศ.

คำอธิบายเพิ่มเติม

- คำนำที่ร่างขึ้นนี้ ตำบลสามารถนำไปปรับแก้ไขเพื่อความสอดคล้องกับตำบลได้ ทั้งนี้การลงเดือนให้อยู่ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์-เมษายน ของทุกปี

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของตำบล

ส่วนที่ ๒ การวิเคราะห์ข้อมูล

๒.๑ จุดอ่อน จุดแข็ง

๒.๒ โอกาส ภัยคุกคาม

๒.๓ โปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลชุมชนในการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการบูรณาการวางแผนงาน (CIA)

๒.๔ ทิศทาง/เป้าหมายการพัฒนาตำบล

๒.๕ กลยุทธ์/วิธีปฏิบัติเพื่อไปสู่ทิศทาง/เป้าหมาย

ส่วนที่ ๓ แผนงาน/โครงการ/กิจกรรม แผนพัฒนาตำบล

๓.๑ แผนงาน/โครงการ/กิจกรรม เรียงตามลำดับความสำคัญ

๓.๒ แผนงาน/โครงการ/กิจกรรม แยกแต่ละด้าน

ส่วนที่ ๔ การทบทวนแผนพัฒนาตำบล

ส่วนที่ ๕ เรื่องอื่น ๆ (ที่เห็นว่าสำคัญและควรบรรจุไว้ในแผนพัฒนาตำบล)

ภาคผนวก

แผนพัฒนาตำบล

ตำบล.....

อำเภอ..... จังหวัด.....

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของตำบล

๑. แผนที่ตำบล

คำอธิบายเพิ่มเติม - แผนที่ตำบลนั้น สามารถวาดขึ้นเอง หรือใช้คอมพิวเตอร์ช่วยทำ
ขึ้นก็ได้ ตามความถนัดและรวดเร็ว แต่ต้องมีรายละเอียดที่สำคัญ ดังนี้

๑. แสดงอาณาเขตติดต่อ (ทิศเหนือ ทิศใต้ ทิศตะวันออก ทิศตะวันตก)
๒. ถนนในหมู่บ้านสายหลัก (ลาดยาง คอนกรีต ลูกรัง ดิน)
๓. แหล่งน้ำธรรมชาติ (แม่น้ำ ห้วย หนอง คลอง บึง สระ)
๔. แหล่งน้ำประปา บ่อบาดาลสาธารณะ
๕. สถานที่ราชการ (วัด โรงเรียน สถานีอนามัย ป้อมตำรวจ ศูนย์เด็กฯ มัสยิด
หอกระจายข่าว ศาลาหมู่บ้าน ศูนย์เรียนรู้ชุมชน/ศูนย์รวบรวมข้อมูลหมู่บ้าน)
๖. ที่ทำการกำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต.

๒. ประวัติความเป็นมาของตำบล/รายชื่อหมู่บ้าน/รายชื่อผู้นำในตำบล

๓. พื้นที่ทั้งหมด.....ไร่ หรือ ตารางกิโลเมตร

๔. อาณาเขต

ตำบล.....ตั้งอยู่ในอำเภอ..... จังหวัด.....ห่างจากอำเภอ..... ไปทางทิศ.....
.....กิโลเมตร ห่างจากจังหวัด.....ไปทางทิศ.....กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ.....
ทิศใต้	ติดต่อกับ.....
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ.....
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ.....

๕. ลักษณะภูมิประเทศ

๖. จำนวนประชากรรวมทั้งสิ้น.....คน แยกเป็น ชาย.....คน หญิง.....คน

๖.๑ ผู้สูงอายุ (อายุ ๖๐ ปี บริบูรณ์ขึ้นไป) รวมทั้งสิ้น.....คน แยกเป็น
ชาย.....คนหญิง.....คน (รายชื่อแนบ)

๖.๒ คนพิการ รวมทั้งสิ้น.....คน แยกเป็น ชาย.....คน หญิง.....คน (รายชื่อแนบ)

๗. จำนวนครัวเรือน ครัวเรือน (ตามทะเบียน/ตามข้อมูลการจัดเก็บ จปฐ.)

๘. การประกอบอาชีพ

๘.๑ อาชีพหลักของครัวเรือน

- ๘.๑.๑ อาชีพ..... จำนวน.....ครัวเรือน
๘.๑.๒ อาชีพ..... จำนวน.....ครัวเรือน
๘.๑.๓ อาชีพ..... จำนวน.....ครัวเรือน
๘.๑.๔ อาชีพ..... จำนวน.....ครัวเรือน

๘.๒ อาชีพเสริมหรืออาชีพรอง

- ๘.๒.๑ อาชีพ..... จำนวน.....ครัวเรือน
๘.๒.๒ อาชีพ..... จำนวน.....ครัวเรือน
๘.๒.๓ อาชีพ..... จำนวน.....ครัวเรือน
๘.๒.๔ อาชีพ..... จำนวน.....ครัวเรือน

๙. ผู้ว่างงาน จำนวน.....คน แยกเป็น

- ๙.๑ กลุ่มอายุ ๑๓ - ๑๘ ปี จำนวน.....คน
๙.๒ กลุ่มอายุ ๑๙ - ๒๔ ปี จำนวน.....คน
๙.๓ กลุ่มอายุ ๒๕ ปี ขึ้นไป จำนวน.....คน

๑๐. ตำบลมีรายได้.....บาท/ปี รายจ่าย.....บาท/ปี มีหนี้สิน.....บาท/ปี

๑๑. รายได้เฉลี่ยของประชากร (ตามเกณฑ์ จปฐ. ปี.....) จำนวน.....บาท/คน/ปี ครัวเรือนยากจน (รายได้ไม่ถึง ๔๐,๐๐๐ บาท/คน/ปี) ปี..... จำนวน..... ครัวเรือน (ครัวเรือนใดบ้าง)

๑๒. จำนวนกลุ่มกิจกรรม / อาชีพ มีจำนวน.....กลุ่ม ดังนี้ (ควรระบุรายละเอียดอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องให้ครบถ้วน)

- ๑๒.๑ ชื่อกลุ่มกิจกรรม / อาชีพ จำนวนสมาชิก.....คน
๑๒.๒ ชื่อกลุ่มกิจกรรม / อาชีพ จำนวนสมาชิก.....คน
๑๒.๓ ชื่อกลุ่มกิจกรรม / อาชีพ จำนวนสมาชิก.....คน
๑๒.๔ ชื่อกลุ่มกิจกรรม / อาชีพ จำนวนสมาชิก.....คน

๑๓. กองทุนในตำบล มีจำนวน.....กองทุน ดังนี้

- ๑๓.๑ ชื่อกองทุน..... มีจำนวน.....กองทุน
มีงบประมาณรวม.....บาท
๑๓.๒ ชื่อกองทุน.....มีจำนวน.....กองทุน
มีงบประมาณรวม.....บาท
๑๓.๓ ชื่อกองทุน.....มีจำนวน.....กองทุน
มีงบประมาณรวม.....บาท
๑๓.๔ ชื่อกองทุน.....มีจำนวน.....กองทุน
มีงบประมาณรวม.....บาท

๑๔. ข้อมูลความต้องการพัฒนาฝีมือแรงงานของประชาชน

- ๑๔.๑ ชื่อกิจกรรม/อาชีพ.....จำนวน.....คน
๑๔.๒ ชื่อกิจกรรม/อาชีพ.....จำนวน.....คน
๑๔.๓ ชื่อกิจกรรม/อาชีพ.....จำนวน.....คน
๑๔.๔ ชื่อกิจกรรม/อาชีพ.....จำนวน.....คน

คำอธิบายเพิ่มเติม - การกรอกข้อมูลความต้องการพัฒนาฝีมือแรงงานของประชาชน นั้น ยกตัวอย่างเช่น ประชาชนในตำบลต้องการการฝึกอาชีพตัดผม ทำขนม และอาชีพช่างต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งผู้นำชุมชนต้องสำรวจสอบถามความต้องการของประชาชนในตำบล

***ตั้งแต่ข้อ ๑๕ เป็นต้นไป อยู่ในส่วนข้อมูลอื่น ๆ ที่ตำบลเห็นสมควรเพิ่มเติมให้ครบถ้วนสมบูรณ์

๑๕. ข้อมูลคมนาคม/สาธารณูปโภค

๑๕.๑ การเดินทางเข้าตำบล

คำอธิบายเพิ่มเติม - การกรอกข้อมูลการเดินทางเข้าหมู่บ้านนั้น ยกตัวอย่างเช่น จากอำเภอ.....ใช้ทางหลวง (สาย.....) ระยะ กิโลเมตร เลี้ยวซ้ายเข้าทางหลวงหมายเลข ระยะประมาณ..... กิโลเมตร แยกขวาลงถนนลูกรัง ระยะทาง กิโลเมตร ถึงตำบล..... เป็นต้น

๑๕.๒ สาธารณูปโภค

คำอธิบายเพิ่มเติม - การกรอกข้อมูลสาธารณูปโภคโดยระบุขนาดและรายละเอียดด้วยยกตัวอย่าง

- มีไฟฟ้าครบทุกครัวเรือน
- โทรศัพท์สาธารณะ จำนวน..... แห่ง (ระบุรายละเอียด)
- ประปาหมู่บ้าน จำนวน..... แห่ง (ระบุรายละเอียด)
- ที่อ่านหนังสือ จำนวน..... แห่ง (ระบุรายละเอียด)
- ศาลาประชาคม จำนวน..... แห่ง (ระบุรายละเอียด)
- ป้อมตำรวจ จำนวน..... แห่ง (ระบุรายละเอียด)

๑๕.๓ แหล่งน้ำ

คำอธิบายเพิ่มเติม - การกรอกข้อมูลแหล่งน้ำโดยระบุขนาดและรายละเอียดของแหล่งน้ำนั้นด้วย เช่น

แหล่งน้ำตามธรรมชาติ (ระบุรายละเอียดด้วย)

- ลำห้วย จำนวน..... แห่ง ชื่อ/ขนาด(กว้าง*ยาว*ลึก)
- คลอง จำนวน..... แห่ง ชื่อ/ขนาด(กว้าง*ยาว*ลึก)
- สระ จำนวน..... แห่ง ชื่อ/ขนาด(กว้าง*ยาว*ลึก)

แหล่งน้ำที่สร้างขึ้นในหมู่บ้าน

- บ่อบาดาล จำนวน..... แห่ง (ระบุรายละเอียด)
- สระน้ำ จำนวน..... แห่ง (ระบุรายละเอียด)

เป็นต้น

ส่วนที่ ๒ การวิเคราะห์ข้อมูล

๒.๑ การวิเคราะห์ปัจจัยภายในหรือสภาพแวดล้อมภายใน จะทำให้ตำบลทราบถึงความสามารถหรือความเป็นตัวตนของตำบล

(๑) จุดอ่อน คือ ลักษณะหรือข้อด้อยของตำบลเมื่อเทียบกับตำบลอื่น

(๑.๑)

(๑.๒)

(๑.๓)

(๒) จุดแข็ง คือ ศักยภาพความสามารถหรือข้อเด่นของตำบลเมื่อเทียบกับตำบลอื่น

(๒.๑)

(๒.๒)

(๒.๓)

คำอธิบายเพิ่มเติม- ตำบลสามารถวิเคราะห์จุดอ่อน/จุดแข็ง
โดยระบุแยกออกเป็นด้าน ๆ ได้ดังนี้

- ด้านเศรษฐกิจ
- ด้านสังคม (เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาสการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม)
- ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- ด้านความมั่นคงและความสงบเรียบร้อย
- ด้านโครงสร้างพื้นฐาน
- ด้านสาธารณสุข

๒.๒ การวิเคราะห์ปัจจัยภายนอก หรือสภาพแวดล้อมภายนอก จะทำให้ตำบลทราบถึงโอกาสและอุปสรรค
การทำงานของตำบล

(๑) โอกาส

(๑.๑)

(๑.๒)

(๑.๓)

(๒) อุปสรรค

(๒.๑)

(๒.๒)

(๒.๓)

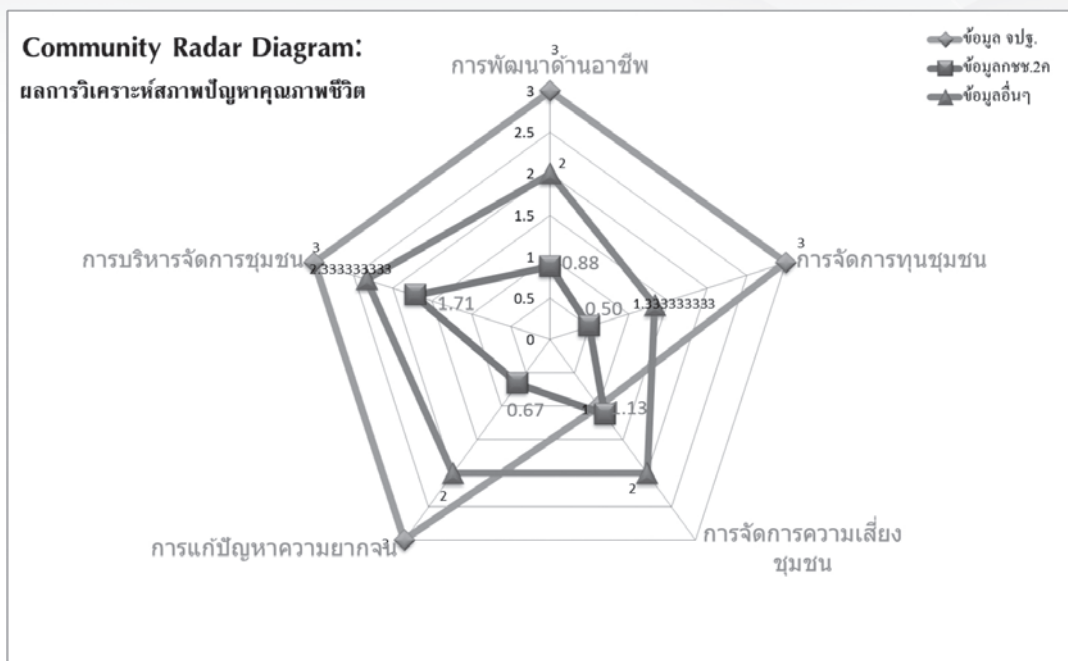
การค้นหาศักยภาพ/กำหนดตำแหน่งหรือจุดยืนการพัฒนาของตำบล (positioning) (เพื่อประมวลจุดแข็ง
โอกาส ศักยภาพ นำไปสู่การกำหนดทิศทางการพัฒนา Dream ของตำบล)

การค้นหาความพร้อม ความเหมาะสมในด้านต่าง ๆ ของพื้นที่ตำบลนั้น ๆ พิจารณาจากความเป็นภูมิปัญญา
หรือคุณค่าของท้องถิ่น เป็นสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนในวงกว้าง (หรือเป็นเส้นเลือดใหญ่ของชุมชน)
ก่อให้เกิดรายได้มากพอสมควร และจะต้องไม่เริ่มจากศูนย์ นำศักยภาพที่มีในพื้นที่มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด
และคุ้มค่า

๒.๓ โปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลชุมชนในการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการบูรณาการวางแผนงาน (CIA)

ตำบลสามารถใช้โปรแกรม CIA มาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลของตำบล เพื่อสะท้อนสภาพปัญหาและจุดเด่นของตำบลได้ โดยการใช้ฐานข้อมูล จปฐ. และ กชช. ๒๐ กรอกในโปรแกรมสำเร็จรูปซึ่งโปรแกรมจะวิเคราะห์ข้อมูลเป็น ๕ ด้าน ได้แก่ การพัฒนาด้านอาชีพ การจัดการทุนชุมชน การจัดการความเสี่ยงชุมชน การแก้ปัญหาความยากจน การบริหารจัดการชุมชน การใช้โปรแกรมดังกล่าวนอกจากเพื่อการวิเคราะห์สภาพความเป็นจริงของตำบลแล้ว ยังเป็นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากวิธี SWOT เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์และตรงตามข้อเท็จจริงมากยิ่งขึ้น (โดยใช้ค่าเฉลี่ยของทุกหมู่บ้านในตำบล)

ตัวอย่าง

๒.๔ ทิศทางการพัฒนา

(ทิศทางการพัฒนา คือ ความต้องการหรือสิ่งสะท้อนถึงทิศทางของการพัฒนาตำบลในอนาคต/ภาพในอนาคตของตำบล ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงทิศทางที่ตำบลต้องการจะมุ่งไปในอนาคต โดยอาศัยการวิเคราะห์จากความรู้ ความสามารถ หรือสิ่งที่มีอยู่ในตำบลเพื่อกำหนดสิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้นในอนาคต จุดมุ่งหมายสำคัญของการกำหนดทิศทางการพัฒนาหรือเป้าหมายในการพัฒนา เพื่อกระตุ้นให้เกิดการร่วมแรงร่วมใจกันในการพัฒนาตำบล)

ตัวอย่างทิศทางหรือเป้าหมายการพัฒนา :

- เป็นตำบลปลอดภัยาสพตติต พึ่งพาตนเองตามวิถีพอเพียง
- ตำบลท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์/ เชิงวัฒนธรรม/ เชิงวิถีเกษตรอินทรีย์

๒.๕ กลยุทธ์หรือวิธีปฏิบัติเพื่อไปสู่ทิศทาง/เป้าหมายของการพัฒนา

(กลยุทธ์หรือวิธีปฏิบัติเพื่อไปสู่ทิศทาง/เป้าหมายของการพัฒนา คือ หลัก วิธีการ และแนวทางในการปฏิบัติตามประเด็นแนวทางการพัฒนา เพื่อนำไปสู่จุดมุ่งหมายตามทิศทาง/เป้าหมายของการพัฒนาตำบล)

๒.๖ การวิเคราะห์ปัญหาของตำบล

ลำดับความสำคัญของปัญหา	ชื่อปัญหา	สาเหตุของปัญหา	ข้อมูลบ่งชี้สภาพ ขนาด และความรุนแรงของปัญหา	แนวทางการแก้ไขปัญหา

ตัวอย่างการวิเคราะห์ปัญหาของตำบล

ลำดับความสำคัญของปัญหา	ชื่อปัญหา	สาเหตุของปัญหา	ข้อมูลบ่งชี้สภาพ ขนาด และความรุนแรงของปัญหา	แนวทางการแก้ไขปัญหา
๑	ปัญหาความยากจน	<ul style="list-style-type: none"> - ผลผลิตราคาตกต่ำ - ไม่มีอาชีพเสริม - ไม่มีการจัดบัญชีครัวเรือน 	<ul style="list-style-type: none"> - ตกเกณฑ์ จปฐ.ข้อ ๒๓ คนในครัวเรือนมีรายได้เฉลี่ยน้อยกว่าคนละ ๔๐,๐๐๐ บาท/ต่อปี ๙๐ คร. - ตกเกณฑ์ จปฐ. ข้อ ๒๔ ครัวเรือนไม่มีการออมเงิน - ครัวเรือนเป็นหนี้ในระบบ ร้อยละ ๗๕ 	

ส่วนที่ ๓ แผนงาน/โครงการ/กิจกรรม

๓.๑ แผนงาน/โครงการ/กิจกรรม เรียงตามลำดับความสำคัญ (รวมทุกด้าน)

ลำดับที่	ชื่อโครงการ	งบประมาณ	เป้าหมาย	ประเภทของแผนด้านต่าง ๆ (ระบุ ✓)					วิธีการดำเนินการ (ระบุ ✓)		
				ด้านเศรษฐกิจ	ด้านสังคม	ด้านทรัพยากร	ด้านความมั่นคง	ด้านการบริหารจัดการ	ทำเอง	ทำร่วม	หน่วยงานอื่นทำให้
	คำอธิบายเพิ่มเติม - รูปแบบหรือตารางการนำเสนอสามารถปรับให้สอดคล้องกับหน่วยงานแหล่งงบประมาณ เน้นตามรูปแบบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือตามประเด็นยุทธศาสตร์พัฒนาอำเภอ/จังหวัด หรือหน่วยงานอื่น										
	คำอธิบายเพิ่มเติม - โครงการรวมทุกด้านเรียงตามลำดับความสำคัญตรงนี้ ให้กรอกข้อมูลโครงการ/กิจกรรมทุกโครงการในลักษณะการบูรณาการ ชื่อ/งบประมาณ ระบุพื้นที่เป้าหมายที่ดำเนินการรวมไว้ในช่องเดียวกัน ทั้งที่หมู่บ้านทำเอง / หน่วยงานราชการ เช่น อบต./ ปกครอง/พัฒนาชุมชน/เกษตร/สาธารณสุข ฯลฯ ให้การสนับสนุน และโครงการที่หมู่บ้านทำร่วมกับหน่วยงานราชการหรือหน่วยงานอื่น ๆ โดยเมื่อกรอกข้อมูลโครงการ/กิจกรรมตารางรวมทุกโครงการให้แล้วเสร็จ โดยตารางต่อ ๆ ไป เป็นการแยกโครงการตามด้านต่าง ๆ ก็สามารถคัดลอกโครงการจากตารางรวมทุกด้านนี้ไปวางตามแต่ละด้านได้เลย ไม่ต้องพิมพ์ใหม่ แล้วจึงจัดทำข้อมูลส่วนอื่น ๆ ให้ครบถ้วน										

๓.๒ แผนงาน/โครงการ/กิจกรรม แยกตามด้าน

๑. ด้านเศรษฐกิจ

ลำดับ ที่	ชื่อ โครงการ	งบประมาณ	เป้าหมาย/ ระยะเวลา ดำเนินการ	รายละเอียด/ วิธีดำเนินการ	วิธีการดำเนินการ (ระบุ ✓)			หมายเหตุ (หน่วยดำเนินงาน)
					ทำ เอง	ทำ ร่วม	หน่วยงาน อื่นทำให้	
คำอธิบายเพิ่มเติม - ควรแยกโครงการ/แผนงานที่เป็นการสร้างสัมมาชีพชุมชนไว้ในกลุ่มเดียวกันให้ชัดเจน								

๒. ด้านสังคมและคุณภาพชีวิต

ลำดับ ที่	ชื่อ โครงการ	งบประมาณ	เป้าหมาย/ ระยะเวลา ดำเนินการ	รายละเอียด/ วิธีดำเนินการ	วิธีการดำเนินการ (ระบุ ✓)			หมายเหตุ (หน่วยดำเนินงาน)
					ทำ เอง	ทำ ร่วม	หน่วยงาน อื่นทำให้	

๓. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ลำดับ ที่	ชื่อ โครงการ	งบประมาณ	เป้าหมาย/ ระยะเวลา ดำเนินการ	รายละเอียด/ วิธีดำเนินการ	วิธีการดำเนินการ (ระบุ ✓)			หมายเหตุ (หน่วยดำเนินงาน)
					ทำ เอง	ทำ ร่วม	หน่วยงาน อื่นทำให้	

๔. ด้านความมั่นคงและความสงบเรียบร้อย

ลำดับ ที่	ชื่อ โครงการ	งบประมาณ	เป้าหมาย/ ระยะเวลา ดำเนินการ	รายละเอียด/ วิธีดำเนินการ	วิธีการดำเนินการ (ระบุ ✓)			หมายเหตุ (หน่วยดำเนินงาน)
					ทำเอง	ทำร่วม	หน่วยงานอื่นทำให้	

๕. ด้านบริหารจัดการ

ลำดับ ที่	ชื่อ โครงการ	งบประมาณ	เป้าหมาย/ ระยะเวลา ดำเนินการ	รายละเอียด/ วิธีดำเนินการ	วิธีการดำเนินการ (ระบุ ✓)			หมายเหตุ (หน่วยดำเนินงาน)
					ทำเอง	ทำร่วม	หน่วยงานอื่นทำให้	

ส่วนที่ ๔ การทบทวนแผนชุมชนระดับตำบล

(ให้ตำบลมีการทบทวนแผนพัฒนาตำบลเป็นประจำ อย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง เพื่อให้แผนพัฒนาตำบลเป็นปัจจุบันและมีข้อมูลที่สอดคล้องกับข้อเท็จจริง)

วัน/เดือน/ปี	ทบทวนครั้งที่	มติที่ ประชุม	จำนวนผู้เข้าร่วม ประชุม	หมายเหตุ
คำอธิบายเพิ่มเติม - การทบทวนแผนฯ นั้น สามารถดำเนินการได้ตามที่เห็นสมควร				

ภาคผนวก

คำอธิบายเพิ่มเติมสำหรับภาคผนวกให้แนบเอกสารดังนี้

- บันทึกรายงานการประชุม
- รายละเอียดแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม
อาจเลือกจัดทำเฉพาะโครงการอันดับที่ ๑-๕
- สรุปข้อมูล จปฐ. /ข้อมูล กชช.๒ค ประจำปี ๒๕๖๕
- ภาพกิจกรรม
- อื่นๆ ตามความเหมาะสม

ระเบียบกระทรวงมหาดไทย

ว่าด้วยการจัดทำแผนและประสานแผนพัฒนาพื้นที่ในระดับอำเภอและตำบล พ.ศ. ๒๕๖๒

โดยที่มาตรา ๕๓/๑ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ ๗) พ.ศ. ๒๕๕๐ กำหนดให้จังหวัดจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในระดับชาติและความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นในจังหวัด ประกอบกับตามยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. ๒๕๖๑ ถึง พ.ศ. ๒๕๘๐ ประเด็นยุทธศาสตร์ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ ข้อ ๔.๒ กำหนดให้ภาครัฐบริหารงานแบบบูรณาการโดยมียุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายและเชื่อมโยงการพัฒนาในทุกระดับ ทุกประเด็น ทุกภารกิจ ทุกพื้นที่ จึงสมควรกำหนดแนวทางเพื่อบูรณาการในการจัดทำแผนและประสานแผนพัฒนาในระดับพื้นที่หมู่บ้าน ชุมชน ตำบล และอำเภอให้เกิดความเชื่อมโยงสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาในระดับจังหวัด กลุ่มจังหวัด ภาค และประเทศไปในทิศทางเดียวกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดความคุ้มค่า นำไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๒๐ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ และในฐานะที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยรักษาการตามมาตรา ๖ แห่งพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. ๒๕๔๐ มาตรา ๗๗ แห่งพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖ มาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗ และมาตรา ๖ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการเมืองพัทยา พ.ศ. ๒๕๔๒ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยจึงออกระเบียบไว้ ดังนี้

ข้อ ๑ ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนและประสานแผนพัฒนาพื้นที่ในระดับอำเภอและตำบล พ.ศ. ๒๕๖๒

ข้อ ๒ ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ ๓ บรรดาระเบียบ ข้อบังคับ หนังสือสั่งการหรือคำสั่งอื่นใดในส่วนที่กำหนดไว้แล้วในระเบียบนี้ หรือซึ่งขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้ให้ใช้ระเบียบนี้แทน

ข้อ ๔ ในระเบียบนี้

“**แผนพัฒนาในระดับพื้นที่**” หมายความว่า แผนพัฒนาหมู่บ้าน แผนพัฒนาชุมชน แผนพัฒนาตำบล แผนพัฒนาท้องถิ่น แผนพัฒนาอำเภอ และแผนพัฒนาของส่วนราชการหรือหน่วยงานอื่นที่ดำเนินการในพื้นที่อำเภอ

“**การจัดทำแผนและประสานแผนพัฒนาในระดับพื้นที่**” หมายความว่า การจัดทำแผนและประสานแผนพัฒนาหมู่บ้าน แผนพัฒนาชุมชน แผนพัฒนาตำบล แผนพัฒนาท้องถิ่น แผนพัฒนาอำเภอและแผนพัฒนาของส่วนราชการหรือหน่วยงานอื่น รวมทั้งองค์กรภาคเอกชนและประชาชนที่ดำเนินการในพื้นที่ให้มีความเชื่อมโยงและสอดคล้องกันในระดับเป็นแผนเดียวกัน เพื่อให้สะท้อนปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ และสอดคล้องกับแนวทางตามแผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนากลุ่มจังหวัด และแผนพัฒนาภาค ที่เป็นการบูรณาการการทำงานของแต่ละหน่วยงานในพื้นที่

“**หมู่บ้าน**” หมายความว่า หมู่บ้านตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่

“**ชุมชน**” หมายความว่า ชุมชนที่ไม่มีตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และอยู่ในพื้นที่ความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

“**องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น**” หมายความว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล เมืองพัทยา และราชการส่วนท้องถิ่นอื่นตามที่มีกฎหมายกำหนดแต่ไม่รวมถึงกรุงเทพมหานคร

“คณะกรรมการชุมชน” หมายความว่า คณะกรรมการของชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตเทศบาลและเมืองพัทยา

“คณะกรรมการหมู่บ้าน” หมายความว่า คณะกรรมการหมู่บ้านตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ และคณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองตามกฎหมายว่าด้วยจัดระเบียบบริหารหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง

“แผนพัฒนาอำเภอ” หมายความว่า แผนพัฒนาที่รวบรวมรายการโครงการและแผนงานต่าง ๆ ของอำเภอที่สะท้อนถึงปัญหาและความต้องการของประชาชน ตลอดจนความต้องการของทุกภาคส่วนในพื้นที่อำเภอโดยแผนพัฒนาอำเภอจำเป็นต้องจัดทำเพื่อให้เป็นเครื่องมือในการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์และทิศทางการพัฒนาของอำเภอในอนาคต

“แผนความต้องการระดับอำเภอ” หมายความว่า รายการเกี่ยวกับโครงการและแผนงานต่าง ๆ ที่จำเป็นต้องดำเนินการในพื้นที่อำเภอในแต่ละปีงบประมาณที่ระบุถึงปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่อำเภอและเป็นไปตามลำดับความสำคัญ ที่มาจากแผนพัฒนาหมู่บ้าน แผนชุมชน แผนพัฒนาตำบล แผนพัฒนาท้องถิ่น และแผนของส่วนราชการหรือหน่วยงานอื่น ที่ดำเนินการในพื้นที่โดยจัดกลุ่มของปัญหาและความต้องการออกเป็นหมวดหมู่และส่งไปยังจังหวัดหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดและแผนปฏิบัติราชการประจำปีของจังหวัดหรือแผนปฏิบัติราชการประจำปีของส่วนราชการ

“แผนปฏิบัติงานประจำปีของอำเภอ” หมายความว่า แผนพัฒนาที่รวบรวมโครงการหรือกิจกรรมของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หน่วยงานอื่นของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับการจัดสรรงบประมาณรายจ่ายประจำปีที่ต้องดำเนินการในพื้นที่อำเภอ และรายงานให้คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการทราบ

“แผนพัฒนาท้องถิ่น” หมายความว่า แผนพัฒนาท้องถิ่นตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

“แผนพัฒนาตำบล” หมายความว่า แผนพัฒนาที่รวบรวมรายการแผนงานหรือโครงการหรือกิจกรรมที่จำเป็นต้องทำเพื่อการพัฒนาแก้ไขปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ระดับตำบลที่มาจากแผนพัฒนาหมู่บ้าน แผนชุมชน แผนพัฒนาท้องถิ่น และแผนของส่วนราชการหรือหน่วยงานอื่นที่ดำเนินการในพื้นที่

“แผนพัฒนาหมู่บ้าน” หมายความว่า แผนพัฒนาที่กำหนดแผนงานหรือโครงการ หรือกิจกรรมที่มาจากกระบวนการเรียนรู้เพื่อจัดการตนเองที่คณะกรรมการหมู่บ้านและประชาชนในหมู่บ้านร่วมคิดวิเคราะห์ปัญหา ศักยภาพความพร้อมของหมู่บ้าน ภายใต้เวทีประชาคมหมู่บ้าน และข้อมูลที่คนในหมู่บ้านจัดเก็บรวมถึงข้อมูลจากแผนชนิดต่าง ๆ ที่มีอยู่ในหมู่บ้าน ไม่ว่าจะ เป็นแผนที่ส่วนราชการหน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ให้การสนับสนุน หรือจัดทำขึ้น เพื่อรวบรวมให้เป็นกรอบแนวทางการป้องกันแก้ไขปัญหา และพัฒนาหมู่บ้านให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของหมู่บ้าน

“แผนชุมชน” หมายความว่า แผนชุมชนตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

“การจัดทำเวทีประชาคมหมู่บ้านและชุมชน” หมายความว่า การจัดทำเวทีประชาคมร่วมกันระหว่างประชาชน คณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการชุมชน และส่วนราชการหรือหน่วยงานอื่นที่ดำเนินการในพื้นที่ เพื่อรวบรวม วิเคราะห์ปัญหา และความต้องการของประชาชนในพื้นที่ เพื่อใช้ประกอบการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน แผนพัฒนาท้องถิ่น และแผนของส่วนราชการหรือหน่วยงานอื่นที่ดำเนินการในพื้นที่

ข้อ ๕ ให้ปลัดกระทรวงมหาดไทยรักษาการตามระเบียบนี้ และมีอำนาจตีความ วินิจฉัยปัญหา กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีปฏิบัติเพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามระเบียบนี้

หมวด ๑

การจัดทำแผนและประสานแผนพัฒนาหมู่บ้านและแผนชุมชน

ข้อ ๖ ในการจัดทำแผนและประสานแผนพัฒนาหมู่บ้านและแผนชุมชน ให้เป็นไปตามแนวทาง ดังนี้

(๑) จัดทำเวทีประชาคมหมู่บ้านและชุมชน เพื่อรวบรวมข้อมูลปัญหาความต้องการต่าง ๆ ของหมู่บ้านและชุมชน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและคุณภาพชีวิต ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมความมั่นคงและความสงบเรียบร้อย และการบริหารจัดการ หรืออื่น ๆ

(๒) บูรณาการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านและแผนชุมชน ให้นำข้อมูลจากเวทีประชาคมหมู่บ้านและชุมชน ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) และข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช.๒ค) มาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านและแผนชุมชน พร้อมทั้งจัดลำดับความสำคัญ เพื่อรองรับการพัฒนาและแก้ไขปัญหาในพื้นที่ รวมทั้งตอบสนองนโยบายสำคัญเร่งด่วนที่จะแก้ไขปัญหา และพัฒนาระดับหมู่บ้านและชุมชนของรัฐบาล

(๓) ส่งแผนพัฒนาหมู่บ้านและแผนชุมชนตาม (๒) ให้ ก.บ.ต. และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อเป็นข้อมูลในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล และแผนพัฒนาท้องถิ่น

(๔) ประสานจัดทำโครงการเกี่ยวกับการพัฒนาหมู่บ้านและชุมชน เพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานอื่น ๆ

(๕) ติดตามผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาหมู่บ้านและแผนชุมชนให้เป็นปัจจุบัน

(๖) ทบทวนการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านและแผนชุมชนทุกปี เพื่อให้แผนงานหรือโครงการระดับหมู่บ้านและชุมชน เป็นปัจจุบัน และมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชน

ในการจัดทำแผนตามวรรคหนึ่ง ให้คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นองค์กรหลักที่รับผิดชอบในการบูรณาการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน หรือให้คณะกรรมการชุมชน หรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องช่วยดำเนินการบูรณาการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านและแผนชุมชนก็ได้

ข้อ ๗ ให้นายอำเภอและผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดำเนินการพัฒนาศักยภาพคณะกรรมการหมู่บ้าน และคณะกรรมการชุมชน หรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องในการบูรณาการและประสานงานในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านและแผนชุมชน

ข้อ ๘ เพื่อให้เกิดการบูรณาการในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านและแผนชุมชน ให้อำเภอและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นหน่วยงานหลักร่วมกันในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านและแผนชุมชน

ให้สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ เป็นหน่วยงานสนับสนุนในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านและแผนชุมชน

ทั้งนี้ แนวทางการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านและแผนชุมชน ให้เป็นไปตามที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด

หมวด ๒

การจัดทำแผนและประสานแผนพัฒนาตำบล

ข้อ ๙ ในตำบลหนึ่ง ให้มีคณะกรรมการบริหารงานตำบลแบบบูรณาการ ชั้นคณะหนึ่ง เรียกโดยย่อว่า ก.บ.ต. โดยประกอบด้วย

(๑) ปลัดอำเภอผู้รับผิดชอบประจำตำบลที่นายอำเภอมอบหมาย	ประธานกรรมการ
(๒) ปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในตำบล	กรรมการ
(๓) ข้าราชการที่ปฏิบัติงานในตำบลที่นายอำเภอแต่งตั้งจำนวนไม่เกินสามคน	กรรมการ
(๔) กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในตำบล	กรรมการ
(๕) ผู้ทรงคุณวุฒิที่นายอำเภอแต่งตั้งจำนวนไม่เกินห้าคน	กรรมการ
(๖) พัฒนาการผู้รับผิดชอบตำบล	กรรมการและเลขานุการ

ในการแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิตาม (๕) ให้คำนึงถึงผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนในระดับตำบล หรือมีประสบการณ์ในการจัดทำแผนพัฒนาในระดับตำบล องค์กรประชุมและการประชุมของ ก.บ.ต. ให้นำหมวด ๕ คณะกรรมการที่มีอำนาจดำเนินการพิจารณาทางปกครองตามกฎหมายว่าด้วยวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ข้อ ๑๐ ให้ ก.บ.ต. มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(๑) รวบรวมข้อมูลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือกรมการพัฒนาชุมชน ได้แก่ ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช.๒ค) และข้อมูลอื่น ๆ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล

(๒) รวบรวมแผนพัฒนาหมู่บ้าน แผนชุมชน และแผนพัฒนาท้องถิ่นในตำบล เพื่อใช้ประกอบการจัดทำแผนพัฒนาตำบล

(๓) จัดทำแผนพัฒนาตำบล ให้นำข้อมูลจาก (๑) และ (๒) มาวิเคราะห์หรือสังเคราะห์กลั่นกรอง ประมวลผล เพื่อกำหนดทิศทางพัฒนาตำบล และจัดลำดับความสำคัญของแผนงานหรือโครงการระดับตำบล รวมทั้งจัดทำแผนงานหรือโครงการในการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ ที่มีความคาบเกี่ยวตั้งแต่สองหมู่บ้านหรือสองชุมชนขึ้นไป เพื่อรองรับการพัฒนาและตอบสนองนโยบายสำคัญเร่งด่วนในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาในตำบล

(๔) จำแนกแผนงานหรือโครงการระดับตำบลที่สอดคล้องกับทิศทางพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ระดับตำบล และจัดทำบัญชีประสานโครงการพัฒนา ส่งให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพิจารณาบรรจุไว้ในแผนพัฒนาท้องถิ่น

(๕) จัดส่งแผนพัฒนาตำบล ให้ ก.บ.อ. ใช้ประกอบการจัดทำแผนพัฒนาอำเภอ และแผนความต้องการระดับอำเภอ

(๖) ทบทวนการจัดทำแผนพัฒนาตำบลทุกปี เพื่อให้แผนงานหรือโครงการระดับตำบลเป็นปัจจุบัน

ข้อ ๑๑ ให้สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเป็นหน่วยงานหลักในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลและดำเนินการพัฒนาศักยภาพ ก.บ.ต. ในการจัดทำแผนและประสานแผนพัฒนาตำบล

ทั้งนี้ แนวทางในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล ให้เป็นไปตามที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด

หมวด ๓

การจัดทำแผนและประสานแผนพัฒนาอำเภอ

ข้อ ๑๒ ในอำเภอหนึ่ง ให้มีคณะกรรมการบริหารงานอำเภอแบบบูรณาการ ชั้นคณะหนึ่ง เรียกโดยย่อว่า ก.บ.อ. โดยประกอบด้วย

(๑) นายอำเภอ	ประธานกรรมการ
(๒) ปลัดอำเภอหัวหน้ากลุ่มงานหรือปลัดอำเภอหัวหน้าฝ่ายบริหารงานปกครอง	รองประธานกรรมการ
(๓) พัฒนาการอำเภอ	กรรมการ
(๔) ท้องถิ่นอำเภอ	กรรมการ
(๕) หัวหน้าส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ ในระดับอำเภอ
ที่นายอำเภอแต่งตั้งจำนวนไม่เกินสิบสองคน	กรรมการ
(๖) ผู้แทนผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอซึ่งคัดเลือกกันเอง
ประเภทละหนึ่งคน ยกเว้นองค์กรบริหารส่วนจังหวัด และเมืองพัทยา	กรรมการ
(๗) ผู้ทรงคุณวุฒิที่นายอำเภอแต่งตั้งจำนวนไม่เกินห้าคน	กรรมการ
(๘) ปลัดอำเภอผู้รับผิดชอบสำนักงานอำเภอ	กรรมการและเลขานุการ
(๙) ข้าราชการสำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัด
ที่ท้องถิ่นจังหวัดมอบหมายจำนวนหนึ่งคน	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
(๑๐) ข้าราชการในสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ
ที่นายอำเภอแต่งตั้งจำนวนหนึ่งคน	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

กรรมการตาม (๕) (๖) และ (๗) มีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละห้าปี

ในการแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิตาม (๗) ให้นายอำเภอแต่งตั้งโดยคำนึงถึงผู้ที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการพัฒนาระดับอำเภอ ด้านการศึกษา หรือมีประสบการณ์ในการจัดทำแผนพัฒนาอำเภอรวมทั้งด้านภาคประชาสังคมและเอกชน

องค์ประชุมและการประชุมของ ก.บ.อ. ให้นำหมวด ๕ คณะกรรมการที่มีอำนาจดำเนินการพิจารณาทางปกครองตามกฎหมายว่าด้วยวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ข้อ ๑๓ ให้ ก.บ.อ. มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(๑) วางแนวทางปฏิบัติและอำนวยความสะดวกการบริหารงานแบบบูรณาการในอำเภอ รวมทั้งกำหนดกรอบแนวทางปฏิบัติในการประสานแผนพัฒนาพื้นที่ของภาคส่วนต่าง ๆ ในพื้นที่อำเภอให้เป็นไปตามหลักการนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

(๒) จัดทำแผนพัฒนาอำเภอและแผนความต้องการระดับอำเภอ โดยกำหนดทิศทางการพัฒนาอำเภอ การประสานและรวบรวมข้อมูลจากปัญหาและความต้องการของประชาชน แผนพัฒนาหมู่บ้าน แผนชุมชน แผนพัฒนาตำบล แผนพัฒนาท้องถิ่น และแผนพัฒนาของส่วนราชการหรือหน่วยงานอื่นที่ดำเนินการในพื้นที่อำเภอ

(๓) จัดทำแผนปฏิบัติงานประจำปีของอำเภอ โดยรวบรวมโครงการหรือกิจกรรมของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจในสังกัดกระทรวงมหาดไทย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับการจัดสรรงบประมาณรายจ่ายประจำปีที่ต้องดำเนินการในพื้นที่อำเภอ และรายงานให้คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.บ.จ.) ทราบ

(๔) ประสานกับทุกภาคส่วนในพื้นที่ รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อนำแผนพัฒนาอำเภอไปสู่การปฏิบัติ รวมทั้งกำกับ ติดตามผล และให้คำแนะนำหน่วยงานต่าง ๆ ที่ดำเนินงานพัฒนาพื้นที่ระดับอำเภอในด้านต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาและการแก้ไขปัญหาในพื้นที่อย่างยั่งยืน

(๕) ตรวจสอบความซ้ำซ้อนของแผนงานหรือโครงการของหน่วยงานต่าง ๆ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดำเนินการในพื้นที่อำเภอ หากตรวจพบความซ้ำซ้อนของแผนงานหรือโครงการให้ ก.บ.อ. เร่งแจ้งข้อเท็จจริง พร้อมทั้งเสนอความเห็นประกอบไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อพิจารณาดำเนินการต่อไป

(๖) ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.บ.จ.) มอบหมาย

(๗) แต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ ตามที่ ก.บ.อ. มอบหมายคณะกรรมการตาม

(๗) อย่างน้อยต้องประกอบด้วย ผู้แทนจากส่วนราชการภายในอำเภอ ผู้แทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้แทนภาคประชาสังคม

ข้อ ๑๔ ให้ ก.บ.อ. นำกรอบทิศทางการพัฒนาอำเภอและยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดมาเป็นแนวทางในการจัดทำแผนพัฒนาอำเภอ และแผนความต้องการระดับอำเภอ โดยกำหนดให้แผนพัฒนาอำเภอมีระยะเวลาสอดคล้องกับห้วงเวลาของแผนพัฒนาจังหวัด

การกำหนดโครงสร้างแผนพัฒนาอำเภอ และแผนความต้องการระดับอำเภอ ให้เป็นไปตามที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด

ข้อ ๑๕ ให้ ก.บ.อ. นำแผนพัฒนาอำเภอ ตามข้อ ๑๔ เสนอผู้ว่าราชการจังหวัดพิจารณาให้ความเห็นชอบ

เมื่อผู้ว่าราชการจังหวัดให้ความเห็นชอบแผนพัฒนาอำเภอตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้ ก.บ.อ. ประกาศใช้แผนพัฒนาอำเภอและจัดส่งแผนพัฒนาอำเภอให้หน่วยงานราชการและรัฐวิสาหกิจรวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ เพื่อให้ทุกภาคส่วนนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาพื้นที่ระดับอำเภอในทิศทางการพัฒนาอำเภอเดียวกัน

ข้อ ๑๖ ให้ ก.บ.อ. จำแนกแผนงานหรือโครงการระดับอำเภอในความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และจัดทำบัญชีประสานโครงการพัฒนา ส่งให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ข้อ ๑๗ ให้ ก.บ.อ. จัดส่งแผนความต้องการระดับอำเภอ ให้ ก.บ.จ. หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นข้อมูลในการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดและแผนปฏิบัติราชการประจำปีของจังหวัดหรือแผนปฏิบัติราชการของหน่วยงานนั้น ๆ

ข้อ ๑๘ ให้อำเภอเป็นหน่วยงานหลักในการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาอำเภอ และดำเนินการพัฒนาศักยภาพของ ก.บ.อ. ในการจัดทำแผนและประสานแผนพัฒนาอำเภอ

ทั้งนี้ การจัดทำแผนพัฒนาอำเภอ ให้เป็นไปตามแนวทางที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด

ข้อ ๑๙ ให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดพิจารณาโครงการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขอรับการประสานโครงการตามบัญชีประสานโครงการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือโครงการที่คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.บ.จ.) เพื่อบรรจุไว้ในแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนจังหวัด พร้อมทั้งตรวจสอบโครงการดังกล่าวเพื่อไม่ให้โครงการซ้ำซ้อนกับแผนพัฒนาจังหวัดและแผนปฏิบัติงานของส่วนราชการหรือหน่วยงานอื่น และให้จัดทำบัญชีประสานโครงการพัฒนาเพื่อจัดส่งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องพิจารณาดำเนินการ

ข้อ ๒๐ ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้ความสำคัญกับการสร้างและพัฒนาศักยภาพในการจัดทำแผนและประสานแผนพัฒนาท้องถิ่น โดยในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นให้เป็นไปตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

หมวด ๔

การบูรณาการและประสานแผนพัฒนาในระดับพื้นที่

ข้อ ๒๑ เพื่อให้เกิดการบูรณาการและประสานแผนพัฒนาในระดับพื้นที่ ให้ดำเนินการตามแนวทาง ดังนี้
(๑) จัดทำเวทีประชาคม เพื่อให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการระดมความคิดเห็นของประชาชนเพื่อให้ได้มาซึ่งปัญหา และความต้องการจากประชาชนในพื้นที่

(๒) ให้มีการประสานแผนในระดับพื้นที่ โดยการรวบรวมและจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ผ่านกลไกการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน แผนชุมชนพัฒนาตำบล แผนพัฒนาท้องถิ่น และแผนความต้องการระดับอำเภอ เพื่อให้แผนมีความเชื่อมโยงสอดคล้องกันในทุกระดับเป็นแผนเดียวกัน

(๓) ในกรณีแผนงานหรือโครงการ หรือพื้นที่ มีความซ้ำซ้อนกันในการจัดทำแผนระดับอำเภอกับแผนพัฒนาท้องถิ่น ให้หารือร่วมกันระหว่างคณะกรรมการบริหารงานอำเภอแบบบูรณาการกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง

(๔) บูรณาการการงบประมาณ และประสานความร่วมมือเพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณให้เป็นไปตามแผนพัฒนาในระดับพื้นที่ โดยการแสวงหาความร่วมมือ และการบูรณาการจากทุกภาคส่วน

ข้อ ๒๒ ในการดำเนินการตามข้อ ๒๑ (๑) ให้นายอำเภอกำหนด วัน เวลา และสถานที่ในการจัดทำเวทีประชาคมร่วมกันของหมู่บ้าน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่และอาจประสานให้ส่วนราชการหรือหน่วยงานอื่นที่ดำเนินการในพื้นที่เข้าร่วมเวทีประชาคมด้วยก็ได้

การจัดทำเวทีประชาคมตามวรรคหนึ่งในเขตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้นายกเทศมนตรีหรือนายกเมืองพืษากำหนด วัน เวลา และสถานที่ในการจัดทำเวทีประชาคมของชุมชน และเมืองพืษาและอาจประสานส่วนราชการหรือหน่วยงานที่ดำเนินการในพื้นที่เข้าร่วมเวทีประชาคมด้วยก็ได้

ข้อ ๒๓ ปฏิทินการจัดทำแผนและประสานแผนพัฒนาตามระเบียบนี้ ให้เป็นไปตามที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด

ข้อ ๒๔ ให้จังหวัดจัดทำแผนพัฒนาจังหวัด และแผนปฏิบัติการประจำปีของจังหวัดโดยนำแผนพัฒนาอำเภอ แผนความต้องการระดับอำเภอ แผนพัฒนาท้องถิ่นระดับจังหวัดมาประกอบการจัดทำแผนพัฒนาที่บูรณาการร่วมกัน

หมวด ๕

การสนับสนุนการดำเนินการ

ข้อ ๒๕ การดำเนินการของคณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการชุมชน ก.บ.ต. และ ก.บ.อ. หรือการดำเนินการอื่นใดที่เป็นไปภายใต้ระเบียบนี้ ให้หน่วยงานหลักซึ่งรับผิดชอบในการจัดทำแผนในแต่ละระดับและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสนับสนุนงบประมาณตามความเหมาะสม

ข้อ ๒๖ ให้สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย กรมการปกครอง กรมการพัฒนาชุมชน และกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สนับสนุนทางวิชาการ วัสดุอุปกรณ์ และพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องตามความเหมาะสม

ข้อ ๒๗ จังหวัด ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พิจารณานำโครงการหรือกิจกรรมที่อยู่ในแผนพัฒนาอำเภอ แผนความต้องการระดับอำเภอ แผนงานโครงการระดับตำบล แผนงานหรือโครงการระดับหมู่บ้านและชุมชน ไปประกอบการจัดตั้งค่าของงบประมาณหรือจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปีตามอำนาจหน้าที่ โดยให้ความสำคัญเป็นลำดับต้น เนื่องจากเป็นแผนงานโครงการที่ผ่านกระบวนการประชาคมของประชาชนในพื้นที่

หมวด ๖ การกำกับดูแล

ข้อ ๒๘ ให้นายอำเภอมีหน้าที่กำกับดูแล และให้คำแนะนำในการประสานแผนพัฒนาหมู่บ้าน แผนชุมชน แผนพัฒนาตำบล แผนพัฒนาท้องถิ่น แผนพัฒนาอำเภอ ที่ดำเนินการในพื้นที่อำเภอ เพื่อให้การดำเนินการตามระเบียบนี้เกิดผลสัมฤทธิ์

ข้อ ๒๙ เพื่อให้การประสานแผนพัฒนาในระดับพื้นที่เกิดผลสัมฤทธิ์ ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจหน้าที่กำกับดูแล และให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ตามหลักเกณฑ์ ดังนี้

(๑) บูรณาการการจัดทำแผนพัฒนาในระดับพื้นที่กับทุกภาคส่วน และสอดคล้องเชื่อมโยงกับแผนพัฒนาจังหวัด

(๒) ประเมินประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และผลกระทบ ที่เกิดขึ้นจากการประสานแผนพัฒนาในระดับพื้นที่

(๓) การมีส่วนร่วมของประชาชน และการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี

(๔) พิจารณาให้หน่วยงานใดเป็นผู้ดำเนินการ ในกรณีที่มีความซ้ำซ้อนกันในเรื่องงบประมาณ ระยะเวลาดำเนินการ ผู้ดำเนินการ หรือโครงการ

ข้อ ๓๐ ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอกำกับดูแล และให้คำแนะนำเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นและการประสานแผนพัฒนาท้องถิ่นให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาในระดับจังหวัด เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมาย กฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกฎหมายว่าด้วยการกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ข้อ ๓๑ ให้สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย ร่วมกับกรมการปกครอง กรมการพัฒนาชุมชนและกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ติดตามและประเมินผลคุณภาพแผนพัฒนาหมู่บ้าน แผนชุมชน แผนพัฒนาตำบล แผนพัฒนาท้องถิ่น และแผนพัฒนาอำเภอ เป็นประจำทุกปี เพื่อปรับปรุงคุณภาพให้สอดคล้องกับความต้องการและปัญหาของประชาชนในพื้นที่

บทเฉพาะกาล

ข้อ ๓๒ ในวาระเริ่มแรก ให้คณะกรรมการบริหารงานอำเภอ (กบอ.) ที่นายอำเภอแต่ละอำเภอมีคำสั่งแต่งตั้งตามหนังสือกรมการปกครอง ด่วนที่สุด ที่ มท ๐๓๐๕.๑./ว ๙๗๔๕ ลงวันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๖๒ เรื่องการจัดทำแผนพัฒนาอำเภอ ๕ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๖๕) ฉบับทบทวนในปี พ.ศ. ๒๕๖๒ ปฏิบัติหน้าที่คณะกรรมการบริหารงานอำเภอแบบบูรณาการ (ก.บ.อ.) ตามระเบียบนี้ไปพลางก่อน จนกว่าจะมีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารงานอำเภอแบบบูรณาการ (ก.บ.อ.) ตามระเบียบนี้ แต่ทั้งนี้ ต้องไม่เกินสามปีนับแต่วันที่ระเบียบนี้ใช้บังคับ

ประกาศ ณ วันที่ ๓๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๒

พลเอก อนุพงษ์ เผ่าจินดา

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

หมวด ๔
อาสาพัฒนางานกับการขับเคลื่อน
งานพัฒนาชุมชน

อาสาพัฒนา (อสพ.) กับการขับเคลื่อนงานพัฒนาชุมชน

➤ โครงการแก้ไขปัญหาคความยากจน (กข.คจ.)

หลักการ

เป็นการสนับสนุนเงินทุนให้ในระดับหมู่บ้าน แล้วมอบอำนาจและหน้าที่ความรับผิดชอบให้องค์กรประชาชนในหมู่บ้านเป็นผู้บริหารจัดการเงินทุนให้หมุนเวียนอยู่ในหมู่บ้านตลอดไป การบริหารจัดการโครงการ กข.คจ. อาจไม่มีรูปแบบตายตัวในทุกประการ ขึ้นอยู่กับศักยภาพของแต่ละหมู่บ้าน แต่อย่างไรก็ตามเป็นการบริหารจัดการภายใต้หลักการดำเนินงาน ดังนี้

๑. การมีส่วนร่วมขององค์กรประชาชนและประชาชนในหมู่บ้านเป้าหมายในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบและร่วมรับผลประโยชน์

๒. การใช้ข้อมูลครัวเรือนเป้าหมายจากการจัดเก็บและตรวจสอบขององค์กรประชาชนในหมู่บ้าน

๓. การมอบอำนาจและหน้าที่ความรับผิดชอบให้องค์กรประชาชนในหมู่บ้านเป้าหมาย คือ คณะกรรมการ กข.คจ.หมู่บ้าน เป็นผู้บริหารจัดการเงินทุนให้หมุนเวียนคงอยู่ในหมู่บ้านตลอดไป โดยมีเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนเป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนตรวจสอบ และติดตามการดำเนินงานโครงการ กข.คจ. ให้มีประสิทธิภาพ

๔. สนับสนุนเงินทุนเพื่อประกอบอาชีพแก่ครัวเรือนเป้าหมาย หมู่บ้านละ ๒๕๐,๐๐๐ บาท โดยไม่มีดอกเบี้ย

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้ครัวเรือนเป้าหมายยืมเงินไปลงทุนประกอบอาชีพหรือขยายกิจการ

๒. เพื่อแก้ไขปัญหาคความยากจนของครัวเรือนเป้าหมายให้มีอาชีพและมีรายได้

๓. เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน

ระเบียบ

ดำเนินการตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการบริหารและการใช้จ่ายเงินโครงการแก้ไขปัญหาคความยากจน พ.ศ. ๒๕๕๓

ครัวเรือนเป้าหมาย

หมายถึง ครัวเรือนในหมู่บ้านเป้าหมายตามโครงการ กข.คจ. ที่มีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีต่ำกว่าเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.)

การพิจารณาอนุมัติโครงการและเงินยืม

ให้คณะกรรมการ กข.คจ. หมู่บ้าน พิจารณาอนุมัติโครงการและเงินยืมตามลำดับบัญชีทะเบียนครัวเรือนเป้าหมาย และต้องได้รับความเห็นชอบจากพัฒนากรผู้รับผิดชอบประจำตำบล มีแนวทางปฏิบัติ ดังนี้

๑. ให้พิจารณาอนุมัติโครงการและเงินยืมแก่ครัวเรือนเป้าหมาย ตามบัญชีทะเบียนครัวเรือนเป้าหมาย ที่ได้จัดทำไว้ครั้งแรกที่ยืมจนครบถ้วนก่อน จึงให้ครัวเรือนเป้าหมายที่เกิดขึ้นใหม่ภายหลัง ได้ยืมในลำดับถัดไป

๒. กรณีหมู่บ้านที่ครัวเรือนมีรายได้ผ่านเกณฑ์ (จปฐ.) ครบทุกครัวเรือน ให้คณะกรรมการ กข.คจ. หมู่บ้าน พิจารณาอนุมัติโครงการและเงินยืมแก่ครัวเรือนเป้าหมาย ที่ยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ใช้เป็นเงินทุนในการประกอบอาชีพเพื่อสร้างรายได้ สำหรับพัฒนาคุณภาพชีวิตต่อไป

๓. ประเภทอาชีพที่ครัวเรือนเป้าหมายสามารถเสนอขอขอยืมเงินได้มี ดังนี้
 - ๓.๑ อุตสาหกรรมในครัวเรือน
 - ๓.๒ ค้าขาย
 - ๓.๓ งานช่าง
 - ๓.๔ เกษตรกรรม
 - ๓.๕ อาชีพอื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการ กข.คจ.เห็นชอบให้ทำได้ เช่น รับจ้างซักรีด รับซื้อของเก่า เป็นต้น
๔. การพิจารณาจำนวนเงินยืมของครัวเรือนเป้าหมาย โดยพิจารณาจาก
 - ๔.๑ ความสามารถในการส่งใช้เงินยืม
 - ๔.๒ ประเภทอาชีพตามความเหมาะสมและเป็นไปได้
 - ๔.๓ ระยะเวลาที่จะก่อให้เกิดรายได้
๕. เงื่อนไขในการใช้เงินยืมของครัวเรือนเป้าหมาย คือ ให้นำไปใช้ประกอบอาชีพตามโครงการที่เสนอขอยืม
 - ๕.๑ ห้ามนำไปซดใช้หนี้สิน
 - ๕.๒ ห้ามนำไปก่อสร้าง หรือต่อเติมบ้านพักที่อยู่อาศัย
 - ๕.๓ ห้ามนำไปใช้จ่ายในการอุปโภค บริโภคภายในครัวเรือน

➤ กองทุนแม่ของแผ่นดิน

ปรัชญาแนวคิดกองทุนแม่ของแผ่นดิน

คำว่า กองทุนแม่ของแผ่นดิน มีองค์ประกอบ ๓ ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ ๑ เรียกว่า เงินขวัญถุงพระราชทาน เป็นพระราชทรัพย์ที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ได้พระราชทานให้กับหมู่บ้านและชุมชน โดยสำนักงาน ป.ป.ส. ได้สมทบงบประมาณส่วนหนึ่งนำมาจัดสรรให้กับหมู่บ้านและชุมชนแห่งละ ๘,๐๐๐ บาท เงินจำนวนนี้เปรียบเสมือนสิ่งทีระลึกถึงแห่งพระราชปณิธานของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง เป็นเงินพระราชทานอันเป็นสัญลักษณ์แห่งพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้น จึงถือเป็นเงินศักดิ์สิทธิ์อันหาที่เสมอเหมือนมิได้จึงเก็บไว้เป็นเงินขวัญถุงในหมู่บ้าน/ชุมชน โดยไม่มีการใช้จ่าย

ส่วนที่ ๒ เรียกว่า ทุนศรัทธา เป็นเงินที่ราษฎรในหมู่บ้านและชุมชนที่ได้รับกองทุนแม่ของแผ่นดิน จะร่วมกันบริจาคอย่างต่อเนื่องและรวบรวมขึ้นด้วยพลังความศรัทธา สมทบเข้ากองทุนแม่ของแผ่นดินในแต่ละหมู่บ้าน เป็นการแสดงออกถึงทุนทางสังคมของหมู่บ้าน/ชุมชนที่ต้องการไม่ให้เกิดปัญหาเสพติดในหมู่บ้าน อย่างเป็นรูปธรรม

ส่วนที่ ๓ เรียกว่า ทุนปัญญา เป็นเงินที่ราษฎรในหมู่บ้านและชุมชนดังกล่าว คิดค้นขึ้นด้วยภูมิปัญญาของตนเองในการระดมทุนเพื่อขยายกองทุน ให้กองทุนมีการงอกเงยขึ้น จนสามารถนำไปใช้จ่ายเพื่อการแก้ไข ปัญหาเสพติดของหมู่บ้านได้อย่างเพียงพอต่อไป

วัตถุประสงค์ของกองทุน

๑. เพื่อขยายพลังแห่งความดีของคนในหมู่บ้าน/ชุมชน ให้กว้างขวางขึ้น
๒. เพื่อเสริมสร้างกระบวนการในหมู่บ้าน/ชุมชน ด้านความคิด ความรู้ การแลกเปลี่ยน การรวมกลุ่ม และความตื่นตัว เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาของหมู่บ้าน ชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเสพติด เพื่อให้หมู่บ้าน ชุมชน ใช้กระบวนการดังกล่าวให้บรรลุถึงความเข้มแข็งได้อย่างแท้จริง
๓. เพื่อสนับสนุนค่าใช้จ่ายที่เป็นประโยชน์แก่สาธารณะ สนับสนุนให้คนทำดี และเสียสละเพื่อหมู่บ้าน/ชุมชน
๔. เพื่อสนับสนุนกิจกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง เพื่อการพึ่งพาตนเอง และพึ่งพาซึ่งกันและกันอย่างยั่งยืน เป็นผลทำให้ปัญหาพื้นฐานของหมู่บ้าน/ชุมชน ลดลง
๕. เพื่อสนับสนุนกิจกรรมการแก้ไขปัญหายาเสพติดในหมู่บ้าน/ชุมชน อย่างยั่งยืน และพัฒนาเป็นศูนย์เรียนรู้หมู่บ้าน/ชุมชน เพื่อก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนทั้งภายในและระหว่างหมู่บ้าน/ชุมชน

ความเชื่อมโยงระหว่างกองทุนแม่ของแผ่นดินกับกรมการพัฒนาชุมชน

การดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดินเป็นการขยายพลังแห่งความดีของคนในหมู่บ้าน/ชุมชน เสริมสร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนความคิดความรู้ร่วมกันภายในหมู่บ้าน/ชุมชน สนับสนุนกิจกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียงพึ่งพาตนเอง ทั้งนี้เพื่อร่วมกันแก้ปัญหายาเสพติดในหมู่บ้าน/ชุมชนอย่างยั่งยืนและพัฒนาเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน ทั้งภายในและระหว่างหมู่บ้าน/ชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับภารกิจของกรมการพัฒนาชุมชน ดังนั้นกระทรวงมหาดไทยจึงมอบหมายภารกิจให้กรมการพัฒนาชุมชนรับผิดชอบในการดำเนินการเรื่องกองทุนแม่ของแผ่นดิน

๑๐ ขั้นตอนกองทุนแม่ของแผ่นดิน

ในการดำเนินงานกองทุนแม่ของแผ่นดินจะเป็นการดำเนินงานโดยคณะกรรมการกองทุนแม่ของแผ่นดินเป็นหลัก โดยให้วิทยากรที่จัดตั้งขึ้นโดยทางราชการเป็นผู้สนับสนุนหรือเพียงเป็นผู้คอยให้คำแนะนำเท่านั้น เพื่อมุ่งสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นแก่ชุมชน ให้มีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนในระยะยาวในลักษณะของการให้ชุมชนดูแลชุมชนเองให้มากที่สุด ในส่วนของการแก้ไขผู้เสพ ก็ใช้หลักการให้หมู่บ้านเป็นโรงพยาบาล กรรมการเป็นหมอ ใช้ครอบครัวเป็นเตียงผู้ป่วย และให้คนในชุมชนเป็นผู้ช่วยหมอให้การดูแลรักษา ยารักษา คือความรักความเมตตา

การขับเคลื่อนงานกองทุนแม่ของแผ่นดินจะมีประสิทธิภาพสูงสุดได้ก็ต่อเมื่อภาคประชาชนเป็นผู้ดำเนินงานเองเพื่อให้เกิดความง่ายในการดำเนินงานโดยภาคประชาชน สำนักงาน ป.ป.ส. จึงได้กำหนดเป็นขั้นตอน ในการดำเนินงานไว้ ๑๐ ขั้นตอน ดังนี้

- ขั้นที่ ๑ ทำความเข้าใจโครงการทุกครัวเรือน
- ขั้นที่ ๒ จัดตั้งคณะกรรมการกองทุนแม่ของแผ่นดิน
- ขั้นที่ ๓ รับสมัครครัวเรือนสมาชิกเข้าร่วมโครงการ
- ขั้นที่ ๔ จัดตั้งกลุ่มชุมชนเข้มแข็ง
- ขั้นที่ ๕ ให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องยาเสพติด
- ขั้นที่ ๖ จัดตั้งกองทุนแก้ไขปัญหายาเสพติด
- ขั้นที่ ๗ ประชาคมคัดแยกโดยสันติวิธี
- ขั้นที่ ๘ ทำกิจกรรมป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดร่วมกัน (อย่างต่อเนื่อง)
- ขั้นที่ ๙ การรับรองครัวเรือนปลอดภัย
- ขั้นที่ ๑๐ การรักษาสถานะของชุมชนเข้มแข็ง

➤ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

ความเป็นมา

กรมการพัฒนาชุมชนดำเนินการส่งเสริม สนับสนุนการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๗ โดย ศาสตราจารย์ ดร.ยวัฒน์ วุฒิเมธี อดีตอธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน ได้เริ่มทดลองดำเนินการครั้งแรก ๒ แห่ง คือ ที่บ้านขามวง อำเภอสารภ จังหวัดเชียงใหม่ และบ้านในเมือง อำเภอละงู จังหวัดสตูล

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเป็นการผสมผสานระหว่างแนวคิดของสหกรณ์ การเกษตรกับเครดิตยูเนียน และสินเชื่อเพื่อการเกษตร โดยใช้ **“เงินเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน”** ทำให้คนมีคุณธรรม มีการช่วยเหลือเกื้อกูล เอื้ออาทร แบ่งปันซึ่งกันและกัน เกิดกระบวนการเรียนรู้การทำงานร่วมกัน ตามวิถีทางประชาธิปไตย มีการยอมรับฟังความคิดเห็นของส่วนใหญ่ เคารพในกฎกติกาที่มาจากข้อตกลงร่วมกัน เกิดการเรียนรู้การบริหารจัดการเงินทุนของตนเองเพื่อจัดสรรผลประโยชน์ และจัดเป็นสวัสดิการให้กับสมาชิก ทำให้ชุมชนมีแหล่งทุนในการประกอบอาชีพเป็นของตนเอง ลดการพึ่งพิงแหล่งทุนจากภายนอกชุมชน และที่สำคัญที่สุดคือ เป็นการฝึกคนให้เกิดการอดทน มีสัจจะ มีระเบียบวินัยในการใช้เงิน รู้จักใช้จ่ายเงินอย่างมีเหตุมีผล มีความเหมาะสม พอประมาณกับตนเองและครอบครัว เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับครอบครัว และชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

หลักการ

การดำเนินการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเป็นการรวมตัวของประชาชน บริหารจัดการโดยประชาชน และเพื่อประโยชน์ของสมาชิกและหมู่บ้าน จึงมีหลักการดำเนินงานดังนี้

๑. ความรู้สึกรับเป็นเจ้าของ เป็นการสร้างความรู้สึกการเป็นเจ้าของให้กับสมาชิกทุกคน ทำให้เกิดความรักใคร่ชอบ และช่วยกันดูแลเอาใจใส่ในการดำเนินงานของกลุ่ม
๒. การพึ่งตนเอง ฝึกนิสัยการประหยัดและอดออม โดยนำเอาคุณสมบัติพิเศษ ๓ ประการของชาวจีนบพ คือ ความซื่อสัตย์ ความทนอด และความอดทน มารวมกันในรูปกลุ่มทำให้มีการรวมเงินทุนชุมชนเป็นของตนเอง ลดการพึ่งพิงแหล่งทุนจากภายนอกหมู่บ้าน
๓. หลักคุณธรรม ใช้การออมทรัพย์เป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน เพื่อให้คนมีคุณธรรม ๕ ประการ คือ ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความรับผิดชอบ ความเห็นอกเห็นใจ และความไว้วางใจ
๔. หลักการควบคุมกันเอง สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตทุกคนจะต้องให้ความสนใจดูแลความเคลื่อนไหว และตรวจสอบซึ่งกันและกัน

วัตถุประสงค์

การดำเนินกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

๑. เพื่อพัฒนาคน โดยใช้หลักการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เป็นเครื่องมือในการพัฒนาตนเอง และเพื่อนสมาชิกให้มีคุณธรรม ๕ ประการ
๒. เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน โดยการระดมเงินออม จัดตั้งเป็นกองทุน ทำให้ชุมชนมีแหล่งเงินทุนในการกู้ยืมเงินไปประกอบอาชีพ ใช้ตามความจำเป็นของครอบครัว และเรียนรู้กิจกรรมเชิงธุรกิจ สามารถเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว
๓. เพื่อพัฒนาสังคม โดยการปลูกฝังคุณธรรม ๕ ประการ ปลูกฝังวิถีประชาธิปไตยก่อให้เกิดความสามัคคี การช่วยเหลือเอื้ออาทรต่อกัน ความร่วมมือร่วมใจ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ความยุติธรรม ความเท่าเทียมกันของสมาชิก

คุณธรรม ๕ ประการ ของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เป็นองค์กรที่รวมเอาคนที่รู้จักเพื่อแสวงหาแนวทางใหม่ในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สิ่งสำคัญที่จะทำให้การรวมตัวของสมาชิกเหนียวแน่น สามารถทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ คือ คุณธรรมของสมาชิก ซึ่งมี ๕ ประการ ดังนี้

๑. **ความซื่อสัตย์** หมายถึง การสร้างสัจจะต่อตนเองในการประหยัด อดออมอย่างสม่ำเสมอ และการซื่อสัตย์ต่อกลุ่มในการถือหุ้นหรือฝากเงินในกลุ่มอย่างต่อเนื่อง เมื่อกู้เงินไปแล้วก็ใช้คืนเงินตามสัญญา

๒. **ความเสียสละ** หมายถึง ความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อ แบ่งปันสิ่งที่ดีให้แก่กัน ไม่มีจิตใจคับแคบ เช่น หากเพื่อนมีความเดือดร้อน ก็จะทำให้เพื่อนได้กู้เงินก่อน ซึ่งการเสียสละนี้จะเป็นการผูกมิตรไมตรีระหว่างสมาชิก สร้างนิสัยให้เห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวม

๓. **ความรับผิดชอบ** หมายถึง การร่วมมือกับกลุ่มในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ โดยการเข้าร่วมประชุม การแสดงความคิดเห็น และข้อเสนอต่อการบริหารงานกลุ่ม ความรับผิดชอบดังกล่าวจะทำให้กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตสามารถแก้ปัญหาของสมาชิกได้อย่างมีพลัง

๔. **ความเห็นอกเห็นใจ** หมายถึง เป็นความรู้สึกภายในใจของเพื่อนสมาชิก หากเกิดความเข้าใจต่อกันแล้วจะทำให้กิจกรรมที่ทำร่วมกันทุกอย่างราบรื่นไปได้ด้วยดี ความเห็นอกเห็นใจอาจแสดงออกด้วยการกล่าวคำรู้สึกที่ดี เช่น การให้กำลังใจคณะกรรมการที่เสียสละแรงกายแรงใจมาทำงานให้กับกลุ่ม เป็นต้น

๕. **ความไว้วางใจ** หมายถึง การแสดงความรู้สึกทางบวกต่อความคาดหวังที่มีต่อการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม เช่น การไว้วางใจเพื่อนสมาชิกที่กู้เงินไปว่าจะนำเงินไปใช้ในทางที่เป็นประโยชน์และจะนำเงินมาชำระคืนได้ ความไว้วางใจต่อการทำหน้าที่ของคณะกรรมการ เป็นต้น ความไว้วางใจดังกล่าวจะนำมาซึ่งความยุติธรรมที่สมาชิกทุกคนจะได้รับบริการจากกลุ่มโดยเท่าเทียมกัน

➤ กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี

“กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี เป็นกองทุนที่เกิดขึ้นเพื่อให้สตรีได้เข้าถึงแหล่งทุน หรือเงินกู้ยืมดอกเบี้ยต่ำ นำไปประกอบอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้หรือพัฒนาอาชีพ ผ่านการรวมกลุ่มของสตรี โดยมีการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ เอกชน ภาคประชาสังคม เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งที่มาจากภายในกลุ่มของสตรีเอง โดยเริ่มต้นจากความต้องการของสตรีบริหารจัดการด้วยสตรี สตรีมีความสุข และสตรีมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น” โดยมีสำนักงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี (สกส.) กรมการพัฒนาชุมชน เป็นหน่วยงานหลักขับเคลื่อนภารกิจ

วัตถุประสงค์

๑. เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนดอกเบี้ยต่ำ ในการสร้างโอกาสให้สตรีเข้าถึงแหล่งเงินทุนสำหรับการลงทุน เพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้หรือเสริมสร้างความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจให้แก่สตรีและองค์กรของสตรี

๒. เป็นแหล่งเงินทุนเพื่อการส่งเสริมบทบาทและพัฒนาศักยภาพสตรีและเครือข่ายสตรี ในการเฝ้าระวังดูแลและแก้ไขปัญหาของสตรี การส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของสตรี นำไปสู่การสร้างสวัสดิภาพหรือสวัสดิการ

๓. เพื่อคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของสตรีและผู้ด้อยโอกาสอื่น ๆ ในสังคม เป็นแหล่งเงินทุนเพื่อการส่งเสริม สนับสนุนการจัดกิจกรรมในการพัฒนาบทบาทสตรี การสร้างภาวะผู้นำ การพัฒนาองค์ความรู้

๔. เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางด้านสังคมให้แก่สตรีและองค์กรของสตรีเป็นแหล่งเงินทุนเพื่อสนับสนุนโครงการอื่น ๆ ที่เป็นการแก้ไขปัญหาและพัฒนาสตรีตามที่คณะกรรมการพิจารณาเห็นสมควร

เงินกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีที่ให้สมาชิกขอรับการสนับสนุน

๑. เงินทุนหมุนเวียน (เงินกู้)

เงินทุนหมุนเวียน คือ เงินทุนให้กู้แก่สมาชิกตามโครงการที่ได้รับการสนับสนุนจากกองทุนเพื่อการประกอบอาชีพ การสร้างงาน การสร้างรายได้หรือการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ

๒. เงินอุดหนุน (ทุนให้เปล่า)

เงินอุดหนุน คือ เงินทุนตามโครงการที่ได้รับการสนับสนุนจากกองทุนเพื่อการส่งเสริมบทบาทและพัฒนาศักยภาพสตรีและเครือข่าย การส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมในการพัฒนาบทบาทสตรี และการสนับสนุนโครงการที่แก้ไขปัญหาและพัฒนาสตรี

การใช้เงินทุนหมุนเวียน กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี

การใช้เงินอุดหนุน กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี

➤ ศูนย์จัดการกองทุนชุมชน

ความหมาย

เป็นการรวมตัวของกลุ่ม/องค์กร/กองทุนการเงินที่มีอยู่ในหมู่บ้าน/ชุมชน ทั้งที่จัดตั้งโดยภาคประชาชนและสนับสนุนจากภาครัฐ โดยการบูรณาการข้อมูลในพื้นที่ และบูรณาการเชื่อมโยงการบริหารจัดการเงินทุนในชุมชนให้สามารถใช้เงินทุนอย่างคุ้มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุดเพื่อแก้ปัญหาหนี้สินและบริหารจัดการชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริมการบูรณาการกลุ่ม/องค์กร/กองทุนการเงินให้มีการเชื่อมโยงการบริหารจัดการเงินทุนชุมชนให้เป็นระบบ มีความเป็นเอกภาพ สามารถแก้ไขปัญหาและพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้กับชุมชนอย่างแท้จริง

เป้าหมาย

เพื่อให้หมู่บ้าน/ชุมชนมีการบริหารจัดการกองทุนและเงินทุนในชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ มุ่งไปสู่เป้าหมายหลักในการดำเนินงาน คือ การบริหารจัดการหนี้ ไปสู่ ๑ ครั้วเรือน ๑ สัญญา

บทบาทหน้าที่

๑. แก้ไขปัญหาหนี้สิน โดยใช้กระบวนการการบริหารจัดการหนี้ครัวเรือน ไปสู่ ๑ ครั้วเรือน ๑ สัญญา
๒. เชื่อมโยงการบริหารจัดการเงินทุนในชุมชนให้เป็นระบบ โดยการจัดทำฐานข้อมูลทุนชุมชน ฐานข้อมูลหนี้สินครัวเรือน บริหารจัดการหนี้ ปรับโครงสร้างหนี้ และส่งเสริมวินัยทางการเงินให้คนในชุมชน
๓. ส่งเสริมสนับสนุนให้ครัวเรือนนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต และวางแผนชีวิต ครัวเรือนมีการจัดทำบัญชีครัวเรือนเพื่อให้รู้รายรับ รายจ่าย รู้ต้นทุน รู้วิธีป้องกัน อดออม อดออมจนสามารถบริหารลดหนี้ ปลดหนี้ บริหารเงิน บริหารชีวิตอย่างมีคุณภาพ

คณะกรรมการศูนย์จัดการกองทุนชุมชน

มาจากตัวแทนกลุ่ม/กองทุนในหมู่บ้าน/ชุมชนที่เป็นสมาชิกของศูนย์จัดการกองทุนชุมชน ผู้นำชุมชน และผู้ทรงคุณวุฒิ (ไม่ควรมาจากคณะกรรมการกลุ่ม/กองทุนใดเพียงกลุ่ม/กองทุนเดียว)

สมาชิกศูนย์จัดการกองทุนชุมชน

- สมาชิกเป็นรายกลุ่ม (ไม่ใช่รายบุคคล) เช่น กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มอาชีพ กลุ่มผู้ผลิตน้ำดื่ม กลุ่มผู้ใช้น้ำ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กทบ.) กองทุนแก้ไขปัญหาความยากจน (กข.คจ.) ฯลฯ
- กลุ่ม/กองทุนในหมู่บ้าน/ชุมชนที่เป็นสมาชิกของศูนย์จัดการกองทุนชุมชนยังคงดำเนินกิจกรรมของกลุ่มตามเดิม ไม่มีการยุบรวมกับศูนย์จัดการกองทุนชุมชน
- หากกรณีที่ศูนย์จัดการกองทุนชุมชนใดมีสมาชิกเป็นรายบุคคล จะต้องปรับเปลี่ยนโดยพิจารณาให้สมาชิกเข้าสังกัดกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งของกลุ่ม/กองทุนที่เป็นสมาชิกของศูนย์จัดการกองทุนชุมชน หรือจัดตั้งกลุ่มใหม่ขึ้นมา เพื่อรองรับการเข้าสังกัดกลุ่มของสมาชิกที่ไม่ได้เป็นสมาชิกของกลุ่ม/กองทุนต่าง ๆ
- จัดสวัสดิการชุมชน ซึ่งกรณีที่กลุ่ม/กองทุนที่เป็นสมาชิกของศูนย์จัดการกองทุนชุมชนดำเนินการอยู่ อาจเห็นชอบให้ศูนย์จัดการกองทุนชุมชนดำเนินกิจกรรมจัดสวัสดิการชุมชนในภาพรวมของหมู่บ้าน/ชุมชน โดยทั้งนี้ต้องผ่านเวทีประชาคมและมีมติเห็นชอบจากกลุ่ม/กองทุนที่เป็นสมาชิกของศูนย์จัดการกองทุนชุมชน

➤ โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP)

แนวคิดและหลักการ

“หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” ONE TAMBON ONE PRODUCT เป็นแนวคิดที่เน้นกระบวนการสร้างรายได้จากผลิตภัณฑ์ ในแต่ละหมู่บ้าน ชุมชนหรือตำบล เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมให้แต่ละชุมชนได้นำทรัพยากรภูมิปัญญาในท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์และบริการคุณภาพที่มีจุดเด่นและมูลค่าเพิ่มเป็นที่ต้องการของตลาด สอดคล้องกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของท้องถิ่น โดยยึดหลักการพึ่งตนเองของชุมชน และรัฐพร้อมที่จะช่วยเหลือในด้านความรู้สมัยใหม่และการบริหารจัดการ เชื่อมโยงสินค้าชุมชนสู่ตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ

นอกจากนี้ยังเป็นแนวคิดที่ต้องการให้แต่ละท้องถิ่นมีผลิตภัณฑ์ ที่ใช้วัตถุดิบทรัพยากรของท้องถิ่น ลดปัญหาการอพยพย้ายถิ่นไปสู่เมืองใหญ่ เป็นการสร้างเศรษฐกิจชุมชนที่สอดคล้องกับการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเป็นเครื่องมือกระตุ้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ส่งเสริมกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น สร้างชุมชนที่เข้มแข็งพึ่งตนเองได้ การดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องนั้น เป็นกลยุทธ์การพัฒนาที่ต้องอาศัยหมู่บ้านเป็นหน่วยการพัฒนาเบื้องต้น

ผลิตภัณฑ์ ไม่ได้หมายถึงตัวสินค้าอย่างเดียว แต่เป็นกระบวนการทางความคิดรวมถึงการบริการดูแลอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การรักษาภูมิปัญญาไทย การท่องเที่ยว ศิลปวัฒนธรรมประเพณี การต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้กลายเป็นผลิตภัณฑ์คุณภาพที่มีเอกลักษณ์ มีจุดเด่น จุดขาย ที่รู้จักกันแพร่หลายทั้งในและต่างประเทศ

แนวคิดพื้นฐาน ปรัชญา OTOP มีด้วยกัน ๓ ประการ คือ

๑. ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่สากล (Local yet Global :Think Globally, Act Locally) หรือคิดระดับโลก แต่ทำระดับท้องถิ่น คือ การผลิตสินค้าที่คงไว้ซึ่งวัฒนธรรมท้องถิ่นและอัตลักษณ์ของชุมชน ซึ่งไม่ใช่เพียงการผลิต ที่ตอบสนองความต้องการของชุมชนเท่านั้น แต่เป็นการผลิตที่สามารถเข้าถึงรสนิยมของผู้บริโภคทั้งในประเทศและต่างประเทศโดยพิจารณาความต้องการของตลาดเป็นสำคัญ

๒. การพึ่งพาตนเองและคิดอย่างสร้างสรรค์ (Self – reliance and Creativity) คือ การปลูกจิตสำนึกในการพึ่งพาตนเอง ให้ประชาชนในท้องถิ่นเป็นผู้ตัดสินใจเพื่อพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง กิจกรรมต่าง ๆ ต้องมาจากความต้องการของคนในชุมชน ชุมชนต้องร่วมกันใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ คิดค้นผลิตสินค้าและบริการใหม่ ๆ จากทรัพยากรในท้องถิ่นโดยผสมผสานกับเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่น เพื่อสร้างความแตกต่างและการสร้างมูลค่าในเชิงเศรษฐกิจ

๓. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development) คือ การส่งเสริมพัฒนาบุคลากรในท้องถิ่นให้สามารถเรียนรู้ ค้นคว้า พัฒนาได้ด้วยตนเอง กระตุ้นและส่งเสริมให้ทำในสิ่งใหม่ ๆ ที่ท้าทายความสามารถ และมีความคิดสร้างสรรค์ เพราะผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนให้ท้องถิ่นเกิดการพัฒนายั่งยืน คือ ผู้นำชุมชนและประชาชนในท้องถิ่น การพัฒนาบุคลากรถือเป็นปัจจัยสำคัญที่สุด

• การคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย ๒๕๖๕

ความเป็นมา

กรมการพัฒนาชุมชนได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการอำนวยการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์แห่งชาติ (กอ.นตผ) ให้รับผิดชอบดำเนินการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP Product Champion) ต่อเนื่องจากการลงทะเบียนผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP เป็นประจำทุก ๒ ปี เพื่อเป็นการส่งเสริมสนับสนุนให้ผลิตภัณฑ์ OTOP ได้มีโอกาสพัฒนาให้มีคุณภาพมาตรฐาน เป็นที่ยอมรับแก่บุคคลทั่วไป จนสามารถใช้เป็นแหล่งรายได้และความเข้มแข็งให้กับชุมชน อีกทั้งเป็นการกระตุ้นให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP และชุมชน ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีมาตรฐานในระดับสากล

กรอบการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย

๑. สามารถส่งออกได้ (Exportable) โดยมีความแกร่งของตราผลิตภัณฑ์ (Brand Equity)
๒. ผลิตอย่างต่อเนื่องและคุณภาพคงเดิม (Continuous & Consistent)
๓. ความมีมาตรฐาน (Standardization) โดยมีความคุณภาพ (Quality) และสร้างความพึงพอใจแก่ลูกค้า (Satisfaction)
๔. มีประวัติความเป็นมาของผลิตภัณฑ์ (Story of Product) ที่สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชนเชิงพื้นที่

ประเภทผลิตภัณฑ์ที่คัดสรรฯ

ผลิตภัณฑ์ที่คัดสรรฯ แบ่งออกเป็น ๕ กลุ่มประเภทผลิตภัณฑ์ ตามนิยามความหมายที่ระบุต่อไปนี้

๑. ประเภทอาหาร หมายถึง ผลผลิตทางการเกษตรและอาหารแปรรูป ซึ่งได้รับมาตรฐาน อย.,GAP, GMP, HACCP, Q mark, มผช., มอก., มาตรฐานเกษตรอินทรีย์, ฮาลาล และมีบรรจุภัณฑ์เพื่อการจำหน่ายทั่วไป แบ่งเป็น ๓ กลุ่ม ดังนี้

๑.๑ ผลผลิตทางการเกษตรที่ใช้บริโภคสด

- ผลผลิตทางการเกษตรที่สามารถลงทะเบียนได้ เช่น พืชผัก ผลไม้ เช่น มะม่วง สับปะรด ส้มเขียวหวาน มังคุด ส้มโอ กล้วย เป็นต้น

- ผลผลิตทางการเกษตรที่ไม่สามารถลงทะเบียนได้ เช่น กิ่งพันธุ์ไม้ทุกชนิด เช่น กิ่งพันธุ์มะม่วง กิ่งพันธุ์มะพร้าว ไม้ประดับ เป็นต้น

๑.๒ ผลผลิตทางการเกษตรที่เป็นวัตถุดิบและผ่านกระบวนการแปรรูปเบื้องต้น เช่น น้ำผึ้ง ข้าวสาร ข้าวกล้อง ขาวฮาง เป็นต้น เนื้อสัตว์แปรรูป เช่น เนื้อโคขุน เนื้อนกอจอกเทศแช่แข็ง หมูแดดเดียว หมูยอ แหนม ไส้ฉั่ว ไส้กรอก ปลาอบรมควัน หอยจ๊อ เป็นต้น อาหารประมงแปรรูป เช่น ไส้กรอกปลา ปลาช่อนแดดเดียว ปลาสดแดดเดียว ส้มปลาตัว น้ำบูดู กะปิ กุ้งแห้ง น้ำปลา ปลาร้า เป็นต้น ยกเว้นกรณีสัตว์ที่มีชีวิต เช่น ไก่ชน ปลากัด ไม่ถือเป็นผลิตภัณฑ์ที่ลงทะเบียนได้ เพราะไม่ผ่านกระบวนการแปรรูปเบื้องต้น

๑.๓ อาหารแปรรูปกึ่งสำเร็จรูป/สำเร็จรูป เช่น ขนมเค้ก เฉาก๊วย ขนมโมจิ เต้าส้อ กระจายสารท กล้วยฉาบ กล้วยอบ มะขามปรางรส ทุเรียนทอด กาละแม กะหรี่ปั๊บ ขนมทองม้วน ข้าวเกรียบ ข้าวแต่น น้ำพริกเผาและน้ำพริกต่าง ๆ แจ่วบอง น้ำจิ้มสุกี้ น้ำปลาหวาน ผักกาดดอง พริกไทย แคบหมู ไข่เค็ม กุนเชียง หมูทุบ หมูแผ่น เป็นต้น

๒. ประเภทเครื่องดื่ม หมายถึง ผลิตภัณฑ์ประเภทเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ ได้แก่ สุราแช่ สุรากลั่น สาโท ไวน์ เหล้าขาว ๓๕-๔๐ ดีกรี เป็นต้น และเครื่องดื่มที่ไม่มีแอลกอฮอล์ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มประเภทพร้อมดื่ม ผลิตภัณฑ์ประเภทชงละลาย และผลิตภัณฑ์ประเภทชง เช่น น้ำแร่ น้ำผึ้ง น้ำผลไม้ น้ำสมุนไพร เครื่องดื่มรังกาแพคั่ว กาแฟปรุงสำเร็จ ชิงผงสำเร็จรูป มะตูม ผงชาใบหม่อน ชาจีน ชาสมุนไพร น้ำเต้าหู้ นมสด นมข้าวกล้อง เป็นต้น ทั้งนี้ น้ำดื่มบรรจุขวดไม่ถือเป็นผลิตภัณฑ์ที่ลงทะเบียนได้

๓. ประเภทผ้า เครื่องแต่งกาย หมายถึง ผ้าทอและผ้าถักจากเส้นใยธรรมชาติหรือเส้นใยสังเคราะห์ รวมทั้งเสื้อผ้า/เครื่องนุ่งห่ม และเครื่องแต่งกายที่ใช้ประดับตกแต่งประกอบการแต่งกายทั้งเพื่อประโยชน์ในการใช้สอยและเพื่อความสวยงาม

๓.๑ ผ้า หมายถึง ผลิตภัณฑ์ผ้าผืนที่ทำจากเส้นใย เส้นด้าย นำมาทอถักเป็นผืนมีลวดลายเกิดจากโครงสร้างการทอหรือตกแต่งสำเร็จบนผืนผ้า ทำด้วยมือ หรือเครื่องจักร รวมถึงผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าและเครื่องนุ่งห่มซึ่งเป็นเส้นใยธรรมชาติและเส้นใยสังเคราะห์ สิ่งทอ และผลิตภัณฑ์ที่ทำจากผ้าเป็นหลักและมีวัสดุอื่น ๆ เป็นองค์ประกอบผสม เช่น ผ้าไหม ผ้าฝ้าย ผ้าโสร่ง ผ้าขาวม้า ผ้าคลุมไหล่ ผ้าบาติก ผ้าถุง ผ้าปักชาวเขา ผ้าคลุมผม หมวกกะปิเยาะ ผ้าพันคอ เสื้อผ้าสำเร็จรูป บุรุษ - สตรี เป็นต้น

๓.๒ เครื่องแต่งกาย หมายถึง ผลิตภัณฑ์ที่ใช้ประดับตกแต่งประกอบการแต่งกายที่ทำจากวัสดุทุกประเภทเพื่อประโยชน์ในการใช้สอย เช่น รองเท้า เข็มขัด กระเป๋าถือ เป็นต้น และเพื่อความสวยงาม เช่น สร้อยแหวน ต่างหู เข็มกลัด กำไล นาฬิกาข้อมือ เนคไท หมวกแฟชั่น เป็นต้น

๔. ประเภทของใช้/ของตกแต่ง/ของที่ระลึก หมายถึง ผลิตภัณฑ์ที่มีไว้ใช้หรือตกแต่งประดับในบ้าน สถานที่ต่าง ๆ เช่น เครื่องใช้ในบ้าน เครื่องครัว เครื่องเรือน ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการใช้สอย หรือประดับตกแต่ง หรือให้เป็นของขวัญ เพื่อให้ผู้รับนำไปใช้สอยในบ้าน ตกแต่งบ้าน รวมทั้งสิ่งประดิษฐ์ที่สะท้อนถึงวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมท้องถิ่น และสินค้านั้นต้องไม่ผลิตโดยใช้เครื่องจักรเป็นหลัก และใช้แรงงานคนเป็นส่วนเสริมหรือไม่ใช้แรงงานคน โดยประเภทของใช้/ของตกแต่ง/ของที่ระลึก แบ่งออกเป็น ๗ กลุ่ม ดังนี้

๔.๑ ไม้ หมายถึง ของใช้/ของตกแต่ง/ของที่ระลึก ที่มีวัสดุที่ทำจากไม้เป็นหลัก เช่น ไม้แกะสลัก เฟอร์นิเจอร์ ก่อ่งไม้ นาฬิกาไม้ตั้งโต๊ะ โคมไฟกะลามะพร้าว ของเด็กเล่น เครื่องดนตรี ตู้พระธรรม เรือจำลอง แจกันไม้ กรงนก ไม้แขวนเสื้อ เป็นต้น

๔.๒ จักสาน ถักสาน หมายถึง ของใช้ /ของตกแต่ง/ของที่ระลึก ที่มีวัสดุที่เป็นเส้นใยธรรมชาติ หรือวัสดุสังเคราะห์ใด ๆ เช่น พลาสติกนำมาจักสาน หรือถักสานถักทอเป็นรูปร่าง เช่น ตะกร้า กระจุตสาน เสื่อกก ที่รองจานทำจากเสื่อกก หมวกจักสาน ที่ใส่ของทำจากพลาสติกสานกระจาด กระบุง กระด้ง กระติบข้าว เชือกมัด เปलयวน ไม้กวาด พรมเช็ดเท้า ผาซี เป็นต้น

๔.๓ ดอกไม้ประดิษฐ์/วัสดุจากเส้นใยธรรมชาติ หมายถึง ดอกไม้ ต้นไม้ กล้วยไม้ ผลไม้ที่ไม่ใช่สิ่งมีชีวิตตามธรรมชาติ แต่ทำจากวัสดุต่าง ๆ เพื่อเลียนแบบธรรมชาติหรือและผลิตภัณฑ์ ประเภทของใช้/ของตกแต่ง/ของที่ระลึก ที่มีวัสดุที่ทำจากกระดาษเป็นหลัก เช่น ฤกษ์กระดาษ ก่อ่งกระดาษ ต้นไม้ประดิษฐ์ ผลไม้ประดิษฐ์ เป็นต้น

๔.๔ โลหะ หมายถึง ผลิตภัณฑ์ประเภทของใช้ /ของตกแต่ง/ของที่ระลึกที่ทำจากโลหะต่าง ๆ เช่น เงิน ทองเหลือง ดีบุก สแตนเลส ทอง สังกะสี เป็นส่วนประกอบหลัก เช่น ซ้อนส้อม มีด ผลิตภัณฑ์ภาชนะที่ใช้โลหะ ภาชนะที่ทำจากสแตนเลสทูป ทองเหลืองทูป พิวเตอร์บรอนซ์ แกะสลักที่ใช้ตกแต่งสถานที่ต่าง ๆ เป็นต้น

๔.๕ เซรามิก/เครื่องปั้นดินเผา หมายถึง ผลิตภัณฑ์ที่มีการนำวัสดุประเภทดิน สีนแร่ ไปขึ้นรูปและนำไปเผาด้วยความร้อนสูง เพื่อเป็นภาชนะ ของใช้ ของตกแต่ง ของที่ระลึก เช่น เบญจรงค์ ถ้วยชาม ภาชนะกระเบื้อง เซรามิก โอ่ง อ่าง กระถางต่าง ๆ เป็นต้น

๔.๖ เหวะสิ่งทอ หมายถึง ของใช้/ของตกแต่ง/ของที่ระลึก ที่มีวัสดุทำจากผ้า มีการตัดเย็บ เช่น ชุดเครื่องนอน พรมเช็ดเท้า ผ้าปูโต๊ะ ถุงมือถักสำหรับทำการเกษตร เป็นต้น

๔.๗ อื่น ๆ ของใช้/ของตกแต่ง/ของที่ระลึก หรือผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ที่ใช้วัสดุอื่นใดนอกเหนือจากข้อ ๔.๑ - ๔.๖ เช่น ทำจากพลาสติก เรซิน แก้ว เทียน รูปวาด กระຈก ซีเมนต์ ต้นไม้มงคล ตุ๊กตาจากดินไทย พระพุทธรูป เป็นต้น

๕. ประเภทสมุนไพรที่ไม่ใช่อาหาร หมายถึง ผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรหรือมีสมุนไพรเป็นส่วนประกอบ อาจใช้ประโยชน์ และอาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพ ได้แก่ ยาจากสมุนไพร เครื่องสำอางสมุนไพร วัตถุอันตรายที่ใช้ในบ้านเรือน เช่น น้ำยาล้างจานสมุนไพร สมุนไพรไล่ยุง หรือกำจัดแมลง และรวมถึงผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรที่ใช้ทางการเกษตร เช่น น้ำหมักชีวภาพ น้ำส้มควันไม้ ปุ๋ยอินทรีย์ โดยประเภทสมุนไพรที่ไม่ใช่อาหารแบ่งเป็น ๓ กลุ่ม

๕.๑ ยาจากสมุนไพร

๕.๒ เครื่องสำอางสมุนไพร

๕.๓ วัตถุอันตรายที่ใช้ในบ้านเรือนและผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรที่ใช้ในทางการเกษตร

ในกรณีที่มีปัญหาการจัดประเภทผลิตภัณฑ์ ให้พิจารณาจัดโดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์หรือประโยชน์ในการใช้สอย และให้อยู่ในดุลยพินิจของคณะกรรมการ นตผ.จังหวัด

การจัดระดับผลิตภัณฑ์

สามารถแบ่งได้ออกเป็น ๕ ระดับ ตามคะแนน ดังนี้

๑. ระดับ ๕ ดาว (ได้คะแนนตั้งแต่ ๙๐ - ๑๐๐ คะแนน) เป็นสินค้าที่มีคุณภาพมาตรฐาน หรือมีศักยภาพ ในการส่งออก

๒. ระดับ ๔ ดาว (ได้คะแนนตั้งแต่ ๘๐ - ๘๙ คะแนน) เป็นสินค้าที่มีศักยภาพเป็นที่ยอมรับระดับประเทศ และสามารถพัฒนาสู่สากล

๓. ระดับ ๓ ดาว (ได้คะแนนตั้งแต่ ๗๐ - ๗๙ คะแนน) เป็นสินค้าที่มีคุณภาพระดับกลางที่สามารถพัฒนาสู่ระดับ ๔ ดาวได้

๔. ระดับ ๒ ดาว (ได้คะแนนตั้งแต่ ๕๐ - ๖๙ คะแนน) เป็นสินค้าที่สามารถพัฒนาสู่ระดับ ๓ ดาว มีการประเมินศักยภาพเป็นระยะ

๕. ระดับ ๑ ดาว (ได้คะแนนต่ำกว่า ๕๐ คะแนน) เป็นสินค้าที่ยังไม่สามารถพัฒนาสู่ระดับ ๒ ดาวได้ เนื่องจากมีจุดอ่อนมาก และพัฒนายาก

➤ การพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง

ความเป็นมา

กรมการพัฒนาชุมชนมีภารกิจเกี่ยวกับการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้มีความมั่นคงและมีเสถียรภาพ โดยสนับสนุนให้มีการจัดทำและใช้ประโยชน์จากข้อมูลสารสนเทศ ศึกษาวิเคราะห์ วิจัย จัดทำยุทธศาสตร์ชุมชน ตลอดจนการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาชุมชน ได้กำหนดหน้าที่ประการหนึ่งในการพัฒนาระบบและกลไกในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ การจัดการความรู้ การอาชีพ การออมและการบริหารจัดการเงินทุนของชุมชนเพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถของชุมชน ผู้นำชุมชน องค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชน บริหารจัดการให้ชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

จากภารกิจข้างต้น กระทรวงมหาดไทยจึงไว้วางใจมอบหมายภารกิจให้กรมการพัฒนาชุมชนเป็นหน่วยงานหลักในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เนื่องจากกระบวนการพัฒนาหมู่บ้าน ชุมชน มีความสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือปฏิบัติงานตามหลักความพอประมาณ ความมีเหตุผล สร้างภูมิคุ้มกันที่ดี ด้วยการใช้ความรู้ ความชอบธรรมและคุณธรรม ทำให้ชุมชนพึ่งตนเองบนความพอเพียง โดยบูรณาการการทำงานร่วมกันในทุกกรมและรัฐวิสาหกิจ

กรอบความคิด แนวคิดในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

จากภารกิจของกรมการพัฒนาชุมชน และภารกิจที่ได้รับมอบหมายจากกระทรวงมหาดไทย กรมการพัฒนาชุมชนจึงได้นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาขยายผลในกระบวนการทำงาน โดยการดำเนินงานหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยเกณฑ์ประเมิน ๖ ด้าน คือ ลดรายจ่าย (ทำสวนครัว ปลูกดอกอบายมุข) เพิ่มรายได้ (มีอาชีพสุจริต ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม) ประหยัด (มีการออม มีกลุ่มออมทรัพย์ฯ) การเรียนรู้ (สืบทอดภูมิปัญญา มีการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง) อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (ใช้วัสดุดีบในชุมชน ประกอบอาชีพ ปลูกต้นไม้) เอื้ออารีต่อกัน (ช่วยเหลือคนจน คนด้อยโอกาส รู้รัก สามัคคี)

ต่อมา กรมการพัฒนาชุมชนได้ขยายผลการดำเนินงานสู่ความยั่งยืน โดยการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ให้เป็นต้นแบบ มีศักยภาพ ๔ ด้าน ๒๓ ตัวชี้วัด คือ

ด้านจิตใจและสังคม มี ๗ ตัวชี้วัด คือ สามัคคี มีข้อตกลงข้อมูลหมู่บ้าน มีกองทุน ยึดหลักประชาธิปไตย มีคุณธรรม/จริยธรรม ชุมชนปลอดภัย เชื่อมั่นในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ด้านเศรษฐกิจ มี ๕ ตัวชี้วัด คือ จัดทำบัญชีครัวเรือน ลดรายจ่าย สร้างรายได้ รวมกลุ่มพัฒนาอาชีพ มีการออม มีกลุ่มในรูปแบบวิสาหกิจชุมชน

ด้านการศึกษา มี ๗ ตัวชี้วัด คือ มีข้อมูลชุมชน มีและใช้ประโยชน์จากข้อมูลและแผนชุมชน ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสร้างคุณค่า มีศูนย์เรียนรู้ ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม สร้างเครือข่ายการพัฒนา ปฏิบัติตามหลักการพึ่งตนเอง

ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มี ๔ ตัวชี้วัด คือ มีจิตสำนึกของการอนุรักษ์ มีกลุ่มองค์กรด้านสิ่งแวดล้อม มีการใช้พลังงานทดแทน และมีการสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ตัวชี้วัดหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ

การจัดระดับศักยภาพการพัฒนาหมู่บ้าน

แบบประเมิน ๔ ด้าน ๒๓ ตัวชี้วัด เมื่อประเมินเสร็จแล้ว สามารถนำมาจัดระดับการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ออกเป็น ๓ ระดับ ตามตัวชี้วัดที่ผ่านเกณฑ์ ดังนี้

ระดับ “พออยู่ พอกิน” เป็นต้นแบบในการใช้ชีวิตพึ่งตนเอง เน้นการปฏิบัติทำกิน ทำใช้ในครัวเรือน เพื่อลดรายจ่าย เพิ่มรายได้และมีการออม

ระดับ “อยู่ดี กินดี” เป็นต้นแบบในการบริหารจัดการพัฒนาในรูปแบบกลุ่ม การพัฒนารายได้ด้วยระบบกลุ่ม เพื่อเพิ่มรายได้และขยายโอกาสคนในชุมชน

ระดับ “มี มี ศรีสุข” เป็นต้นแบบการบริหารการพัฒนาในรูปแบบองค์กรเครือข่ายเพื่อใช้ศักยภาพในการดำเนินการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน เพื่อขยายโอกาสในการประกอบอาชีพและส่งเสริมการจัดสวัสดิการให้กับคนในหมู่บ้านชุมชน

นอกจากการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบแล้ว กรมการพัฒนาชุมชนได้พัฒนาดัชนีชี้วัดความอยู่เย็น เป็นสุข หรือ ความสุขมวลรวมของหมู่บ้าน (Gross Village Happiness : GVH) ขึ้น เพื่อเป็นการสะท้อนเป้าหมายสุดท้ายของการพัฒนาและต้องพิจารณาเชื่อมโยงให้สะท้อนถึงวิธีการต่าง ๆ ที่จะส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมายความอยู่เย็น เป็นสุขด้วย

การประเมินระดับความ “อยู่เย็น เป็นสุข” หรือความสุขมวลรวมของชุมชน ในการประเมินแบบมีส่วนร่วม เป็นการประเมินความสมดุลของความรู้สึก ของประชาชนในการได้ทำกิจกรรมใด ๆ ที่ต้องการจะทำหรือไม่ทำในสิ่งที่ไม่ต้องการ ได้ทำแล้วประสบความสำเร็จตามที่ตั้งใจไว้ เป็นการพึงพอใจในสภาพของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เป็นอยู่ อย่างเข้าใจในสภาพความเป็นจริงเกิดขึ้นเป็นความสุขจากภายใน “จิตที่เป็นกลาง”

ดังนั้น การประเมินความสุข จึงเป็นการนำสถานการณ์ที่เป็นสาเหตุให้เกิดความสุขของประชาชนในชีวิตประจำวัน แล้วทำให้เกิดความสุขให้ขึ้นใน “จิตใจของประชาชน” ในระดับใด

การวัดความสุขมวลรวมของหมู่บ้าน/ชุมชน
๖ องค์ประกอบ ๒๒ ตัวชี้วัด

องค์ประกอบที่ ๑ การมีสุขภาพะ

- ◆ บุคคลมีความรู้ในการสร้างและรักษาสุขภาพร่างกายให้แข็งแรง ไม่เจ็บป่วย อายุยืนนาน
- ◆ บุคคลมีสุขภาพจิตที่ดี ยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม เชื่อมมั่นในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- ◆ บุคคลมีทักษะในการใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่า อยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข สร้างสรรค์ประโยชน์แก่ตนเอง ครอบครัว และชุมชนได้อย่างเต็มศักยภาพ

องค์ประกอบที่ ๒ เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็งเป็นธรรม

- ◆ ครอบครัวมีความมั่นคงในอาชีพ มีรายได้ที่เพียงพอเกิดจากการมีส่วนร่วมอาชีพ
- ◆ ชุมชนมีการกระจายรายได้ในกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนอย่างเป็นธรรม
- ◆ ชุมชนมีกิจกรรมสร้างความมั่นคงเศรษฐกิจฐานราก มีและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนต่อเนื่อง มีสถาบันการเงิน

องค์ประกอบที่ ๓ ครอบครัวอบอุ่น

- ◆ ครอบครัวรักษาสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน สามารถปฏิบัติบทบาทหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม เพื่อให้สามารถดำรงความเป็นครอบครัวและชุมชนได้อย่างมีคุณภาพที่ยั่งยืน
- ◆ ครอบครัวมีการอบรมเลี้ยงดูสมาชิกวัยเยาว์ให้เติบโตอย่างมีคุณภาพในวิถีชีวิตของความเป็นไทย
- ◆ ครอบครัวชุมชน เลี้ยงดูผู้สูงอายุให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

องค์ประกอบที่ ๔ ชุมชนมีการบริหารจัดการชุมชนดี

- ◆ ประชาชนและกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน มีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน ร่วมมือ ช่วยเหลือกัน เกื้อกูลและอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข
- ◆ ชุมชนมีการบริหารจัดการที่ดี มีและใช้แผนชุมชนในการยกระดับคุณภาพชีวิตชุมชน
- ◆ ชุมชนร่วมกับภาคีการพัฒนาที่มีบทบาทเกื้อหนุนกัน สร้างการทำงานภายในชุมชน
- ◆ ชุมชนมีระบบการสื่อสารและกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนอย่างต่อเนื่อง
- ◆ ชุมชนสามารถธำรงไว้ซึ่งคุณค่าของประเพณีวัฒนธรรม และภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชนท้องถิ่น ตลอดจนเอกลักษณ์ความเป็นไทย

องค์ประกอบที่ ๕ การมีสภาพแวดล้อมดีมีระบบนิเวศที่สมดุล

- ◆ บุคคลครอบครัว มีที่อยู่อาศัยที่มั่นคง
- ◆ ชุมชนจัดสภาพแวดล้อมเพื่อการดำรงชีวิตในชุมชนให้มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
- ◆ ชุมชนมีบริการสาธารณสุขภาคที่พอเพียง
- ◆ ชุมชนมีการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อมที่มีคุณภาพ เพื่อสร้างสมดุลให้กับระบบนิเวศ และยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในชุมชน

องค์ประกอบที่ ๖ เป็นชุมชนประชาธิปไตยมีธรรมาภิบาล

- ◆ บุคคลมีศักดิ์ศรี มีสิทธิเสรีภาพและการยอมรับ และเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นคนที่เท่าเทียมกันตามระบอบประชาธิปไตย
- ◆ บุคคลปฏิบัติตามสิทธิหน้าที่ กติกาประชาธิปไตย ไม่ใช้อิทธิพล ขาดเสียงในการใช้สิทธิ์เลือกตั้ง
- ◆ ชุมชนมีธรรมาภิบาลชุมชน มีระบบการบริหารจัดการที่ยึดหลักความโปร่งใส คำนึงถึง เป็นธรรม รับผิดชอบ
- ◆ ชุมชนมีวิถีแก้ปัญหาคือความขัดแย้ง สร้างความสันติสุข สมานฉันท์ในชุมชนโดยชุมชน

➤ ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.)

ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) เป็นข้อมูลที่แสดงถึงลักษณะของสังคมไทยที่พึงประสงค์ตามเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำของเครื่องชี้วัดว่า อย่างน้อยคนไทยควรจะมีระดับความเป็นอยู่ไม่ต่ำกว่าระดับไหน ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ๆ และทำให้ประชาชนสามารถทราบได้ด้วยตนเองว่า ในขณะที่คุณภาพชีวิตของตนเอง ครอบครัว รวมไปถึงหมู่บ้าน/ชุมชนอยู่ในระดับใด มีปัญหาที่จะต้องแก้ไขในเรื่องใดบ้าง เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเอง ครอบครัว และสังคม อันเป็นนโยบายสำคัญในการพัฒนาประเทศ

ประโยชน์ของข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน

๑. ประชาชนจะได้ทราบข้อมูลสถานการณ์คุณภาพชีวิตของตนเอง และครัวเรือน และสามารถปรับปรุงคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นได้ด้วยตนเอง ตัวอย่างเช่น การดูแลสุขภาพอนามัย ความเป็นอยู่ และความปลอดภัยของสมาชิกครัวเรือน ฯลฯ

๒. ประชาชนสามารถเข้าถึงและได้รับสวัสดิการด้านต่าง ๆ จากรัฐ โดยเฉพาะการช่วยเหลือ สนับสนุนจากภาครัฐอย่างทันที่เมื่อดำเนินการขอรับสวัสดิการจากสาธารณสุขหรือภัยพิบัติ เพราะได้ให้ข้อมูลของตนเองไว้กับภาครัฐ

๓. ชุมชนโดยคณะกรรมการหมู่บ้าน องค์กร หรือกลุ่มภายในหมู่บ้าน/ชุมชน จะได้ทราบและมีข้อมูลสถานการณ์คุณภาพชีวิตของประชาชน ครัวเรือน และหมู่บ้าน/ชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อจะได้นำไปใช้ในการวางแผน กำหนดกิจกรรมพัฒนาหมู่บ้าน/ชุมชน และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน

๔. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือภาครัฐที่เกี่ยวข้อง จะได้ทราบและมีข้อมูลสถานการณ์คุณภาพชีวิตของประชาชน ครัวเรือน ชุมชน ตำบล อำเภอ จังหวัด ตลอดจนภาพรวมในระดับประเทศ เพื่อนำไปใช้กำหนดนโยบายวางแผนปฏิบัติการ กำหนดกิจกรรม เพื่อแก้ไขปัญหา และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน

๕. ภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน กลุ่ม องค์กร หรือสถาบันที่เกี่ยวข้อง สามารถเข้าถึงประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมายตามสภาพปัญหาได้อย่างทั่วถึง ทุกพื้นที่ เขตชนบทหรือเขตเมือง ทั้งในกรณีปกติและกรณีเร่งด่วน

๖. ภาคเอกชน สามารถนำข้อมูลในภาพรวมระดับหมู่บ้าน/ชุมชนขึ้นไป ไปใช้ในการตัดสินใจ และวางแผนทางธุรกิจ ซึ่งจะมีส่วนสนับสนุน ส่งเสริมการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนอีกทางหนึ่ง

เครื่องชี้วัดข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน

การจัดเก็บ จปฐ. ปี ๒๕๖๕ ตัวชี้วัดข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน มี ๕ หมวด ๓๑ ตัวชี้วัด ประกอบด้วย **หมวดที่ ๑ : สุขภาพ มี ๗ ตัวชี้วัด**

๑ เด็กแรกเกิดมีน้ำหนัก ๒,๕๐๐ กรัม ขึ้นไป

๒ เด็กแรกเกิด ได้กินนมแม่อย่างเดียวอย่างน้อย ๖ เดือนแรกติดต่อกัน

๓ เด็กแรกเกิดถึง ๑๒ ปี ได้รับวัคซีนป้องกันโรคครบตามตารางสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค

๔ ครัวเรือนกินอาหารถูกสุขลักษณะ ปลอดภัย และได้มาตรฐาน

๕ ครัวเรือนมีการใช้ยาเพื่อบำบัด บรรเทาอาการเจ็บป่วยเบื้องต้นอย่างเหมาะสม

๖ คนอายุ ๓๕ ปีขึ้นไป ได้รับการตรวจสุขภาพประจำปี

๗ คนอายุ ๖ ปีขึ้นไป ออกกำลังกายอย่างน้อยสัปดาห์ละ ๓ วัน ๆ ละ ๓๐ นาที

หมวดที่ ๒ : สภาพแวดล้อม มี ๗ ตัวชี้วัด

๘ คร้วเรือนมีความมั่นคงในที่อยู่อาศัย และบ้านมีสภาพคงทนถาวร

๙ คร้วเรือนมีน้ำสะอาดสำหรับดื่มและบริโภคเพียงพอตลอดปี อย่างน้อยคนละ ๕ ลิตรต่อวัน

๑๐ คร้วเรือนมีน้ำใช้เพียงพอตลอดปี อย่างน้อยคนละ ๔๕ ลิตรต่อวัน

๑๑ คร้วเรือนมีการจัดบ้านเรือนเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด และถูกสุขลักษณะ

๑๒ คร้วเรือนไม่ถูกรบกวนจากมลพิษ

๑๓ คร้วเรือนมีการป้องกันอุบัติเหตุและภัยธรรมชาติอย่างถูกวิธี

๑๔ คร้วเรือนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

หมวดที่ ๓ : การศึกษา มี ๕ ตัวชี้วัด

๑๕ เด็กอายุ ๓ - ๕ ปี ได้รับการเลี้ยงดูเตรียมความพร้อมก่อนวัยเรียน

๑๖ เด็กอายุ ๖ -๑๔ ปี ได้รับการศึกษาภาคบังคับ ๙ ปี

๑๗ เด็กจบชั้น ม.๓ ได้เรียนต่อชั้น ม.๔ หรือเทียบเท่า

๑๘ คนในคร้วเรือนที่จบการศึกษาภาคบังคับ ๙ ปี ที่ไม่ได้เรียนต่อและยังไม่มีงานทำ ได้รับการฝึกอบรมด้านอาชีพ

๑๙ คนอายุ ๑๕ - ๕๙ ปี อ่าน เขียนภาษาไทย และคิดเลขอย่างง่ายได้

หมวดที่ ๔ : การมีงานทำและรายได้ มี ๔ ตัวชี้วัด

๒๐ คนอายุ ๑๕ - ๕๙ ปี มีอาชีพและรายได้

๒๑ คนอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป มีอาชีพและรายได้

๒๒ รายได้เฉลี่ยของคนในคร้วเรือนต่อปี (ปี ๒๕๖๕ ไม่น้อยกว่า ๔๐,๐๐๐ บาท/คน/ปี)

๒๓ คร้วเรือนมีการเก็บออมเงิน

หมวดที่ ๕ : ค่านิยม มี ๘ ตัวชี้วัด

๒๔ คนในคร้วเรือนไม่ดื่มสุรา

๒๕ คนในคร้วเรือนไม่สูบบุหรี่

๒๖ คนอายุ ๖ ปีขึ้นไป ปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาอย่างน้อยสัปดาห์ละ ๑ ครั้ง

๒๗ ผู้สูงอายุ ได้รับการดูแลจากครอบครัว ชุมชน ภาครัฐ หรือภาคเอกชน

๒๘ ผู้พิการ ได้รับการดูแลจากครอบครัว ชุมชน ภาครัฐ หรือภาคเอกชน

๒๙ ผู้ป่วยโรคเรื้อรัง ได้รับการดูแลจากครอบครัว ชุมชน ภาครัฐ หรือภาคเอกชน

๓๐ คร้วเรือนมีส่วนร่วมทำกิจกรรมสาธารณะเพื่อประโยชน์ของชุมชน หรือท้องถิ่น

๓๑ ครอบครัวมีความอบอุ่น

➤ ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน/ชุมชน (กชช. ๒ค)

ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช. ๒ค) คือ ข้อมูลหมู่บ้านที่แสดงให้เห็นสภาพทั่วไป และปัญหาของหมู่บ้านชนบทด้านต่าง ๆ เช่น โครงสร้างพื้นฐาน เศรษฐกิจ สภาพแรงงาน สุขภาวะ และอนามัย ความรู้และการศึกษา การมีส่วนร่วมและความเข้มแข็งของชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความปลอดภัยจากภัยพิบัติและความเสี่ยงในชุมชน เป็นข้อมูลที่จัดเก็บทุกหมู่บ้านในชนบทเป็นประจำทุก ๒ ปี

เครื่องชี้วัดสภาพปัญหาของหมู่บ้านในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (ปี ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) มี ๗ ด้าน ๓๓ ตัวชี้วัด มีการจัดระดับความรุนแรงของปัญหาและระดับการพัฒนาของหมู่บ้านทำให้ทราบลำดับความสำคัญของปัญหา และพื้นที่เป้าหมายที่ควรได้รับการพัฒนาเป็นพิเศษ

วัตถุประสงค์ของข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช. ๒ค)

๑. เพื่อใช้ข้อมูล กชช. ๒ค เป็นเครื่องมือในการสำรวจสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนในแต่ละหมู่บ้านทั่วประเทศ สำหรับการวางแผน การกำหนดนโยบายและเป็นข้อมูลการประเมินผลการพัฒนาโดยส่วนรวม

๒. เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ใช้ประโยชน์จากข้อมูล กชช. ๒ค ในการวางแผนการติดตามและประเมินผลการพัฒนาชนบท

๓. เพื่อใช้ระดับการพัฒนาของหมู่บ้านจากข้อมูล กชช. ๒ค กำหนดพื้นที่เป้าหมายในการพัฒนาของแต่ละจังหวัด อำเภอ และตำบล

ประโยชน์ของข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน/ชุมชน (กชช. ๒ค)

๑. ประชาชนในแต่ละหมู่บ้านทั่วประเทศ สามารถทราบถึงคุณภาพชีวิต สภาพความเป็นอยู่และสภาพปัญหาของหมู่บ้าน/ชุมชนของตนเองว่าเป็นอย่างไร

๒. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถใช้ประโยชน์จากข้อมูล กชช. ๒ค ในการวางแผนการติดตามและประเมินผลการพัฒนาชนบท การจัดระดับการพัฒนาของหมู่บ้าน การจัดทำแผนพัฒนาในด้านต่าง ๆ ตลอดจนการกำหนดพื้นที่เป้าหมายในการพัฒนาของหน่วยงานแต่ละระดับทั้งส่วนกลาง จังหวัด อำเภอ และตำบล

๓. ภาคเอกชน สามารถนำข้อมูลจาก กชช. ๒ค มาใช้ในการตัดสินใจและวางแผนในการบริหารจัดการเพื่อลงทุนทางธุรกิจ

ตัวชี้วัดข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช. ๒ค)

สำหรับใช้ในวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (ปี ๒๕๖๐-๒๕๖๔) จากการศึกษา ปรับปรุงเครื่องชี้วัดข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช. ๒ค) ที่จะนำมาใช้ ในการจัดเก็บข้อมูลในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (ปี ๒๕๖๐-๒๕๖๔) มีตัวชี้วัด ๗ ด้าน ๓๓ ตัวชี้วัด ดังนี้

ด้านที่ ๑ โครงสร้างพื้นฐาน มี ๗ ตัวชี้วัด

- ๑) ถนน
- ๒) น้ำดื่ม
- ๓) น้ำใช้
- ๔) น้ำเพื่อการเกษตร
- ๕) ไฟฟ้า
- ๖) การมีที่ดินทำกิน
- ๗) การติดต่อสื่อสาร

ด้านที่ ๒ สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ มี ๗ ตัวชี้วัด

- ๘) การมีงานทำ
- ๙) การทำงานในสถานประกอบการ
- ๑๐) ผลผลิตจากการทำนา
- ๑๑) ผลผลิตจากการทำไร่
- ๑๒) ผลผลิตจากการทำเกษตรอื่น ๆ
- ๑๓) การประกอบอุตสาหกรรมในครัวเรือน
- ๑๔) การได้รับประโยชน์จากการมีสถานที่ท่องเที่ยว

แบบสอบถาม ข้อมูล กชช. ๒ค

ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน ปี ๒๕๕๘

ชื่อหมู่บ้าน..... หมู่ที่.....

ชาย..... หญิง.....

เพศ.....

จังหวัด.....

ดำเนินการจัดเก็บเสร็จ เมื่อวันที่..... พ.ศ. ๒๕๕๘

บันทึกข้อมูลเสร็จ เมื่อวันที่..... พ.ศ. ๒๕๕๘

โดย.....

ดำเนินการจัดเก็บข้อมูลโดย

กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ภายใต้... คณะกรรมการสำรวจการวัดคุณภาพชีวิตของประชาชน (กชช.)

ด้านที่ ๓ สุขภาวะและอนามัย มี ๓ ตัวชี้วัด

- ๑๕) ความปลอดภัยในการทำงาน
- ๑๖) การป้องกันโรคติดต่อ
- ๑๗) การกีฬา

ด้านที่ ๔ ความรู้และการศึกษา มี ๓ ตัวชี้วัด

- ๑๘) ระดับการศึกษาของประชาชน
- ๑๙) อัตราการเรียนรู้ต่อของประชาชน
- ๒๐) การได้รับการศึกษา

ด้านที่ ๕ การมีส่วนร่วมและความเข้มแข็งของชุมชน มี ๕ ตัวชี้วัด

- ๒๑) การมีส่วนร่วมของชุมชน
- ๒๒) การรวมกลุ่มของชุมชน
- ๒๓) การเข้าถึงแหล่งเงินทุน
- ๒๔) การเรียนรู้โดยชุมชน
- ๒๕) การได้รับการคุ้มครองทางสังคม

ด้านที่ ๖ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มี ๕ ตัวชี้วัด

- ๒๖) คุณภาพดิน
- ๒๗) การใช้ประโยชน์ที่ดิน
- ๒๘) คุณภาพน้ำ
- ๒๙) การปลูกป่าและไม่ยืนต้น
- ๓๐) การจัดการสภาพสิ่งแวดล้อม

ด้านที่ ๗ ความเสี่ยงของชุมชนและภัยพิบัติ มี ๓ ตัวชี้วัด

- ๓๑) ความปลอดภัยจากยาเสพติด
- ๓๒) ความปลอดภัยจากภัยพิบัติ
- ๓๓) ความปลอดภัยจากความเสี่ยงในชุมชน

ระดับของปัญหา

เกณฑ์การวิเคราะห์ตัวชี้วัดข้อมูล กชช. ๒ค แบ่งออกเป็น ๓ ระดับ

- ๑ คะแนน = ตัวชี้วัดนั้นมีปัญหารุนแรง (ต่ำกว่าเกณฑ์)
- ๒ คะแนน = ตัวชี้วัดนั้นมีปัญหาปานกลาง (อยู่ในเกณฑ์)
- ๓ คะแนน = ตัวชี้วัดนั้นมีปัญหาน้อย/ไม่มีปัญหา (สูงกว่าเกณฑ์)

➤ อาสาพัฒนาชุมชน และผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน

กรมการพัฒนาชุมชน มีหน้าที่รับผิดชอบที่สำคัญประการหนึ่ง คือการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของประชาชน พัฒนาองค์กรอาสาสมัครและผู้นำท้องถิ่นในระดับหมู่บ้าน ตำบล เพื่อนำไปสู่เป้าหมายของการพัฒนา คือ การยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในชนบท ซึ่งรวมถึงการมีครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง เศรษฐกิจชุมชนและสิ่งแวดล้อมยั่งยืน ทั้งนี้ โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลักในการทำงานเพื่อให้ประชาชนและองค์กรชุมชนท้องถิ่น สามารถช่วยตนเองและพึ่งตนเองคือบริหารการพัฒนาได้ด้วยตนเอง ในที่สุด

จากแนวคิดดังกล่าว กรมการพัฒนาชุมชนได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของอาสาสมัครชาวบ้านที่มีต่อการพัฒนาหมู่บ้าน ตำบล จึงได้กำหนดดำเนินการ “โครงการพัฒนาผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน” ด้วยความเชื่อว่าการที่ประชาชนจะมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุดวิธีหนึ่ง คือ การที่ประชาชนปวารณาตนเองทำงานด้วยความเต็มใจและเสียสละเพื่อส่วนรวม โดยการเป็นอาสาสมัครในการพัฒนาชนบทหรือเป็นอาสาพัฒนาชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ประชาชนในชนบทมีโอกาส มีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อชุมชน มีบทบาทและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทยิ่งขึ้น โดยเป็นอาสาสมัครในการพัฒนาชุมชนตนเองให้สามารถพึ่งตนเองได้โดยจุดมุ่งหมายสุดท้ายคือ **ประชาชนทุกคนเป็นอาสาพัฒนาชุมชน**

ความเป็นมา

กรมการพัฒนาชุมชน เริ่มดำเนินงานโครงการพัฒนาผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒๘ มกราคม พ.ศ. ๒๕๑๒ โดยได้ทดลองดำเนินการครั้งแรกที่จังหวัดสกลนครและจังหวัดกาฬสินธุ์ และมีการดำเนินการต่อเนื่องมาตามลำดับจนถึงปัจจุบัน

กรมการพัฒนาชุมชน ดำเนินงานพัฒนาอาสาพัฒนาชุมชน โดยมีระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการอาสาพัฒนาชุมชน พ.ศ. ๒๕๔๗ แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๕๒ และฉบับที่ ๓ พ.ศ. ๒๕๕๕ รองรับ การปฏิบัติงาน ซึ่งระเบียบฯ กำหนดให้มี อช. หมู่บ้านละไม่น้อยกว่า ๔ คน โดยให้มีจำนวน ชาย หญิง ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน และผู้นำ อช. ตำบลละ ๒ คน เป็นชาย ๑ คน หญิง ๑ คน ทั้งนี้ ผู้นำ อช. จะได้รับค่าตอบแทนคนละ ๕๐๐ บาท ต่องวดการปฏิบัติงาน

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ประชาชนในชนบทมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม มีบทบาทและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทมากยิ่งขึ้น โดยเป็นอาสาสมัครในการพัฒนาชุมชนของตนเอง

งานอาสาพัฒนาชุมชน เป็นงานที่แสดงถึงความเสียสละความสุขสบายหรือประโยชน์ส่วนตน เพื่อประโยชน์ส่วนรวม

ประเภทของอาสาพัฒนาชุมชน แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท ดังนี้

อาสาพัฒนาชุมชน (อช.)

อาสาพัฒนาชุมชน คือ บุคคลที่ได้รับการคัดเลือกจากเวทีประชาคมของหมู่บ้านให้ปฏิบัติหน้าที่อาสาสมัครในหมู่บ้านหนึ่ง เรียกขื่อย่อว่า อช. มีจำนวนหมู่บ้านละไม่น้อยกว่า ๔ คน โดยให้มีจำนวนชาย หญิง ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน

ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน (ผู้นำ อช.)

ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน คือ อาสาพัฒนาชุมชน (อช.) ที่ได้รับการคัดเลือกจากเวทีประชาคมอาสาพัฒนาชุมชน (อช.) เพื่อให้ปฏิบัติงานอาสาสมัครในฐานะผู้นำของอาสาพัฒนาชุมชนในตำบลหนึ่ง เรียกชื่อย่อว่า ผู้นำ อช. มีจำนวน ตำบลละ ๒ คน (ชาย ๑ คน หญิง ๑ คน) โดยได้รับค่าตอบแทน ๒,๐๐๐ บาท/คน/ปี

หน้าที่/ภารกิจของ อช. และผู้นำ อช.

อาสาพัฒนาชุมชน (อช.) เป็นนักพัฒนา ผู้คิดริเริ่มสร้างสรรค์งานพัฒนาร่วมกับชาวบ้าน และเป็นผู้สนับสนุนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการอาสาพัฒนาชุมชน พ.ศ.๒๕๔๗ (ข้อ ๑๖) ดังนี้

๑. กระตุ้นให้องค์กรประชาชนรู้ปัญหาของหมู่บ้าน และสามารถวางแผนงานเพื่อแก้ปัญหาได้เอง รวมถึงการกระตุ้นให้ประชาชนรู้จักช่วยตนเอง และเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒. ริเริ่มและสนับสนุนการดำเนินงานพัฒนา โดยเป็นที่ปรึกษาให้แก่กลุ่มเยาวชน กลุ่มสตรี กลุ่มอาสาสมัคร

๓. ช่วยเหลือ สนับสนุนการดำเนินงานตามแผนงาน โครงการ หรือกิจกรรมพัฒนาหมู่บ้าน

๔. เป็นผู้ประสานงานระหว่างองค์กรประชาชนกับหน่วยงานของรัฐ

๕. ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามเวทีประชาคม คณะกรรมการหมู่บ้าน หรือทางราชการมอบหมาย

ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน (ผู้นำ อช.) มีหน้าที่ปฏิบัติงานในตำบลที่ได้รับคัดเลือก ตามระเบียบ

กระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการอาสาพัฒนาชุมชน พ.ศ.๒๕๔๗ (ข้อ ๑๗) ดังนี้

๑. หน้าที่ตามข้อ ๑๖ (ข้อ ๑-๕ ของ อช.)

๒. เป็นผู้ประสานงานระหว่าง อช. ในตำบล

๓. เป็นผู้แทนของอาสาพัฒนาชุมชนในกิจกรรมต่างๆ ที่ได้รับมอบหมาย

นอกจากนี้เพื่อให้การดำเนินงานของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน ปรากฏเป็นผลงานเด่นชัด เป็นรูปธรรม กรรมการพัฒนาชุมชนจึงได้มอบหมาย **บทบาทภารกิจ ๑๐ ประการ** ให้แก่ผู้นำ อช.

๑. การจัดเก็บข้อมูลเพื่อการพัฒนาชุมชน (จปฐ./กชช./อื่นๆ) รวมทั้งการนำข้อมูลมาวิเคราะห์ กำหนดเป็นแผนงาน กิจกรรม บรรจุในแผนชุมชน ประเมินผล เปรียบเทียบกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองและภาพรวมของหมู่บ้านในแต่ละปี

๒. การขับเคลื่อนแผนชุมชน ร่วมมือกับผู้นำชุมชนในหมู่บ้านจัดเวทีประชาคม วิเคราะห์ข้อมูล ปัญหา และกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาตามความต้องการของชุมชน

๓. การขับเคลื่อนศูนย์เรียนรู้ชุมชน ร่วมจัดเวทีประชาคมเพื่อเผยแพร่ความรู้ ปราชญ์ชาวบ้านในด้านต่าง ๆ ให้ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนใกล้เคียงเข้ามาศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม

๔. การขับเคลื่อนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ปฏิบัติตนและทำงานโดยยึดหลักพึ่งตนเอง มีวิถีชีวิตแบบพอเพียง ร่วมดำเนินการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนของคนในชุมชน โดยยึดหลักการพึ่งตนเอง

๕. การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างโดยไม่ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งเสพติดทุกชนิด แนะนำให้ความรู้แก่เพื่อนบ้านเพื่อให้เข้าใจถึงโทษและภัยของยาเสพติด รวมทั้งร่วมกิจกรรมรณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในหมู่บ้าน/ตำบล

๖.การแก้ไขปัญหาคความยากจน ร่วมประชุม วางแผนร่วมกับผู้นำอื่น ๆ ในการวิเคราะห์ข้อมูลและร่วมกันจัดทำแผนแก้ไขปัญหให้กับครัวเรือนยากจนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ จปฐ. โดยน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทาง

๗.การส่งเสริมอาชีพ เพิ่มพูนทักษะในการประกอบอาชีพ ส่งเสริมอาชีพที่ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน และครัวเรือนสามารถพึ่งตนเองได้

๘.การส่งเสริมทุนชุมชน ร่วมจัดเก็บและวิเคราะห์ทุนชุมชน สนับสนุนการนำข้อมูลทุนชุมชนมาใช้ประโยชน์ รวมทั้งร่วมดำเนินงานพัฒนาทุนชุมชนในพื้นที่ร่วมกับภาคีการพัฒนา

๙.การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นแกนหลักในการวางแผนและจัดกิจกรรมอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในหมู่บ้าน/ตำบล

๑๐.การส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย เป็นแบบอย่างที่ดีในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งทุกครั้งและร่วมกิจกรรมรณรงค์เผยแพร่ความรู้เรื่องประชาธิปไตยในหมู่บ้าน/ตำบล

➤ ศูนย์ประสานงานองค์การชุมชน

ศูนย์ประสานงานองค์การชุมชน (ศอช.) มีชื่อภาษาอังกฤษว่า “Community Organization Network Center” เรียกโดยย่อว่า “CON Center” คือ องค์กรที่เป็นศูนย์กลางในการประสานการทำงานระหว่างองค์กรต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน ผนึกกำลังร่วมกันในการแก้ไขปัญหาของชุมชนในรูปแบบของเครือข่ายเป็นองค์กรภาคประชาชนที่เกิดจากความเห็นพ้องต้องกันของชุมชน กลุ่ม องค์กรชุมชน และเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการดำเนินงานทุกขั้นตอน และมีหน่วยงานราชการทำหน้าที่ในการสนับสนุนทางด้านวิชาการและประสานงานกับส่วนราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมีระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการดำเนินงานศูนย์ประสานงานองค์การชุมชน พ.ศ. ๒๕๕๑ รองรับการทำงาน

ความเป็นมา

กรมการพัฒนาชุมชน มีพันธกิจในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา เพื่อให้ชุมชนเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ กรมการพัฒนาชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของการทำงานแบบเครือข่ายระหว่างองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนในการรับมือกับปัญหา และความท้าทายใหม่ๆ ในสถานการณ์การพัฒนาที่มีความซับซ้อนและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน จึงได้ส่งเสริมการดำเนินงานศูนย์ประสานงานองค์การชุมชนระดับตำบล อำเภอ และจังหวัดครอบคลุมทั่วประเทศ ตั้งแต่ปี ๒๕๔๔

ในระยะแรก กรมการพัฒนาชุมชน ได้ดำเนินการ โครงการนำร่องจัดตั้งศูนย์ประสานงานองค์กรเพื่อการพัฒนาชุมชน โดยทดลองดำเนินการในพื้นที่ ๑๒ ศพข.เขต ๒๒ จังหวัด ๆ ละ ๑ ตำบล รวมเป็น ๒๒ ตำบล ตั้งแต่เดือนสิงหาคม ๒๕๔๓ ถึงเดือนมิถุนายน ๒๕๔๔ เป็นระยะเวลา ประมาณ ๑๑ เดือน

พ.ศ. ๒๕๔๔ ได้มีระเบียบกรมการพัฒนาชุมชน ว่าด้วยการดำเนินงานศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชน พ.ศ. ๒๕๔๔

พ.ศ. ๒๕๕๑ กระทรวงมหาดไทย ได้ปรับปรุงระเบียบกรมการพัฒนาชุมชน เป็นระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการดำเนินงานศูนย์ประสานงานองค์การชุมชนเพื่อมุ่งเสริมขีดความสามารถของกลุ่ม/องค์กรภาคประชาชนในการพัฒนาชุมชนและเพื่อเสริมสร้างกลไกการรวมพลังภาคประชาชนอันสอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๕๐ และมุ่งหวังให้ ศอช. คือ เครือข่ายองค์กรภาคประชาชนที่ส่งเสริมให้คนดีได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของบ้านเมือง

นอกจากนี้ กรมการพัฒนาชุมชน ได้ส่งเสริมให้ศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชนระดับตำบลในแต่ละพื้นที่ เกิดความเชื่อมโยง เกื้อหนุน และเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน รวมทั้งช่วยกันแก้ไขปัญหาวิกฤติที่ชุมชนบางแห่งอาจประสบอยู่ ในการดำเนินงานดังกล่าว โดยการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจแก่เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนและภาคีร่วมพัฒนา โดยใช้รูปแบบที่หลากหลาย เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการ การสัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ การจัดทำเอกสารแนวทางการดำเนินงานและตัวอย่างเครือข่ายที่ประสบความสำเร็จ โดยในเบื้องต้นให้สนับสนุนการพัฒนาเครือข่ายองค์กรชุมชน (ศอช.) ในระดับตำบลให้เข้มแข็งก่อนแล้วจึงจะขยายไปยังระดับอำเภอ และจังหวัดตามความพร้อมของแต่ละพื้นที่

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อเป็นศูนย์กลางในการประสานการทำงานขององค์กรชุมชนและเครือข่ายให้สามารถช่วยเหลือเกื้อกูลกันละกัน

๒. เพื่อรวมพลังเครือข่ายองค์กรในการแก้ปัญหา การจัดการพัฒนาชุมชน นำไปสู่การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

๓. เพื่อให้เป็นเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนที่จะทำงานเคียงคู่กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

หลักการดำเนินงาน ศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชน มีหลักการในการดำเนินงานที่สำคัญ ๔ ประการ คือ

๑. ความเป็นพ้องต้องกันของกลุ่ม องค์กรชุมชน และเครือข่ายต่าง ๆ

๒. กระบวนการประชาคมเป็นกลไกขับเคลื่อนการดำเนินงาน

๓. เป็นศูนย์ประสานเครือข่ายของภาคประชาชนมิใช่กลไก หรือหน่วยงานของภาครัฐ

๔. การติดตามประเมินผล โดยมีตัวชี้วัดผลการดำเนินงาน

➤ องค์กรสตรี

จากข้อมูลตัวเลขสถิติจำนวนประชากรในประเทศไทยในปัจจุบันพบว่าจำนวนเกินครึ่งหนึ่งของประชากรทั้งหมด เป็นสตรี ดังนั้นสตรีจึงถือเป็นฟันเฟืองที่สำคัญในการเข้ามามีบทบาทในกระบวนการพัฒนา ซึ่งกรมการพัฒนาชุมชนได้เล็งเห็นถึงความสำคัญ และได้ดำเนินการพัฒนาสตรีมาพร้อม ๆ กับการก่อตั้งกรมการพัฒนาชุมชน ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๕ จนถึงปัจจุบัน โดยยึดนโยบายให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตสตรีให้มีความพร้อมเกี่ยวกับคุณลักษณะส่วนตัว ชีวิตในครอบครัว และการมีส่วนร่วมในสังคม พร้อมกระตุ้นให้สตรีมีความคิดริเริ่ม ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ มีความกระตือรือร้น มีความเชื่อมั่นในตัวเอง สามารถช่วยตนเองและครอบครัวได้ ตลอดจนมีความรู้ในการประกอบอาชีพ และมีส่วนรับผิดชอบในการพัฒนาท้องถิ่น

ความเป็นมา

พ.ศ. ๒๕๐๕ กรมการพัฒนาชุมชนดำเนินงานพัฒนาสตรีในชนบท โดยมุ่งให้สตรีมีโอกาสและมีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจและแก้ไขปัญหาในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และสิ่งแวดล้อม

พ.ศ. ๒๕๓๘ ออกระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยคณะกรรมการพัฒนาสตรี ซึ่งเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานมาจนถึงปัจจุบัน

วัตถุประสงค์การพัฒนาองค์กรสตรี

๑. เพื่อพัฒนาศักยภาพและบทบาทองค์กรสตรี
๒. เพื่อให้องค์กรสตรีเป็นแกนหลักในการแก้ไขปัญหา และพัฒนาสตรี
๓. เพื่อส่งเสริมให้องค์กรสตรีมีส่วนร่วมในการพัฒนา ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง สิ่งแวดล้อม และด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในชุมชน

แนวทางการจัดตั้งองค์กรสตรี

• คณะกรรมการพัฒนาสตรีหมู่บ้าน (กพสม.)

คัดเลือกจากสตรีที่ได้รับการคัดเลือกจากประชาชนในหมู่บ้านนั้น มีจำนวนอย่างน้อยเก้าคน แต่ไม่เกินสิบห้าคน โดยให้นายอำเภอเป็นผู้แต่งตั้ง

• คณะกรรมการพัฒนาสตรีตำบล (กพสต.)

ประกอบด้วย ประธานและกรรมการพัฒนาสตรีหมู่บ้าน รวมหมู่บ้านละสองคน โดยให้นายอำเภอเป็นผู้แต่งตั้ง

• คณะกรรมการพัฒนาสตรีอำเภอ (กพสอ.)

ประกอบด้วย ประธานและกรรมการพัฒนาสตรีตำบล รวมตำบลละสองคน และสตรีที่ทำประโยชน์ในด้านการพัฒนาสตรีของอำเภอ อีกจำนวนห้าถึงสิบคน โดยให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้แต่งตั้ง

• คณะกรรมการพัฒนาสตรีจังหวัด (กพสจ.)

ประกอบด้วย ประธานและกรรมการพัฒนาสตรีอำเภอ รวมอำเภอละสองคน และสตรีที่ทำประโยชน์ในด้านการพัฒนาสตรีของจังหวัด อีกจำนวนห้าถึงยี่สิบคน โดยให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้แต่งตั้ง

• คณะกรรมการพัฒนาสตรีภาค (กพสภ.)

ประกอบด้วย ประธานและกรรมการพัฒนาสตรีจังหวัด รวมจังหวัดละสองคน โดยให้ปลัดกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้แต่งตั้ง

• คณะกรรมการพัฒนาสตรีแต่ละระดับมีวาระอยู่ในตำแหน่งได้คราวละสี่ปีนับแต่วันแต่งตั้งเป็นต้นไป และอาจได้รับการคัดเลือกให้ปฏิบัติงานต่อไปได้

บทบาทหน้าที่

๑. จัดทำทะเบียนข้อมูลเกี่ยวกับสตรี เด็ก และเยาวชน
๒. สำรวจ รวบรวมปัญหา ความต้องการของสตรี เด็ก และเยาวชน
๓. วิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ แนวทางการแก้ไขปัญหา และจัดทำแผนงาน โครงการ กิจกรรม เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาสตรี รวมทั้งปัญหาอื่น ๆ ของชุมชน
๔. ประสานการทำงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ เอกชน เพื่อขอรับการสนับสนุนด้านวิชาการ งบประมาณและวัสดุอุปกรณ์
๕. ดำเนินกิจกรรมพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ ร่วมกับกลุ่ม องค์กร และเครือข่ายภาคีการพัฒนา
๖. จัดหาทุนและบริหารจัดการกองทุน เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานพัฒนาสตรี
๗. ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของคณะกรรมการพัฒนาสตรี สู่สาธารณชน
๘. ติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการดำเนินงาน
๙. จัดประชุมคณะกรรมการพัฒนาสตรีแต่ละระดับ อย่างน้อยเดือนละ ๑ ครั้ง

➤ การขับเคลื่อนการดำเนินงานจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๑. ความเป็นมา

เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) ได้กำหนดให้ เรื่องจัดความยากจนเป็นเป้าหมายที่หนึ่ง ภายใต้หลักการจัดความยากจนทุกรูปแบบในทุกพื้นที่ เป็นการวางเป้าหมายเพื่อลดความยากจนในมิติต่าง ๆ ครอบคลุมคนทุกเพศทุกวัย ประกอบกับยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๑ - ๒๕๘๐) ที่ให้ความสำคัญการพัฒนาคนทุกช่วงวัย การสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม และลดความเหลื่อมล้ำ ด้วยการสร้างหลักประกันทางสังคมและลงทุนทางสังคมแบบมุ่งเป้า เพื่อช่วยเหลือและพัฒนากลุ่มเปราะบาง โดยเฉพาะกลุ่มคนยากจนและกลุ่มผู้ด้อยโอกาสให้มีความพร้อมและสามารถรองรับกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมไทยได้อย่างยั่งยืน โดยการดึงเอาพลังของภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาคเอกชน ประชาสังคม ชุมชนท้องถิ่นมาร่วมขับเคลื่อน และมีภาครัฐที่นำนวัตกรรม เทคโนโลยีข้อมูลขนาดใหญ่ ระบบการทำงานที่เป็นดิจิทัลเข้ามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานและการให้บริการประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากคนเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จพื้นฐานที่สุดของการพัฒนาและขับเคลื่อนประเทศในทุกมิติและทุกด้าน เพื่อนำไปสู่วิสัยทัศน์ของยุทธศาสตร์ชาติที่กำหนดให้ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”

รัฐบาลได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำและความยากจนของประชาชน ในทุกมิติ เพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นโดยสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคมที่จะแก้ไขปัญหาความยากจนและความเดือดร้อนของพี่น้องประชาชน ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาระบบบริการสุขภาพเพื่อรองรับการส่งเสริมสุขภาพพระยาว การพัฒนาระบบการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ การสร้างโอกาสในการประกอบอาชีพและจัดจ้างงานจากมาตรการช่วยเหลือแบบมุ่งเป้า การแก้ไขปัญหาหนี้สินของครัวเรือน การออม การเพิ่มรายได้ รวมไปถึงส่งเสริมให้ประชาชนได้เข้าถึงบริการภาครัฐอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ซึ่งเป็นเครื่องมือที่รัฐบาลใช้ในการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำและความยากจนของประชาชน ให้ครอบคลุมโดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง เพื่อให้เกิดกลไกเชิงนโยบายในการดำเนินการแก้ไขปัญหาความยากจน ลดความเหลื่อมล้ำ และการพัฒนาคนทุกช่วงวัย การแก้ไขปัญหาและพัฒนาที่เกี่ยวข้อง อย่างบูรณาการเป็นรูปธรรมและยั่งยืนได้ในทุกพื้นที่ทั่วประเทศ จึงได้จัดตั้งศูนย์อำนวยการจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ศจพ.) ตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ ๓๔๗/๒๕๖๓ ลงวันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๓ และได้มีการแต่งตั้ง “คณะกรรมการจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หรือ ศจพ.” โดยมีนายกรัฐมนตรี หรือรองนายกรัฐมนตรีที่ได้รับมอบหมาย เป็นประธาน อธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน รองเลขาธิการสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ได้รับมอบหมาย เป็นกรรมการและเลขานุการ โดยมีหน้าที่และอำนาจในการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ แนวทาง มาตรการ กำกับ ดูแล ตรวจสอบ และติดตามการดำเนินงาน อำนวยการ สั่งการ เร่งรัด กำกับดูแล ตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานของส่วนราชการและองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งมอบหมายให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติให้บังเกิดผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน

๒. กลไกการขับเคลื่อนการดำเนินงานขจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เพื่อให้เกิดการพัฒนาและกลไกขับเคลื่อนการขจัดความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ รวมถึงการพัฒนาคนทุกช่วงวัยในระดับพื้นที่เป็นไปอย่างบูรณาการ มีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน คณะกรรมการขจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (คจพ.) ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการฯ จำนวน ๒ คณะ ได้แก่

๑. คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนการขจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (อขจพ.) โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เป็นประธานอนุกรรมการ รองปลัดกระทรวงมหาดไทย (ถ) และอธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ โดยมีหน้าที่และอำนาจ กำหนดแนวทาง มาตรการ แผนงาน/โครงการ รวมทั้งบูรณาการการดำเนินงานและงบประมาณเพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนการขจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัย บริหารจัดการระบบข้อมูล สนับสนุน ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาอาชีพ การสร้างรายได้ การพัฒนาคุณภาพชีวิต และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการขจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนโดยการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติจนเป็นวิถีชีวิต กำกับ เร่งรัด ดูแล ตรวจสอบ ติดตาม การปฏิบัติงานของศูนย์อำนวยการขจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงระดับต่าง ๆ และปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการขจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมอบหมาย

๒. คณะอนุกรรมการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงานแก้ไขปัญหาความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (อตจพ.) โดยมีเลขาธิการสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นประธานอนุกรรมการ ผู้อำนวยการกองยุทธศาสตร์ชาติ และการปฏิรูปประเทศ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ โดยมีหน้าที่และอำนาจ กำหนดแนวทางการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินการแก้ไขปัญหาความยากจน ลดความเหลื่อมล้ำ และการพัฒนาคนทุกช่วงวัย รวมทั้งกำหนดและจัดทำหลักเกณฑ์กลางของดัชนีความยากจนหลายมิติ (MPI) เพื่อเป็นข้อมูลในการติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลบุคคล/ครัวเรือนที่ได้รับการแก้ไขปัญหาและการพัฒนา ในระดับประเทศและพื้นที่ รวมทั้งพัฒนาระบบการพัฒนาคนแบบชี้เป้า (Thai People and Analytics Platform : TPMAP) และระบบเพิ่มบ้านพัฒนาคนไทย (Logbook) เพื่อเป็นเครื่องมือสำคัญในการดำเนินงาน

สำหรับกลไกการขับเคลื่อนการดำเนินงานขจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยฯ ในระดับพื้นที่ คณะกรรมการขจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (คจพ.) มีมติเห็นชอบกลไกการดำเนินงานขจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยให้มีการจัดตั้งศูนย์อำนวยการขจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับจังหวัดและระดับต่าง ๆ ประกอบด้วย

๑. ศูนย์อำนวยการขจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัด (ศจพ.จ.) โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นประธานกรรมการ พัฒนาการจังหวัด เป็นกรรมการและเลขานุการ

๒. ศูนย์อำนวยการขจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกรุงเทพมหานคร (ศจพ.กทม.)

๓. ศูนย์อำนวยการปฏิบัติการขจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอำเภอ (ศจพ.อ.) โดยมีนายอำเภอ เป็นประธานกรรมการ พัฒนาการอำเภอ เป็นกรรมการและเลขานุการ

๔. ศูนย์อำนวยการปฏิบัติการขจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเขตในกรุงเทพมหานคร (ศจพ.ข.)

๕. ศูนย์อำนวยการปฏิบัติการขจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเทศบาลนคร/ เทศบาลเมือง/ เมืองพัทยา (ศจพ.ทน./ทม./เมืองพัทยา)

๖. ทีมปฏิบัติการขจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นกลไกปฏิบัติการในการขจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับพื้นที่ ทั้งนี้ในปัจจุบันมีการจัดตั้งทีมปฏิบัติการฯ โดยมีปลัดอำเภอผู้ประสานงานตำบล หรือหัวหน้าส่วนราชการที่นายอำเภอมอบหมาย เป็นหัวหน้าทีม พัฒนาการประจำตำบล เป็นเลขานุการ

เนื่องจากการขับเคลื่อนการดำเนินงานขจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับพื้นที่ มีสภาพปัญหาความยากจนที่แตกต่างกัน จึงได้กำหนดให้มีการแต่งตั้ง “ทีมที่เลี้ยง” เพื่อทำหน้าที่ดูแลครัวเรือนอย่างใกล้ชิด (Intensive Care) โดยทีมที่เลี้ยง ๑ ทีม ประกอบด้วย (๑) ข้าราชการ (๒) นักศึกษา และ (๓) อื่น ๆ ตามที่เห็นสมควร เช่น วิทยากรจิตอาสาพัฒนาชุมชน, ผู้นำชุมชน, อาสาสมัครต่าง ๆ, ครัวเรือนข้างเคียง เป็นต้น ทั้งนี้ทีมที่เลี้ยง ๑ ทีม รับผิดชอบครัวเรือนเป้าหมาย ๑๐ – ๑๕ ครัวเรือนหรือตามความเหมาะสม

๓. เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินงาน

ระบบ TPMAP (Thai People Map and Analytics Platform) หรือระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้า ซึ่งเป็นระบบฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) เพื่อบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนทุกช่วงวัยและการแก้ไขปัญหาความยากจนและเหลื่อมล้ำแบบชี้เป้า ระบบ TPMAP สามารถใช้ระบุปัญหาความยากจนและความต้องการการพัฒนาของแต่ละช่วงวัยได้ในระดับบุคคล ครัวเรือน ชุมชน ท้องถิ่น/ท้องที่ จังหวัด ประเทศหรือปัญหาความยากจนรายประเด็น โดย TPMAP เป็นการนำข้อมูลจากหลายแหล่งที่มีข้อมูลบัตรประชาชน ๑๓ หลักมายืนยันซึ่งกันและกัน โดยมีข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (รพฐ.) จากกรมการพัฒนาชุมชนเป็นแกนกลาง และเชื่อมโยงกับฐานข้อมูลต่าง ๆ เช่น ข้อมูลผู้ลงทะเบียนบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ของกระทรวงการคลัง เป็นต้น

๔. แนวทางการขับเคลื่อนการดำเนินงานขจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

คณะกรรมการขจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีมติเห็นชอบแนวทางการขับเคลื่อนการดำเนินงานขจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยบนฐานข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีเป้าหมายการพัฒนาเพื่อให้ประชาชนสามารถ **อยู่รอด พอเพียง และยั่งยืน** โดยใช้ระบบ TPMAP ประกอบด้วย ๔ แนวทาง ดังนี้

๑. **เติมเต็มข้อมูลในระบบ TPMAP** เพื่อให้มีข้อมูลและระบบที่สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการสนับสนุนการดำเนินการให้สามารถบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาได้อย่างเป็นรูปธรรมและเกิดความยั่งยืน

๒. **ร่วมแก้ไขปัญหาในระดับบุคคล/ครัวเรือน** เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนให้กลุ่มเป้าหมายวิกฤตสามารถอยู่รอดและดำรงชีพอยู่ได้ โดย ศจพ. ในทุกระดับ และทีมปฏิบัติการฯ ดำเนินการขับเคลื่อนการดำเนินการแก้ไขปัญหาความยากจนและการพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างต่อเนื่อง

๓. **ร่วมแก้ไขและพัฒนาเพื่อนำไปสู่ความยั่งยืน**

๔. ร่วมติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล โดยใช้ระบบ TPMAP โดยมีเงื่อนไขการพัฒนา คือ การพัฒนาระบบ TPMAP เพื่อเป็นเครื่องมือที่สมบูรณ์ สามารถสนับสนุนการแก้ไขปัญหาความยากจนและการพัฒนาคนทุกช่วงวัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เพื่อให้การขับเคลื่อนการดำเนินงานขจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยฯ ในระดับพื้นที่ เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และสอดคล้องตามกำหนดระยะเวลา ฝ่ายเลขานุการ อศจพ. จึงได้หารือกับฝ่ายเลขานุการร่วม คจพ. (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ) กำหนดกระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนแบบพุ่งเป้าในระดับพื้นที่ เพื่อใช้เป็นแนวทางการดำเนินงานฯ ในระดับพื้นที่ โดยมีกระบวนการดังนี้

๑) การตรวจสอบเพิ่มเติมข้อมูล ทีมปฏิบัติการฯ/ ทีมพี่เลี้ยง เปิดข้อมูลจากระบบ TPMAP เพื่อดูข้อมูลครัวเรือนที่ตกเกณฑ์ตามสภาพปัญหา และตรวจสอบ/ เพิ่มเติมข้อมูลในระบบ

๒) การวิเคราะห์หมอบหมายแนวทางการแก้ไขปัญหา และหน่วยงานดำเนินการ

การวิเคราะห์ปัญหา และหมอบหมายแนวทางการแก้ไขปัญหา โดยทีมพี่เลี้ยงลงพื้นที่ ทุกครัวเรือนที่ได้รับหมอบหมาย เพื่อร่วมกับครัวเรือนเป้าหมายวิเคราะห์สภาพปัญหา รวบรวมทางออกโดยใช้ปฏิบัติการ ๔ท (ทัศนคติ ทักษะ ทรัพยากร ทางออก) และบันทึกข้อมูลสภาพปัญหาของครัวเรือนลงใน Logbook

จำแนกประเภทครัวเรือน โครงการ/กิจกรรม โดยทีมปฏิบัติการฯ รวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ปัญหา และทางออกโดยใช้ปฏิบัติการ ๔ท (ทัศนคติ ทักษะ ทรัพยากร ทางออก) จากทีมพี่เลี้ยงเป็นรายตำบล เพื่อเตรียมข้อมูลสำหรับจัดส่งให้คณะกรรมการบริหารศูนย์อำนวยการปฏิบัติการขจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอำเภอ (คจพ.อ.)

บูรณาการแนวทางการให้ความช่วยเหลือ คณะกรรมการบริหารศูนย์อำนวยการปฏิบัติการขจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอำเภอ (คจพ.อ.) จัดประชุมเพื่อบูรณาการให้ความช่วยเหลือครัวเรือนเป้าหมาย ด้วยการชี้เป้าหมายการแก้ไขปัญหาให้หน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่เป็นผู้แก้ไขปัญหาโดยใช้เมนูแก้จนมาพิจารณา กรณีไม่มีในเมนูแก้จนให้ร่วมพิจารณาหาแนวทางแก้ไขปัญหาก็เหมาะสมกับครัวเรือนเป้าหมาย ทั้งนี้กรณีที่ไม่มีหน่วยงานในระดับอำเภอให้ผู้ว่าราชการจังหวัด ในฐานะประธาน คจพ.จ. มอบหมายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมประชุมกับ คจพ.อ. เพื่อร่วมกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาคต่อไป

๓) ดำเนินการแก้ไขตามมติความชัดเจน หน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ซึ่งได้รับหมอบหมายจาก คจพ.อ. ดำเนินการแก้ไขปัญหาเป็นรายครัวเรือนแบบพุ่งเป้าและตรงตามสภาพปัญหา (ตัดเสื้อพอดีตัว) อย่างต่อเนื่อง โดยดำเนินการให้แล้วเสร็จระดับอำเภอ ทั้งนี้หากสภาพปัญหาของครัวเรือนเกินศักยภาพระดับอำเภอ ให้ส่งต่อไปยัง คจพ.จ. ดำเนินการให้ความช่วยเหลือต่อไป

๔) ติดตามการดำเนินงาน คจพ.จ. คจพ.อ. วางระบบในการติดตามความก้าวหน้าการดำเนินงานของหน่วยงานที่ได้รับหมอบหมาย ทีมปฏิบัติการฯ และทีมพี่เลี้ยงอย่างใกล้ชิด

๕) รายงานผลการดำเนินงาน คจพ. ติดตามความคืบหน้าการดำเนินงานฯ ผ่านระบบ TPMAP และ Logbook เป็นหลัก จึงจำเป็นที่จะต้องบันทึกผลการดำเนินงานในระบบ Logbook โดยหมอบหมายให้ทีมปฏิบัติการฯ และทีมพี่เลี้ยงบันทึก Logbook ทุกครั้งที่มีการเยี่ยมบ้านครัวเรือนเป้าหมาย การวิเคราะห์สภาพปัญหา และกรณีที่มีหน่วยงานให้ความช่วยเหลือครัวเรือนเป้าหมาย

หมวด ๕
เครื่องมือสำหรับกระบวนการเรียนรู้ชุมชน

เทคนิคและเครื่องมือในการศึกษาชุมชน

เทคนิคและเครื่องมือช่วยจำในการศึกษาชุมชน เป็นทางเลือกของการนำไปใช้ในการศึกษาชุมชน เพื่อที่จะได้ศึกษาวิเคราะห์ชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเครื่องมือเหล่านี้มีประโยชน์ที่ให้ผู้ศึกษาชุมชนได้เห็นภาพและเข้าใจถึงชุมชนในบริบทที่เกิดขึ้นตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน สามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล และเป็นแนวทางในการอ้างอิงได้อย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตามก่อนการนำเครื่องมือต่าง ๆ ไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดนั้น เทคนิคและเครื่องมือในการศึกษาชุมชนเหล่านี้เป็นทักษะที่สำคัญต่อการเรียนรู้ชุมชนในลักษณะเชิงองค์รวม ซึ่งจะช่วยให้ผู้ศึกษาเข้าใจบริบทของชุมชนชัดเจน ครอบคลุมในมิติต่าง ๆ มากขึ้น อย่างไรก็ตามสิ่งที่ควรตระหนัก ในการลงไปศึกษาชุมชน และเลือกใช้เครื่องมือเหล่านั้นคือ “การบอกสถานะและบทบาท” ของผู้ศึกษา สำหรับการทำงานในชุมชนผู้ศึกษาชุมชนควรเลือกบทบาทเปิดเผย เพราะต้องคลุกคลีและสร้างความสัมพันธ์ร่วมกับชุมชน ส่วนบทบาทที่ไม่เปิดเผยเป็นการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีความละเอียดอ่อน เช่น ยาเสพติด การพนัน หวย ส่วย เป็นต้น

เทคนิควิทยากรกระบวนการ

วิทยากรกระบวนการ

Facilitator “วิทยากรกระบวนการ” ก็คือ ผู้ทำให้เกิดความสะดวก หรือผู้ที่ทำให้เกิดความง่าย ในที่นี้ เป็นความหมายกว้าง ๆ ไม่เจาะจงว่าอำนวยความสะดวกในเรื่องใด หากมองไปที่ความหมายของการเรียนรู้ น่าจะหมายถึงผู้ที่เอื้ออำนวยให้เกิดการเรียนรู้ และยังมีทักษะที่สำคัญในบทบาทของผู้เชื่อมให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (Catalyst) และหากมองในภาพรวมเพื่อความยั่งยืน facilitator จะทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานให้เกิดเครือข่าย (Networker) ด้วย

บทบาทของวิทยากรกระบวนการ

๑. เป็นผู้ประสานงาน (Coordinator) เพื่อติดต่อกับผู้มีส่วนร่วมได้มากที่สุดเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหา
๒. เป็นผู้กระตุ้น (Catalyst) ให้เกิดการเรียนรู้ผ่านคำถามปลายเปิด คำถามแตกองค์ประกอบ คำถามสร้างความตระหนักรู้ เพื่อดึงพลังหรือศักยภาพของผู้เข้าร่วมให้เห็นถึงปัญหา สาเหตุ เป้าหมาย และทางออก ร่วมกัน
๓. เป็นผู้สังเกตการณ์ (Observer) ในเวที โดยสังเกตพฤติกรรมความรู้สึกและวิถีคิดของผู้เข้าร่วมเพื่อปรับกระบวนการให้เหมาะสมอยู่ตลอดเวลา

๔. เป็นผู้สร้างบรรยากาศ (Climate Setter) ให้กลุ่มผ่อนคลาย เป็นกันเอง และสร้างความไว้วางใจ เพื่อให้เกิดการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ

๕. เป็นผู้ช่วยการสื่อสาร (Communicator Enabler) ช่วยให้ผู้เข้าร่วมแลกเปลี่ยนข้อมูล ประสบการณ์ ความรู้ต่าง ๆ อย่างเต็มที่ เต็มใจและเปิดกว้างที่จะรับฟังอย่างใคร่ครวญ

๖. เป็นพี่เลี้ยงในการเรียนรู้ (Learning Coach) ให้ผู้เข้าร่วมได้เล่าถึงประสบการณ์และวิธีการ แก้ปัญหา ซึ่งเป็นแหล่งความรู้ฝังลึกที่อยู่ในตัว นำไปสู่การพัฒนาและจัดการตนเองที่ประสบความสำเร็จ

ความแตกต่างของ “วิทยากรกระบวนการ” กับ “วิทยากรทางด้านเนื้อหา” ก็คือ วิทยากร กระบวนการเน้นตัวกระบวนการ ออกแบบ จัดวาง กระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อสร้าง ประสบการณ์ หรือเรียนรู้กระบวนการทำงานร่วมกัน (ที่เราเรียกว่า “การถอดบทเรียน”) เนื้อหาที่นำมา แลกเปลี่ยนกันก็จะเป็นประสบการณ์ ผลึกความรู้ “ปัญญาปฏิบัติ” ทั้งในระดับปัจเจกและกลุ่ม ส่วนวิทยากร ทางด้านเนื้อหา เป็นการใช้ทักษะในการจัดกระบวนการให้กลุ่มเป้าหมายได้เกิดความรู้ เน้นการถ่ายทอดความรู้ และการฝึกการปฏิบัติเพื่อความชำนาญ ส่วนในการทำงานเรามักจะทำบทบาททั้ง วิทยากรกระบวนการและ วิทยากรทางด้านเนื้อหาสอดคล้องกันไป

คุณสมบัติที่จำเป็นของวิทยากรกระบวนการ คือ

- “การเป็นบุคคลเรียนรู้” มีความรู้เป็นสหวิทยาการ (องค์รวม) โดยมีฐานคิดที่ว่า ความรู้นั้นเป็น พลวัต มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ความรู้ที่ค้นพบเมื่อชั่วโมงก่อนมาถึง ณ ชั่วโมงนี้ความรู้นั้นอาจ ล้าสมัยไปแล้วก็ได้ ดังนั้นการเป็นบุคคลเรียนรู้ ทำให้วิทยากรกระบวนการตื่นรู้เสมอต่อการเปลี่ยนแปลงที่ รวดเร็วของสรรพสิ่ง การที่รู้รอบ รู้เร็วทำให้เรามองวิธีการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่จะมุ่งให้เกิดการ ยกระดับความคิดเกิดขึ้นชัดเจนไปด้วย

- “ความศรัทธา” หมายถึงการเชื่อมั่นในความเป็นมนุษย์ ที่เชื่อว่าทุกคนมีศักยภาพ มีความรู้ ความสามารถ แต่หลายคนไม่มีพื้นที่ทางความคิด รวมถึงจำกัดในการสื่อสารออกมา วิทยากรกระบวนการจึงไม่ ต้องรู้ไปเสียทุกอย่าง

- “ความรู้เกิดจากการเรียนรู้ร่วมกัน” และการเรียนรู้ร่วมกันนำไปสู่พลังวิคุณและการพึ่งตนเอง ทางด้านความรู้ เราต้องตระหนักในข้อนี้ แล้วออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความพึงพอใจ ความสุข ของกลุ่มเป้าหมาย และเชื่อว่าความสุข ความพึงพอใจ รวมไปถึงพื้นที่ปลอดภัย ทุกคนพร้อมที่จะ แลกเปลี่ยนความรู้ได้อย่างดี มีประสิทธิภาพ การตระหนักถึงความสามารถของผู้คนของวิทยากรกระบวนการ ทำให้การแสดงออกของวิทยากรกระบวนการเป็นผู้มีเสน่ห์ นอบน้อม และเคารพในผู้คน ละลายอัตตาทั้ง ตนเองและผู้อื่นลงได้

คุณสมบัติอื่น ๆ ของวิทยากรกระบวนการ เช่น

๑. เป็นคนที่มีความรักผู้อื่น มีความสุขเมื่อเห็นการเติบโตการยกระดับความคิด จิตวิญญาณ อ่อนน้อม ไม่ก้าวร้าว เชื่อมั่นในความรู้ของปัจเจกและกลุ่ม มีความเชื่อมั่นพลังแห่งการอยู่ร่วมกัน รวมถึงพลังแห่ง วัฒนธรรมและภูมิปัญญา ความรู้ดั้งเดิมของชุมชน

๒. มีวิธีคิดแบบองค์รวม (System thinking) มีการเชื่อมโยงความคิดที่เป็นระบบ การคิดเชิงบวก มีความคิดเชิงสร้างสรรค์ไม่ติดกรอบ “กล้าจินตนาการ” ความคิดเชิงสังเคราะห์ วิเคราะห์ และความคิดเชิง ออกแบบ (Design thinking)

๓. มีทักษะวิธีการสื่อสารที่ทรงพลัง ออกแบบให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย

๔. มีความพร้อมที่จะเรียนรู้จากผู้อื่น รวมทั้งพร้อมที่จะเรียนรู้จากผู้เข้าร่วมกระบวนการ

หน้าที่ของวิทยากรกระบวนการ

๑. ทำความเข้าใจเป้าหมาย และจุดประสงค์ของการทำเวที ว่าต้องการอะไร เพื่อบรรลุอะไร เมื่อทราบเป้าหมายแล้ว การออกแบบกระบวนการจะสามารถทำได้สอดคล้องกับการได้มาซึ่งผลลัพธ์ได้ง่าย

๒. ประสานงานกับผู้จัดประชุม เพื่อรวบรวมข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญเพื่อใช้เป็นข้อมูลตั้งต้นในการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ อาจใช้วิธีการไปพบ พูดคุยโดยตรง หรือถ้าไม่มีเวลาที่เหมาะสม อาจใช้การส่งข้อมูลทางอีเมลล์สะดวก ข้อมูลพื้นฐานที่ต้องการคือ วัตถุประสงค์, เป้าหมาย, กลุ่มผู้เข้าร่วม, กระบวนการที่ผู้จัดการประชุมคาดหวัง (ตรงนี้เพื่อการระดมความคิดหากระบวนการร่วมกัน), เวลาที่ใช้ และผลลัพธ์ที่ต้องการ (ส่วนใหญ่ต้องการการพัฒนาองค์กร รวมไปถึงการได้บทเรียนจากการถอดบทเรียน)

๓. ประสานงานเพื่อขอข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มผู้เข้าร่วมเวที เช่น จำนวน, เพศ, ระดับการศึกษา, ความสนใจพิเศษ รวมไปถึงบทบาทหน้าที่ในงานที่อยู่ในประเด็นที่ต้องเรียนรู้ร่วมกัน

๔. ประสานงานเกี่ยวกับการออกแบบเวทีเรียนรู้, วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องเขียน เครื่องฉายภาพ แสง เครื่องเสียง ที่จะสร้างสรรค์ลักษณะบรรยากาศโดยรวมที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้

๕. ออกแบบกระบวนการเรียนรู้ไว้เป็นต้นแบบและประชุมทีมงานในการออกแบบร่วมกันอีกครั้ง ก่อนที่จะประสานงานกับผู้จัดการประชุมเพื่อทบทวนบทบาทหน้าที่ เป้าหมาย ลำดับการเรียนรู้ และการเตรียมตัวล่วงหน้า และอาจมีการปรับกระบวนการหลังจากนี้

๖. ในวันประชุม หรือวันที่จัดเวที การเตรียมความพร้อมสถานที่ล่วงหน้าสำคัญมาก ต้องไปจัดการสถานที่ด้วยตัวเอง พร้อมทั้งทดสอบ ตระเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ให้พร้อมสรรพ

๗. การเปิดตัววิทยากรกระบวนการ และกระบวนการละลายพฤติกรรมน้ำแข็ง สำคัญมากในช่วงแรกของการพบกัน การสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเอง มีความสนุกสนานในการพบเจอ ในการแสดงความคิดเห็น การกระตุ้นให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิก การใช้เวลาพอสมควรกับกระบวนการนี้มีผลอย่างยิ่งต่อการกระบวนการเรียนรู้ที่จะเกิดขึ้นตลอดทั้งการจัดเวทีเรียนรู้

๘. การยืดหยุ่นและการปรับเปลี่ยนกระบวนการได้อย่างเหมาะสม ในระหว่างทำกระบวนการ เมื่อเห็นว่ามีภารกิจบางอย่างจำเป็นต้องดำเนินการต่อเนื่อง หรือบางภารกิจที่ต้องปิดลง ทั้งนี้มุ่งเน้นประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากกระบวนการเรียนรู้ และความสุขในการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญ

๙. หน้าที่ของวิทยากรกระบวนการคล้ายกับ “พระยาออรบรบหลังช้าง” เมื่อมีสถานการณ์คับขันก็สามารถใช้ยุทธวิธีออกมาตอบโต้ให้ทันควัน มีไหวพริบ ปฏิภาณ ดังนั้นเสปียงอาวุธหรือต้นทุนความรู้ของวิทยากรกระบวนการจึงสำคัญมากต่อการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นกับกลุ่มอย่างต่อเนื่อง

๑๐. วิทยากรกระบวนการทำหน้าที่สะท้อน สรุป สังเคราะห์ง่าย ๆ แบบรวดเร็ว ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสามารถตัดสินใจที่ฉับไว เข้าใจธรรมชาติของกระบวนการเรียนรู้

๑๑. การสะท้อนบทเรียนทั้งกระบวนการและผลลัพธ์ของการเรียนรู้ มีความจำเป็นสำหรับการพัฒนาผู้เข้าร่วมกระบวนการเพื่อให้เรียนรู้ไปพร้อม ๆ กัน หากองค์กรต้องการพัฒนาบุคลากร อาจต้องใช้เวลาในการอธิบายแนวคิด กระบวนการ จัดการความรู้ แบบละเอียดให้เห็นภาพรวมของวิธีการเรียนรู้แบบต่าง ๆ

๑๒. สร้างพันธะสัญญาในรูปแบบต่าง ๆ ผ่านกระบวนการปิดของเวทีเรียนรู้ เช่น การทำแผน (เค้าร่าง), การตั้งเป้าหมาย, การแสวงหาพื้นที่ที่หลากหลายในการแลกเปลี่ยนในโอกาสต่อไป ทั้งนี้เพื่อความต่อเนื่องของการพัฒนา

๑๓. การเขียนสรุปและสังเคราะห์ผลการทำเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในบทบาทวิทยากรกระบวนการ ตรงนี้เป็นข้อตกลงระหว่างผู้จัดงานกับวิทยากรกระบวนการถึงภาระหน้าที่ดังกล่าว

เทคนิคแผนที่ความคิด (Mind Map)

แผนที่ความคิด (Mind Map) คือ การถ่ายทอดความคิด หรือข้อมูลต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสมองลงกระดาษ โดยการใช้ภาพ สี เส้น และการโยงใย แทนการจดย่อแบบเดิมที่เป็นบรรทัด ๆ เรียงจากบนลงล่าง ขณะเดียวกันกระบวนการทำผังความคิดช่วยเป็นสื่อ นำข้อมูลจากภายนอก เช่น หนังสือ คำบรรยาย การประชุม ส่งเข้าสมองให้เก็บรักษาไว้ได้ดีกว่าเดิม ซ้ำยังช่วยให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ได้ง่าย เนื่องจากเห็นเป็นภาพรวม และเปิดโอกาสให้สมองให้เชื่อมโยงต่อข้อมูลหรือความคิดต่าง ๆ เข้าหากันได้ง่ายกว่า โดยสรุปคือ “ใช้แสดงการเชื่อมโยงข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งระหว่างความคิดหลัก ความคิดรอง และความคิดย่อยที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน” แผนที่ความคิด ยังมีชื่อเรียกชื่อหนึ่งว่า “ผังมโนภาพ” ซึ่งถูกใช้เป็นแนวคิดไว้รูปแบบตายตัวมาหลายศตวรรษแล้วเพื่อใช้ในการเรียนรู้การระดมสมอง การจดจำข้อมูลการเงินธนาคารและการแก้ปัญหาโดยนักศึกษา วิศวกร นักจิตวิทยา รวมถึงบุคคลทั่วไป

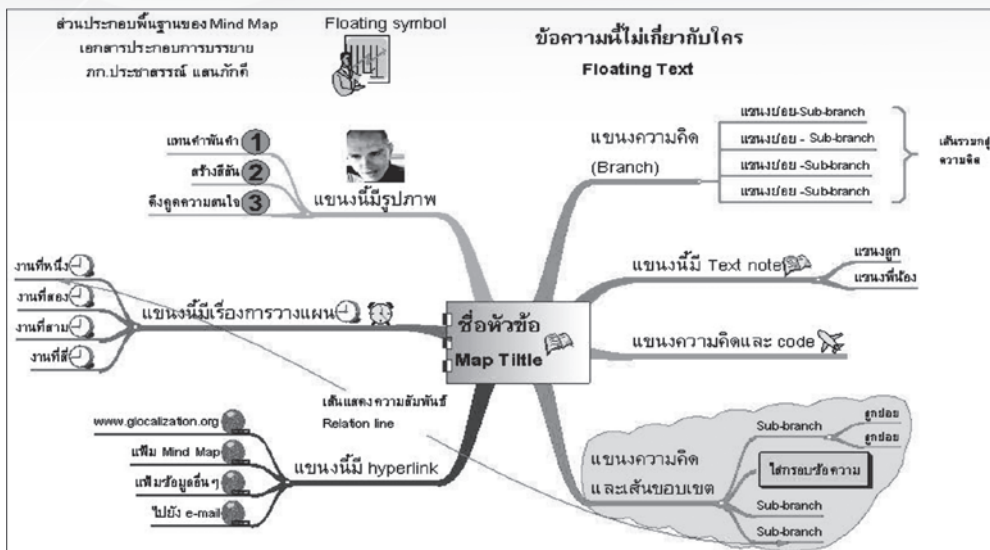
หลักการสร้าง mind map

- ๑) เริ่มด้วยภาพสีตรงกึ่งกลางหน้ากระดาษ
- ๒) ใช้ภาพให้มากที่สุดตรงไหนที่ใช้ภาพได้ให้ใช้ก่อนคำหรือรหัสเป็นการช่วยการทำงานของสมอง ดึงดูดสายตา และช่วยความจำ
- ๓) ควรเขียนคำบรรจงตัวใหญ่ ๆ ถ้าเป็นภาษาอังกฤษให้ใช้ตัวพิมพ์ใหญ่ จะช่วยให้เราสามารถประหยัดเวลาได้เมื่อย้อนกลับไปอ่านอีกครั้ง
- ๔) เขียนคำเหนือเส้นได้แต่ละเส้นต้องเชื่อมต่อกับเส้นอื่น ๆ เพื่อให้ Mind Map มีโครงสร้างพื้นฐานรองรับ
- ๕) คำควรมีลักษณะเป็น "หน่วย" ทำให้คล่องตัวและยืดหยุ่นได้มากขึ้น
- ๖) ใช้สี เพราะสีช่วยยกระดับความคิด เพลินตา กระตุ้นสมองซีกขวา
- ๗) เพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ใหม่ควรปล่อยให้สมองคิดมีอิสระมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

วิธีการเขียน Mind Map

- ๑) เตรียมกระดาษเปล่าที่ไม่มีเส้นบรรทัดและวางกระดาษภาพแนวนอน
- ๒) วาดภาพสีหรือเขียนคำหรือข้อความที่สื่อหรือแสดงถึงเรื่องจะทำ Mind Map กลางหน้ากระดาษ โดยใช้สีอย่างน้อย ๓ สี
- ๓) คิดถึงหัวเรื่องสำคัญที่เป็นส่วนประกอบของเรื่องที่ทำ Mind Map โดยให้เขียนเป็นคำ ที่มีลักษณะเป็นหน่วย หรือเป็นคำสำคัญ (Key Word) สั้นๆ ที่มีความหมายบนเส้น ซึ่งเส้นแต่ละเส้นจะต้องแตกออกมาจากศูนย์กลางไม่ควรเกิน ๘ กิ่ง
- ๔) แยกความคิดของหัวเรื่องสำคัญแต่ละเรื่องในข้อ ๓ ออกเป็นกิ่ง ๆ หลายกิ่งโดยเขียนคำหรือวลีบนเส้นที่แตกออกไป ลักษณะของกิ่งควรเอนไม่เกิน ๖๐ องศา
- ๕) แยกความคิดรองลงไปที่เป็นส่วนประกอบของแต่ละกิ่ง ในข้อ ๔ โดยเขียนคำหรือวลีเส้นที่แตกออกไปซึ่งสามารถแตกความคิดออกไปเรื่อย ๆ
- ๖) การเขียนคำ ควรเขียนด้วยคำที่เป็นคำสำคัญ (Key Word) หรือคำหลัก หรือเป็นวลีที่มีความหมายชัดเจน
- ๗) คำ วลี สัญลักษณ์หรือรูปภาพใดที่ต้องการเน้น อาจใช้วิธีการทำให้เด่น เช่น การล้อมกรอบ หรือใส่กล่อง เป็นต้น
- ๘) ตกแต่ง Mind Map ที่เขียนด้วยความสนุกสนานทั้งภาพและแนวคิดที่เชื่อมโยงต่อกัน

สรุป แผนที่ความคิดเป็นวิธีการช่วยบันทึกความคิดเพื่อให้เห็นภาพความคิดที่หลากหลายมุมมองที่กว้างและชัดเจนกว่าการบันทึกที่เราคุ้นเคยโดยยังไม่จัดระบบระเบียบความคิดใด ๆ ทั้งสิ้น เป็นวิธีการที่สอดคล้องกับโครงสร้างการคิดของมนุษย์ที่บางช่วงสมองจะกระโดดออกนอกทางขณะที่กำลังคิดเรื่องใดเรื่องหนึ่ง การทำให้สมองได้คิด ได้ทำงานตามธรรมชาติ นั้น มีลักษณะเหมือนต้นไม้ที่แตกกิ่งก้านออกไปเรื่อย ๆ Mind Map เครื่องมือที่สำคัญในการจัดประชุมระดมสมองนำเสนอข้อมูลใช้จัดระบบความคิดและช่วยความจำ ใช้วิเคราะห์เนื้อหาหรืองานต่าง ๆ รวมทั้งสรุปหรือสร้างองค์ความรู้ อีกทั้งยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาชุมชนได้เช่นเดียวกัน

เทคนิค (A-I-C)

เทคนิค AIC เป็นกระบวนการประชุมที่ก่อให้เกิดการทำงานร่วมกันเพื่อจัดทำแผน โดยเป็นวิธีการที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้มีเวทีพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ นำเสนอข้อมูลข่าวสารที่จะทำให้เกิดความเข้าใจถึงสภาพปัญหา ความต้องการ ข้อจำกัด และศักยภาพของผู้ที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เป็นกระบวนการที่ช่วยให้มีการระดมพลังสมองในการศึกษา วิเคราะห์พัฒนาทางเลือก เพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาเกิดการตัดสินใจร่วมกัน เกิดพลังของการสร้างสรรค์และรับผิดชอบต่อการพัฒนาชุมชน ท้องถิ่น

กระบวนการ AIC เปิดโอกาสให้สมาชิกองค์กร หรือชุมชนทุกระดับ ได้แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ นำมาซึ่งบ่อเกิดการเรียนรู้ร่วมกันจากการทำงานร่วมกัน (Interactive learning through action) ก่อให้เกิดการระดมสมอง เพื่อร่วมคิด ร่วมวิเคราะห์หนทางเลือก หรือหนทางปฏิบัติ เพื่อที่จะนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนา นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ ความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของในผลงานที่คนได้มีส่วนร่วม ก่อให้เกิดความผูกพัน มีความรักและห่วงหาอาทรหรือชุมชนของตนเอง กระบวนการ AIC มีขั้นตอนสำคัญ ๓ ขั้นตอน มีรายละเอียดดังนี้ คือ

ขั้นตอนที่ ๑ การสร้างความรู้ (Appreciation : A) ขั้นตอนการสร้างความรู้หรือการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ขั้นตอนนี้จะเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคน แสดงความคิดเห็น รับฟังและหาข้อสรุปร่วมกันอย่างสร้างสรรค์เป็นประชาธิปไตย ยอมรับในความคิดของเพื่อนสมาชิก โดยใช้การวาดรูปเป็นสื่อในการแสดงความคิดเห็น และแบ่งเป็น ๒ ส่วน

A๑ : การวิเคราะห์สภาพการของหมู่บ้าน ชุมชน ตำบล ในปัจจุบัน

A๒ : การกำหนดอนาคตหรือวิสัยทัศน์ อันเป็นภาพพึงประสงค์ในการพัฒนาว่าต้องการอย่างไร กระบวนการที่ใช้คือ การวาดภาพ ซึ่งมีความสำคัญคือ

๑) การวาดภาพจะช่วยให้ผู้เข้าร่วมประชุมสามารถสร้างจินตนาการ คิด วิเคราะห์ จนสรุปมาเป็นภาพ และช่วยให้ผู้ไม่ถนัดในการเขียนสามารถสื่อสารได้

๒) ช่วยกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมประชุมคิดและพูด เพื่ออธิบายภาพซึ่งตนเองวาด นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุม อื่น ๆ ได้ซักถามข้อมูลจากภาพ เป็นการเปิดโอกาสให้มีการพูดคุย แลกเปลี่ยน และกระตุ้นให้คนที่ไม่ค่อยกล้าพูด ให้มีโอกาสนำเสนอ

๓) การรวมภาพของแต่ละบุคคล เพื่อเป็นภาพรวมของกลุ่ม จะช่วยให้มีความง่าย ต่อการรวบรวมแนวคิดของผู้เข้าร่วมประชุม และสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของภาพ (ความคิด) และมีส่วนร่วมในการสร้างภาพพึงประสงค์ของกลุ่ม

๔) จะช่วยเสริมสร้างบรรยากาศการประชุมให้มีความสุข และเป็นกันเอง ในบางครั้งผู้เข้าร่วมประชุม มักมองว่าการวาดภาพเป็นกิจกรรมสำหรับเด็ก ดังนั้นวิทยากรกระบวนการจำเป็นต้องสร้างความเข้าใจ และนำเกมต่าง ๆ เกี่ยวกับการวางแผน การละลายพฤติกรรมกลุ่ม หรือการวาดภาพเพื่อการแนะนำตนเอง หรือวาดภาพสิ่งที่ตนเองชอบ ไม่ชอบ มาใช้อุปกรณ์เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมของผู้เข้าร่วมประชุม

ขั้นตอนที่ ๒ การสร้างแนวทางการพัฒนา (Influence : I) การสร้างแนวทางการพัฒนาเป็นขั้นตอนการหาวิธีการและเสนอทางเลือกในการพัฒนา ตามที่ได้สร้างภาพพึงประสงค์ หรือที่ได้ช่วยกันกำหนดวิสัยทัศน์ (A๒) เป็นขั้นตอนที่จะต้องช่วยกันหามาตรการ วิธีการ และค้นหาเหตุผลเพื่อกำหนดทางเลือกในการพัฒนา กำหนดเป้าหมาย กำหนดกิจกรรม และจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรม โครงการ โดยแบ่งเป็น ๒ ช่วง คือ

I๑ : การคิดเกี่ยวกับกิจกรรมโครงการที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ ตามภาพพึงประสงค์

I๒ : การจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรม โครงการ โดย

๑) กิจกรรม หรือโครงการที่หมู่บ้าน ชุมชน ท้องถิ่นทำเองได้เลย

๒) กิจกรรมหรือโครงการที่บางส่วนต้องการความร่วมมือ หรือการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยงานที่ร่วมทำงานสนับสนุนอยู่

๓) กิจกรรมที่หมู่บ้าน ชุมชน ตำบล ไม่สามารถดำเนินการได้เอง ต้องขอความร่วมมือ เช่น ดำเนินการจากแหล่งอื่น ทั้งภาครัฐและเอกชน

ขั้นตอนที่ ๓ การสร้างแนวทางปฏิบัติ (Control : C) การสร้างแนวทางปฏิบัติคือการสร้างการยอมรับและทำงานร่วมกันโดยนำเอาโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ มาสู่การปฏิบัติ และจัดกลุ่มผู้ดำเนินการ ซึ่งจะรับผิดชอบโครงการ โดยขั้นตอนกิจกรรม ประกอบด้วย

C๑ : การแบ่งความรับผิดชอบ

C๒ : การตกลงใจในรายละเอียดของการดำเนินการจัดทำแผนปฏิบัติ

นอกจากนี้ผลลัพธ์ที่ได้จากการประชุมคือ

๑) รายชื่อกิจกรรม หรือโครงการที่กลุ่ม องค์กรชุมชนดำเนินการได้เอง ภายใต้ความรับผิดชอบ และเป็นแผนปฏิบัติการของหมู่บ้าน/ชุมชน

๒) กิจกรรม โครงการที่ชุมชน หรือองค์กรชุมชน เสนอขอรับการส่งเสริมสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานภาครัฐที่ทำงานหรือสนับสนุนชุมชน

๓) รายชื่อกิจกรรม โครงการที่ชาวบ้านต้องแสวงหาทรัพยากร และประสานงานความร่วมมือจากภาคีความร่วมมือต่าง ๆ ทั้งจากภาครัฐหรือองค์กรพัฒนาเอกชน เป็นต้น

ปัจจัยที่สำคัญที่จะช่วยให้การประชุม AIC ประสบความสำเร็จ คือ

๑) การจัดประชุมกระบวนการ AIC นี้ "เน้นความเป็นกระบวนการ" จะดำเนินการข้ามขั้นตอนหรือสลับขั้นตอนไม่ได้ เน้นการระดมความคิด และสร้างการยอมรับซึ่งกันและกัน ให้ความสำคัญกับการตัดสินใจ การกำหนดอนาคตร่วมกัน และเน้นการสร้างพลังความคิด วิเคราะห์ และเสนอทางเลือกในการพัฒนาและพลังความรัก ความเอื้ออาทร การสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตร อันเป็นพลังเชิงสร้างสรรค์ในการพัฒนา

๒) การศึกษาและเตรียมชุมชน

๒.๑) การศึกษาชุมชนเพื่อให้เข้าใจสภาพของหมู่บ้าน ชุมชน หรือตำบล ความสัมพันธ์ของกลุ่มต่าง ๆ การทราบความสามารถ ศักยภาพของกลุ่ม สภาพการพึ่งตนเอง เป็นต้น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เพียงพอเป็นข้อเท็จจริงในการกำหนดอนาคตทางเลือก รวมทั้งกลวิธีที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหา และการประสานความร่วมมือ

๒.๒) การเตรียมชุมชนเพื่อทำให้กลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน ประชาชนเข้าใจ และส่งผู้แทนที่มีอำนาจในการตัดสินใจของกลุ่มเข้าร่วมประชุม รวมทั้งมีการพิจารณาเพื่อกระจายโอกาสให้กลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม เช่น กลุ่มสตรี เด็ก คนจน ผู้ประสบปัญหาต่าง ๆ เป็นต้น

๓) วิทยากรกระบวนการที่เข้าใจขั้นตอนของกระบวนการ AIC มีประสบการณ์ ความรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องในการประชุม มีไหวพริบในการแก้ไขปัญหาสถานการณ์เฉพาะหน้า สามารถไกล่เกลี่ย หรือมีวิธีการในการจัดการกับความขัดแย้ง ที่เหมาะสมในกรณีที่น่าจะเกิดขึ้น โดยสามารถทำหน้าที่

๓.๑) เตรียมชุมชน เตรียมการประชุม ดำเนินการประชุม และสรุปผล

๓.๒) สร้างบรรยากาศในการประชุม เพื่อคลายความตึงเครียดของผู้เข้าร่วมประชุม

๓.๓) ความคุมขั้นตอนและเวลาในการดำเนินการประชุมให้เป็นไปตามกระบวนการ

๓.๔) สรุปความเห็นที่แท้จริงของผู้เข้าร่วมประชุม โดยไม่สอดแทรกความเห็นหรือทัศนคติของตนเองลงไป

► SWOT Analysis การวิเคราะห์องค์กร

SWOT Analysis เป็นการวิเคราะห์สภาพองค์กร หรือหน่วยงานในปัจจุบัน เพื่อค้นหาจุดแข็ง จุดเด่น จุดด้อย หรือสิ่งทีอาจเป็นปัญหาสำคัญในการดำเนินงานสู่สภาพที่ต้องการในอนาคต SWOT เป็นตัวย่อที่มีความหมายดังนี้

Strengths	- จุดแข็งหรือข้อได้เปรียบ
Weaknesses	- จุดอ่อนหรือข้อเสียเปรียบ
Opportunities	- โอกาสที่จะดำเนินการได้
Threats	- อุปสรรค ข้อจำกัด หรือปัจจัยที่คุกคามการดำเนินงานขององค์กร

หลักการสำคัญของ SWOT ก็คือการวิเคราะห์โดยการสำรวจจากสภาพการณ์ ๒ ด้านคือ สภาพการณ์ภายในและสภาพการณ์ภายนอก ดังนั้นการวิเคราะห์ SWOT จึงเรียกได้ว่าเป็นการวิเคราะห์สภาพการณ์ (Situation Analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน เพื่อให้รู้ตนเอง (รู้เรา) รู้จักสภาพแวดล้อม (รู้เขา) ชัดเจน และวิเคราะห์โอกาส - อุปสรรค การวิเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ ทั้งภายนอกและภายในองค์กร ซึ่งจะช่วยให้ผู้บริหารขององค์กรทราบถึงการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายนอกองค์กร ทั้งสิ่งที่ได้เกิดขึ้นแล้วและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคต รวมทั้งผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ที่มีต่อองค์กรธุรกิจ และจุดแข็ง จุดอ่อน และความสามารถด้านต่าง ๆ ที่องค์กรมีอยู่ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการกำหนดวิสัยทัศน์การกำหนดกลยุทธ์และการดำเนินตามกลยุทธ์ขององค์กรระดับองค์กรที่เหมาะสมต่อไป

ขั้นตอน / วิธีการดำเนินการทำ SWOT Analysis

การวิเคราะห์ SWOT จะครอบคลุมขอบเขตของปัจจัยที่กว้างด้วยการระบุจุดแข็งจุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคขององค์กร ทำให้มีข้อมูลในการกำหนดทิศทางหรือเป้าหมายที่จะถูกสร้างขึ้นมาบนจุดแข็งขององค์กร และแสวงหาประโยชน์จากโอกาสทางสภาพแวดล้อม และสามารถกำหนดกลยุทธ์ที่มุ่งเอาชนะอุปสรรคทางสภาพแวดล้อมหรือลดจุดอ่อนขององค์กรให้น้อยที่สุดได้ ภายใต้การวิเคราะห์ SWOT นั้น จะต้องวิเคราะห์ทั้งสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกองค์กร โดยมีขั้นตอน ดังนี้

๑. การประเมินสภาพแวดล้อมภายในองค์กร

การประเมินสภาพแวดล้อมภายในองค์กรจะเกี่ยวกับการวิเคราะห์และพิจารณาทรัพยากรและความสามารถภายในองค์กรทุก ๆ ด้าน เพื่อที่จะระบุจุดแข็งและจุดอ่อนขององค์กรแหล่งที่มาเบื้องต้นของข้อมูลเพื่อการประเมินสภาพแวดล้อมภายใน คือระบบข้อมูลเพื่อการบริหาร ที่ครอบคลุมทุกด้าน ทั้งในด้านโครงสร้างระบบ ระเบียบ วิธีปฏิบัติงาน บรรยากาศในการทำงานและทรัพยากรในการบริหาร (คน เงิน วัสดุ การจัดการ) รวมถึงการพิจารณาผลการดำเนินงานที่ผ่านมาขององค์กรเพื่อที่จะเข้าใจสถานการณ์และผลกลยุทธ์ก่อนหน้านี้ด้วย

- จุดแข็งขององค์กร (S - Strengths) เป็นการวิเคราะห์ปัจจัยภายในจากมุมมองของผู้ที่อยู่ในองค์กรนั่นเอง ว่าปัจจัยใดภายในองค์กรที่เป็นข้อได้เปรียบหรือจุดเด่นขององค์กรที่องค์กรควรนำมาใช้ในการพัฒนาองค์กรได้ และควรดำรงไว้เพื่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กร

- จุดอ่อนขององค์กร (W - Weaknesses) เป็นการวิเคราะห์ ปัจจัยภายในจากมุมมองของผู้ที่อยู่ในภายในจากมุมมองของผู้ที่อยู่ในองค์กรนั้น ๆ เองว่าปัจจัยภายในองค์กรที่เป็นจุดด้อยข้อเสียเปรียบขององค์กรที่ควรปรับปรุงให้ดีขึ้นหรือขจัดให้หมดไป อันจะเป็นประโยชน์ต่อองค์กร

๒. การประเมินสภาพแวดล้อมภายนอก

ภายใต้การประเมินสภาพแวดล้อมภายนอกองค์กรนั้น สามารถค้นหาโอกาสและอุปสรรคทางการดำเนินงานขององค์กรที่ได้รับผลกระทบจากสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจทั้งในและระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานขององค์กร เช่น อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ นโยบายการเงิน การงบประมาณ สภาพแวดล้อมทางสังคม เช่น ระดับการศึกษาและอัตรารู้หนังสือของประชาชน การตั้งถิ่นฐานและการอพยพของประชาชน ลักษณะชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม ความเชื่อและวัฒนธรรม สภาพแวดล้อมทางการเมือง เช่น พระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา มติคณะรัฐมนตรี และสภาพแวดล้อมทางเทคโนโลยี หมายถึงกรรมวิธีใหม่ ๆ และพัฒนาการทางด้านเครื่องมืออุปกรณ์ที่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตและให้บริการ

- โอกาสทางสภาพแวดล้อม (O - Opportunities) เป็นการวิเคราะห์ว่าปัจจัยภายนอกองค์กร ปัจจัยใดที่สามารถส่งผลกระทบต่อประโยชน์ ทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการดำเนินการขององค์กรในระดับมหภาค และองค์กรสามารถฉวยข้อดีเหล่านี้มาเสริมสร้างให้หน่วยงานเข้มแข็งขึ้นได้

- อุปสรรคทางสภาพแวดล้อม (T - Threats) เป็นการวิเคราะห์ว่าปัจจัยภายนอกองค์กรปัจจัยใดที่สามารถส่งผลกระทบในระดับมหภาค ในทางที่จะก่อให้เกิดความเสียหายทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งองค์กรจะต้องหลีกเลี่ยงหรือปรับสภาพองค์กรให้มีความแข็งแกร่งพร้อมที่จะเผชิญแรงกระแทกดังกล่าวได้

๓. ระบุสถานการณ์จากการประเมินสภาพแวดล้อม

เมื่อได้ข้อมูลเกี่ยวกับ จุดแข็ง - จุดอ่อน โอกาส - อุปสรรค จากการวิเคราะห์ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกด้วยการประเมินสภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอกแล้วให้นำจุดแข็ง - จุดอ่อนภายในมาเปรียบเทียบกับ โอกาส - อุปสรรค จากภายนอกเพื่อดูว่าองค์กรกำลังเผชิญสถานการณ์เช่นใดและภายใต้สถานการณ์เช่นนั้น องค์กรควรจะทำอย่างไร โดยทั่วไปในการวิเคราะห์ SWOT ดังกล่าวนี้ องค์กรจะอยู่ในสถานการณ์ ๔ รูปแบบดังนี้

๓.๑ สถานการณ์ที่ ๑ (จุดแข็ง - โอกาส) สถานการณ์นี้เป็นสถานการณ์ที่พึงปรารถนาที่สุด เนื่องจากองค์กรค่อนข้างจะมีหลายอย่าง ดังนั้น ผู้บริหารขององค์กรควรกำหนดกลยุทธ์ในเชิงรุก เพื่อดึงเอาจุดแข็งที่มีอยู่มาเสริมสร้างและปรับใช้และฉวยโอกาสต่าง ๆ ที่เปิดมาหาประโยชน์อย่างเต็มที่

๓.๒ สถานการณ์ที่ ๒ (จุดอ่อน - ภัยอุปสรรค) สถานการณ์นี้เป็นสถานการณ์ที่เลวร้ายที่สุด เนื่องจากองค์กรกำลังเผชิญอยู่กับอุปสรรคจากภายนอกและมีปัญหาจุดอ่อนภายในหลายประการ ดังนั้นทางเลือกที่ดีที่สุดคือกลยุทธ์การตั้งรับหรือป้องกันตัว เพื่อพยายามลดหรือหลบหลีกภัยอุปสรรคต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ตลอดจนจนหามาตรการที่จะทำให้องค์กรเกิดความสูญเสียที่น้อยที่สุด

๓.๓ สถานการณ์ที่ ๓ (จุดอ่อน - โอกาส) สถานการณ์องค์กรมีโอกาเป็นข้อได้เปรียบด้านการแข่งขันอยู่หลายประการ แต่ติดขัดอยู่ตรงที่มีปัญหาอุปสรรคที่เป็นจุดอ่อนอยู่หลายอย่างเช่นกัน ดังนั้นทางออกคือกลยุทธ์การพลิกตัว เพื่อจัดหรือแก้ไขจุดอ่อนภายในต่าง ๆ ให้พร้อมที่จะฉวยโอกาสต่าง ๆ ที่เปิดให้

๓.๔ สถานการณ์ที่ ๔ (จุดแข็ง - อุปสรรค) สถานการณ์นี้เกิดขึ้นจากการที่สภาพแวดล้อมไม่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินงาน แต่ตัวองค์กรมีข้อได้เปรียบที่เป็นจุดแข็งหลายประการ ดังนั้น แทนที่จะรอจนกระทั่งสภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป ก็สามารถที่จะเลือกกลยุทธ์การแตกตัวหรือขยายขอบข่ายกิจการเพื่อใช้ประโยชน์จากจุดแข็งที่มีสร้างโอกาสในระยะยาวด้านอื่น ๆ แทน

► เทคนิคการเขียนโครงการ

ความหมายของโครงการ

คำว่า “โครงการ” ภาษาอังกฤษใช้คำว่า Project (โปรเจ็ค) ซึ่งหมายถึง แผนงานที่ประกอบด้วย กิจกรรมหลายกิจกรรม หรืองานหลายงานที่ระบุรายละเอียดชัดเจน เช่น วัตถุประสงค์ เป้าหมาย ระยะเวลา ดำเนินการ วิธีการหรือขั้นตอนในการดำเนินงาน พื้นที่ในการดำเนินงาน งบประมาณที่ใช้ในการดำเนินงาน ตลอดจนผลลัพธ์ที่คาดว่าจะได้รับ โครงการเปรียบเสมือนพาหนะที่นำแผนปฏิบัติการไปสู่การดำเนินงานให้เกิดผลเพื่อไปสู่จุดหมายปลายทางตามที่ต้องการ

โครงการที่ดีมีลักษณะอย่างไร

โครงการที่ดีจะต้องมีลักษณะดังนี้

๑. สามารถแก้ไขปัญหาของกลุ่มหรือชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
๒. สามารถสนองต่อความต้องการของกลุ่ม ชุมชน นโยบายของหน่วยงานและนโยบายของประเทศชาติได้ดี
๓. รายละเอียดของโครงการต้องเข้าใจง่ายและใช้ภาษาที่เข้าใจกันทั่วไป
๔. มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจน และมีลักษณะเฉพาะเจาะจง
๕. รายละเอียดของโครงการต้องเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันตั้งแต่ประเด็นแรกถึงประเด็นสุดท้าย
๖. กำหนดการใช้ทรัพยากรอย่างชัดเจน และเหมาะสม
๗. มีวิธีการติดตาม และประเมินผลที่ชัดเจน

โครงสร้างของโครงการ

การเขียนโครงการจะต้องรู้และเข้าใจโครงสร้างของโครงการเสียก่อนว่าประกอบไปด้วยส่วนใดบ้าง ซึ่งโดยทั่วไปโครงสร้างของโครงการประกอบด้วย

๑. ชื่อโครงการ ส่วนใหญ่มาจากงานที่ต้องการปฏิบัติ โดยจะต้องมีความชัดเจนเหมาะสม เฉพาะเจาะจง กะทัดรัด และสื่อความหมายได้อย่างชัดเจน เช่น

- โครงการส่งเสริมการเกษตรแบบผสมผสานในเขตสหกรณ์นิคม
- โครงการฝึกอบรมธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็ก
- โครงการส่งเสริมระบบการผลิตแบบยั่งยืนตามแนวพระราชดำริ
- โครงการเลี้ยงวัวพันธุ์เนื้อ
- โครงการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพร

อย่างไรก็ดีบางหน่วยงานนอกจากจะมีชื่อของโครงการแล้ว ผู้เขียนโครงการอาจจะบอชื่อของแผนงานไว้ด้วยก็ได้ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความชัดเจนมากยิ่งขึ้น และเป็นการชี้ให้ทราบว่าโครงการที่กำหนดขึ้นอยู่ในแผนงานอะไร

๒. หลักการและเหตุผล เป็นการกล่าวถึงปัญหาและสาเหตุและความจำเป็นที่ต้องมีการจัดทำโครงการ โดยผู้เขียนโครงการจะต้องพยายามแสดงให้เห็นถึงเหตุผล ความจำเป็นที่ต้องทำโครงการ โดยหาเหตุผล หลักการ ทฤษฎีแนวทางนโยบายของรัฐบาล นโยบายของกระทรวง / กรม ตลอดจนความต้องการในการพัฒนา ทั้งนี้เพื่อแสดงข้อมูลที่มีน้ำหนักน่าเชื่อถือและให้เห็นความสำคัญของสถานการณ์ที่เกิดขึ้น โดยมีการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูลด้วยเพื่อที่ผู้อนุมัติโครงการจะได้ตัดสินใจสนับสนุนโครงการต่อไป

๓. **วัตถุประสงค์** เป็นการระบุถึงความต้องการในการดำเนินงานของโครงการ โดยแสดงให้เห็นถึงผลที่ต้องการจะทำให้สำเร็จไว้อย่างกว้าง ๆ มีลักษณะเป็นนามธรรม แต่ชัดเจนและไม่คลุมเครือ โดยโครงการหนึ่งๆ อาจมีวัตถุประสงค์มากกว่า ๑ ข้อก็ได้ คือ มีวัตถุประสงค์หลัก และวัตถุประสงค์รองหรือวัตถุประสงค์ทั่วไป และวัตถุประสงค์เฉพาะก็ได้

๔. **เป้าหมาย** หมายถึงระบุถึงผลลัพธ์สุดท้ายที่คาดว่าจะได้จากการดำเนินโครงการ โดยจะระบุทั้งผลที่เป็นเชิงปริมาณและผลเชิงคุณภาพ เป้าหมายจึงคล้ายกับวัตถุประสงค์แต่มีลักษณะเฉพาะเจาะจงมากกว่า มีการระบุสิ่งที่ต้องการทำได้ชัดเจนและระบุเวลาที่ต้องการจะบรรลุ

๕. **วิธีการดำเนินงาน** เป็นการให้รายละเอียดในการปฏิบัติ โดยปกติจะแยกเป็นกิจกรรมย่อย ๆ หลายกิจกรรม แต่เป็นกิจกรรมเด่น ๆ ซึ่งจะแสดงให้เห็นความเด่นชัดตั้งแต่กิจกรรมเริ่มต้นจนถึงกิจกรรมสุดท้ายว่ามีกิจกรรมใดที่ต้องทำบ้าง ถ้าเป็นโครงการที่ไม่ซับซ้อนมากนักก็มักจะนิยมใช้แผนภูมิแกนต์ (Gantt chart) หรือแผนภูมิแท่ง (Bar chart)

๖. **ผู้รับผิดชอบโครงการ** เป็นการระบุว่าใครหรือหน่วยงานใดเป็นผู้รับผิดชอบและมีขอบเขตความรับผิดชอบอย่างไรบ้าง ทั้งนี้เพื่อว่ามีปัญหาจะได้ติดต่อประสานงานได้ง่าย

๗. **งบประมาณ** เป็นการระบุค่าใช้จ่ายที่ต้องใช้ในการดำเนินกิจกรรมขั้นต่าง ๆ โดยทั่วไปจะแจกแจงเป็นหมวดย่อย ๆ เช่น หมวดค่าวัสดุ หมวดค่าใช้สอย หมวดค่าตอบแทน หมวดค่าครุภัณฑ์ซึ่งการแจกแจงงบประมาณจะมีประโยชน์ในการตรวจสอบความเป็นไปได้และตรวจสอบความเหมาะสมในสถานการณ์ต่าง ๆ นอกจากนั้นควรระบุแหล่งที่มาของงบประมาณด้วยว่าเป็นงบประมาณแผ่นดิน

๘. **สถานที่ดำเนินการ** เป็นการระบุสถานที่ตั้งของโครงการหรือระบุว่ากิจกรรมนั้นจะทำ ณ สถานที่แห่งใด เพื่อสะดวกต่อการจัดเตรียมสถานที่ให้พร้อมก่อนที่จะทำกิจกรรมนั้น ๆ

๙. **ระยะเวลาในการดำเนินการ** เป็นการระบุระยะเวลาเริ่มต้นโครงการและระยะเวลาสิ้นสุดโครงการ โดยจะต้องระบุ วัน เดือน ปี เช่นเดียวกับการแสดงแผนภูมิแกนต์ (Gantt Chart)

๑๐. **ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ** เป็นการระบุถึงผลที่คาดว่าจะได้รับจากการดำเนินโครงการ ประกอบด้วยผลทางตรงและผลทางอ้อม นอกจากนั้นต้องระบุด้วยว่าใครจะได้รับประโยชน์จากโครงการบ้าง ได้รับประโยชน์อย่างไร ระบุทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ

๑๑. **การประเมินผลโครงการ** เป็นการแสดงรายละเอียดว่าจะมีวิธีการควบคุมติดตามและประเมินผลโครงการอย่างไร ใช้เครื่องมืออะไรในการประเมินผล ระยะเวลาในการประเมินผลและใครเป็นผู้ประเมินผล ฯลฯ ดัชนีชี้วัดความสำเร็จของโครงการคืออะไร

- วิธีประเมินผลโครงการ.....
 - ระยะเวลาประเมินผลโครงการ.....
 - ผู้ประเมินผลโครงการ.....
-

The background is a light gray gradient. The top and bottom sections feature abstract, overlapping geometric shapes in a slightly darker shade of gray, including rounded rectangles and circles. The middle section is a horizontal band with a pattern of white and light gray hexagons of varying sizes, some solid and some outlined, scattered across a lighter gray background.

ภาคผนวก

แบบรายงานอาสาพัฒนา (อสพ.) รุ่นที่ ๗๔

ที่	แบบรายงาน	การดำเนินงาน/ระยะเวลาปฏิบัติงาน			
		อสพ.	อำเภอ	จังหวัด	กรมฯ
๑	รายงานการปฏิบัติงานประจำวันของอาสาพัฒนา (อสพ.)	บันทึกรายงานการปฏิบัติงานทุกวันส่งพัฒนาการอำเภอ	พัฒนาการอำเภอ ตรวจสอบ สัปดาห์ละ ๑ ครั้ง	ใช้ในการตรวจติดตาม อสพ.	ใช้ในการตรวจติดตาม อสพ.
๒	แผนการปฏิบัติงานประจำเดือนของอาสาพัฒนา (อสพ.)	อสพ.จัดทำแผนการปฏิบัติงานประจำเดือนส่งจังหวัด	สำเนา แผน-ผล ส่งจังหวัดทุกวันที่ ๒๕ ของทุกเดือน เพื่อใช้ในการ เบิกจ่าย ค่าตอบแทน อสพ.	๑.รวบรวมเพื่อใช้ในการเบิกจ่าย ค่าตอบแทนประจำเดือนของ อสพ. (รับแผน-ผล อสพ.เพื่อจ่าย ค่าตอบแทน) ๒.เพื่อใช้เป็นแผนในการติดตามผลการ ปฏิบัติงาน	ใช้ในการตรวจติดตาม อสพ.
๓	ผลการปฏิบัติงานประจำเดือนของอาสาพัฒนา (อสพ.)	อสพ.จัดทำผลการปฏิบัติงานประจำเดือนส่งจังหวัด	ประจำเดือน (ส่งแผน- ผล อสพ.เพื่อรับ ค่าตอบแทน)		
๔	แบบประเมินการปฏิบัติงานของอาสาพัฒนา (อสพ.)	เตรียมตัวรับการประเมินผลการปฏิบัติงาน อสพ.จำนวน ๓ รอบ คือ รอบที่ ๑ ภายในเดือนมกราคม ๒๕๖๖ รอบที่ ๒ ภายในเดือนพฤษภาคม ๒๕๖๖ รอบที่ ๓ ภายในเดือนสิงหาคม ๒๕๖๖ **หาก อสพ.ไม่ผ่านการประเมินจะไม่ได้รับค่าตอบแทนปลายปี ๕,๐๐๐ บาท	พัฒนาการพี่เลี้ยง และพัฒนาการอำเภอ ดำเนินการประเมินฯ อสพ. ตามแบบที่กรมฯ กำหนด ส่งจังหวัดตาม ระยะเวลาดังนี้ รอบที่ ๑ : ๒๐ ม.ค.๖๖ รอบที่ ๒ : ๑๙ พ.ค.๖๖ รอบที่ ๓ : ๒๕ ส.ค.๖๖	๑. พัฒนาการจังหวัด ประเมินฯ อสพ.ตามแบบที่กรมฯ กำหนด สรุปคะแนนลงในรายงานผลการประเมิน อสพ. รอบที่ ๑ : ๓๑ ม.ค. ๖๖ รอบที่ ๒ : ๓๑ พ.ค. ๖๖ รอบที่ ๓ : ๓๑ ส.ค. ๖๖ ๒. เจ้าหน้าที่รวบรวมคะแนนการประเมินผลการปฏิบัติงานของอาสาพัฒนา (อสพ.) ส่งกรมฯ	รวบรวมคะแนนการประเมินผลการปฏิบัติงานของอาสาพัฒนา (อสพ.) รายงานผู้บริหาร
๕	การเผยแพร่ข่าวประชาสัมพันธ์งานในระดับพื้นที่	จัดทำข่าวประชาสัมพันธ์ การปฏิบัติงานในระดับพื้นที่เผยแพร่ผ่านช่องทาง Facebook อย่างน้อยเดือนละ ๑ ข่าว	รายงานผลการดำเนินงานให้จังหวัดทราบ ตามแบบที่กรมการพัฒนาชุมชนกำหนด	-	-

ที่	แบบรายงาน	กำหนดเวลา			
		อสพ.	อำเภอ	จังหวัด	กรมฯ
๖	สรุปผลการปฏิบัติงานของอาสาพัฒนา (อสพ.) รอบ ๑ ปี	<p>๑. ถอดบทเรียนการขับเคลื่อนงานในระดับพื้นที่ ผากไฟล์ไว้ที่ Google Drive และจัดทำเอกสารเป็นรูปเล่ม จำนวน ๑ เล่ม ส่งสำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัด</p> <p>๒. จัดทำวีดิทัศน์ผลสำเร็จของการขับเคลื่อนงานในระดับพื้นที่อัปโหลดลงช่อง YouTube และรายงานผลให้จังหวัดทราบ</p> <p>๓. ดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในวันที่ ๓๑ ส.ค. ๖๖</p>	รวบรวมผลการปฏิบัติงานรอบ ๑ ปี ของ อสพ. รายงานจังหวัด ตามแบบที่กรมการพัฒนาชุมชนกำหนด	-	-

แบบรายงานการปฏิบัติงานประจำวันของอาสาพัฒนา (อสพ.)

ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....

ชื่ออาสาพัฒนา.....

ที่	ว/ด/ป/ เวลา	สถานที่ปฏิบัติงาน	ผู้ร่วมปฏิบัติงาน (บุคคล/องค์กร/เครือข่าย ฯลฯ)	รายการปฏิบัติและผลงาน

แบบรายงานแผนการปฏิบัติงานประจำเดือนของอาสาพัฒนา (อสพ.)

ชื่ออาสาพัฒนา.....

แผนปฏิบัติงานของอาสาพัฒนา ประจำเดือน.....

พื้นที่ปฏิบัติงาน ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....

ลำดับที่	ชื่อกิจกรรม/โครงการ	ว/ด/ป ที่ดำเนินการ	สถานที่ดำเนินการ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ลงชื่อ.....

(.....)

อาสาพัฒนา ตำบล.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

แบบรายงานผลการปฏิบัติงานประจำเดือนของอาสาพัฒนา (อสพ.)

รายงานผลการปฏิบัติงานของอาสาพัฒนาประจำเดือน.....
พื้นที่ปฏิบัติงานตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....

ที่	ชื่อกิจกรรม / โครงการ	สถานที่ ดำเนินการ	ว/ด/ป ที่ดำเนินการ	ผลที่ได้รับ (ผลผลิต)	จำนวน ผู้รับผล ประโยชน์	มูลค่ากิจกรรม (คิดเป็นเงิน = บาท)			
						เงิน	แรงงาน	รวมเงิน	แหล่งงบประมาณ

ลงชื่อ.....ผู้รายงาน
(.....)

อาสาพัฒนา อำเภอ.....
วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ลงชื่อ.....ผู้รับรอง
(.....)

พัฒนาการอำเภอ.....
วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

แบบประเมินการปฏิบัติงานของอาสาพัฒนา (อสพ.) รุ่นที่ ๗๔
(พัฒนากรที่เลี้ยง,พัฒนากรอำเภอ,พัฒนากรจังหวัด)
รอบการประเมินที่เดือน.....พ.ศ.....

ชื่ออาสาพัฒนา (นาย/นาง/นางสาว).....
 พื้นที่ปฏิบัติงานตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....
 ให้ผู้ประเมินกาเครื่องหมาย / ลงในช่องระดับการประเมิน

ประเด็น	ระดับการประเมิน (คะแนน)				
	ดีมาก	ดี	พอใช้	ปรับปรุง	ไม่ผ่าน
หมวด ก. พฤติกรรม	๕	๔	๓	๒	๑
๑. ตรงต่อเวลา					
๒. ความรับผิดชอบต่อหน้าที่					
๓. การให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ ของสำนักงาน					
๔. การมีมนุษยสัมพันธ์					
๕. ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์					
๖. ความเสียสละ อดทน					
๗. ภาวะผู้นำ (การได้รับการยอมรับและความสามารถในการจูงใจผู้อื่น)					
๘. การเคารพความคิดเห็นผู้อื่น					
๙. ทักษะคิดต่องานอาสาสมัคร					
๑๐. การเป็นผู้มีความประพฤติอยู่ในศีลธรรมอันดี					
คะแนนเต็ม ๕๐ คะแนน	คะแนนที่ได้คะแนน				
หมวด ข. ความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงาน					
๑. การส่งเสริม สนับสนุนปราชญ์สัมพันธ์ชุมชน					
๒. ทักษะการเป็นวิทยากรกระบวนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน					
๓. การส่งเสริม บทบาท และพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชน					
๔. การส่งเสริม กลุ่ม องค์กร ในชุมชนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม					
๕. การใช้ประโยชน์จากข้อมูลในการวางแผนพัฒนาชุมชน					
๖. ทักษะการใช้แผนชุมชนเป็นเครื่องมือในการจัดทำแผนงานโครงการ					
๗. การส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินงานหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ					
๘. การส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ OTOP					
๙. การเผยแพร่ข่าวประชาสัมพันธ์ และให้บริการข้อมูลแก่ประชาชน					
๑๐. การปฏิบัติงานอื่นที่ได้รับมอบหมาย เช่น การจัดทำแผน-ผล					
คะแนนเต็ม ๕๐ คะแนน	คะแนนที่ได้คะแนน				

สรุปการประเมิน	คะแนนเต็ม	คะแนนที่ได้	ร้อยละ
หมวดพฤติกรรม	๕๐		
หมวดความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงาน	๕๐		
รวม	๑๐๐		

- ผลการปฏิบัติงานอยู่ในระดับ () ไม่ผ่าน (ต่ำกว่า ๖๐ คะแนน) () พอใช้ (๖๐ - ๖๙ คะแนน)
 () ดี (๗๐ - ๗๙ คะแนน) () ดีมาก (๘๐ - ๘๙ คะแนน)
 () ดีเด่น (๙๐ - ๑๐๐ คะแนน)

ข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็นผู้ประเมิน

.....

(ลงชื่อ).....ผู้ประเมิน
 (.....)
 ตำแหน่ง.....

แบบสรุปผลการประเมินผลการปฏิบัติงานของอาสาพัฒนา (อสพ.) รุ่นที่ ๗๔

จังหวัด.....

- () รอบการประเมินที่ ๑ ระหว่างเดือน ตุลาคม ๒๕๖๕ – มกราคม ๒๕๖๖
- () รอบการประเมินที่ ๒ ระหว่างเดือน กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖ – พฤษภาคม ๒๕๖๖
- () รอบการประเมินที่ ๓ ระหว่างเดือน มิถุนายน ๒๕๖๖ – สิงหาคม ๒๕๖๖

ที่	ชื่อ อสพ.	ผลการประเมิน								
		พจ. ประเมิน ๑๐๐		พอ. ประเมิน ๑๐๐		พก. ประเมิน ๑๐๐		คะแนน เฉลี่ย	ผ่าน	ไม่ผ่าน
		หมวด ก ๕๐	หมวด ข ๕๐	หมวด ก ๕๐	หมวด ข ๕๐	หมวด ก ๕๐	หมวด ข ๕๐			

ลงชื่อ.....

(.....)

ตำแหน่งพัฒนาการจังหวัด

หมายเหตุ

- อสพ. ที่ได้คะแนนต่ำกว่าร้อยละ ๖๐ ถือว่าไม่ผ่านการประเมิน และไม่ได้รับค่าตอบแทนปลายปี ๕,๐๐๐ บาท
- ผู้ประเมิน จำนวน ๓ คน ได้แก่ พัฒนาการจังหวัด พัฒนาการอำเภอ และพัฒนากรพี่เลี้ยง
- ผลการประเมินนี้จะใช้ประกอบการพิจารณาจากกรมการพัฒนาชุมชน ในกรณีที่มีการต่ออายุการปฏิบัติหน้าที่ของ อสพ

สัญญาเลขที่...../.....

สัญญาจ้างอาสาพัฒนา (อสพ.) รุ่นที่ ๗๔
สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด.....กรมการพัฒนาชุมชน

สัญญาจ้างอาสาพัฒนา (อสพ.) ฉบับนี้ ทำขึ้น ณ
เมื่อวันที่.....ระหว่างกรมการพัฒนาชุมชน โดย.....
ตำแหน่ง.....ผู้แทน/ผู้รับมอบอำนาจ ตามคำสั่งกรมการพัฒนาชุมชน
ที่.....ลงวันที่.....ซึ่งต่อไปในสัญญานี้เรียกว่า “กรมการพัฒนาชุมชน”
ฝ่ายหนึ่ง กับ นาย/นาง/นางสาว.....อายุ.....ปี หมายเลขประจำตัวของผู้ถือบัตร
ประชาชน.....อยู่บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ถนน.....ซอย
.....ตำบล/แขวง.....อำเภอ/เขต.....
จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....โทรศัพท์.....
ซึ่งต่อไปในสัญญาเรียกว่า “อาสาพัฒนา” (อสพ.) อีกฝ่ายหนึ่ง ทั้งสองฝ่ายต่างได้ตกลงร่วมกันทำสัญญาจ้างไว้
ต่อกัน ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ กรมการพัฒนาชุมชนตกลงจ้าง และอาสาพัฒนา (อสพ.) ตกลงรับจ้างทำงานให้แก่
กรมการพัฒนาชุมชนในตำแหน่งอาสาพัฒนา (อสพ.)

ข้อ ๒ อาสาพัฒนา (อสพ.) มีหน้าที่รับผิดชอบภาระงานตามรายละเอียดที่กรมการพัฒนาชุมชน
กำหนดไว้ในเอกสารแนบท้ายสัญญาจ้าง และให้ถือว่าเอกสารแนบท้ายสัญญาจ้างดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของ
สัญญาจ้างนี้

ในกรณีที่มีปัญหาว่างานใดเป็นหน้าที่การงานตามสัญญาจ้างนี้หรือไม่ หรือกรณีที่มีข้อสงสัย
เกี่ยวกับข้อความของสัญญาจ้าง หรือข้อความในเอกสารแนบท้ายสัญญาจ้าง ให้กรมการพัฒนาชุมชนเป็นผู้
วินิจฉัย และอาสาพัฒนา (อสพ.) จะต้องปฏิบัติตามคำวินิจฉัยนั้น

ข้อ ๓ กรมการพัฒนาชุมชนตกลงจ้างอาสาพัฒนา (อสพ.) มีกำหนด ๑ ปี เริ่มตั้งแต่วันที่.....
เดือน.....พ.ศ.....และสิ้นสุดในวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

อาสาพัฒนา (อสพ.) ที่ได้รับการจ้างตามกรอบอัตรากำลังตามที่กรมการพัฒนาชุมชนจัดสรร
ถือเป็นการจ้างอาสาสมัครของกรมการพัฒนาชุมชน ไม่สามารถเรียกร้องหรือขอปรับเปลี่ยนสภาพเป็น
บุคคลากรภาครัฐประเภทอื่น (ข้าราชการ ลูกจ้างประจำ ลูกจ้างชั่วคราว หรือพนักงานราชการ) ได้

กำหนดระยะเวลาการมาปฏิบัติงานที่กรมการพัฒนาชุมชนให้เป็นไปตามระเบียบแนบท้าย
สัญญาจ้าง และให้ถือว่าเอกสารแนบท้ายสัญญาจ้างดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของสัญญาจ้าง

ข้อ ๔ กรมการพัฒนาชุมชน ตกลงจ่ายและอาสาพัฒนา (อสพ.) ตกลงรับค่าตอบแทน ดังนี้
ค่าตอบแทนรายเดือน ๆ ละ ๑๕,๐๐๐ บาท (หนึ่งหมื่นห้าพันบาทถ้วน) ตลอดสัญญาการจ้างงาน

ข้อ ๕ อาสาพัฒนา (อสพ.) อาจได้รับสิทธิประโยชน์อื่น ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วย
อาสาพัฒนา พ.ศ. ๒๕๔๐ หรือตามที่กรมการพัฒนาชุมชนกำหนด

/ ข้อ ๖ กรมการพัฒนาชุมชน...

ข้อ ๖ กรมการพัฒนาชุมชนจะทำการประเมินผลการปฏิบัติงานของอาสาพัฒนา (อสพ.) ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กรมการพัฒนาชุมชนกำหนด

ผลการประเมินตามวรรคหนึ่งเป็นประการใด ให้ถือเป็นที่สุด

ข้อ ๗ สัญญานี้สิ้นสุดลงเมื่อกรณีใดกรณีหนึ่ง ดังต่อไปนี้

(๑) เข้ากรณีใดกรณีหนึ่งตามที่กำหนดในข้อ ๑๗ ของระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยอาสาพัฒนา พ.ศ. ๒๕๔๐

(๒) อาสาพัฒนา (อสพ.) ลาออกจากการปฏิบัติหน้าที่ ตามข้อ ๑๘ ของระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยอาสาพัฒนา พ.ศ. ๒๕๔๐

(๓) ถูกลงโทษให้ปลดออก ตามข้อ ๒๕ ของระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยอาสาพัฒนา พ.ศ. ๒๕๔๐

(๔) เหตุอื่น ๆ ตามที่กรมการพัฒนาชุมชนประกาศกำหนด

ข้อ ๘ อาสาพัฒนา (อสพ.) มีหน้าที่ต้องรักษาวินัยและยอมรับการลงโทษทางวินัยตามที่กำหนดในระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยอาสาพัฒนา พ.ศ. ๒๕๔๐ และ/หรือที่กรมการพัฒนาชุมชนกำหนด

ข้อ ๙ อาสาพัฒนา (อสพ.) ยินยอมเข้ารับการฝึกอบรมตามหลักสูตรการฝึกอบรมก่อนปฏิบัติงานอาสาพัฒนา (อสพ.) ตามหลักสูตรที่กรมการพัฒนาชุมชนกำหนด

ข้อ ๑๐ เมื่ออาสาพัฒนา (อสพ.) ได้รับแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่อาสาพัฒนา (อสพ.) อาสาพัฒนา (อสพ.) จะต้องยินยอมปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยอาสาพัฒนา พ.ศ. ๒๕๔๐ โดยเคร่งครัด และปฏิบัติตามหนังสือสั่งการและตามแนวทางการดำเนินงานอาสาพัฒนาทุกประการ

ข้อ ๑๑ ในกรณีอาสาพัฒนา (อสพ.) ปฏิบัติงานใด ๆ จนเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่กรมการพัฒนาชุมชน ในระหว่างอายุสัญญา อาสาพัฒนา (อสพ.) ยินยอมชดเชยค่าเสียหายให้กับกรมการพัฒนาชุมชนทุกประการภายในกำหนดเวลาที่กรมการพัฒนาชุมชนเรียกร้องให้ชดเชย และยินยอมให้กรมการพัฒนาชุมชนหักค่าจ้างหรือเงินอื่นใดที่อาสาพัฒนา (อสพ.) มีสิทธิได้รับจากกรมการพัฒนาชุมชนเป็นการชดเชยค่าเสียหายได้ เว้นแต่ความเสียหายนั้นเกิดจากเหตุสุดวิสัย

ข้อ ๑๒ ในการทำสัญญาจ้างนี้ หากอาสาพัฒนา (อสพ.) ไม่มีผู้ค้ำประกัน อาสาพัฒนา (อสพ.) จะนำเงินจำนวน ๑๕,๐๐๐ บาท (หนึ่งหมื่นห้าพันบาทถ้วน) มาวางเป็นเงินประกันในการปฏิบัติตามสัญญาจ้างนี้ และจะขอรับคืนเมื่อปฏิบัติหน้าที่ครบถ้วนตามสัญญาแล้ว โดยไม่เรียกร้องดอกเบี้ยอันเกิดจากเงินจำนวนนี้แต่อย่างใด

ข้อ ๑๓ ในระหว่างการปฏิบัติหน้าที่อาสาพัฒนา (อสพ.) รุ่นที่ ๗๔ หากอาสาพัฒนา (อสพ.) ลาออกก่อนครบกำหนดหกเดือน อาสาพัฒนา (อสพ.) ยินยอมให้หักเงินที่ค้ำประกันไว้ หรือเรียกเก็บจากผู้ค้ำประกันของอาสาพัฒนา (อสพ.) จำนวน ๑๕,๐๐๐ บาท (หนึ่งหมื่นห้าพันบาทถ้วน) เว้นแต่อาสาพัฒนา (อสพ.) ลาออกหลังจากปฏิบัติงานครบหกเดือนขึ้นไป ยินยอมชำระค่าปรับกรณีผิดสัญญา ตามแนวทางที่กรมการพัฒนาชุมชนกำหนด

/๑๔. อาสาพัฒนา...

ข้อ ๑๔ อาสาพัฒนา (อสพ.) จะต้องประพฤติ และปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ และคำสั่ง ของทางราชการ ทั้งที่ได้ออกใช้บังคับแก่อาสาพัฒนา (อสพ.) อยู่แล้วก่อนวันที่ลงนามในสัญญาจ้างนี้ และที่จะ ออกใช้บังคับต่อไปในภายหลัง โดยอาสาพัฒนา (อสพ.) ยินยอมให้ถือว่า กฎหมาย ระเบียบ หรือคำสั่งต่าง ๆ ดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของสัญญาจ้างนี้

ข้อ ๑๕ อาสาพัฒนา (อสพ.) ต้องปฏิบัติงานให้กับกรมการพัฒนาชุมชนตามที่ได้รับมอบหมาย ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และตั้งใจปฏิบัติงานอย่างเต็มกำลังความสามารถของตน โดยแสวงหาความรู้และ ทักษะเพิ่มเติมหรือกระทำการใด ๆ เพื่อให้ผลงานในหน้าที่มีคุณภาพดีขึ้น ทั้งนี้ ต้องรักษาผลประโยชน์ และ ชื่อเสียงของทางราชการ และไม่เปิดเผยความลับหรือข้อมูลของทางราชการให้ผู้หนึ่งผู้ใดทราบ โดยมีได้รับ อนุญาตจากผู้รับผิดชอบงานนั้น ๆ

ข้อ ๑๖ ในระหว่างอายุสัญญาจ้างนี้ หากอาสาพัฒนา (อสพ.) ปฏิบัติงานตามสัญญาจ้างแล้ว ก่อให้เกิด ผลงานสร้างสรรค์ชิ้นใหม่ ให้ลิขสิทธิ์ของผลงานดังกล่าวเป็นกรรมสิทธิ์ของกรมการพัฒนาชุมชน

ข้อ ๑๗ อาสาพัฒนา (อสพ.) จะต้องรับผิดชอบต่อการละเมิดบทบัญญัติแห่งกฎหมายหรือสิทธิใด ๆ ในสิทธิบัตร หรือลิขสิทธิ์ของบุคคลที่สาม ซึ่งอาสาพัฒนานำมาใช้ในการปฏิบัติตามสัญญาจ้างนี้

ข้อ ๑๘ สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบของอาสาพัฒนา (อสพ.) นอกเหนือจากที่กำหนดไว้ ในสัญญาจ้างนี้ ให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับที่ทางราชการกำหนดไว้

สัญญานี้ทำขึ้นสองฉบับมีข้อความถูกต้องตรงกัน คู่สัญญาอ่าน ตรวจสอบและเข้าใจข้อความในสัญญา โดยละเอียดแล้ว จึงลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐานต่อหน้าพยาน ณ วัน เดือน ปี ดังกล่าวข้างต้น และต่างฝ่าย ต่างเก็บรักษาไว้ฝ่ายละฉบับ

(ลงชื่อ).....
(.....)
.....

(ลงชื่อ).....อาสาพัฒนา (อสพ.)
(.....)

(ลงชื่อ).....พยาน
(.....)

(ลงชื่อ).....พยาน
(.....)

สัญญาค่าประกันการทำงานของอาสาพัฒนา (อสพ.) รุ่นที่ ๗๔
กรมการพัฒนาชุมชน

เขียนที่.....

วันที่.....

ข้าพเจ้านาย/นาง/นางสาว.....นามสกุล.....
อยู่บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ถนน.....ตำบล/แขวง.....
อำเภอ/เขต.....จังหวัด.....โทรศัพท์.....
หน่วยงาน/สถานที่ทำงาน.....เลขที่.....หมู่ที่.....
ถนน.....ตำบล/แขวง.....อำเภอ.....
จังหวัด.....บัตรประจำตัวข้าราชการ/บัตรประจำตัวประชาชนเลขที่.....
ออกให้เมื่อวันที่.....ณ.....บัตรสันกำหนดอายุเมื่อ.....
ขอทำสัญญาค่าประกันมอบไว้ต่อกรมการพัฒนาชุมชน ในฐานะผู้จ้าง ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ตามที่กรมการพัฒนาชุมชนได้จ้าง นาย/นาง/นางสาว.....
เป็นอาสาพัฒนา (อสพ.) สังกัดกรมการพัฒนาชุมชน อัตราค่าจ้าง เดือนละ ๑๕,๐๐๐ บาท ตั้งแต่วันที่
.....เดือน.....พ.ศ.....หากปรากฏว่า นาย/นาง/นางสาว
.....กระทำการใด ๆ ซึ่งทำให้ กรมการพัฒนาชุมชนเสียหาย ข้าพเจ้า
ยินยอมรับผิดชอบภายในเงื่อนไข ตามข้อ ๒ - ๓

ข้อ ๒ ในระหว่างการจ้างนี้ หากปรากฏว่า นาย/นาง/นางสาว.....
ได้กระทำการใด ๆ ในทางที่ว่างหรือไม่ก็ตาม อันก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สินของทางราชการ
หรือก่อให้เกิดความเสียหายใด ๆ ต่อบุคคลที่สาม ซึ่งกรมการพัฒนาชุมชนต้องรับผิดชอบการกระทำนั้น
ในฐานะนายจ้าง ไม่ว่าจะกระทำโดยจงใจหรือไม่ก็ตาม ข้าพเจ้ายินยอมชดเชยค่าเสียหายที่เกิดขึ้นในทันทีที่
กรมการพัฒนาชุมชนได้แจ้งหนังสือบอกกล่าวให้ข้าพเจ้าทราบ ทั้งนี้ภายในจำนวนเงินค่าประกันไม่เกิน
๓๐,๐๐๐ บาท (สามหมื่นบาทถ้วน)

ข้อ ๓ ในระหว่างการจ้างนี้ หากปรากฏว่า นาย/นาง/นางสาว.....
ได้ลาออกจากการปฏิบัติหน้าที่ก่อนครบกำหนด ๖ เดือน ข้าพเจ้ายินยอมชำระค่าปรับกรณีผิดสัญญา
จำนวน ๑๕,๐๐๐ บาท (หนึ่งหมื่นห้าพันบาทถ้วน) ให้แก่กรมการพัฒนาชุมชนทันที เว้นแต่อาสาพัฒนา (อสพ.)
ลาออกหลังจากปฏิบัติงานครบหกเดือนขึ้นไป ข้าพเจ้ายินยอมชำระค่าปรับกรณีผิดสัญญา ตามแนวทาง
ที่กรมการพัฒนาชุมชนกำหนด

ข้อ ๔ ข้าพเจ้าขอสัญญาว่าในกรณีที่กรมการพัฒนาชุมชนผ่อนเวลาให้แก่.....
.....ชำระหนี้โดยจะได้แจ้งหรือมิได้แจ้งให้ข้าพเจ้าทราบก็ตาม ข้าพเจ้าเป็นอันยอมตกลง
ด้วยกับการให้ผ่อนเวลานั้นทุกครั้งไป และยอมมิให้ถือเอาการผ่อนเวลาเช่นนั้นเป็นเหตุปลดเปลื้องความรับผิดชอบ
ของข้าพเจ้าเป็นอันขาด

/ ข้อ ๕ การบอก...

ข้อ. ๕ การบอกกล่าว ทวงถามหรือการส่งเอกสารใด ๆ ถ้าได้ส่งไปยังข้าพเจ้ายังภูมิลำเนาของข้าพเจ้าตามสัญญาแล้ว ให้ถือว่าได้ส่งให้แก่ข้าพเจ้าโดยชอบทั้งนี้โดยไม่ต้องคำนึงว่าจะมีผู้รับไว้หรือไม่หรือส่งไม่ได้เพราะเหตุใด ๆ

ข้าพเจ้าได้อ่านและทราบข้อความโดยตลอดแล้ว เพื่อเป็นหลักฐานจึงลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญต่อหน้าพยาน

(ลงชื่อ).....ผู้ค้ำประกัน
(.....)

(ลงชื่อ).....พยาน
(.....)

(ลงชื่อ).....พยาน
(.....)

ความยินยอมของกลุ่มสมรส

ข้าพเจ้า.....เป็นคู่สมรสของ.....
ผู้ค้ำประกันได้ทราบข้อความในสัญญาค้ำประกันแล้วยินยอมให้ผู้ค้ำประกันทำนิติกรรมในครั้งนี้

(ลงชื่อ).....คู่สมรสผู้ยินยอม
(.....)

(ลงชื่อ).....พยาน
(.....)

(ลงชื่อ).....พยาน
(.....)

หมายเหตุ : กรมการพัฒนาชุมชน ได้กำหนดมีผู้ค้ำประกันการทำงาน ของอาสาพัฒนา (อสพ.) จำนวน ๑ คน โดยต้องเป็นข้าราชการพลเรือน / พนักงานรัฐวิสาหกิจ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐประเภทอื่น ที่ดำรงตำแหน่งในระดับชำนาญการ หรือเทียบเท่าขึ้นไป และมีเอกสารประกอบการค้ำประกัน ดังนี้

๑. สำเนาบัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐพร้อมรับรองสำเนา ๑ ฉบับ
๒. สำเนาทะเบียนบ้านของผู้ค้ำประกันพร้อมรับรองสำเนา ๑ ฉบับ

เอกสารแนบท้ายสัญญาจ้าง
ผนวก ข

กำหนดระยะเวลาการมาปฏิบัติหน้าที่

อาสาพัฒนา (อสพ.)

ปฏิบัติงานตามเวลาการปฏิบัติราชการปกติ

.....
.....
.....
.....

หมายเหตุ ในกรณีที่มีความจำเป็นเพื่อประโยชน์ของทางราชการ กรมการพัฒนาชุมชนอาจมีคำสั่งเปลี่ยนแปลงระยะเวลาการมาปฏิบัติหน้าที่หรือมีคำสั่งให้ปฏิบัติหน้าที่เป็นอย่างอื่นได้โดยไม่ต้องแก้ไขสัญญาและอาสาพัฒนา (อสพ.) ยอมปฏิบัติตามคำสั่งของกรมการพัฒนาชุมชน โดยถือเป็นการกำหนดระยะเวลาการมาปฏิบัติงานตามสัญญานี้

เอกสารแนบท้ายสัญญาจ้าง

ผนวก ก

ตำแหน่งอาสาพัฒนา (อสพ.)

ปฏิบัติหน้าที่ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ ตามที่จังหวัดแต่งตั้ง
มีหน้าที่และความรับผิดชอบ ดังนี้

ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะอาสาพัฒนา (อสพ.) ที่ต้องใช้ความรู้ ความสามารถทางวิชาการ ทำงานภายใต้การกำกับ แนะนำ ตรวจสอบ ของเจ้าหน้าที่กรมการพัฒนาชุมชน ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค โดยปฏิบัติภารกิจเกี่ยวกับ การส่งเสริม สนับสนุน กระบวนการเรียนรู้ และกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจระดับฐานรากให้มีความมั่นคง ชุมชนเข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ร่วมขับเคลื่อนการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง งานนโยบายสำคัญของกระทรวงมหาดไทย รวมทั้งงานอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมาย

ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยอาสาพัฒนา พ.ศ. ๒๕๔๐

โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการปฏิบัติงานของอาสาพัฒนา พ.ศ. ๒๕๓๖ และระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการปฏิบัติงานของอาสาพัฒนา (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๘ เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน

อาศัยอำนาจตามความหมายในมาตรา ๒๐ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ กระทรวงมหาดไทยจึงออกระเบียบไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ระเบียบนี้เรียกว่า ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยอาสาพัฒนา พ.ศ. ๒๕๔๐

ข้อ ๒ ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศเป็นต้นไป

ข้อ ๓ ให้ยกเลิก

(๑) ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการปฏิบัติงานของอาสาพัฒนา พ.ศ. ๒๕๓๖

(๒) ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการปฏิบัติงานของอาสาพัฒนา (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๘ บรรดาระเบียบข้อบังคับ คำสั่งหรือข้อตกลงอื่นใดในส่วนที่กำหนดไว้แล้วในระเบียบนี้ หรือซึ่งขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้ ให้ใช้ระเบียบนี้แทน

ข้อ ๔ ในระเบียบนี้

“อาสาพัฒนา” หมายความว่า บุคคลที่ได้รับการคัดเลือกและผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรการฝึกอบรมก่อนปฏิบัติงานอาสาพัฒนา และส่งไปปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายประจำในหมู่บ้านตำบล เรียกชื่อย่อว่า “อสพ.”

“ค่าตอบแทน” หมายความว่า เงินที่กำหนดอัตราจ่ายเป็นรายเดือนและกำหนดอัตราจ่ายปลายปี เมื่อปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเรียบร้อยเป็นผลดี เป็นระยะเวลาหนึ่งปี โดยจ่ายจากเงินงบประมาณตามหลักเกณฑ์ที่กรมการพัฒนาชุมชนกำหนด

“อธิบดี” หมายความว่า อธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน

ข้อ ๕ ให้ปลัดกระทรวงมหาดไทย รักษาการตามระเบียบนี้ และให้มีอำนาจออกข้อบังคับ ข้อปฏิบัติ คำแนะนำ ติความ วินิจฉัยปัญหาอันเกิดจากการปฏิบัติตามระเบียบนี้

หมวด ๑ การรับสมัคร การคัดเลือกและการฝึกอบรม

ข้อ ๖ ให้กรมการพัฒนาชุมชน ดำเนินการรับสมัครคัดเลือกบุคคลเพื่อเข้ารับการฝึกอบรมและแต่งตั้งเป็น อสพ. ซึ่งมีคุณสมบัติ ดังนี้

(๑) มีคุณสมบัติตามคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเข้ารับราชการเป็นข้าราชการพลเรือนโดยให้นำกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนในส่วนที่เกี่ยวกับคุณสมบัติข้าราชการพลเรือนสามัญมาบังคับใช้โดยอนุโลม

(๒) ไม่เป็นผู้มีภาระผูกพันในเรื่องการเกณฑ์ทหาร

(๓) เป็นผู้ที่มีความสมัครใจที่จะอาสาพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ ในชนบทตามระยะเวลาที่ทางราชการกำหนด

(๔) เป็นผู้ที่มีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาตรี หรือเทียบเท่า ในสาขาวิชาที่กรมการพัฒนาชุมชนกำหนด

ข้อ ๗ ให้กรมการพัฒนาชุมชน กำหนดแบบใบสมัคร แบบสัญญาการปฏิบัติหน้าที่แบบสัญญา คำประกัน และในการรับสมัครให้เรียกหลักฐานจากผู้สมัคร ดังนี้

(๑) หลักฐานแสดงวุฒิการศึกษา

(๒) ใบรับรองแพทย์ ซึ่งระบุว่าไม่เป็นโรคที่ต้องห้ามตามกฎหมาย ก.พ.

(๓) สำเนาบัตรประจำตัวประชาชน หรือสำเนาทะเบียนบ้าน หรือสำเนาสูติบัตร อย่างหนึ่งอย่างใด โดยเขียนคำรับรองว่า สำเนาถูกต้อง และลงลายมือชื่อกำกับไว้

(๔) สำเนาหลักฐานอื่น ๆ (ถ้ามี) เช่น หนังสือสำคัญการเปลี่ยนชื่อ ชื่อสกุล ทะเบียนสมรส จำนวน ๑ ฉบับ โดยเขียนคำรับรองว่า สำเนาถูกต้อง และลงลายมือชื่อกำกับไว้

ข้อ ๘ ให้กรรมการพัฒนาชุมชนดำเนินการคัดเลือกบุคคลเข้ารับการฝึกอบรมเป็น อสพ. ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กรรมการพัฒนาชุมชนกำหนด

ข้อ ๙ ให้กรรมการพัฒนาชุมชนกำหนดหลักสูตรและฝึกอบรม อสพ. ให้มีความรู้ ความชำนาญ สามารถปฏิบัติหน้าที่ อสพ. ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อ ๑๐ ให้อธิบดีออกบัตรประจำตัว อสพ. แก่ผู้ที่ผ่านการฝึกอบรมตามหลักสูตรที่กำหนดไว้เป็นหลักฐาน ตามแบบแนบท้ายระเบียบนี้

หมวด ๒ ขอบเขตการปฏิบัติหน้าที่ของอาสาพัฒนา

ข้อ ๑๑ เมื่อได้รับการคัดเลือกและผ่านการฝึกอบรมตามหลักสูตรการฝึกอบรมก่อนปฏิบัติงานอาสาพัฒนาแล้วให้กรรมการพัฒนาชุมชนแต่งตั้ง อสพ. ไปปฏิบัติหน้าที่ในท้องที่อำเภอหรือกิ่งอำเภอที่กรรมการพัฒนาชุมชนกำหนด เป็นระยะเวลาหนึ่งปี

ข้อ ๑๒ การเปลี่ยนพื้นที่การปฏิบัติงานของ อสพ. ภายในเขตอำเภอหรือกิ่งอำเภอเดียวกันให้กระทำได้ตามความจำเป็น และให้อยู่ในดุลยพินิจของนายอำเภอ หรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ แล้วรายงานให้จังหวัดทราบ

การเปลี่ยนพื้นที่การปฏิบัติงานต่างอำเภอหรือกิ่งอำเภอ ให้อยู่ในดุลยพินิจของผู้ว่าราชการจังหวัด แล้วรายงานให้กรรมการพัฒนาชุมชนทราบ

การเปลี่ยนพื้นที่การปฏิบัติงานระหว่างจังหวัด ให้กรรมการพัฒนาชุมชนพิจารณา

ข้อ ๑๓ อสพ. มีหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(๑) สนับสนุนการพัฒนาชนบทระดับหมู่บ้านและตำบล ในการจัดระบบข้อมูล เพื่อการพัฒนาชนบท และร่วมวางแผนพัฒนาตำบล

(๒) ให้การศึกษาแก่ชุมชนโดยพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของประชาชนในงานพัฒนาชุมชน

(๓) พัฒนางองค์กรและอาสาสมัคร ในส่วนที่กรรมการพัฒนาชุมชนมอบหมาย

(๔) ร่วมปฏิบัติงานกับประชาชน องค์กรประชาชนตามแผนงานโครงการต่าง ๆ

(๕) ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามบทบาทที่ทางราชการมอบหมาย

หมวด ๓ การกำกับดูแลการปฏิบัติหน้าที่ของอาสาพัฒนา

ข้อ ๑๔ อสพ. ที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในกิ่งอำเภอ อำเภอ จังหวัดใด ให้อยู่ในการบังคับบัญชาของพัฒนาการ กิ่งอำเภอหรือพัฒนาการอำเภอ ปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ หรือนายอำเภอ พัฒนาการจังหวัด และผู้ว่าราชการจังหวัดนั้น ตามลำดับ

ข้อ ๑๕ ให้พัฒนาการกิ่งอำเภอหรือพัฒนาการอำเภอ นักวิชาการพัฒนาชุมชนและพัฒนาการจังหวัด มีหน้าที่ให้คำแนะนำแก่ อสพ. ขณะปฏิบัติงานโดยใกล้ชิด

ข้อ ๑๖ ให้พัฒนาการท้องที่ที่ อสพ. ปฏิบัติหน้าที่ พัฒนาการกิ่งอำเภอหรือพัฒนาการอำเภอและพัฒนาการจังหวัดเป็นผู้ประเมินผลการปฏิบัติงานของ อสพ. ในช่วงเวลาหนึ่งปี รวมสามครั้ง ทุกระยะสี่เดือน ตามแบบและวิธีการที่กรรมการพัฒนาชุมชนกำหนด

หมวด ๔ การสิ้นสุดการเป็นอาสาพัฒนา

ข้อ ๑๗ การเป็น อสพ. สิ้นสุดลงด้วยเหตุดังต่อไปนี้

(๑) ปฏิบัติหน้าที่ครบกำหนดเวลาหนึ่งปี

(๒) ตาย

(๓) ได้รับอนุญาตให้ลาออก หรือถูกสั่งให้ออกตามข้อ ๑๘ ถูกปลดออก ตามข้อ ๒๑ (๓)

ข้อ ๑๘ อสพ. ผู้ใดประสงค์จะลาออกก่อนครบกำหนดหนึ่งปีให้เสนอหนังสือลาออกตามลำดับชั้นให้อธิบดีเป็นผู้พิจารณา และเมื่อได้ชำระค่าปรับตามสัญญาค้ำประกันแก่กรมการพัฒนาชุมชนแล้ว จึงให้อธิบดีมีคำสั่งอนุญาตให้ลาออก

ภายใต้บังคับวรรคหนึ่ง อสพ. ได้ปฏิบัติหน้าที่มาไม่น้อยกว่าหกเดือน ประสงค์จะลาออกให้อธิบดีมีคำสั่งอนุญาตให้ลาออกโดยลดค่าปรับตามระยะเวลาที่เหลืออยู่

อสพ. ผู้ใดเจ็บป่วย ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ของตนได้โดยสม่ำเสมอ ถ้าอธิบดีเห็นสมควรให้ออกจากการเป็น อสพ. แล้ว ให้อธิบดีสั่งให้ผู้นั้นออกได้และให้งดค่าปรับตามสัญญาค้ำประกัน

อสพ. ที่ได้รับการต่ออายุการปฏิบัติหน้าที่ประสงค์จะลาออก ให้อธิบดีมีคำสั่งอนุญาตให้ลาออกโดยไม่ต้องชำระค่าปรับ

หมวด ๕ วินัยและการดำเนินการทางวินัย

ข้อ ๑๙ อสพ. ต้องรักษาวินัยตามที่กำหนดเป็นข้อปฏิบัติไว้ในหมวดนี้ โดยเคร่งครัดอยู่เสมอ

ข้อ ๒๐ อสพ. ต้องประพฤติปฏิบัติตามวินัยข้าราชการโดยให้นำกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนมาบังคับใช้โดยอนุโลม

ข้อ ๒๑ อสพ. ผู้ใดฝ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติตามข้อปฏิบัติตามที่กำหนดไว้ในระเบียบนี้ ผู้นั้นเป็นผู้กระทำผิดวินัย จักต้องได้รับโทษทางวินัย

โทษทางวินัยมี ๓ สถาน คือ

(๑) ภาคทัณฑ์

(๒) งดจ่ายค่าตอบแทนปลายปี

(๓) ปลดออก

ข้อ ๒๒ การลงโทษ อสพ. ให้ทำเป็นคำสั่ง วิธีการออกคำสั่งเกี่ยวกับการลงโทษ ให้เป็นไปตามระเบียบที่ ก.พ. วางไว้โดยอนุโลม ผู้สั่งลงโทษต้องสั่งลงโทษให้เหมาะสมกับความผิด และมีให้เป็นไปโดยบทบาทโดยอคติ หรือโทสจริต หรือลงโทษผู้ที่ไม่มีความผิด ในคำสั่งลงโทษให้แสดงว่าผู้ถูกลงโทษกระทำความผิดกรณีใดตามข้อใด

ข้อ ๒๓ การดำเนินการทางวินัยแก่ อสพ. ซึ่งมีกรณีอันมีมูลว่ากระทำผิดวินัย ให้สอบสวนเพื่อให้ได้ความจริงและยุติธรรมโดยไม่ชักช้า

การดำเนินการตามวรรคหนึ่ง ถ้าเป็นกรณีกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัยอย่างไม่ร้ายแรงให้ดำเนินการตามวิธีการที่ผู้บังคับบัญชาเห็นสมควรถ้าเป็นกรณีกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรง ให้แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นทำการสอบสวน และในการสอบสวนนี้จะต้องแจ้งข้อกล่าวหา และสรุปพยานหลักฐานที่สนับสนุนข้อกล่าวหาเท่าที่มีให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ โดยจะระบุหรือไม่ระบุชื่อพยานก็ได้ ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหาชี้แจงและนำสืบแก้ข้อกล่าวหา เมื่อดำเนินการแล้วถ้าฟังได้ว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำผิดวินัยก็ให้ดำเนินการตามข้อ ๒๔ หรือข้อ ๒๕ แล้วแต่กรณี ถ้ายังฟังไม่ได้ว่าผู้ถูกกล่าวหากระทำผิดวินัย จึงจะยุติเรื่องได้

การแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนตามวรรคสอง ให้อธิบดีหรือผู้บังคับบัญชาตามข้อ ๑๔ เป็นผู้สั่งแต่งตั้ง

หลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการสอบสวนพิจารณาเพื่อให้ได้ความจริงและยุติธรรมและอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสอบสวน ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนโดยอนุโลม

ข้อ ๒๔ อสพ. ผู้ใดกระทำความผิดวินัยอย่างไม่ร้ายแรง ให้ผู้บังคับบัญชาสั่งลงโทษภาคทัณฑ์หรืองดจ่ายเงินค่าตอบแทนปลายปีตามควรแก่กรณีให้เหมาะสมกับความผิดถ้ามีเหตุอันควรลดหย่อนจะนำมาประกอบการพิจารณาลดโทษก็ได้ สำหรับการลงโทษภาคทัณฑ์ให้ใช้เฉพาะกรณีกระทำผิดวินัยเล็กน้อย หรือมีเหตุอันควรลดหย่อนซึ่งยังไม่ถึงกับต้องถูกลงโทษงดจ่ายค่าตอบแทนปลายปี ให้รายงานผู้ว่าราชการจังหวัดหรืออธิบดีพิจารณาดำเนินการลงโทษตามควรแก่กรณี

ในกรณีกระทำความผิดเล็กน้อยและมีเหตุอันควรงดโทษ จะงดโทษให้โดยว่ากล่าวตักเตือนหรือให้ทำทัณฑ์บนเป็นหนังสือไว้ก่อนก็ได้

ข้อ ๒๕ อสพ. ผู้ใดกระทำความผิดวินัยอย่างร้ายแรง ให้อธิบดีสั่งลงโทษปลดออก

ข้อ ๒๖ อสพ. ผู้ใดกระทำความผิดวินัยอย่างร้ายแรงและเป็นกรณีความผิดปรากฏชัดแจ้งตามที่กำหนดในกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน อธิบดีจะดำเนินการตามข้อ ๒๓ โดยไม่สอบสวนก็ได้

ข้อ ๒๗ เมื่อผู้บังคับบัญชาได้ดำเนินการทางวินัยไปแล้ว ให้รายงานต่อผู้บังคับบัญชาของ อสพ. ผู้นั้นตามลำดับจนถึงอธิบดี

ในกรณีที่อธิบดีได้รับรายงานตามวรรคหนึ่ง มีความเห็นขัดแย้งกับความเห็นของผู้ว่าราชการจังหวัดเกี่ยวกับการพิจารณาข้อเท็จจริง ข้อกฎหมายหรือการอันใดไม่ว่าในทางจะเป็นโทษหรือเป็นคุณแก่ อสพ. ผู้ให้ให้อยู่ในดุลยพินิจของอธิบดี

ข้อ ๒๗ เมื่อผู้บังคับบัญชาได้ดำเนินการทางวินัยไปแล้ว ให้รายงานต่อผู้บังคับบัญชาของ อสพ. ผู้นั้นตามลำดับจนถึงอธิบดี

ในกรณีที่อธิบดีได้รับรายงานตามวรรคหนึ่ง มีความเห็นขัดแย้งกับความเห็นของผู้ว่าราชการจังหวัดเกี่ยวกับการพิจารณาข้อเท็จจริง ข้อกฎหมายหรือการอันใดไม่ว่าในทางจะเป็นโทษหรือเป็นคุณแก่ อสพ. ผู้ให้ให้อยู่ในดุลยพินิจของอธิบดี

ข้อ ๒๘ อสพ. ผู้ใดถูกสั่งลงโทษตามระเบียบนี้ ให้ผู้นั้นมีสิทธิอุทธรณ์ได้ดังนี้

(๑) การอุทธรณ์คำสั่งลงโทษของผู้บังคับบัญชาที่ต่ำกว่าผู้ว่าราชการจังหวัดให้อุทธรณ์ต่อผู้ว่าราชการจังหวัด

(๒) การอุทธรณ์คำสั่งลงโทษของผู้ว่าราชการจังหวัดหรืออธิบดี ให้อุทธรณ์ต่อปลัดกระทรวงมหาดไทย

(๓) การวินิจฉัยของผู้มีอำนาจตาม (๑) และ (๒) ให้ถือเป็นที่สุดการอุทธรณ์คำสั่งลงโทษให้อุทธรณ์ภายในสามสิบวัน นับแต่วันรับทราบคำสั่งลงโทษ

หมวด ๖ สิทธิประโยชน์ของอาสาพัฒนา

ข้อ ๒๙ อสพ. จะได้รับสิทธิประโยชน์จากกรมการพัฒนาชุมชน ดังต่อไปนี้ (๑) ค่าตอบแทน ค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรมก่อนส่งตัวไปปฏิบัติหน้าที่ ค่าใช้จ่ายในการปฐมนิเทศ การสัมมนา ค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปปฏิบัติหน้าที่ครั้งแรก ค่าใช้จ่ายในการเดินทางเมื่อมีการเปลี่ยนพื้นที่การปฏิบัติงานใหม่ และค่าใช้จ่ายในการเดินทางกลับกรมการพัฒนาชุมชนเมื่อปฏิบัติหน้าที่ครบหนึ่งปี ตลอดจนค่ารักษาพยาบาลประจำตัว อสพ. ให้มีสิทธิเบิกได้ตามที่ได้รับอนุมัติจากกระทรวงการคลัง

(๒) วุฒิบัตรรับรองความรู้ความสามารถ เมื่อปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเรียบร้อยเป็นผลดีและครบกำหนดเวลาหนึ่งปี

(๓) อสพ. มีสิทธิลาภักจส่วนตัว ลาป่วย หรือลาคลอดบุตรได้ โดยเสนอใบลาต่อผู้บังคับบัญชาจนถึงผู้มีอำนาจอนุญาต ทั้งนี้ให้นับระยะเวลาว่าด้วยการลาของข้าราชการ พ.ศ. ๒๕๓๕ มาบังคับใช้โดยอนุโลม

ข้อ ๓๐ อสพ. ที่ปฏิบัติหน้าที่ครบหนึ่งปีแล้ว และมีผลงานดีเด่นอาจได้รับการพิจารณาจาก
กรมการพัฒนาชุมชนให้ต่ออายุการปฏิบัติหน้าที่ได้อีกคราวละหนึ่งปี ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการ
ที่กรมการพัฒนาชุมชนกำหนด

บทเฉพาะกาล

ข้อ ๓๑ การปฏิบัติการใด ๆ ที่อยู่ระหว่างการดำเนินการและยังไม่แล้วเสร็จในวันที่ระเบียบนี้ใช้บังคับ
ให้ดำเนินการต่อไปตามระเบียบที่ใช้บังคับอยู่เดิม จนกว่าจะดำเนินการแล้วเสร็จ หรือจนกว่าสามารถ
ดำเนินการตามระเบียบนี้ได้

ประกาศ ณ วันที่ ๘ กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๐

เสนาะ เทียนทอง

(นายเสนาะ เทียนทอง)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

บรรณานุกรม

- กรมการพัฒนาชุมชน. ๒๕๖๓. แนวทางการบูรณาการแผนพัฒนาตำบล (สำหรับ ศอช.ต.) กรุงเทพฯ : สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน : บริษัท อัททรรูญ ครีเอทีฟ จำกัด
- กรมการพัฒนาชุมชน. ๒๕๖๒. คู่มืออาสาพัฒนา (อสพ.) รุ่นที่ ๗๑. กรุงเทพฯ : สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. ๒๕๖๒. กลาพัฒนากร กรุงเทพฯ : กรมการพัฒนาชุมชน : บริษัท ดีเอสที จำกัด
- กรมการพัฒนาชุมชน. ๒๕๕๙. คู่มือสนับสนุนการปฏิบัติงานผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน (ผู้นำ อช.) กรุงเทพฯ : สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน
- กรมการพัฒนาชุมชน. ๒๕๖๕. แนวทางและหลักเกณฑ์การคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย ปี พ.ศ. ๒๕๖๕ กรุงเทพฯ : สำนักส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิสาหกิจชุมชน
- กรมการพัฒนาชุมชน. ๒๕๕๙. คู่มือเตรียมความพร้อมการดำเนินงานสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชน ปี พ.ศ. ๒๕๕๙ กรุงเทพฯ : สำนักพัฒนาทุนและองค์การการเงินชุมชน : บริษัท อัททรรูญ ครีเอทีฟ จำกัด
- กรมการพัฒนาชุมชน. ๒๕๖๔. คู่มือมาตรฐานการพัฒนาชุมชน กรุงเทพฯ : สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน
- กรมการพัฒนาชุมชน. ๒๕๖๐. แนวทางการพัฒนาหมู่บ้านตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กรุงเทพฯ : สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน : บริษัท สไตล์ครีเอทีฟ เฮ้าส์ จำกัด

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา

นายสมคิด จันทมฤก

นายนิวัติ น้อยผาง

นายวิฑูรย์ นวลนุกูล

นายสุรศักดิ์ อักษรกุล

นางสาวนิภา ทองก้อน

อธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน

รองอธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน

รองอธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน

รองอธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน

ผู้อำนวยการสำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน

คณะผู้จัดทำ

นางสาววรางคณา อินทรเจริญ

นางภรณ์ณภัส แฝงจันทา

นายไพรัตน์ จงรักษา

นายสุธรรม วัฒนหนู

นางสาวศรัญญา บุญเพ็ง

นางกมลมณี วงษ์สว่าง

นางปวีณา เยอเจริญ

ผู้อำนวยการกลุ่มงานส่งเสริมผู้นำชุมชนและองค์กรชุมชน

นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ

นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ

นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ

นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ

นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ

นักวิชาการพัฒนาชุมชนปฏิบัติการ

ผู้เรียบเรียง

นายสุธรรม วัฒนหนู

นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ

บันทึก

Lined writing area with horizontal dotted lines.

อาสาพัฒนา

(อสพ.) รุ่นที่ ๗๔

กรมการพัฒนาชุมชน
กระทรวงมหาดไทย

